ANUL V. — No. 165

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 3 Februarie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

COBZARUL

Salută zdrăngănind din strune
Bătând cadența din picior,
Și cântă legănându-și capul,
Cobzarul mândru cerșetor...

Iar după datina străbună
Când îi întinzi paharul plin,
El nu bea până ce închină
Și varsă jos un strop de vin

— Cobzarule, de-ai ști cât farmec
Și voe bună răspândești
Cu zvonul cântecelor tale
In inimele românești!

Noi toți suntem așa de tineri
Că am putea să-ți fim nepoți...
Dar când ne zici bătrâna doină
Ești cel mai tânăr dintre toți!

St. O. Iosif

Nocturnă

Romantică, luna ca'n vremuri bătrâne
își picură—argintul pe tristul oraș,
iar strada pustie îneacă prin umbra
tăcutelor case, un biet lăutar.

Departe 'n aleanu-i de vise vre-o fată
și-adoarme iubirea în murmur de clape...
adoarme orașul în picur de lună,
orașul de luptă, orașul trudit.

Și strada pustie îneacă prin umbra
tăcutelor case un biet lăutar,
o strună slăbită, un fluture de noapte,
născut din durerea nădejdilor lumii,

LIVIU OPRIȘ

* * *

Viața Sfinților

In copilăria mea am petrecut două veri la Țigănești, la mânăstire, unde mama avea o rubedenie călugăriță. Curtea mânăstirei și ciairul se prăjeau în dogoreala soarelui de Iulie, dar cum intrai în chiliile cu tifon la uși, te izbea aerul răcoros îmbibat de mirosul tămâiei și al șerbetului de coarne pregătit de surori pe vatra din curte. Zumzetul albinelor turbura liniștea caișilor, la umbra cărora cliserițele turnau, pe feștile, ceară topită ca să facă lumânări. Acolo, maica Glafirea, de-o apocaliptică înfățișare, măruntă și aplecată de ți-se părea că o trage în jos un nas enorm și veșnic murdar de tabac, îmi citea viața sfinților.

Liniștită și odihnitoare lectură.

Bătrâna fără ajutorul ochelarilor își încrucișea ochii pe paginele cu litere vechi, arse de vreme și citea, declamând, patimile mucenicilor credinții, uneori silabisind, alte ori psalmodiind, ca din strană, epizoadele mai dramatice.

Pe negândite, în tăcerea care din când în când era turburată de clopotele vecerniei, mi-se strecura în suflet groaza chinurilor îndurate de creștini din porunca „nevrednicului împărat Dechie" și uimitoarea resemnare a celor sfâșiați de fiare, arși în cazane cu smoală, răstigniți cu capul în jos și cu trupurile jupuite de piele. Noaptea aveam vedenii și dimineața mi- se părea ciudat s'o văd pe maica Glafirea, vie, umblând prin curte după găini și rațe, când de abea o lăsasem dându-și sufletul cântând laude Domnului sub securea călăului care îi retezase capul.

Și multă vreme mai târziu m'a urmărit senina figură a martirilor, amestecând amintirea lor cu dramaticele descrieri din paginele lui Sienkiewicz în „Quo Vadis".

Nu sunt numai primele lecturi din copilărie, care iți rămân pururi tipărite în creerul proaspăt, ca imaginea de pe clișee litografice, dar „viața sfinților" cuprind pagini pe care le răsfoești mereu, tot drumul vieții tale pentru răcorirea sufletului în ceasuri de amărăciune.

* * *

Mulți veți fi trecând nepăsători prin fața vitrinei librăriilor unde vă chiamă „Spre Emaus" primul volum din seria pe care doi fruntași ai literaturei noastre contimporane — d-nii Mihail Sadoveanu și D. D. Pătrășcanu — o dăruiesc în aceste vremuri turburi, celor cari vor să-și împace sufletul sau să aibă la îndemână o carte românească de mare valoare morală și literară.

Citiți-o. Veți avea în mână o prețioasă contribuție la cultura generală a fiecăruia, pentru că opera pe care cei doi scriitori o realizează atât de complect, nu este o traducere nici o transpunere a textelor vechi în limba românească modernă, ci este un lucru, care prin revizuirea *mineilor, patericurilor, patrologiei* și prin adaosul personal al scriitorilor, poartă pecetea talentului lor original.

Păstrând fondul religios cât se poate mai nealterat, complectându-l cu o fantezie care folosește totalului fără să-i strice caracterul, d-nii Sadoveanu și Pătrășcanu au restabilit unele fapte istorice date eronat în viețile sfinților, au consultat notele călugărilor din diversele schituri, au cercetat dicționare *Haghiografice*, și au adăogat amănunte pitorești și literare luate din izvoare cunoscute cum ar fi descrierea ciumei lui Pericle în Tucitide. Totul învăluit în stilul colorat al celor doi fruntași ai literaturei, apare ca o istorie literară și dramatică a vieții sfinților.

* * *

Am citit volumul dintr'o dată, pagină cu pagină. Se mâna de departe cu ceea ce știam de la maica Glafirea. Retrăiam vremurile de altă dată cu vârsta mea de azi și paginele par'că mi le întorcea umbra schimnicieí care își topește trupul în mormântul de la Țigănești.

In mocirla de azi, cartea d-lor Sadoveanu și Pătrășcanu este venită la vreme. După ce-ai închis-o iți simți sufletul înviorat și purificat.

Sentimentul religios și primitiv care se leagă atât de puternic de primele impresiuni ale copilăriei, e trecut prin prizma unei judecăți mature, dar totuși plină de o mistică poezie.

Este realizarea unui vis de amintire biblică în prozaismul vieții de toate zilele.

A. de HERZ

Cum s'a făcut cerul

— LEGENDA ORIENTALA —

O, dacă ați ști cât e de veche povestea aceasta!...

— Cât bunica mare? mă întrebă Lucia, tăindu-mi vorba.

— Ce bunică mare, Lucio! Pe vremea când s'au întâmplat cele ce am să vă povestesc, nu se născuse nici bunica bunichii mari, pentrucă atunci Dumnezeu nu crease încă omul. Pământul stătea tot la locul unde se găsește și astăzi, dar pe dânsul nu trăiau nici oameni și nici vre-o altă ființă vie.

Și nimic din câte vedem astăzi, nu se găsea pe vremea aceia. Gol era pământul, gol ca un pustiu și negru ca noaptea cea mai întunecoasă. Nu creștea nici o floare, nici un fir de verdeață și nici un arbore.

Și era cufundat într'un întuneric fără întrerupere, căci Dumnezeu nu făcuse încă bolta cerească și nu o împodobise cu soarele, cu luna și cu miile și milioanele de stele.

O noapte fără început și fără sfârșit era jos pe pământ și în loc de cerul cel albastru și atât de frumos, era un înveliș negru și nepătruns.

Vedeți, prin urmare, cât e de veche povestea aceasta. Și înțelegeți acum, că nu e om care să fi apucat vremile acelea.

Dar dacă pe pământ nu erau nici oameni, nici animale, nici păsări, nici pomi și verdeață și dacă sus pe cer nu strălucea încă mărețul soare și luna nu apărea înconjurată de stelele sclipitoare, Dumnezeu Sfântul — binecuvântat să-i fie numele — era sus pe scaunul Său de slavă și lumină, sus în nepătrunsele înălțimi cerești.

Și — așa glăsuește povestea noastră — la dreapta lui stătea Fiul său iubit, Domnul nostru Iisus Hristos. Nu se pogorise încă pe pământ și nu se născuse încă din Sfânta Fecioară, dar sus pe cer El era din vecii vecilor.

Stătea pe lângă cerescul său Tată ca un copil blând și cuminte, așteptând împlinirea vremii, când să vină pe pământ și să îndure pentru noi și mântuirea noastră, toate chinurile și suferințele.

In vremea de care e aci vorba, Sfântul Iisus era un copil mic, strălucitor la față și curat la inimă.

Iar Dumnezeu Tatăl îi zise într'o zi: „Fiule, hai să ne coborim puțin pe pământ, ca să vedem cam ce am putea face acolo".

Și veniră răspândind în jurul lor, viață și lumină, pe când nenumărate oști îngerești, cântau slava și puterea lor cea fără margini.

Veniră pe pământul gol și pustiu și străbătură o mulțime de țări și locuri. Pe când mergeu, Dumnezeu își zicea în gând: „Aicea am să fac cutare țară și am să așez cutare popor. Aicea am să fac să curgă un râu mare și am să întemeiez cetăți vestite și puternice".

Umblând ei așa, ajunseră într'o țară, căreia mai târziu i s'a zis Palestina, dar care pe vremea aceia nu purta încă vre-un nume, mai cu seamă că nu se găsea nici o cetate, nici un sat și nici o ființă omenească.

Ajungând pe vârful unui deal, Iisus fu năpădit de-odată de o mare și adâncă tristețe. Se așeză jos și începu să ofteze și să verse lacrimi.

— „De ce plângi, Fiule?" îl întrebă Dumnezeu Tatăl.

— Simt, îi întoarse vorba Domnul Iisus, că va sosi o vreme când pe această înălțime de pământ, voi îndura chinul cel mai cumplit. Aci mă vor batjocori, și mă vor răstigni oamenii, cari vor locui într'o cetate ce se va întinde la poalele acestui deal.

— Cetatea se va chema **Ierusalimul**, iar dealul acesta va fi dealul **Golgota,** își zise Dumnezeu în gând.

Se sculară de acolo și porniră mai departe. Ajunseră aproape de un râu și Iisus se opri din nou.

„Și aicea", grăi el, „ceva îmi zice că se va întâmpla o minune. Se va întâmpla într'o noapte, când voi veni pe pământ, și când cerurile se vor deschide. Aicea va fi un staul de vite și în staulul acela..." și Iisus se opri și nu vorbi mai departe.

Iar Dumnezeu grăi în gândul său, zicându-și: „pe locul acesta va fi cetatea **Betleemului,** unde Fiul meu se va naște ca om".

De acolo, străbătură o câmpie și după aceia apucară drumul la stânga, urcând niște dealuri.

Odată sosiți acolo, sufletul lui Iisus se însenină mult și inima îi se umplu de bucurie.

„Tată", zise el, „să stăm aci, să stăm cât mai mult, căci tare mi-e drag locul acesta".

Și de marea bucurie ce-l cuprinse, începu să alerge și să sburde ca un copil.

Și zicea mereu cu glas tare: „îmi place, îmi place foarte mult aicea".

Iar Dumnezeu își zise în gând: „aicea va fi cetatea **Nazaretului,** unde Iisus al meu își va petrece anii copilăriei".

Iisus se depărtă puțin de Tatăl său și se puse pe joacă. Lua pământ, îl înmuia în apă și făcea dintr'însul mingi, unele mai mari, altele mai mici.

Dumnezeu se uita din depărtare și zâmbia, iar după ce Iisus obosi de multele mingi ce făcuse, se apropie de dânsul și îi zise: „ia să vedem cât de sus poți să arunci mingile acestea. Ia-le și aruncă-le una câte una".

Iisus luă mai întâiu pe cea mai mare și mai grea și o asvârli cu toată puterea spre înălțimea cerească. Mingea sbură în sus, tot mai sus, până când deveni nevăzută. Dar în clipa în care se opri, Dumnezeu își aruncă privirile asupra ei și... ce să vezi? O minune mare și nespusă! Dintr'o minge de pământ negru, se făcu dintr'o dată un glob mare și luminos, care lumină puternic și cerul și pământul și întreaga fire.

Dumnezeu o binecuvântă și zise: „acesta să fie **soarele** care să lumineze cerul și pământul și să răspândească peste tot veselie și viață".

Iisus rămase mirat, când văzu frumusețea ce eși din mingea sa. Dar lumina ce răspândia, era așa de mare, încât fu nevoit să închidă ochii și să plece capul în jos.

Dumnezeu îi zise: „aruncă acum o altă minge!".

— O arunc, Doamne, răspunse Iisus, numai că te rog să nu o faci și pe dânsa tot așa de luminoasă ca și cea d'intâiu. Nu numai că nu te poți uita la dânsa, dar mai dă și o căldură grea de suferit.

— Bine, bine, aruncă încă o minge și vedem apoi ce este de făcut dintr'însa.

Iisus luă o a doua minge tot destul de mare, dar mai mică decât cea d'intâiu și o repezi spre înălțimile cerești. Sbură și ea, tot așa de sus și când se opri, Dumnezeu o binecuvântă și zise: „aceasta să fie **luna!**"

Și așa se făcu luna, mai mică decât soarele și mai puțin luminoasă.

Lumina ei mai blândă, mai potolită, mai misterioasă îi plăcu mult lui Iisus, care la vederea ei, zâmbi de mulțumire.

Luă după aceea mingile una câte una, începând cu cele mai mari și continuând cu cele mai mici și le aruncă pe toate, unele la dreapta, altele la stânga soarelui și lunei. Iar Dumnezeu le binecuvântă și le dedea câte puțină lumină și sclipire din ochii săi. Așa se făcură **stelele** cari ne privesc zâmbitoare de sus și sunt o podoabă așa de frumoasă a bolții cerești.

Degetele lui Iisus erau însă pline de noroiu, ce rămăsese de când frământase pământul, ca să facă mingi. De asemenea pe jos erau o mulțime de mici bulgări de pământ.

Iisus își scutură noroiul de pe degete, și-l asvârli în sus spre bolta cerească. Din acest noroiu se făcură acele mii și zeci de mii de stele, cărora le zicem **Calea Laptelui.**

Așa luară ființă soarele, luna, și stelele de pe cer. De atunci pieri negrul întuneric în care era înfășurat pământul, se făcu ziua și noaptea luminată de lumina argintie a lunei.

N. BATZARIA.

Ţârcovniceasa

— Ba, femee!

— Dă-mi, bărbate, nu te 'ntrece cu gluma.

— Nu şi pace!

— Ce-ai primit? Nu te gândeşti la Dumnezeu?

— Ba, mă gândesc mereu. Dumnezeu e însă şi acasă. Mă uit la icoană, mă 'nchin şi mi-ajunge. Aşa îmi văz de treburi şi nu pierz toată ziua, bună ziua cu biserica.

— Nu vorbi aşa, bărbate, că-i păcat!

— Nu-i păcat de loc. Dumnezău e una şi popa alta. Lui Dumnezeu nu-i trebue prescuri şi lumânări.

Astea le-au născocit popii şi ţârcovnicii. He, mai ales ţârcovnicii! — şi râde, uitându-se ţintă spre femee — că d'aea cântă din inimă, de-i face pe oameni să bată mereu calea bisericii.

— Dacă spui aşa, te-i face popă, când m'oiu face eu...

— Ţârcovnicească! sfârşi vorba soţul.

— Te-o bate Dumnezeu, bărbate, că spui aşa.

— M'o bate, nu m'o bate, asta e socotiala mea; pe tine mi te-oiu bate eu însă, să sfârşeşti odată cu biserica şi cu beţivu' ăla de ţârcovnic.

— Uf! vai de sufletu' şi de zilele mele, ce soartă am avut!

— Da, mai ales de sufletu' tău! Ţi l-a pus pe jar ţârcovnicul. S'a aprins ca nasul lui. Te arde, cum îl arde pe el vinul, băut din potir. Şi-ţi vaicări soarta, că nu-ţi dau bani de biserică, să te duci, să caşti gura la aghioasele lui. Las' că nu-s eu prost! De ţii atât de mult la ţârcovnic, du-te să-l vezi şi făr' de bani, şi, de-ţi trebue nepristan pentru leturghie, să-ţi dea el, din ăi şterpeliţi din cutie. Şi mai zic una şi bună: de ţi-e atât de drag şi-ţi tânjeşti de dorul lui, poţi să te duci şi la el acasă, să fii ţârcovnicească în lege.

— Aoleo! Vai de viaţa mea! Păcatele mele ăle mari! se văicărea ea.

— Da, păcatele ăle mari! repetă soţul.

— Sufleţelu' meu amărit!

— Da, crez şi eu! întăreşte el vorba.

— Doamne, iartă-mă şi mă mântueşte!

Şi Mariuţa Ileanului începe să se jeluiască şi să se 'nchine.

Bărbatul râde 'n el, bucuros că poate să 'nfrunte dorul femeii, să-i mai înnăbuşe patima 'n piept.

El ştie cu câtă greutate a luat-o de nevastă, că pusese ochii pe ţârcovnic şi nu se 'ndura să-l lase pentru nimeni în lume.

— Aşa, mai inchină-te şi 'n casă, că tot a'ea e! Poate rugăciunea ta o s'aducă mai multă 'ngăduială 'ntre noi Poate că ţi-or ieşi gărgăunii din cap şi-i mai prinde glagorie.

Şi se 'mbunează par'că, dându-şi necazul pe faţă.

Ea bate mătănii pe podină:

— Bate-l, Doamne, nu-l ierta! Să nu-mi dea el creiţari de leturghie? Să nu-mi îngădue să mă duc la sfânta biserică? Las' dacă e vorba p'aşa.'Oiu şti eu ce să fac d'acu 'ncolo!

Şi, desbrăcându-se 'nfuriată, se aşează pe lada ei de zestre şi plânge:

— Am să dau din casă, am să-mi vânz din haine, şi la biserică tot o să mă duc, să ştii asta de la mine, să ştii!...

Şi Mariuţa Ileanului s'a ţinut de vorbă. Duminica viitoare şi-a făcut bani de biserică şi s'a dus până 'n ziuă, fără să mai spuie omului. El, văzând una ca asta, după ce s'a premenit repede, a luat acelaşi drum. A apucat să tragă o ţigară şi să dea de duşcă un ciocănel de ţuică, aşa de ciudă.

Se gândia el c'o fi păcat, dar îşi zicea, că Dumnezeu e bun, crede la necaz şi l-o ierta.

Şi s'a dus după femee. In biserică el s'a aşezat la locul bărbaţilor, în braţul drept al crucii, aproape de ţârcovnic; ea rămăsese 'n capul femeilor, în mijloc, la subţioara braţelor.

Ţârcovnicul cânta stihoavnele. Când a zis: „Toată suflarea să laude pre...e do..o...mnul, suflarea toată şi toată făptura să laude sfânt numele Domnului pre Domnul!" s'a uitat la el şi la lumea din biserică, şi l-a văzut cum i se umezesc genele, cum i se luminează faţa, cum i se 'nduioşează glasul şi a 'nceput să 'nţeleagă de ce toată suflarea creştinilor nu-l mai slăbia din ochi, se 'ntraripa cu privirile, cu cântarea lui, de la pământ la cer.

Cânta grozav ţârcovnicul. Te lua par'că de sus, în sfârcul aripelor, te ridica d'un stat de om în sus, te lăsa 'n jos, te cobora sub pământ, te 'nnălţa de cinci stânjeni, te 'nvârtejia, te ameţia, te lăsa iar pe pământ şi iarăşi te ridica 'n slăvi.

Acum înţelegea par'că şi Ileanul vraja omului ăstuia. Il ura, dar n'avea ce să facă, trebuia să s'apropie de el, să-l asculte, să suspine cu el, că altfel trai cu nevasta n'ar mai fi avut.

Ţârcovnicul era un flăcău, ocheşel, cu mustăcioara plăviţă, curăţel îmbrăcat, sprinten în mişcări. Era băiat de popă. Murind tat-său, când era mic, n'a putut să meargă la seminar, să-l moşteniască la biserică.

Văzând asta şi-a trimis la şcoală feciorul, Ileana, soţia unui bogătaş, fost epitrop al bisericii.

Şi a 'nvăţat, ce a 'nvăţat el, vre-o patru ani. Lumea îl vedea smerit, blajin şi zicea că 'ntr'adevăr calcă a popă.

La biserică nu prea venia. Şi, când venia, sta mai mult prin altar, or se amesteca cu copiii de la şcoală, cari spuneau răspunsurile la ectenii. In ceata lor era şi Mariuţa, fata popii de la biserică enoriei lui. Cânta frumos deocheata. La Paşti la „prohod" şi la „îngerul a strigat" glasul ei plutia peste toate celelalte, ca o trâmbiţare îngerească.

Ii plăcea seminaristului. Pusese d'a binelea ochii pe ea. Lumea a 'nţeles uşor, că o să fie o pereche minunată, şi popa îşi mângâia bucuros barba, că are ginerele gata, ca 'n palmă, să-l lase locţiitor la biserică.

Când a sfârşit el şcoala s'a 'nvoit cu protopopul, să rămâe doar cu darul epitrafirului, să lase parohia seminaristului.

Insurătoarea s'a pus uşor la cale: când băiatul avea toate drepturile, când popa da biserica, ce mai era de aşteptat?... Ia, socoteala zestrei. Asta, după puţină ciondăneală între părinţii tinerilor, s'a făcut uşor. Dacă însurăţeilor le place la unul d'altul şi mai ales dacă fata era bucuroasă de mirele rânduit, nu s'a 'ntrebat nimeni.

Nunta s'a făcut repede de tot. S'a chiuit, s'au tras pistoale, s'a ciocnit sticle, s'a băut, s'a dăruit cum trebuia să se dăruiască o pereche, ce avea să fie popă şi preoteasă 'n sat.

La săptămână, când a fost să meargă pe calea-valea însurăţeii la părinţi, s'au dus întâi la biserică de dimineaţă, după obiceiul din strămoşi.

Aici işi ia fiecare locul, pe care-l ţine toată viaţa, şi 'n străni or în rândul femeilor şi la miruit. El, ca el, nu s'a sinchisit atâta de loc şi de rând, că ştia c'o să se facă popă; ea s'a 'fipt însă după soacră-sa preoteasa, trecând înnainte la toate femeile, şi mai bogate şi mai bătrâne. Se uitau le cu ciudă; s'au oţărit în inimile lor, dar ei nu i-a păsat de nimic. N'avea doar să fie preoteasă?...

După cinstea, ce se cade oaspeţilor noui, ţârcovnicul a chemat pe seminarist în strană şi l-a 'mbiat să cânte, după ce a tras el un condac de scăldase ochii tuturor în lăcrămi.

Şi tânărul seminarist, ridicând semeţ capul, a 'nceput să cânte lin, răspicat, după toată rânduiala cărţii. Se uita lumea, şi nu prea. Cânta de cântat bine, plăcut, dar n'o mişca de loc. Se vedea că e stăpân pe el, că glasul nu-l da de gol, dar îi lipsea ceva. Ii lipsia darul ţârcovnicului, darul acela Dumnezeesc, ce dădea svâcniri inimilor, ce atrăgea ochii şi sufletele tuturor.

Când a luat-o el iarăşi şi a venit la „Toată grija cea lumească să o lepădăm" în mlădierile tânguioase ale glasului al şaselea, pe loc s'au pus poporenii să plângă. Viitoarea preoteşică nu mai lua ochii de la strană, de la cântăreţ. Ii urmăria glasul, mişcatul buzelor, îi urmăria fiinţa lui toată cu minţile furate, cu inima 'n bătăi.

Nu mai era stăpână pe ea, simţia că e furată, robită, târită după el de glasul dulce, îngeresc.

Bărbatul a zărit-o, dar nu prea s'a sinchisit de asta. Ştia el mai de mult, că-i plăceau cântecele, că asculta ca pierdută pe ţârcovnic.

— Calcă a preoteasă! Aşa se şi cade să fie o vrednică soţie a slujitorului altarului.

Când s'a înapoiat acasă, a văzut-o însă îngândurată, rătutită, nu ştia ce să înceapă, nu sfârşia lucrul de care se apucase.

— Ce, ţi-e gândul tot la biserică, nevastă? o întrebă el ispititor.

Şi, când a văzut-o că tresare, că se uită la el bănuitor, a adăogat:

— Cânta 'ndrăcit ţârcovnicu' azi!

A doua Duminică la fel. Dascălul a adus-o mai duios, ochii tinerei femei se pironiseră mai mult asupră-i, iar viitorul preot sta pe ghimpi par'că, se 'nroşa, îngălbenea, se 'nvineţea, albia la chip, simţia par'că se 'nvârte biserica, îi venia să cază jos.

Pe drum i-a trântit-o 'n faţă:

— Ce holbase-şi ochii la ţârcovnic?

Şi ea, îi răspunse înţepată:

— Şi de ce nu i-aşi fi holbat?

El scrâşni din dinţi, ea se 'nfurie şi izbi tocul ghetei în pământ, de era cât p'aci să rămâe fără de el.

Au tăcut.

A treia Duminică el a pus la cale să meargă la nişte rude. Ea, nu şi pace. Dimineaţa el s'a fost făcut apoi bolnav. Ea:

— Mă duc şi făr' de tine la biserică.

El:

— Asta nu se poate.

Ea:

— Da' de ce nu?

De aci s'a pornit cearta:

— Dă-mi atunci mie bani de leturghie, să mă duc eu! stăruia ea.

El:

— Ţi-ai găsit! pentru nimic în lume nu!

Ce a urmat am văzut. Duminica acela a stat ea acăsă, dar în cea laltă s'a dus singură. El s'a fost luat după ea şi a 'nţeles taina mare ce o trăgea la biserică: cântarea ţârcovnicului.

Treburile lor mergea de altfel bine peste săptămână. Ea diretica, spăla, gătia de mâncare, el umbla pe la vite, la pădure, la câmp.

Când sosi însă Duminica era foc şi pârjol în casă, iad, nu altceva.

— Hai la biserică, bărbate!

— Nu merg!

— Mă duc eu!

— Du-te!

— Dă-mi bani de leturghie...

— Nu-ţi dau.

— Mă duc şe făr' de...

— Du-te!

— Te fac de ruşine.

— Ei şi!

— Cer tatii.

— Cere-i.

Se tot gândia că dacă nu s'o duce el la biserică şi nu i-o da bani de leturghie o face-o de ochii lumii, să rămâe acasă şi era sigur că dacă n'o mai auzi pe ţârcovnic cântând o să-l uite şi apoi s'o duce şi s'o preoţi 'n alt sat şi o scăpa de pacoste.

Ea, de unde? făcea ce făcea de leturghie, ca să n'o ţie lumea de rău, că iese din obiceiurile ei, şi se ducea la biserică, ascultând tot mai pierdută la ţârcovnic, apropiindu-se tot mai mult de el.

Văzând că n'o scoate la cap cu nevasta, s'a fost hotărât el s'o ia mai cu binişorul. A lăsat-o în plata ei şi cu biserica şi cu ţârcovnicul şi cu preoţia.

Şi rostul gospodăriei mergea mai bine, sălta văzând cu ochii.

Duminicile el făcea socoteli şi tocmeli cu oamenii, ea lipsă la biserică.

Ileanul începuse să gândiască acum altfel. Din două rele a ales pe cel mai puţin rău. S'a învoit s'o lase pe ea să se ducă la biserică şi el să rămâie acasă. Cel puţin să n'o mai vază uitându-se la ţârcovnic.

Şi ea venia, voioasă tare, dar se 'mbufna la ori ce vorbă bună a lui.

Văzând că se îngroaşe gluma s'a fost hotărât el să se preoţiască. Are să facă el ce o face atunci. Or că-şi dă pe brazdă preuteasa, or că se scapă de ţârcovnic, îl dă afară.

Când a auzit ea de una ca asta:

— Mie nu-mi place să mă fac preuteasă.

— De ce?

— Uite aşa!

— Poate că-ţi place să fii ţârcovnicească? întrebă el înfuriat.

— O fi şi asta! răspundea ea nepăsătoare.

Şi el aproape ameninţător:

— Păi, cum ne-a fost vorba?

Şi ea, nesinchisindu-se de loc:

— O fi fost cum ni-o fi fost, da' acu ţi-o spui verde 'n ochi, că mă duc mai repede 'n lume, şi preoteasă nu mă fac!

— Te-i duce poate cu ţârcovnicu'? întinse el coarda, sărit din minţi.

— Se prea poate şi asta! i-o rotunji ea.

Intr'o vreme a fost aflat bărbatul din gura lumii, că nevastă-sa sta acum în strană şi cânta şi ea cu ţârcovnicul.

Ce era să mai zică şi ce să facă... d'acuma? A închis ochii, a început să meargă la biserică, se ducea şi el în strană lângă ea şi lângă ţârcovnic şi cântau cu toţii.

Ea era p'altă lume acum de mulţumită.

Când a fost întrebat-o într'o zi, dacă vrea să fie preoteasă... a răspuns:

— Fă-te tu popă şi eu..... ţârcovnicească.

Şi, neavând încotro, omul s'a 'nvoit la asta şi s'a preoţit.

Cu nevasta a dus apoi trai bun de tot. In sat nu-i zicea însă nimeni nici în dos, nici în faţă măcar preoteasă, ci ţârcovnicească. Şi ei i se umplea inima de bucurie, când auzia numele ăsta şi cânta Duminicile şi sărbătorile de răsuna biserica.

Cu încetul a început să deprinză să ţie aproape singură ea strana, că ţârcovnicul vedea mai mult de lumânări, de candeli, de sfeşnice, de colive şi... mai ales de vinişorul adus pentru împărtăşania preotului.

Şi n'a trecut mult şi a luat doru' beţiei pe faţă, de inimă rea, poate, biet, că una gândise el şi alta ieşise; iar într'o zori de zi s'a fost aflat în sat c'a căzut din clopotniţă şi s'a făcut o masă de carne jos, de pietrele din curtea bisericii.

Lumea vorbia c'a vrut să se ducă să fure ceva lumânări, să vânză să aibă de băut; preotul spunea la toţi c'a fost rămas în biserică cu gândul la vinul din potir şi dând să iasă din biserică a apucat prin clopotniţă şi ajuns de băutură... a căzut; preoteasa singură ce credea credea şi ofta.

D'atunci însă a prins ea să cânte şi mai cu inimă şi cum n'ar fi cântat când era ţârcovnicească cu adevărat.

1922 — 1924.

MIHAIL LUNGEANU

Rugă

Mi-e sufletul un câmp întins pe care
Cresc flori, — iluzii care vor pieri. —
In orice zi o floare'n el răsare
Şi-o floare moare'n el în orice zi.

Sub arşiţa privirii tale-aprinse
Ce-o simt cum mă împrejmue din zori,
O bucurie mare le cuprinse
Dintru'nceput pe gingaşele-mi flori.

Şi ele 'ncet crescură laolaltă
Din ţărâna părerilor de rău
Cu lujer fin şi talia invoaltă
Sub cerul clar al zâmbetului tău.

Dar soarele privirii arzătoare
Ce uniform tu 'ndrepţi spre-a mele lunci,
Pe-a mele flori plăpânde azi le doare
Şi raze în zadar spre ele-arunci.

Căci florile 'nsetate 'n câmp de apă
De jale nu mai pot să le dezbăr,
Şi fluturii-nădejdi nu mai le-adapă
Cu 'ncredererea că visu-i adevăr.

Ades, privirea ta când văd c'apune
Sub părul blond, sub pomii cei subţiri,
Câmpia mea rosteşte-o rugăciune
Când ultimele raze le resfiri.

Ascultă rugăciunea mea cea nouă
Căci câmpul meu, cu lutu-i pământesc
Işi cere pentru florile lui rouă,
Căci florile de soare se-ofilesc.

Ascultă rugăciunea mea, şi varsă
Din norii ce sub pleoape tu i-ai strâns
O rouă peste ţarina mea arsă,
Şi florile-mi vor râde fiindcă-ai plâns.

Ioan I. Ciorănescu

Sfârşit

Un singur strigăt a trecut pe sus
şi'n mii de ţăndări bolta grea se sparse...
dogoritoare stânci, din goluri arse
îşi prăbuşeau durerile 'n apus...

Vuind, rostogoliri încandescente, —
— nici cerul sus, nici hăul dedesubt —
de undeva zăgazul tainic rupt
şi 'ntrecere 'n sălbatece curente !..

Un joc imens, nemăsurat... Târziu,
întregul, tot se sfărâmase 'n goluri—
hiperbole de foc schiţau ocoluri
în intristarea hăului pustiu...

Pe urmă întuneric, întuneric...
cu cât mai singur, cu atât mai mic;
—nici o mişcare mici un gest, nimic;—
imensitatea ca un rece sferic..

Apoi un svon de ape care cresc
şi urcă între ziduri nevăzute
—plutesc în limpezimi necunoscute
pe-un drum pe care par'că-l bănuesc...

Din laţuri încâlcite se descurcă
şi rătăceşte-un singur gând, stingher..,
închiagă noaptea alte bolţi de cer
—cresc apele domoale,—leneş urcă

nestăvilite valuri... Au rămas
pietrificat; de-acum, - ce-o să mai fie?
te simt cum creşti în mine, veşnicie,
şi cum renaşti la fiecare pas...

Un strigăt nou va răsuna departe
şi alte bolţi s'or sfărâma la rând—
val rece va ţîşni, curând—curând,
dar gândurile mele vor fi moarte...

GEORGE SILVIU.

* * *

Altarul uitării

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Vacanţa mare — mirajul boemiei şi al artei!

Făuririle adolescenţii şi chimerele uitărei de sine. Corijenţe preparate în vraja conservatorului de muzică şi... artă dramatică.

Capacitate, absolvenţi şi laureaţi. Estrada juriului... Cald — căldura îngrijorării şi a nervilor extinşi, în care mor asfixiate, buchetele de pe catedră. Murgeanu, strigă premiaţii. Cătuşa fracului împrumutat, îi învăpăiază merile din obraji, şi îi aşează în gene, lacrimile emoţiei. Doamnele îşi ascund suspinele în horbode. Paciurea se rostogoleşte în ţărâna amestecată cu petalele căzute din jerbele elevilor, murind cu casetta lui Harpagon, în dreptul inimei.

Nottara, în piscul estradei, păstrând în aristrocaţia feţii paliditatea marţială a zeului scenei, **„pune"** notte! In josul umărului, Romaneasca, cu soarele în zâmbet şi cu zâmbetul în ochi, trimite pe luminile perlelor din gură, în colţuri, prin bănci, în fund, afară şi prin toate ascunzătorile unde stă pitită nehotărirea candidaţilor, firimituri din regeasca-i bunătate.

O rază de soare, pudrată de pulberea de aur a verii, se frânge pe stradă, şi de acolo, parfumată de dantelele cucoanelor, se strecoară în sufletele şcolarilor, antrenând năzuinţele.

O alta, topind volaur-ul unei fâşii de nor rătăcit deasupra curţii, se întâlneşte cu cea d'întâiu, svântând genele şi risipind lacrimile — două raze cari sau pândit una pe alta, surori de acelaşi soare şi de aceiaşi primăvară, torturând ciracii artei, cu nepăsarea vremii, care revendică în scurgerea ei, întâetatea avântului celor **„ascultaţi"**, inspiraţi şi ei ca şi ea, de voluptatea orgoliului.

Dar care erea sensul năzuinţei lor, dacă nu capriciul voluptăţii aceluiaşi orgoliu, făuritorul carierei rampei, călită în focul ei adorat. In schimb, fructul pârguit al răbdării lor nemărginite, a mijit odată cu razele cari oţelesc făgăduinţele biruinţii, atunci când dogoarea lor moale, scoală din somn ghioceii, topind lacrima sghiabului care a plâns întreagă iarnă, durerea celor mulţi şi hămăsiţi din iatacul cu straşina îngheţată. Razele primăverei examenelor, solii suavelor înfăptuiri, acele lănci de aur cari împodobesc cununa proectelor vacanţelor şi hotărăsc fiorii aşteptării, topeau în drum tot ce se împotriveau dogoarei lor. Şi la poalele estradei, se oficia leturghia supremei hotăriri, în învălmăşeala aceia de fracuri şi eşarfe, unde se potoleau pentru a se avântă mai cu înverşunare, rând pe rând, frânturi de semne, de şoapte, de versuri şi de ticuri, trecând dela revoltă la duioşie, de la umor la tragic, de la ameninţări, la zâmbete cu lacrimi, în rostogolirea aceia parfumată a naufragiaţilor chimerei, într'o superbă dimineaţă de examen — spectatori ai propriului lor avânt, puţini la număr pentru vârsta tragi-comedie a vieţii; infirmi sufleteşte, pentru labirintul unei pasiuni atât de infinită şi în care se sbăteau dezorientaţi şi fără sufleur!

Şi mulţumirile maeştrilor din capul estradei, se reduceau cumpănit, la crâmpee de murmure vagi, în torentul suspinelor lor, cari, abia când şi când, destul de palid, le sprijineau îndoiala. Dar sufletele lor mari, enorm lărgite de aprobările aparente ale juriului anevoios încântat de chemarea micilor actori, acum descătuşate şi aerisite, îşi antrenau cu nepăsare, elanul lor înduioşător, în dimineaţa aceia surâzătoare de început de vară şi de carieră dramatică.

Din frământarea asta înpurpurată de zorile izbândei, au ieşit sacerdoţii Thalliei, — ofrandă a învăţămintelor nemuritorilor premergători.

* * *

A murit de mult marchiza scenii.— Ofelia lui Notara — Hamlet al Romaneascăi — şi tot atât de demult, a apus soarele din zâmbetul ei regesc, şi zâmbetul din ochii ei Domneşti.

Şi durerea amintirii — ca o palidă jertfă — a aşezat pe genele abia svântate, lacrimile nemuririi şi umbra celei mai suave dintre vestalele cugetării, a desmorţit resemnarea cu greu potolită, mărind indolenţa urmaşilor şi reliefând nepăsarea dregătorilor! Macabră revanşă principesei scenei; hidioasă recompensă jertfirei de sine; calică lespede funerară pentru abnegaţia marchizei verbului, aceia care, la cincizeci de ani, încingând la şold o geantă şi prinzându-şi în frizura în care ninsese brilliantele aoreolei, succeselor, şuviţe moi de aur, fură atât de... fidel, din fecioria Juliettei!

Au apus discipolii **„măicuţii"** lângă soarele speranţelor lor, lăsând în catacombele rivaltelor, palide poteci de lumină, amintind pe mesia lor vestită. Şi umerii catedralei Thaliei, duc înainte povara gloriei, şi altarul ei orfan de cea mai divină dintre slujitoare, păstrează în bolţi, refrenul versului de argint şi pe ziduri, umbra celei mai suave dintre **Ofelii.** Şi în mormântul migălos adâncit de groparii cei şugubeţi s'a întristat şi zâmbetul lui Jorick şi au fanat şi rosmarinele **Gertrudei.** Murgeanu nu mai chiamă premiaţii şi estrada profesorilor şi-a năruit de mult loja împurpurată, la porţile mormântului. S'au sleit de ziduri şi fantomele cucoanelor în alb şi zâmbetul **„,decanei".** Doar buchetele mai dorm pe aripele catedrei. Nottara nu mai **„pune"** notte şi pe haina lui de gală, nu se mai revarsă Soarele din părul Romaneascăi. Leturghia ungerii talentelor a tăcut, şi încuetoarea casettei lui Paciurea mort de avariţie lângă pantoful de atlas al Juliettei, a ruginit. O rază uluită de deşertăciunea vremurilor, se frânge, aşezând flori obosite de lumină pe mormântul nemuririi. O alta svântează lacrimile fantomelor.

A murit de mult stăpâna eternului frumos şi tot atât de demult s'a îngropat de veci, estetica şi glorla. Şi pronia răsplătirilor cereşti, 'i-a presărat ţărână în frumuseţi şi troscot pe mormânt.

Şi cei ce se vor mai încumeta a socoti că meşteşugul actoricesc cere pentru desăvârşirea interpretării, pe lângă **„geniu"** şi harul sfânt al întruchipării însă-şi a eroului înfăţişat, în nuanţa celei mai desăvârşite transpuneri, va încremeni pe **„ALTARUL UITARII"** deapururi, şi pe al unei... **„pensiuni"** de lei una sută nouăzeci şi cinci, **„BRUTO"**.

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

LA MOȘIE

— AMINTIRI —

de **I. Petrovici** *profesor universitar*

Era a doua vară că personalul Tecuci—Galați mă transporta la țară, la moșia unchiului Teodor. Trenul ieșise din pădurea Hanului-Conachi și acum se angaja în vasta curbă suitoare a noului terasament, mai incomod de sigur de cât vechiul traseu care fuge pe șes în linie dreaptă, dar care a fost părăsit subt veșmântul său de bălării, fiindcă prea aproape de malul Siretului, fusese mai multe primăveri de-arândul inundat de marile revărsări ale râului. Grație acestei întâmplări gara cea nouă este chiar pe proprietatea la care mă duc, chiar subt coasta satului, la câți-va pași de conacul boeresc. Anul acesta cunosc drumul în perfecțiune și știu că nu mai am de mers de cât vre-o douăzeci de minute. Cu cât mă apropii de țintă, cu-atâta mă simt cucerit de-o emoțiune care-mi topește precizia aducerilor aminte, pe care de-atâtea ori, în clipe de visare, le înșirasem pe firul supțire al gândului. Un an întreg îmi îndulcisem viața de internat — care în cursul superior nu mai este prea aspră, însă destul de insipidă — cu amintirile celei din urmă vacanțe mari, petrecută pe aceste meleaguri, unde, rupând-o de-odată cu trecutul potolit și bicisnic, mă avântasem în mari exerciții sportive și ținusem petrecerile lanț. Dacă nu era unul din aceste suvenire care să nu-și fi avut clipa lui zilnică de reinviere — strecurându-se ștrengărește chiar în momentele când eram mai ocupat — de-asupra tuturora însă scăteia o amintire, ce e dreptul învăluită de puțin abur enigmatic, dar pe care tot sucind-o și învârtind-o, ajunsesem să-i dau proporții colosale și sensuri chinuitor de drăgălașe. Duduia Lia!... dânsa era astrul central, chipul ei mă urmărea dându-mi în piept un fel de dulce sfârșeală și pe dânsul îl așezam pe trupul tuturor eroinelor de romane pe care le citeam în orele de recreație, și une ori chiar în orele de clasă. Aveam destule dovezi că mă preferase tuturora din numeroasa societate de la țară, cu toate scăderile mele evidente: uniforma din ce în ce mai penibilă a școlii, nedibăciile mele la călărit și stângăciile de la dans, unde nu isbutisem să trec dincolo de polcă și socoteam bostonul ca un inaccesibil ideal...

Faptul că deși valsatoare pasionată, comanda intr'una polca guvernantii care cânta la pian, atențiunile de la masă unde îmi scotea pe farfurie bucățelele cele mai bune, pretextele de-a-mi lua veșnic brațul la plimbările nocturne, însfârșit — aluziunile geloase sau numai ironice ale celorlalți, — toate îmi dădeau bănuiala unei victorii, de care neobișnuința cu astfel de biruințe, mă impiedica totuș să am o siguranță absolută și să caut a o duce până la sfârșit...

Va veni oare și anul acesta la țară?... Asta era intrebarea și dacă mi-aș fi închipuit o clipă că nu va fi acolo, desigur că aș fi renunțat să mai merg. Fiindcă de data aceasta mă simțeam înarmat cu mult mai bine și eram hotărît să limpezesc lucrurile de orice dubiu, să nu mai las limite fericirii mele. Un important progres realizasem în cursul anului: învățasem să bostonez. Il datoram ambiției bunicei mele care desolată de lacunele mele mondene — în timp ce alți nepoți din ramuri colaterale se prezentau cu mult mai bine — mi-a plătit în vacanța de Paște un profesor de dans, adus anume din Focșani. Icoana duduii Lia mi-a răsărit în minte și 'n timpul chinuitoarelor lecții și 'n clipa când m'am văzut stăpân în fine pe ceia ce crezusem multă vreme că'mi va fi cu neputință să înfăptuesc. In închipuirea mea anticipam acuma efectul unei invitații de vals... și 'mi pregătisem pentru amețeala jocului formula destăinuirilor supreme...

Dar chestia era: are să fie ori n'are să fie?... Dar anul care se scursese îi va fi întreținut și ei flacăra iubirii, așa cum se petrecuse la mine?

Va fi fost teamă sau simplă cochetărie, dar lăsasem să treacă jumătate de vară fără să mă hotărăsc a pleca, preferând săptămâni de vacanță plictisitoare, perspectivei unei desamăgiri.

O nouă chemare-ultimatum, fără nici un detaliu însă asupra persoanelor prezente la țară și fără nici un fel de precisiune față de așteptările mele, m'a hotărît la o plecare bruscă, în voia întâmplării și a stelei norocului, așa după cum sunt cea mai mare parte a acțiunilor omenești...

In timp ce inima-mi făcea salturi tot mai neregulate, s'au trecut cei câți-va kilometri care mai erau și auzii de-odată sub roate gălăgia caracteristică a ramificării liniei. Trenul intra în stație;... câteva momente încă... și opri la peron. Pe fereastra vagonului am zărit silueta elegantă a unuia din verii mei, care 'mi eșise înainte cu botfori în picioare, c'o pălărie colonială pe cap și aștepta sosirea trenului ținând — ca o prezentare de armă — un mare biciu răsucit. Intr'o clipă am sărit jos și după îmbrățișarea de rigoare, am eșit de cealaltă parte a gării și am luat loc lângă dânsul în docar. In timp ce a smucit din hățuri, slobozind trapul superbului cal, mi-a aruncat întrebarea:

— Il mai cunoști pe Alint?

O!... da, îmi aminteam foarte bine de frumosul roib care era și de ham și de călărie, dar pe care n'aș fi îndrăznit eu unul nici să-l încalec, nici să-l mân la trăsură, pentru care era de nevoie incomparabila măestrie a vărului meu.

Acum traversam satul. Vărul meu anunță surâzând: Strada Belarada. Neapărat am zâmbit la rându-mi amintindu-mi de una din năzdrăvăniile noastre de anul trecut: botezarea ulicioarelor satului după numele fetelor frumoase care locuiau pe ele. Aci stetea Rădița, colo în capăt Maranda, în cinstea căreia numisem piața unde se făcea Dumineca horă: Piața Esmeralda.

Dar eu aveam preocupări mai grave. Voiam să știu cine erau oaspeții de la curte. Și cum docarul înaintă pe panta dealului tot așa de sprinten ca la vale, apropiindu-ne vertiginos de conac, am precipitat întrebările:

— Coana Anica este?

— Da!

— Maiorul?

— Da!

— Fifi?

— Și dânsa.

— Victor cu Dorina?

— Ei n'au venit.

Intrebasem de toți care 'mi erau indiferenți, numai de cine mă ardea pojarul nu. In sfârșit privind în vagul văzduhului am lăsat să cadă întrebarea capitală:

— Dar Lia?

— E-aici... n'ai nici o grijă.

Docarul intrase deja pe poartă.

In vasta sofragerie cu ferestre de sârmă verde, unde nu se mânca de cât pe vreme urâtă, dar unde se danța la toate orele (pianina era mai esențială de cât bufetul cu vesela) și se stetea la taifas până când arșița zilei își pierdea puterea, — se afla strânsă la sosirea mea mai toată societatea și acolo am fost dus pentru „a lua contact" și a-mi prezenta „scrisorile de acreditare". Când am apărut pe ușă un huet de manifestație spontană cu reproșuri de-o violență simulată: Pentru ce-am făcut pe dificilul și m'am lăsat atâta de rugat, pentru-ce n'am venit mai devreme?.. etc... etc...

O singură persoană părea să nu ia parte, rămânând pironită la un colț de canapea cu un lucru de țesut în mână: Lia. Un ochiu mai dibaciu ar fi văzut poate în exagerata-i nepăsare, tocmai un semn de zăpăceală, îmbucurătoare pentru mine. Dar eu am luat-o mai oblu și am simțit un ghimpe în inimă. Totuș am avut destulă stăpânire pentru a nu mă arăta îndurerat și a răspunde cu vioiciunea cuvenită întrebărilor care mă ploau de toate părțile.

— Din cauza ta s'a întârziat stagiunea teatrală.

— Ce piese ai adus?...

— Când începem repetițiile?

Eu fusesem anul trecut inițiatorul și directorul de scenă al teatrului de societate, care alcătuise punctul culminant al distracțiilor noastre.

Firește am asigurat pe toată lumea interesată că lucrurile se vor pune repede la punct (nu era tocmai eu să renunț la o activitate care personal mă avantaja), am răspuns degajat la toate chestiile, dar am pândit cel dintâiu moment ca să mă strecor lângă Lia și să vorbesc cu ea. Cu ce mi-am închipuit c'aș putea s'o impresionez îndată?..

— Lia nu știi ceva?... am învățat să valsez.

— Da?...

— Nu vrei să facem un tur?...

— Dacă ții....

La un semn „fraülein" a început să tapeze la pian, masa din mijloc s'a dat la o parte, și apucând talia Liei am pornit-o la danț. Nu mi-a trebuit mult să văd că lovitura era neisbutită. Prea n'avusesem răbdare, prea nu așteptasem un moment potrivit pentru a-mi învedera progresul... Așa, cu nepusă masă, un tur de vals numai eu singur în timp ce toți ceilalți se uitau curioși... asta era pe de lături de orice strategie și dinainte osândit...

Am lăsat-o nemulțumit la locul ei, hotărît să-mi caut norocul altădată, probabil tot în strălucirea cu care jucam rolurile din piese, unde nu-mi disputa pasul nimeni și eram maistrul tuturor...

Trecuse vre-o patru zile de la sosire și nu se produsese absolut nici o schimbare, — căci nu puteam pune mare bază pe chemarea ce mi-a făcut-o într'o dimineață ca s'o ajut să bată crema unei budinci și nici pe zâmbetul drăgălaș cu care urmărea mișcările mele nepricepute care trebue să fi fost de-un comic desăvârșit.

Se aranjase o masă, în pădure. Unchiu-meu nu era la țară și deci scăpaserăm de împotrivirea lui. Mătușă-mea făcea gălăgie, dar ceda întotdeauna, iar celelalte două-trei veterane de etatea ei erau foarte cumsecade. Se pregătise merindele de cu vreme și se stabilise modalitatea plecării: Toată lumea în trăsuri, eu singur și cu verișorul care mă primise la gară, călări. Dânsul neapărat, pe calul cel mai focos, și mai neastâmpărat, — pe Alint. Eu nu mai aveam la dispoziție blânda iapă de anul trecut. Acum era aproape oarbă și scoasă din uz. Mi s'a dat un alt cal — cel mai cuminte din câți rămăsese — pe care îl cercasem și cealaltă vară și care era vrednic de toată încrederea.

Așteptând scăderea zilei, pentru a nu ne topi pe drum de căldură, bine înțeles urmând a străbate tot pe lumină, distanța de jumătate de oră, care era până la malul Siretului, unde păzea la o margine pădurea proprietății.

Cel dintâiu echipagiu care a părăsit peronul — mai mult un fel de prispă bătrânească — a fost docarul unde se suise Lia. Fără să ne mai îngrijim de celelalte trăsuri, care se încărcau mai anevoe, călăreții am dat pinteni și am pornit după docar, pe care ajungându-l aci îl lăsăm în urmă, aci îl lăsăm să treacă înainte. Am coborît drumul satului, într'o teribilă larmă de javre asmuțite, am trecut peste linia ferată, avântându-ne pe întinderea șesului, pe larga cărare dintre cătini — buruiană apocalitică, înaltă cât omul, zămislită, și întreținută de inundațiile Siretului. Iată și vechiul terasament lăsat în părăsire, dincolo de care începe pădurea. Numai puțin și intrăm în tunelul de arbori care își împreună brațele de-asupra capetelor noastre. Printre frunze se strecoară razele apusului, în care se joacă musculițe. Umbra și mirosul pădurii sunt o binecuvântare și suntem fericiți că o putem străbate încă în trapul calului, până la casa pădurarului, unde va trebui să ne dăm jos. De aci o luăm cu piciorul până la malul apei, sfâșiind perdelele de sălcii care ne scot ochii cu toată paza noastră. Iată râul!

O lată pânză călătoare, care se tot duce pe tăcute, chemând și gândurile după ea. De pe înălțimea unui mal abrupt, la poala căruia apa e adâncă și face ochiuri primejdioase, privim până dincolo, la malul dimpotrivă, unde câteva femei își strâng lucruri spălate și par a se bucura. O plută răsare de după o cotitură, mânând agale spre Galați. Sunt alături de Lia și ne potrivim parcă la gânduri fără să ne spunem nimic. Mă folosesc la întors de cel dintâiu obstacol, de cea dintâiu salcie care nu vrea să se încovoaie lesne pentru a-i lua protector brațul, cu gândul ca să nu-mi retrag ocrotirea chiar atunci când nu va mai fi trebuință. Și-am mers așa, mai mult pășind fără pripire, simțindu-mă la pragul mărturisirilor. Se întunecase, iar luna care la intrarea în pădure o văzusem în depărtările răsăritului, ca o tipsie de aur vechiu, încă nu se ridicase în destul și nu se aprinsese deajuns de tare, ca să străpungă cu lumină în desișul copacilor. Suntem în poenița de lângă casa pădurarului, dar aci Lia se desface repede de mine pentru a da ajutor la punerea mesei, cucoanelor care sosiseră și ele pe când noi ne duseserăm la Siret.

Curând am fost chemați la masă și-am luat loc turcește pe un colțișor de pătură întinsă, mâncând cu gălăgie și cu poftă, în timp ce pădurarul aprindea un foc alături, ca să ne apere de țânțari. Vorbe, glume, veselie, până când deodată, o rază feerică de lună, furișată printre crengi aduse cea dintâiu, fiorul poeziei. Numai decât altele și altele își fac loc printre frunze și în curând codrul pare gata pentru sosirea lui Oberon și a spriritelor sale. Cuvintele ni se răresc pe buze și ne lăsăm fermecați de diafana inundație cerească. Arborii se desemnează în forme precise, asvârlind pe pământ conturul lor de umbră, poiana e numai ochiuri de lumină, caii se văd limpede cum pasc, alămurile trăsurilor deshămate, par toate jilave.

Dar a trebuit să ne smulgem vraja care ne cuprinsese. Cât ai bate din palme, vesela a fost strânsă, rămășițele de mâncare au fost lăsate pădurarului, caii de trăsură au fost aduși în ham, iar ceilalți înșeuați. Lia și-a trecut tot timpul, până la plecare, mângâind coama calului meu, pe când eu stam mândru în scări. Multe aș mai fi încercat atuncea de nu erau atâția ochi să vadă, și-atâtea guri să hodorogească!...

Convoiul s'a pus în mișcare în rânduri strânse. Călăreții mergeau înainte ș'am fost cei dintâiu care-am eșit de subt bolta pădurii intrând în câmpul de cătină, luminat până departe. Eram fericit și țineam slobod frâul, visând la lucruri încântătoare. De-odată o întâmplare de care nu mi-am dat limpede seama. Calul meu a căzut în genunchi, iar eu m'am pomenit jos, alături. Când am fost în picioare, calul își luase sborul, fără mine, la galop. Trăsurile m'au ajuns din urmă și m'au găsit scuturându-mi țărâna de pe haine.

Intreg convoiul s'a oprit pe loc, în timp ce văru-meu ne striga de pe roibul său năprasnic, că va prinde îndată animalul care mă răsturnase. Mi s'a făcut loc în docarul Liei, unde m'am așezat fără curaj și umilit. După câte-va minute viteazul verișor se întorcea victorios, ținându-mi calul de zăbală. A rămas să-l lege de-o trăsură, iar eu să merg în docar. Șirul de vehicule s'a pornit iarăși, dar glasul meu pierduse orice sonoritate. Aveam conștiința unei definitive prăbușiri. Puteau fi atâția demni de Lia, dar eu în nici un caz....

Viața e însă mult mai capricioasă de cât toate socotelile noastre. Fiindcă așa de-odată, pe când în sufletul meu era pustiu și jale, simții o mână care mă cuprinde dulce și-o gură fierbinte care mă sărută. Visam?.... Ba nu, era aevea, mâna stăruia să mă cuprindă și gura își repeta mișcarea....

Pe vremea aceia, îmi făceam primele experiențe de viață, și într'un colț al minții, mi-am înscris de-atuncea o maximă care firește nu-i adevărată de cât aproximativ, ca toate lucrurile în lume:

„Femeile preferă pe martirii tuturora, — chiar eroilor".

* * *

Murim

de **Mircea Gheorghiu**

Viața ni-i o trecere în moarte;
Un stol pe care înșine-l gonim
Cu dorul, către vecinicul departe;
Cresc faptele în urmă-ne, murim...

Cu fiecare clipă ce își lasă
Cenușa 'n urna vremilor de ieri,
Intind părerile de rău în suflet, plasă,
Nădejdi să pescuiască și dureri,

Din gândurile noastre împlinite
Din visele pe care le urzim,
Din sufletele noastre risipite
Pe căile bătrânei vieți... Murim...

Cu fiecare dor ce își întinde
Aripa roz spre cerul sufletesc,
Cu amăgirea care ne desprinde
Din strâmbul și săracul cerc lumesc,

Cu fiecare strângere de mână,
Cu fiecare gând ce'mpărtășim
Acelor dragi, — acelaș val ne mână:
Cresc faptele în urmă-ne, murim...

...Murim încet, în tot ce ne'nconjoară,
In toți acei pe care i-am iubit,
In tinerețea care se strecoară,
In tot ce vreodată ne-a'ncălzit

O clipă 'n suflet dragostea de viață, —
Neîntrerupt și tăinuit, murim;
Ne furișăm pe nesimțite'n ceață
Ca într'un larg și vecinic țintirim...

* * *

Oh, Timpul!... Spuneți clipelor să stea,
Ucideți-vă faptele în fașe;
Nici o pornire, fie bună, rea, —
Nici o mișcare — nobilă ori lașe,

Nici un îndemn. In sufletele mute
Invingeți orice cuget, simțuri, vreri;
De-avalma toate faptele trecute
Apară reci și sarbede păreri.

Ucideți sufletul — și nici un val
De vis peste ruini să nu s'aștearnă:
Cu pasul grav, cu ochii stinși, cu chipul pal,
O pace ataraxică își cearnă

Pe fruntea voastră nobilul sărut...
...Nu moartea, ci viața în uitare;
Nu noaptea, ci amurgul așternut
Pe ne'nțeleasa zilei frământare...

* * *

...Păreri de rău... Și iarăș vin — păreri de rău...
Fugiți!... Coboare liniște de veci
Pe nepătrunsul sufletului tău
Pe simțurile devenite reci.

De ce atâta suflet?... Nici un crez...
Ne doare ce-am iubit și ce am fost;
Trecutul tot ne pare fără miez
Și clipele ce vin — fără de rost...

...De ce trăim? Iubirea semănată
Rodește azi regretele târzii;
Nici un cuvânt; uitarea împăcată
Cuprinză-ne în mrejile-i pustii...

Mâna

O, mâna ei cea fragedă
și plină
și sinceră ca ochii-i însoriți,
neașteptată binecuvântare albă
ce-mi potopește 'n orice dimineață
biserica ființei,
aș vrea s'o pun pe frunte — patrafir,
să mă topesc sub iradierea ei,
să simt cum picură lumină
în bolta mea.

Fărâmă de-azimă curată
din aluatul trupului ei cald,
întinsă cu aceeaș dărnicie
împărtășiților de frumuseți —
tu, mână bună,
care singură cunoști
văpaia buzelor strivite
și inima învoaltă ca un mugur
sub raza degetelor sfinte, —
au n'ai destăinuit nimica
din șoaptele-mi nespovedite,
ce tremură ca boarea dimineții
pe fluviul adânc și maiestos
al sufletului ei.

Potir slăvit de viață și nădejde,
o, mâna dăltuită,
poleită,
la care mă închin ca la icoană,
mână de-argint
tocită de sărutări,
aureolată de credință luminoasă, —
tu, care-mi limpezești ispita pământească
și sufletul în pânză de tămâie. —
o, mâna ei dumnezeiască,
de ce nu se îndură să rămâie
în mâna mea?

Marcel Romanescu

Poeme în proză

ȘUVIȚELE

Șuvițele tale, întunecate ca noaptea, tremură pe umerii roșii ca bujorul, când patima ne sărută.

In ele îmi îngrop fruntea, să sorb ca dintr'o pădure mirosul sălbatic de patimi și de vise.

Șuvițele tale ascund în ele furtuna ce ne privește adânc — ca o vrăjitoare — întinzându-ne paharul patimii.

Resfiră-ți șuvițele — aripi întunecate — și lasă-mă să le sărut!...

Vreau să nu mai simt fiorul morții — vreu să uit că te-am cunoscut!...

OCHII

...Ochi adânci, ochi verzi...

Din ei smulg, în fiecare clipă, făcliile curate ce ard în altarul sufletului meu.

Tu nu știi.

Când patima ne întinde paharul, mă privești sălbatec — cu ochii tulburați de un fior...

...Și-atunci, ochii tăi, par două morminte smulse din veșnicie.

Inchide-i!... Privirea lor îmi lasă în suflet somnul Morții!...

SĂRUTUL

Cu șuvițele resfirate, cu ochii închiși de patimi, îți lași buzele moi și roșii pe fruntea mea întunecată.

Din sărutul tău sălbatic, smulg faclele ce vor arde în amintirea ta.

Când tu mă vei uita punându-mi pe frunte coroana de spini — ele vor arde mereu, păzite de suflet ca de-o Vestală antică.

Sărută-mă, vremea trece și mâine mă vei uita!...

MAINILE

Doi șerpi subțiri sunt mâinile tale...

Resfiră-ți șuvițile, închide ochii, sărută-mă!...

Vremea trece și toamna vieții ne va săruta curând...

Mâinile tale ard ca jăraticul; mă chemi cu glasul de bolnavă în agonie, cu glasul stins...

Inchide ochii!...

Vom adormi amândoi și nu ne vom mai deștepta...

Inchide ochii!...

BABA DINA

Par'că o văd!...

Cu testemelul alb ca zăpada sub care se ascundea părul argintat de vreme, cu fața albă, luminată de un zâmbet cu privirile blânde, cu vorba dulce și blajină...

Bătrâna nu sta toată ziua; ba striga cele două puici albe ca șuvițele ei, ca să le dea mâncare — sau se ducea la „Don Vasilică" — negustorul căruia îi crescuse copiii în tinerețe și o îngrijia acum.

...Și câte nu-mi spunea ea de „Don Vasilică" și de viața ei sbuciumată; avea un glas vrăjit bătrâna și moale ca fuiorul ce îl torcea — un glas ce mă fura ca o apă adâncă...

In odăița ei toate lucrurile miroseau a busuioc.

Deși văzuse peste șaptezeci de toamne — bătrâna trăia din munca ei.

Intr'un cufăr își păstra pomineturile și toate mărunțișurile trebuincioase la înmormântare.

Senină și mulțumită își aștepta sfârșitul.

Sunt ani de când nu am mai văzut-o; în sufletul meu glasul ei cald și-a lăsat toată duioșia ce mi-a legănat copilăria pierdută și când îmi amintesc de bătrână, mă simt strein, cerșind în zadar o lume din basme!...

CONSTANTIN GORAN

LITERATURA STRAINA

Rabindranath Tagore

GITANJALI

(PRINOS DE CÂNTECE)

Tu m'ai făcut făr' de sfârșit căci astfel ai vrut tu.

Acest gingaș potir tu îl golești mereu și mereu îl umpli de viață nouă.

Acest fluer de trestie tu l'ai purtat prin văi și coline și ai doinit, prin el, melodii vecinic noui.

La atingerea nemuritoare a mâinilor tale inima mea înveselită se înalță în clocot și se risipește în revărsări de nespus.

La Darurile tale nesfârșite eu nu pot întinde decât strâmtele mele mâini.

Dar anii trec și tu reverși mereu și mereu e loc de primit.

Când îmi poruncești ca să cânt îmi pare că inima mi-se rupe de mândrie, privirea mea se îndreaptă spre tine și ochii mi-se umplu de lacrimi.

Toată asprimea și răul vieții se topesc într'o singură, suavă, armonie — și slăvirea mea își deschide larg aripele ca o pasăre ageră, în sboru-i peste mări.

Eu știu că ție îți place cântecul meu. Eu știu că sânt primit înaintea ta numai ca un cântăreț.

Cântarea mea, în sboru-i larg, atinge cu vârful aripelor ei picioarele tale, pe care, în desnădejdea mea, nu credeam să le ating.

Imbătat de bucuria cântării mă uit pe mine însumi și te numesc al meu, pe tine, care îmi ești stăpân.

Dar ca tine, cum cânți tu stăpâne, eu nu știu!

Și mereu ascult în tăcere orbit de lumină.

Lumina muzicii tale luminează lumea.

Suflul vieții muzicii tale se avântă din cer în cer.

Valul sfânt al muzicii tale, străbătând zăgazurile, apare și cade ca un torent.

Inima mea năzuește să se împreune cu cântecul tău, dar în zadar se străduește prin grai. Aș grăi... Dar nici un cântec nu se încheagă din graiul meu și eu mă tânguesc neînțeles Ah! tu ții robită inima mea, Stăpâne, în lacurile netărmurite ale muzicii tale.

* * *

Tu ești cerul și tu ești cuibul....

O tu plin de frumusețe! aici, în cuibul culorilor, al sunetelor și al parfumurilor este dragostea ta care îngrădește sufletul.

Iată dimineața cum vine, cu un coș de aur în mâna dreaptă, cu ghirlanda frumuseții, care împodobește fără sgomot pământul.

Și iată seara cum vine pe potecile neumblate, pe pajiștile singuratice și din care au plecat turmele, ea aduce în ulciorul ei de aur, băutura rece a păcii.

Dar acolo, unde se întinde cerul la infinit, unde sufletul se avântă, acolo domnește neatinsă și albă splendoarea. Acolo nu e nici dimineață nici seară, nici forme, nici culori și nici cuvinte, nici cuvinte...

* * *

„Prizonier, spune-mi cine te-a pus în lanțuri?"

„Stăpânul meu", răspunse prizonierul.

„Credeam că voi putea întrece pe oricine în lume în bogăție și putere și am grămădit în comoara mea tot argintul pe care îl datoram regelui meu. Când somnul mă doboară mă culcam în patul pregătit pentru stăpânul meu și când mă deșteptam mă vedeam prizonierul comorii mele".

„Prizonier, spune-mi cine ți-a făurit lanțul acesta așa de puternic?

„Eu", răspunse prizonierul, mi-am făurit acest lanț cu cea mai mare grije. Credeam că puterea mea de neînfrânt va putea ține toată lumea robită, păstrându-mi libertatea mea neatinsă.

„Și astfel am lucrat zi și noapte la un foc imens bătând cu ciocanul cumplit. Dar când în urmă am isprăvit de lucrat și toate verigele lanțului au fost prinse, am văzut că eu singur eram cel prins în propriul meu lanț".

* * *

Umblasem cerșind din poartă în poartă pe drumul satului, când carul tău de aur apăru în depărtare ca un vis măreț, iar eu căzui în admiarrea Regelui tuturor regilor.

Nădejdile mele crescuăr și gândeam că a venit, în fine, sfârșitul zilelor rele și stam în așteptarea unor pomeni și bogății nemaivăzute, ce se vor risipi din mila ta.

Carul se opri înaintea mea.

Privirea ta căzu peste mine și coborâși cu un surâs. Simții că norocul vieții mele a venit în sfârșit. Dar deodată tu întinseși spre mine mâna ta dreaptă și ai zis: „Ce ai tu să-mi dai!"

Ah! ce joc regal era acesta de a întinde mâna unui cerșetor, pentru a cerși?

Rămăsei încurcat și nedumerit.

Dar mare fu mirarea mea când, seara, golind pe pământ sacul meu, găsii un grăunte mic de aur în grămada de semințe sărace.

Atunci începui să plâng cu amar și gândii: Dece nu m'a lăsat inima să-ți dau totul?

* * *

Când facerea lumii era la sfârșit, iar stelele străluceau în cea dintâi splendoare, zeii se adunară cu toții în cer și cântară:

— „O! desăvârșire măreață! O bucurie curată!"

Dar deodată un zeu se ridică și spune întristat:

— „Priviți, un gol e în lanțul de stele, o stea ne lipsește".

Coarda de aur din harpele lor se rupse deodată, iar zeii începură să plângă.

— „O! cea mai frumoasă din stele a pierit, gloria cerurilor noastre s'a dus!"

Și deatunci ei o caută întruna, iar plânsul lor trece dela unul la altul — „Lumea a perdut cu ea singura ei bucurie!..."

Și totuși în adânca tăcere a nopții stelele surâd și murmură:

„Zadarnică vă e căutarea! Nimic nu e în lume desăvârșit!"

* * *

Aruncă-ți mătăniile, lasă cântecul, psalmodiile! Pe cine crezi tu că slăvești în acest colț întunecat și tainic de templu ale cărui porți sunt toate închise? Deschide ochii și vezi că Dumnezeul tău nu e înaintea ta.

El este acolo unde sapă plugarul pământul cel tare și la marginea drumului unde se străduește cel ce sfărâmă pietre.

El e cu ei în soare și în ploae iar haina lui e plină de țărână.

Desbracă-ți haina de cucernic ca El și coboară cu și El în pulbere.

Mântuire! Unde vrei să-ți găsești mântuirea? Stăpânul nostru nu s'a împovorat el de bună voe cu legăturile creațiunii, și s'a alipit de noi pentru totdeauna?

Eși din visările tale și lasă la o parte florile și lauda!

Vestmintele ți-se rup și se murdăresc, ce-ți pasă? Du-te de'l întâlnește și stai lângă el în muncă și sudoarea frunții.

* * *

Pe țărmul mărilor infinite se adună copii. Albastrul nesfârșit stă nemișcat d'asupra lor; lângă ei valul răsună fără de odihnă. Pe țărmul mărilor innfinite, copii se aduna cu jocuri și țipete.

Ei zidesc casele lor dinnisip și se joacă cu scoici goale. Cu foi veștede își încarcă bărcile și râzând le trimet în largul mării.

Copii se joacă pe țărmul lumilor.

Ei nu știu să înoate, ei nu știu să arunce năvodul. Pescuitorii de perle se afund în mare, negutătorii întind pânzele; copii adună pietricele și apoi le risipesc. Ei nu caută comori ascunse, ei nu știu să arunce năvodul.

Fluxul se înalță râzând și palida strălucire a plajei surâde. Valurile pline de moarte cântă copiilor balade duioase ca o mamă care cântă legănându-și copilul.

Valul se joacă cu copii și palida lumină a plajei surâde.

Pe țărmul mărilor infinite se adună copii. Furtuna rătăcește pe cerul fără cărări, corăbiile se scufundă în mări, fără urmă, moartea dă târcoale și copii se joacă. Pe țărmul lumilor infinite se ține marea adunare a copiilor.

(Trad. de GEORGE ULIERU)

* * *

NOTE

Karl Ettlinger este unul din cei mai gustați colaboratori strânși în jurul cunoscutei reviste Müncheneze: „Jugend". Și-a început activitatea sub modestul pseudonim „Karlchen" pe care nu l-a părăsit până acum.

Observator atent, ingenios în alegerea și tratarea subiectelor, schițele sale umoristice conțin în afară de elementul recreativ, o puternică doză ironică și satirică.

* * *

Centenarele și semi-centenarele din anul care începe, aduc o sută de ani dela moartea lui Byron, mort la 19 Aprilie 1824 și cincizeci de ani dela moartea lui Jules Michelet (9 Februarie 1874).

* * *

Grande Revue publică un articol de Henri Almeras, care a cercetat ce se citea mai mult în Franța acum o sută de ani. Marele public gusta în deosebi pe Beranger și ca romancier prefera pe Pigault-Lebrun, a cărui stea apune îndată ce apare Paul de Kock. Intelectualii citeau cu lăcomie pe Walter Scott, interesându-se și de tânărul poet Victor Hugo, căruia i se prefera Casimir Delavigne. De altfel chiar Stendhal era de părere că poeziile lui Hugo, foarte corecte și entuziaste, „te fac să caști" și viitoarea glorie a secolului e un poet ...somnifer!

* * *

Jean Rostand, fiul lui Edmond Rostand și frate cu Maurice, este un literat fin și sugestiv al cărui ultim volum „Deux Angoisses" (La Mort, l'Amour) face vâlvă acuma la Paris. Nimeni ca el, nicăieri și niciodată, — scriu criticii francezi — n'a scris un lucru mai adânc și mai variat, mai impresionant și mai definitiv, asupra geloziei și nenumăratele ei chinuri.

* * *

O placă comemorativă a fost fixată pe casa dela No. 10 din str. Saint-Joseph, la Paris, unde s'a născut Emile Zola.

* * *

Ancheta unei mari reviste pariziene cu privire la cei cinci literați sau literate franceze contimporane, care constituie azi gloria literaturii, a avut ca rezultat numele lui Anatole France, Paul Bourget, Maurice Barrès, Colette și al contesei de Noailles.

* * *

La New-York a apărut un studiu al profesorului american Shermon, în care se ocupă de geniul american. Profesorul constată că Mark Twain este cea mai originală forță a literaturii americane și rămâne cel mai reprezentativ scriitor dela înființarea Statelor-Unite până azi.

* * *

Reclama... americană întrece însuși americanismul.. Editorii unui roman acordă un premiu de 500 dolari criticului care va scrie cel mai elogios articol despre volumul apărut. E o întrecere între ziariștii puțin scrupuloși și nu se știe dacă adevăratul păcălit va fi autorul, publicul sau editorul!

* * *

O tălmăcire semi-inedită a lui B. Nemțeanu. — Cu prilejul manifestației culturale dată în seara de 25 Ianuar 1924 în oncarea poetului și dramaturgului I. Sternberg, grupările „Federația culturală" și „Teatrul Nostru" au făcut să apară un număr unic închinat sărbătoritului. Numărul se deschide cu o traducere (din Sternberg) făcută de Barbu Nemțeanu, la Sanatoriul de tuberculoși dela Filaret, în April 1919, — cu o lună de zile înaintea morții sale.

Iată acea tălmăcire:

Cerul sur zbârlit și-arată
capul de unchiaș;
Roți strivesc agale prundul,
vin iavaș-iavaș.

Pleacă lin noaptea de vară
într'un car cu fân;
Molcom își îndeamnă boii
puiul de rumân.

Geme cumpăna fântânii-
viers de ciocârlii...
O mătușă n prag desculță —
zi!

MAXIM GORKI

ALBATROSUL[1]

(VESTITORUL DE FURTUNĂ)

Pe căruntul câmp al mării
Vântul nori îngrămădește.
Mândru, între nori și mare,
Vestitorul de furtună
Trece ca un fulger negru.

Atingând cu-aripa valul,
Sau svârlindu-se spre ceruri,
In cutezătoru-i țipăt
El își spune bucuria.

Văd, în țipătul acesta,
Norii, sete de furtună,
Patimi vii, mânie cruntă,
Și încredere 'n izbândă.

Gem de groază pescărușii,
Gem și zăpăciți s'agită.
Ei în fundul mării chiar îs
Gata să-și ascundă spaima

Gem și grebele fricoase:
Pentru ele ne'nțeleasă-i
Voluptatea luptei vieții,
Tunetul le înspăimântă.

Prostul pingvin își ascunde
Timid corpu-i gras în stâncă.
Numai albatrosul mândru

Indrăzneț, plutește liber
Peste valul alb de spumă.

Tot mai negri înspre mare,
Norii, tot mai jos se lasă.
Cântă și danseazã valul
Când s'arată câte-un fulger.

Tună. Valuri mânioase
Plâng, certându-se cu vântul.

El, cu 'mbrățișeri turbate,
Ceata valurilor prinde,
Cu mânie și putere
Și de stânci nebun izbind-o,
O sfărâmă și-o preface
Intr'o ploaie de smaralde.

Sus, ca o săgeată neagră,
Pururi, numai albatrosul
Scoate țipătu-i sălbatec:
Când în nouri se afundă,
Când a valurilor spumă
Cu aripa netezește.

Iată-l, zboară ca un demon;
Calm, trufaș, cu nepăsare
El își bate joc de nouri
Hohotind de bucurie.

El ghicește oboseala
Vijeliei după tunet.
Știe că nu poate norul
Să învingă mândrul soare;
Că nu-l poate 'ntuneca.

Urlă vântul. Tună 'ntruna.
Trăsnete-albăstrii brăzdează
Norii strânși pe-abisul mării.
Dar, din zbor, le prinde marc
Și le stinge'n fundul apei.

Trăsnetele scânteiază
Ca și niște șerpi de flacări.
Svârcolindu-se, dispar și
Reapar pe fața apei.

E furtuna! Isbucnește!

Prin săgețile din nouri,
Pe ocianul ce mugește
Indrăzneț, planează mândru,
Vestitorul de furtună.

El vestește biruința
Și așa o trâmbițează:
— „Vie, vie uraganul!
„Tot mai tare! Tot mai tare!"

DIN RUSEȘTE:

Dr. A. Bortkievici și C. Iordăchescu

1) Poemain original, e în versuri albe

Altminteri

de KARL ETTLINGER

Incă unul! Astă-zi citi în ziar:

„Renumitul scriitor Walter Smart, a acordat societății cinematografice Habakuk Frères, permisiunea de-a se cinematografia romanul său, plin de succes: „Kikiriki"!

Sunt exasperat.

De unde până unde, să dea buzna și să scormonească cinema-ul în literatură, căutând ca un leu ce roman să înghită? Ca mâine se mai năpustește asupra aforismelor! Și mai știi, drace, cât va mai dura până să se perinde pe dinaintea ochilor noștrii „Critica rațiunii pure", sau „Lumea ca voință și reprezentare?" Cu Asta Nielsen în rolul titular. Luată la fața locului. Extraordinar de pasionant. Colorat.

Răzbunare! — Ochiu pentru ochiu! Face cinema-ul filme din romanele mele favorite, fac și eu atunci din filme romane!

E o ideie! Eri văzui o dramă cinematografică — șeapte kilometri emoție. Lângă mine, își plânsese o doamnă tot fardul depe ochi — iar cocoșul firmei Pathé-Frères, era cât p'aci să ouă, de atâta emoție. Ei, drace, filmul ăsta trebue să-l transform în roman!

Dacă nu cumva nutresc vre-o intenție artistică? Asta depinde de onoare. — Voiam să spun: nicidecum! Cred însă că tot atât de bine cum poți face dintr'un roman un film, trebue să poți și altminteri....

Deci să începem:

Desmoștenită, blestemată și înfometată dar însfârșit fericită

Roman în șeapte kilometri.

Era o fermecătoare dimineață de primăvară. Pe veranda grădinei, sta cu fața în sus, miliadarul Bob, citind ziarul „Daily-News": căci acțiunea se petrece în Franța. Deodată intră servitorul Franz cu o scrisoare:

„Dragă unchiule, mă înapoiez peste opt zile din călătoria mea dela Polul-Nord. Sunt tânăr, frumos și nobil dar n'am bani.

Nepotul d-tale, Leonhard.

(Film inflamabil)

Un zâmbet trecu pe fața miliardarului. Cum citi scrisoarea, își puse ochelarii, căci era miop, și merse — de jur-împrejurul casei prin pitoreasca și sublima grădină — în odaia de-alături. Acolo, fiica lui Mariana, primise tocmai o scrisoare:

„Icoana sufletului meu, te iubesc la nebunie. Capabil de orice, te salută.

Al tău servitor, Franz, mulatru.

Revoltată, după lectura acestei scrisori, aprinse Mariana lumina electrică, așa că se putea vedea cât era de mișcată sufletește. Rupse scrisoarea și'și schimbă încântătoru-i chip — de zece ori mărit — într'o massă de cute dureroase, când iată că apare tatăl ei.

„Pregătește-te de drum, copila mea, — spuse el — să mergem la gară; peste opt zile sosește vărul tău, Leonhard".

Și-și făcu de lucru cu perdeaua, ca să nu dea răgaz fiicei sale să zâmbească entuziasmată.

Astfel trecură patru săptămâni. Pe o bancă, în grădină, stătea Mariana și partea superioară a trupului lui Leonhard. Nimeni nu-i auzia afară de luna de pe cer și de servitorul Franz, care din timp în timp, scotea capul din boschet. Leonhard își mișca repede gura, punându-și totodată mâna dreaptă la inimă. Mariana smulgea petalele unei margarete. După ce Leonhard își mișcă îndeajuns gura, îngenunchiă. Era extrem de interesant. Când iată că Mariana surâde în brațele lui. Era un încântător tablou după natură.

Intretimp, tatăl ei împodobia pomul de Crăciun. In aceiaș clipă, primește următoarele rânduri scrise de Franz:

Stimate d-nule miliardar Bob!

Dacă doriți să vedeți ceva interesant, duceți-vă în grădină.

Un prieten bine-voitor.

Iar jos de tot, în colțul scrisoarei:

„Asta-Nielsen, Seria 714 c".

Tatăl se duse și văzu.

„Să părăsești îndată casa mea!" strigă el și îi despărți pe amândoi în profil. „Tu, te vei duce în odaia ta și d-ta, marș la Polul-Nord!".

Și fără să se mai sinchisească de fiica sa leșinată, făcu zece minute pauză, pentru pregătirea părții a doua.

In dimineața următoare. Un vânt ușor mângâie coama muntelui. Când — oare văd bine? — cine coboară prin gura podului, de-alungul paratrăsnetului, în grădină? — Mariana! Părăsește casa nemilosului ei părinte. Pe vârful picioarelor, fuge prin zăpadă — peste balta înghețată, — cade — se ridică — privește încă odată înapoi spre casa părintească — unde-va în aier un armoniu începe să cânte câte-va acorduri falșe — și într'adevăr: iat-o îngenunchind la mormântul mamei.

„Repede, să fug cât mai repede!" îi este deviza. „Departe în legiuni străine!".

Intretimp, părintele ei, în afară de orice presimțire, căuta în grădină ouă de Paști. Când descoperi — o, ce grozăvenie! — într'un ou de șocolată, următoarea scrisoare de adio:

„Tată! Nu pot rămâne mai mult. Iartă pe nenorocitul tău copil! Nu se va mai întâmpla niciodată. Uita-mă! A ta,

Mariana".

(In culori naturale).

Insfârșit începe o urmărire disperată. In față, Mariana — în urma ei tatăl, un polițist cât o butie, o femeie bătrână cu o lingură de gătit, care de fapt e un bărbat, un cerșetor șchiop și un câine dresat. Trec printr'o baltă, se dau de-a berbeleaca pe un povârniș, merg de-a bușelea printr'un canal, înnoată printr'un lac, se cațără peste o cocioabă. Căci acesta-i drumul cel mai scurt la gară. Fără bilet, dar sănătoasă la trup și suflet, sare Mariana pe mașina ultimului tren, care tocmai pornește în clipa asta. Zdrobit, se îndreaptă tatăl ei spre casă. Pe drum — avea încă părul negru și barbă; la înapoiere e alb și ras. Când — după zece minute pauză — Franz îi aduce o telegramă:

„Ați pierdut toată averea. Condolez din toată inima.

Müller, remizer".

Miliardarul Bob, se înălță cât era de lung, căută cu privirea un scaun în care să se poată prăbuși — și căzu lungit pe podea. Luminat de sus, înebunise.

Mariana sărise în acceleratul Paris-Metz. Leonhard se hotărî s'o urmeze până acolo pe mare. Dar vaporul se scufundă. O, Dumnezeule! Zile întregi rătăci Leonhard pe o scândură, la zece metri departe de țărm. In sfârșit fu arunoat pe o insulă părăsită unde i se întâmplă cea mai grozavă nenorocire ce i se poate întâmpla unui erou de cinematograf: **nu putea scrie scrisori....**

Intretimp, Mariana rătăcia înfometată și degerată prin minunatele vederi ale Vosgilor. Leșinată, căzu jos înaintea unei călăuze. De departe cânta un pian: „Ia, das haben die Mädchen so gerne". Când deodată, călăuza își încolăcește brațele în jurul ei — era Leonhard. Zăpada se transformase în bancă de grădină. Surâdea fericită — dar, vai, frumosul vis se spulberă în neant. Se deșteaptă: jur-împrejur pustiu, un pustiu imens de zăpadă. Doar cocoșul lui Pathé-Frères, sta într'un colț; dar nu-l vedea.

Din cauza mizeriei, Mariana se hotărește la profesia cea mai la 'ndemână: se face îmblânzitoare de fiare sălbatice.

Trei săptămâni mai târziu. Frumoasa Mercedes Dolores, (căci așa se iscălește acum Mariana), e steaua unui circ ambulant. Printre lei, e unul care mănâncă cu deosebită poftă mulatri. A aflat aceasta, dintr'o scrisoare a Directorului.

Intr'o zi, poposește circul de-asupra unui vulcan, pe care lumea îl credea stins.

Intretimp, servitorul Franz, care se dase la băutură, în urma unei scrisori din partea....

Intretimp, tatăl ei, Bob, care înebunise, în urma unei scrisori din partea...

Intretimp, disperatul Leonhard, în urma unei scrisori din partea....

O, Doamne, doamne, dumnezeule.... un minut pauză pentru recreearea sărmanului autor...

Trad. de: A. BICAZ

Cum se scrie româneşte...

„Spui". „Se stee". „Simţeşti ".S „tângi"

de IOAN SLAVICI

Mai întreabă cititorul „*Adevărului Literar*", dacă bine e „*să spui*" ori „*să spun*" — „*să stee*" ori „*să stea*", „*simţeşti*" ori „*simţi*". — „*stâng*" ori „*sting*".

Pentruca să pot da rĕspuns *motivat* la aceste întrebări, sunt nevoit să le reamintesc cititorilor regulele generale în ceeace priveşte conjugarea.

1. Conjugarea atârnă dela infinitiv, iar infinitive avem în româneşte patru feluri şi pentru fiecare fel douaă forme, una lungă, *umblare*, şi alta scurtă „*umbla*".

2. Infinitivul lung nu se mai întrebuinţează astăzi decât ca substantiv abstract terminat în *e* cu a doua terminaţiune în *i*: „*umblare—umblări*", *vedere—vederi*", „*scriere—scrieri*". „*ştire—ştiri*". Se mai zice, ce-i drept, „*umblare-aşi*" în loc de „*umbla-aşi*", „*vedere-aşi*" în loc de „*vedea-aşi*", „*scriere-aşi*" în loc de „*scrie-aşi* şi „*ştire-aşi*" în loc de „*şti-aşi*".

„*Vĕnzare*", „*perzare*" ori „*crezare*" nu sunt infinitive, ci substantive derivate, care nu sunt întrebuinţate în acela-şi înţeles ca infinitivele „*vindere*", „*perdere*", „*credere*".

3. Verbele de prima conjugaţiune, care au o vocală înainte de terminaţiunea infinitivului ca „*lua*". „*încheia*", ori „*tăia*" sunt de obiceiu rostite cu terminaţiunea în „*ere*": „*luare*", dar „*încheiere*" şi „*tăiere*" în loc de „*încheiare*" şi „*tăiare*". Infinitivul scurt rĕmâne însĕ totdeauna terminat în *a*, ear participiul *trecut* e „*încheiat*" şi „*tăiat*".

4. Cei mai mulţi dintre Români rostesc infinitivul scurt al verbelor de a doua conjugaţiune în ĕ (accentuat) „*vedĕ*". „*şedĕ*". „*umplĕ*". „Academia Română", stabilind scrierea cu temrinaţiunea în „*ea*", „*vedea*", „*şedea*", „*umplea*", cum numai puţini dintre Români rostesc, a zăpăcit pe mulţi, încât se folosesc greşit de verbele de conjugarea a doua.

5. Acela-şi fel de 'ncurcătură a produs „Academia Română" stabilind scrierea cu *â* a infinitivelor ca „*coborî*", *vârî*", ori „*amărî*". — deci „*amărâre*", „*amărât*", „nu *amărâ*", „aşi *amărâ*", *amărăciune*".

6. La prezentul indicativului pentru toate patru conjugaţiunile terminaţiunea e'n singular la prima persoană *u*, ear la a doua *i*: „*umblu—umbli*", „*umplu—umpli*", „*scriu—scrii*", „*ştiu—ştii*".

Verbele de prima conjugare, care sunt derivate, se conjugă cu „*ez*": *lucrez*, lucrezi, *lucrează*, lucrăm, lucraţi, *lucrează*.

Atât acestea cât şi toate celelalte verbe de conjugarea întâi au la persoana a treia atât în singular, cât şi în plural aceea-şi terminaţiune: „el umblă" şi „ei umblă", „el lucrează" şi „ei lucrează", „el *mângâie—ei mângâie*" (în loc de „*mângâiă*").

In ori-şi-care gramatică bine compenită au să fie citate verbele, care se abat dela regula aceasta, cum sunt „*eu iau*" şi „*ei iau*". „*eu dau*" şi „*ei dau*", „*eu stau*" şi „*ei stau*".

Toate celelalte verbe au, ca aceste, aceea-şi terminaţiune la *prima* persoană a singularului şi la a treia a pluralului: „*eu văd*" şi „*ei văd*", „*eu scriu*" şi „*ei scriu*", „eu *ştiu*" şi „ei *ştiu*".

Abatere nu se face nici pentru vorbele derivate, care se conjugă în *esc: vorbesc*, vorbeşti, vorbeşte, vorbim, vorbiţi, vorbesc.

Se face însĕ abatere în ceeace priveşte verbele de a patra conjugaţiune, care la infinitiv au terminaţiunea în *î* şi nu se conjugă în *esc*: „eu *amăresc*" şi „ei *amăresc*", dar „*el coboară*" şi „*ei coboară*". „*el vîră*" şi „*ei vîră*".

Şi verbele de felul acesta au să fie înşirate'n ori-şi-care gramatică bine cumpenită.

Se face adese-ori greşeala, că verbul „*suferi*" e conjugat ca aceste: sufăr, suferi, *sufără*, suferim, suferiţi, *sufără*. Corect este „eu *sufĕr*" şi „ei *sufĕr*". Persoană a treia este „*sufere*" ca „*doarme*" şi ca „*el ştie*".

7. Subjunctivul se deosebeşte de indicativ numai în ceeace priveşte persoana a treia. Când la indicativ avem terminaţiunea în *a*. la subjunctiv o avem în *e*; „el *ară*" şi „să *are*", „ei *ară*" şi „ei *să are*". „el *vorbeşte*" şi „el să *vorbească*" şi „ei să *vorbească*", deci „el *coboară*" şi „să *coboare*". „el *sufere*" şi „el să *suferă*".

La subjonctiv toate verbele au aceeaşi terminaţiune, ca cele de conjugarea 'ntei, la a treia a singularului şi la a treia a pluralului: el vede", „să *vadă* el" şi „să *vadă* ei", el *face*", să *facă* el" şi „să *facă* ei", „el *vine*", „să *vină* el" şi „să *vină ei*", „el *vorbeşte*", „să *vorbească* el" şi „să *vorbească* ei".

Excepţiune fac verbele, care înainte de terminaţiunea infinitivului au o vocală. Aceste au la indicativ şi la subjonctiv acea-şi terminaţiune: „el *taie*", „el să *taie*" şi „ei să *taie*", „el *scrie*", „el să *scrie*" şi „ei să *scrie*", „el *ştie*", „el să *ştie*" şi „ei să *ştie*".

8. Imperativul e la negativ pentru toate verbele deopotrivă cu infinitul: *zi, du* şi *fă*, dar „nu *zice*", „nu *duce*" şi „nu *face*". Tot astfel „*calcă*" şi „nu *călca*", „*taie*" şi „nu *tăia*", „*lucrează*" şi „nu *lucra*", „*vezi*" şi „ nu *vedea*", „*culege*" şi „nu *culege*", „*dormi*" şi „nu *dormi*", „*vorbeşte*" şi „nu *vorbi*", „*coboară*" şi „*nu coborî*".

In acela-şi timp, în forma reflexivă, afirmativul ia pronumele după verb, ear în cea negativă îl ia înainte de verb: „*spală-te*", dar „nu *te spăla*", „*ajută-mĕ*", dar „nu *mă ajuta*".

Dacă se 'ntâmplă deci să fim nedumeriţi în ceeace priveşte infinitivul vreunui verb, nu avem decât să-l constatăm negativul imperativului: *tăiere*" ori „*mângâiere*" nu sunt de a doua conjugaţiune, căci negativul infinitivului e „nu *tăia*", „nu *mângâia*". „Voi *vede*", „aşi *ţine*" ori „*cadem*" sunt greşeli, căci negativul imperativului e „nu *vedea*", „nu *ţinea*" şi „nu *cădea*".

* * *

Expunând aceste regule cu desevârşire ne'ndoioase, nu numai am dat respuns la întrebările puse de cititorul „*Adevĕrului Literar*", ci am mai şi înlăturat toate nedumeririle privitoare la conjugare. Neisprăvită îi se pare limba românească numai neisprăviţilor, care nu sunt dumiriţi asupra acestor regule, şi alandala scriu cei ce nu ţin seamă de ele.

E lucru firesc, că între duoă forme alegem totdeauna pe aceea, care e mai potrivită cu regula generală, căci prin abateri dela regulă limba se desorganizează şi se poceşte.

Scriem „eu *iau*" şi tu *iai*", „eu *dau*" şi „tu *dai*", eu *stau*" şi „tu *stai*, „eu *beau*" şi „tu *bei*", avem deci să scriem şi „eu *taiu*" şi „tu *tai*", „eu *suiu*" şi „tu *sui*". „Eu *spui*" nu poate deci să fie bine, căci „*spui*" e persoana a doua a verbului „*spune*". Ar trebui să fie „tu *spuni*". De oare-ce însĕ „*n*" e rostit cu anevoia, îl eliminăm înainte de *i* scurt, deşi zicem „tu *suni*", „tu *aduni*", „tu *cununi*" ori „tu *rĕsbuni*" ca „*pruni*" ori „*aluni*". N'are însă nici un rost eliminarea la „eu *spun*", unde după *n* nu urmează *i*, ci *u* mut, pe care nu-l scriem.

Tot astfel „să *spuie*" nu are nici un rost în loc de „să *spună*".

Mai e apoi şi că persoana a treia la plural nu e „*spui* ei", ci „*spun* ei".

Dar sunt mulţi cei ce zic „eu *sui*". „eu *pui*", „eu *poci*", „eu *moi*", „eu *mângâi*", „eu *rĕmâi*", ori „eu *vĕz*", „eu *crez*", „eu *auz*" ba chiar „să *scoaţă*", „să *minţă*" ori „să *paţă*". Aceste dovedesc numai că sunt puţini cei ce n'au deprinderea de a ţinea seamă de firea cea adevărată a limbii.

Dac'am admite toate abaterile de felul acesta, gramatica limbii române ar fi înnecată într'o babilonie de excepţiuni.

* * *

Tot astfel având să alegem între „să *stee*" şi „să *stea*", vom alege forma, care e mai potrivită cu regula generală.

Verbul „a *sta*"—„*stare*" e neregulat, căci a treia persoană e la singular: „*el stă*". iar la plural „ei *stau*". La subjonctiv ar trebui să fie „*să ste*" atât el, cât şi ei. Unii dintre Români rostesc pe acest *a* ca „*stea*", ear alţii, şi anume cei mai mulţi, îl îndoiesc: „să *stee*". Nu mai încape îndoială, că rostirea aceasta e mai potrivită cu regula generală.

Verbele tot neregulate, *iau*" şi „*beau*" deasemenea au la persoana a treia „el *ia*" şi „el *bea*". ear la subjonctiv tot ca la indicativ „să *ia*" el şi ei şi „să *bea*" el şi ei. Nu mai încape îndoială că e mai deslușit „să *iee*" şi „să *bee*" el şi ei.

Tot astfel „să *dee*", ear nu „să *dea* şi „să *vree*". ear nu „să *vrea*" ca la indicativ.

Numai poeţilor li se iartă să se folosească fie de una, fie de alta dintre cele două forme, după cum cer ritmul şi rima... Pentru altă lume e literară forma mai potrivită cu regula generală.

Când vorba e însĕ de verbul „a *simţi*", nu avem decât o singură formă. Unii zic , ce-i drept, „*simţesc*". „*simţeşti*" şi „*simţeşte*" fiindcă sunt de părerea că verbul e derivat dela substantivul „*simţ*" că verbul „*albi*" dela adjectivul „*alb*" ori verbul „*ofta*" dela interjecţiunea „*oh!*" Adevĕrul e însĕ, că „*simţ*" e rădĕcina verbului întrebuinţată ca substantiv eterogen. Corect e deci numai „*simt*", „*simţi*", „*simte*", *simţim, simţiţi, simt*. — să „*simtă*".

Tot astfel verbul „*vîrî*" se conjugă regulat, ear „*tîrî*" (tiresc, etc.) e neregulat, deşi nu suntem în stare să-l derivăm.

Verbul „*crestez*" e derivat din „*creastă*"; sunt, cu toate aceste, Români care zic „eu *crest*" în loc de „eu *crestez*". Avem deci atât verbe derivate, care se conjugă regulat, cât şi verbe, pe care nu suntem în stare să le derivăm şi cu toate aceste se conjugă fie cu „*ez*", fie cu „*esc*". Şi verbele de felul acesta au să fie înşirate într'o gramatică bine cumpenită, şi tocmai de aceea păcătuiesc cei ce le sporesc abătându-se de la regula generală.

* * *

Rĕm;ne, în sfârşit, deosebirea dintre „*stâng*" şi „*sting*".

Fiind vorba de ortografie, bune sunt amĕndoaue formele. După ortografia stabilită de „*Academia Română*" avem să scriem „eu *stâng*" şi „ei *stâng*", dar acea ortografie a fost stabilită în pripă şi votată de oameni, dintre care numai câţi-va sunt în stare să judece în materie de gramatică şi de aceea sunt mulţi cei ce nu ţin seamă de ea. Unii dintre aceştia scriu nu numai „*sting*" (focul), ci şi „*cind*", „*cine*". „*mînă*" ori „*lînă*" în loc de „*când*", „*câne*", „*mână*", ori „*lână*". Mai bine decât „*Academia Română*" nu face nici aceştia.

Intr'un articol publicat în coloanele unui ziar din Bucureşti (Sâmbătă 18 Ianuarie 1924) de către unul dintre profesorii noştrii universitari, ni se spune, „*că metodele aplicate dela legea lui Haret încoace au adus o CONTINUA SCADERE A NIVELULUI CULTURAL din toate şcolile secundare*".

Eu mai adaug, că, scăzând în toate şcolile secundare, a scăzut nivelul cultural în toate amănuntele vieţii comune.

Făcând o dare de seamă despre sĕrbarea anului nou, un oare-care reporter le spune cititorilor sei că *Mitropolitul* a rostit în palatul *metropolitan* un discurs.

Altul publică în acela-şi numĕr al aceluia-şi ziar o notiţă despre modificarea „*legii* pensiilor" şi în notiţă zice de patru ori „*legei*". Tot în acel numĕr mai e vorba de reforma şcolară şi ni se spune „*reformei* atât de *desbătută*". apoi „*acestei* misterioase *reformă*", „cunoscut *mai dinainte*" (în loc de „*de mai 'nainte*", etc.

Intre paginile publicate în zilele noastre sunt de tot puţine acele, pe care nu găsim asemenea abateri dela firea limbii, ear aceasta nu pentru că cei ce scriu sunt lipsiţi de cuvenita pricepere, ci pentru că toată lumea aleargă în goana mare şi nu au oamenii timp să se şi gândească atunci când scriu. E'nvederat că n'au timp nici să se oprească pentru ca să asculte când le spui, că „*metropolit*" e Episcopul, care-şi are scaunul în „*metropolă*" ori că substantivele feminine terminate'n „*e*" au a doua terminaţiune'n *i*. Chiar admiţând ceeace le spui, ei nu admit că au greşit, ci spun, că limba românească nu e încă isprăvită.

(Va urma) IOAN SLAVICI

Transbordare

Altă opinteală'n silă, un ţignal scurt, mistuit chiar în pântecul maşinii, două pufnituri de abur speriet de frig, o poruncă scurtă, şi locomotiva opreşte'n loc, duduind din adâncul măruntaielor. Intr'o clipită, călătorii se şi îmbulzesc pe la uşi; cu toate că trenul — tren Simplon — a fost ţinut patru ceasuri şi mai bine, la o sută de metri de staţia Chitila, acum tot trebue să se facă „transbordare". Plin câmp. Pe stânga şinelor, o perdeluţă de salcâmi — mai toţi pueţi — cu ramurile tocate spre Soare-Răsare, de meliţa crivăţului. Pe mâna dreaptă, o cureluşă de câmpie, scrijă lată şuiu de colţul plugului; fundalul, măguri aliniete pe două rânduri cu scufă din lut urluit şi'nvăscut de ploaie, Cerul spânzură greoiu şi'ncruntat. Prin pănurile de negură burniţează îndoelnic. Vântul, dovedeşte când şi când s'aleagă câtte un fulguşor firav de omăt, pe care-l joacă bucuros, mârâind pe două glasuri, până se mistuie cu totul în păinjenişul de negură şi stropi. Călătorii, frânţi de povara bagajelor, terciuiesc clisa'n loc, nădăjduind fiştecare'n gând, s'ajungă mai întâi la garnitura trasă cam la 500 de metri, de unde a'ncremenit Simplonul. La urmă de tot, coboară din vagonul de dormit o călătoare cam între două vârste, înfăşurată în haină de astrahan, lungă până la glezne, cu căciuliţa aşezată ştrengăreşte pe-o sprinceană, cu botine de „chevreau-lac", pledul păturit în două pe braţul stâng, iar în mâna dreaptă, „poşeta" de aur şi-o valiză teşită tare, de marochin negru, învelită în doc „bej" impermeabil. La doi paşi îndărăt, un ţigănuş ca de 15—16 ani, deşirat şi golaş, se cumpăneşte cu geamantanul într'o mână şi cu cutia de pălării în cealaltă. Vagoanele, unele fărâmate ţăndări, altele încleştate ori încălecate în fel şi chipuri, zac buluc pe linie. Cei cinci lucrători, purceşi de mânecate din haltă, dela Ştirbey-Vodă, măsoară tropăind în loc, convoiul de călători, care cu toată zoreala, frământă aproape'n loc clisa dospită de-atâta umezeală. Cel care ajunge întâiul, în dreptul mormanului de ţăndări, îşi descheie blana, aşează binişor geamantanul pe prundişul ce tiveşte şanţul şinelor, răsuflă adânc şi pe nas şi pe gură, aşteaptă până ce-l ajunge din urmă colonelul de administraţie şi începe vorba aşa din senin:

— Puteam sta mult şi bine, domnule colonel!

— Indolenţă... anarhie dom'le... ce ne facem însă, că nu mai servesc masa?

— Cum se poate? Imposibil!

— Ei, se poate, că n'au preparat imbecilii nimic, tot aşteptând să pornim.

— Sunteţi sigur, domnule colonel?

— Absolut sigur, că doar am vorbit cu şeful bucătar! In vremea asta, grămada a tot sporit.

— Dar ce s'a întâmplat aicea, măi camarade?

— S'au ciocnitără, cucoane.

— Asta o vedem şi noi idiotule, dar ce s'au ciocnit?

— Un trin de marfă cu unu de lucru.

Morţi sunt? întreabă cu sfială şi din vârful buzelor, o dudue subţirică, sulemenită şi cu părul oxigenat.

— Un frânar, cucoană!

— Numai! se miră colonelul de administraţie.

— Numa 'să trăiţi!

— Ei, atunci-i moft curat, încheie înălţând din umeri şi plescăind din buze, un căpitan de artilerie, care n'o slăbeşte din ochi pe duduia cea blondă, subţirică şi cu pantofi „marron" de antilopă.

— Mortu-i colo, arată şeful echipei de lucrători, petrecând o dâră de scuipat cleios, prin struna lătăreţilor de sus.

Pe-o uşă de vagon, frântă'n două, zace cu faţa'n sus, hoitul frânarului Petrică Vilău. La cap, proptită altă uşă, ca să fie stavilă vântului şi ploaiei. Din tâmpla stângă sângele e tot şuruit, până ce-a umplut găoacea urechii, apoi şi-a croit pârtie prin rariştea bărbii, închegându-se piftie subt ceafă. In ţăţâna buzelor, spumă roşietică mai musteşte încă. Un ochiu — stângul — crăpat pe jumătate cată şuiu la cei ce se adun roată. Şuba svârlită curmeziş pe pântec lasă să se vadă fluerile picioarelor retezate cu un lat de palmă mai jos de genunchi. Cine le-a potrivit la loc, n'a ltipit pe semne cumsecade bucată de bucată, ori poate bocancile, spânzurând pe muchea uşii de vagon, au tras prea greu la vale. La căpătâiul mortului, se boceşte tăvălindu-şi faţa în tină, o muiere ca de 30—35 de ani, numa'n polcaţă de barhet şi cu capul gol. De cealaltă parte, chircită pe vine, geme scâncind o fetişcană ca de 10—12 ani, suptă la faţă şi cu cozile ca mătasea de păpuşoiu spălăcită tare. Un prichindel de 4—5 ani, stând turceşte, se joacă tare mulţumit, cu şireturile de la bocancii mortului. Când şi când ridică capul, ferind bătaia vântului, ca să privească la cei ce sporesc, îngroşând grămada.

— A dumitale-i?

— Fost cucoane... acu i-a pământului.. şi bocetul izvoraşte tot mai săltat din pieptul femeii. Cel care-a pornit vorba aşează cu băgare de seamă geamantanul între picioare, desface agale „porte-feuille-ul", trage o bumaşcă, două, şi cum atâtea perechi de ochi îi urmăresc mişcările, face o adevărată sforţare şi adaugă înc'o hârtie de douăzeci. Ceilalţi, se simt pe semne obligaţi, căci fiştecare, la rând, svârle câte-o hârtie, două, îngroşând astfel purcoiul dela capul mortului. Femeia şi-a curmat aproape bocetul, iar de-ai căta cu băgare de seamă, faţa par'că i s'a luminat. In capul văduvei lui Vilău, gândurile s'au ales din ceaţă, încetul pe încetul: cu ce-o mai rămâne dela pomana de trei zile — că'nmormântarea priveşte staţia — îşi cumpără barizul, pe care i l-a făgăduit bărbatu-său dela Paştele ce trecu. Şi ca ca să-şi dovedească oarecum o abureală de nehotărâre, rosteşte ceva mai tare, dar tot în gând: „De să-i împlinesc voia, sărmanului de el!..." Când vine rândul căpitanului de artilerie, acesta ia cu două degete, la întâmplare, din sulul tras dela spate, o hârtie de 5 lei şi 3—4 de câte un leu, se otărăşte, întoarce capul, le dă drumul de sus, şi se depărtează grăbit tare. Ceilalţi au şi prins „cheia"; fiştecare cu capul răsucit într'o parte, svârle la întâmplare o hârtie, două, până ce cel rămas la urmă de tot, un preot catolic, roşu şi'nvăscut, mormăe ceva între buze, face o cruce mare în vânt şi zoreşte pasul. Cum s'a îndepărtat preotul, fetişcana — fata mortului — a şi dosit o hârtie de 5 lei, sub pulpă. Acu, are cu ce să-şi cumpere oglinjioara cu mutra harapului, şi cu 4 mărgeluşe albe, de acolo dintre şipurile şi cârnaţii din fereastra crâşmii, a tântuit-o'n loc de-atâtea ori.

Când a ajuns în dreptul mortului şi cucoana ceia cu haină de astrahan lungă până la glezne, călătorii se şi urcaseră în acceleratul pentru Timişoara.

— Ah! mon Dieu! şi mai revenindu-şi ceva în fire:

— Dar, bine femeie, tocmai aicea'n drum ţi-ai găsit să-l aşezi?

— Dar cu ce era să-l duc acasă, cucoană, păcatele mele? şi vădana lui Vilău se porneşte iarăşi pe bocit.

— Aoleu Petrică... trică... cum mă laşi cu trei copchii...

O fluerătură scurtă, tremurată, şi Simplonul se urneşte greoiu din loc.

— Foxul... foxul meu... mon Dieu, mon Dieu...

— Ce spui barosano? se cruceşte ţiganul.

— Foxul meu... foxul meu în tren... opreşte... opreşte maşinist... o mie de lei, cinci mii... opreşte!

— Hei, opreşte barosane... opreşte.. n'auzi? şi ţiganul rage cât îl ţin bojocii, bălăbănind dintr'o mână într'alta cutia de pălării. Maşina Simplonului, gâfâind din adânc, îşi iuţeşte din ce în ce mersul.

In vreme ce muerea mortului se tot trudeşte să tale leşinul cucoanei cu haina lungă de astrahan, întrebările se îmbulzesc dela ţigan la femeie şi dela femeie înapoi la ţigan.

— Şi-o fi uitat săraca copchilu în trin!

— Eu n'am văzut nimica, tată Mărioară! Las'că bate domnu şăf o tiligramă!

Cucoana cu haina lungă de astrahan adevărat, deschide aiurită ochii şi suspină. Işi plimbă apoi privirea agale pe cei adunaţi buluc în jurul ei, oftează din adânc şi pâlpâie din pleoape, cercând să-şi adune gândurile răvăşite.

Un fluerat scurt, tăios, maşina garniturii pentru Timişoara îşi ia vânt din loc.

ION DONGOROZI

Din istoricul epigramei româneşti

Culegeri de Paul I. Papadopol

A. GH. ADAMESCU

Unei actriţe.

Sapho, poetă, după stânci
S'a aruncat să moară;
Jucând'o, de te-ar fi văzut,
Muria a doua oară.

D-lui T. D.

care a scris o istorie a li[illegible] române.

Ai făcut un lung pomelnic
Şi în el ai înşirat
Ca poeţi pe toţi neghiobii —
Doar pe tine te-ai uitat.

GH. DIN MOLDOVA

Polemică.

Da, cu Byron semeni tare,
Diferenţă doar un pic:
Un picior avea mai mic
Şi-un talent mai mare.

Romane.

Pentruce roman să fie
Decorată doamna Stea?
Câte face, nu le scrie —
Câte scrie, nu-s de ea.

La mijloc.

Daimon nici nu crede'n Domnul,
Nici ateu el însă nu-i;
Fie-care
Prost — îşi are
O filosofie — a lui.

Recenzie.

Văzui în geam, la librărie,
Expus un nou poet român;
Legat volumu-i în viţel...
Dar autoru-i mai bătrân.

Mângâere.

Că te vinde-a ta soţie
Lasă — nu mai tremurà!
Cine'n lume-o să se afle
Aşà marf'a cumpărà?

SIM. FL. MARIAN
(1847 — 1907).

Pe un mormânt.

Speranţa mea toată
Aici e'ngropată,
Aici în mormânt,
Iar jalea şi dorul,
Suspinul şi-amorul
Tot cu mine sânt.

SEXTIL PUŞCARIU
(1877)

Unui poet.

Tu cânţi stricăciunea ce zace în bani,
In toate poemele tale,
Şi-apoi, când sânt gata, tu fugi la librar
Să-ţi dea, pentru ele, parale.

Lumea de azi.

Lumea-i din nimic făcută,
Astfel inţelepţii zic:
Nuştiu, însă văd că astăzi
Ea se face de nimic.

NICOLAE VASCHIDE

Lui Nenea Iancu.

Intr'o butie seacă, Grecul
Diogene şi-a dus veacul;
Nenea Iancu 'ntr'una plină
Ar dorì moartea să-i vină.

Ministerului Instr. publice.

Companiei de gaz răsplată
Ar trebui să se cuvină,
Căci dă, mai mult decât oricine,
Bucureştenilor, lumină.

Unui poet.

„E lumea rea, haină" —
Rosteşti în versuri mari;
Pricina e, poete,
C'o vezi prin... ochelari.

* * *

Shakespeare în românește

„Romeo și Julieta" în versiunea românească a d-lui M. Dragomirescu

de Dr. AD. STERN

Intervenind — prin „Adevărul Literar" — în polemica iscată între d. N. Iorga și d. M. Dragomirescu, am făgăduit că voi reveni asupra greșelilor din traducerea d-lui Dragomirescu. Mă țin de cuvânt publicând această cercetare, care a fost scrisă de mult, dar n'a putut fi publicată din pricina îndelungatei mele lipse din țară și a altor împrejurări.

D-nul Dragomirescu, în răspunsul d-sale la critica d-lui Iorga, a zis că problema literară pe care și-a propus o prin traducerea sa este aceea de a „împământeni pe Shakespeare în limba noastră cu un farmec nou", și adaogă că pentru acest scop nu-i poate servi nici o altă traducere, ci numai originalul. Admite însă că a consultat „admirabila prelucrare germană a lui A. W. Schelgel".

„Omul crește c'uțelurile lui mai înalte", spune undeva Schiler, și d. Dragomirescu este de lăudat că și-a propus un scop așa de înalt. Numai că, din nenorocire, puterile sale n'au fost la înălțimea năzuinței. Pentru a „încetățeni" pe Shakespeare în românește se cere întâi de toate cunoștința desăvârșită a limbei poetului, și pentru a traduce „cu un farmec nou" se mai cere și măestria formei și simțul artistic.

De lipsa acestui simț artistic nu mă voi ocupa: d. B. Lăzăreanu a vorbit de ea, cu competința d-sale, în „Adevărul literar, și artistic" n-rele 144, 146 și 150.

Eu voi cerceta numai fondul tălmăcirii d-lui Dragomirescu. Și de la început voi releva trei exemple care ilustrează în chip izbitor ce fel de cunoștință a limbei engleze are d. Dragomirescu.

Intâi: In act. I. Sc. IV. Benvolio stăruie pe lângă Romeo să intre la balul contelui Capulet, și Romeo răspunde că nu va danța, adăugând:

The game was er so fair, and I am done

D. Dragomirescu traduce astfel:

Vânatu-l bun dar eu nu mai vânez.

Aproape nici un cuvânt din această versiune nu corespunde cu originalul. D-l Dragomirescu găsește cuvân'ul *game*, și uitându-se în dicționar, vede că acest cuvânt are mai multe înțelesuri și alege înțelesul de vânat, fără a se preocupa dacă aceasta se potrivește cu fraza lui Romeo.

Versiunea corectă este: *Jocul n'a fost niciodată așa de frumos.* Schlegel traduce:

Nie war das Spiel so schoen.

De ce d. Dragomirescu și-a părăsit aici călăuza, pe Schlegel?

A doua parte a versului d. Dragomirescu, o traduce prin: eu nu mai vânez. Ceeace nu se mai justifică prin nimic, căci nici-o dată cuvântul *done* nu poate însemna *a vâna!* Acest *done* (part. trecut din *do*, a face, înseamnă aici *pierdut prăpădit, dus.* Și mai dă loc unui joc de cuvinte cu *dun* din versul următor al lui Mercutio, care zice:

Dun is the mouse, the constable's own word
If thou art done, we'll draw the from the from the mire
Of this sir-reverence love, wherein thou stickst,
Up to the ears.

D. Dragomirescu traduce elegant:

Nu mai vânezi, căci ești împotmolit,
In baltă — voi să zic în dragoste.

Nici Schlegel nu traduce exact, dar nu e vorba la el de *vânatul* d-lui Dragomirescu! *Done — dus; dun is the mouse;* șoarecele e *dus* sau *sur*, și *dun in the mire* se referă la un joc de Crăciun, la care un buștean fu rădicat, și *dus afară.* De toate acestea d. Dragomirescu n'are cunoștință, pentrucă nu și-a dat osteneala să citească un comentar modern.

Al doilea: In actul II (p. 45) găsim următoarea nostimadă:

Benvolio: Amoru'i orb și bezna nu'i displace,
Mercutio: Nu i-ar plăcea argintul de-ar fi orb.

In text.

If love be blind, love cannot hit the mark

Adică: *dacă amorul e orb, nu poate nemeri ținta.*

De unde a scos d. Dragomirescu *argintul?* A văzut în dicționar că *mark* înseamnă: 1) marca, semn; 2) întipărire; 3) urmă; 4) distincție, vază; 5) țintă; 6) fig. margini; 7) adevăr; 8) cruce, pentru iscălitură; 9) marca monedă de argint (1 leu 25 bani) etc.; și a ales argintul, deși nu are nici un sens în frază. Și aici Schlegel ar fi luminat pe d. Dragomirescu, căci traduce:

Benvolio: Die Lieb ist blind, das Dunkel ist ihr recht.
Mercutio: Ist Liebe bliebt so zielt sie freilich schlecht.

Voi observa că aceste două versuri sunt în text *rimate*, lucru de care d. Dragomirescu în tălmăcirea d-sale nu ține cont cum o face de multe ori.

Al treilea: La pag. 135 d. Dragomirescu face pe Paris să zică:

Ah, înșelat, *scuipat*, desprețuit,
Urât, ucis — ah, văduvit.

De unde a scos d. Dragomirescu pe scuipat? Aici s'a întâmplat traducătorului una și mai lată: găsind în text cuvântul *spited* a căutat în vocabular, și a găsit infinitivele *spit* (a scuipa) și *spite* a uri, a ofensa, etc., și traduce *spited*, participiul lui *spite*, prin *scuipat*, pe când participiul lui *spit* este *spit!*

Vânat, argint, scuipat — iată la ce boroboațe duce o cunoștință abia elementară a limbei, unită cu nesocotirea studiului comentariilor.

Trecem acum la spicuirea celorlalte greșeli — căci nu pot (și nici nu e nevoe) să citez toate greșelile de traducere pe care le-am însemnat pe paginile volumului d-lui Dragomirescu, și care sunt legiune. Scopul meu este a caracteriza în genere versiunea, și nici n'am intenția de a șicana căci cunosc foarte bine, din propria experiență, uriașele și adesea nebiruitele greutăți ale textului Shakespearian.

In prologul de pe pag. 1. (care la Shakespeare este în versuri rimate, pe când d. Dragomirescu ni'l dă în proză, afară de ultimele două versuri), întâmpinăm acest vers:

Și-omor civil mâini civice stropește

Omor civil? Și stropește ce?

Textul zice:

Where civil blood makes civil hands unclean

adică: (răzvrătirea) *în care sânge cetățenesc mânjește mâini cetățenești.*

In sc. I. act. I. d. Dragomirescu elimineazǎ „glumele ce nu pot fi auzite pe o scenă modernă", dar le reproduce în englezește, „pentru curioșii care vor să cunoască pe întregul Shakespeare" Ce fac însă curioșii cari nu știu englezește, și pentru cari tocmai este destinată o traducere? Și parcă d. Dragomirescu și-a propus să se inspire de „atmosfera de realism, de vioiciune și de primitivism sufletesc a lui Shakespeare"! Voltaire, clasicistul și raționalistu, zice în Prefața sa la traducerea lui Iuliu Cesar, că trebuesc traduse nu numai ideile poetului dar și toate accesoriile. „Si le poete „a employé une métaphore, il ne faut pas lui substituer une „autre métaphore: s'il se sert d'un mot *qui soit bas dans sa langue,* „*on doit le rendre par un mot qui soit bas dans la nôtre.* C'est „un tableau dont il faut copier exactement l'ordonnance, les atti„tudes, les coloris, les défauts et les beautés; sans quoi vous donnez „votre ouvrage pour le sien".

Fără a mă opri la traducerea dialogului dintre *Sampson* și *Gregoire*, sc. I. act. I, în privința căreia aș avea multe de zis, ajung la intrarea Prințului (p. 12) care vorbește de *arme rău mânuite*, în loc de *rău călite* sau *călite spre rău (mistempered)*, și urmează:

Cărunții din Verona cetățeni
Au trebuit podoabele să-și scoată
S'avânte'n mâini bătrâne suliți vechi
Și roase de rugina lungii păci,
Să vă'nfrâneze ura fără frâu.

Text:

To wield old partisans, in hands as old,
Cankered with peace, to part your cankered hate.

adică:

Să vânture suliți bătrâne în mâini tot așa de bătrâne
Ruginite de pace, spre a despărți ruginita voastră ură.

Versiunea Dragomirescu (p. 13):

Benvolio:
Atunci sosi
Sălbatecul Tybalt cu spada scoasă
Și'n jurul capului lovind în vântul
Ce făr'de nici un păs rădea de el
Imi zvârlea sfidări pe la ureche.

Textul:

In the instant came
The fiery Tybalt, with his sword prepared
Which, as he breathed defiance to my ears
He swung about his head and cut the winds
Who nothing hurt withal hiss'd him in scorn.

Adică:

In aceeași clipă sosi
Infocatul Tybalt, cu spada scoasă,
Și el, duhnindu'mi la urechi sfidarea,
O vântură în jurul capului, și tăia văzduhul
Care, de loc rănit, il șuera'n batjocure.

Se vede iar, din alăturarea textului, cu traducerea, cusurul de căpetenie al versiunei d-lui Dragomirescu: d-sa, pentru a nu amplifica versurile tale fără milă din cuvinte, și ajunge astfel a ne da o *tălmăcire anemiată, secătuită de nuanțe și de sevă.*

Dl. Dragomirescu (aceeași pagină 13):

Benvolio:
O oră pân'ce soarele cel harnic
Ivitu-s'a'n fereastra aurită
A răsăritului — un gând buimac
M'a îndemnat...
Eu judecându'i sufletul cu-al meu
Mi-urmai plimbarea și'l lăsai în pace.
A vrut să'l ocolesc — l'am ocolit

Aici avem: soarele harnic în loc de slăvit sfânt (worshiped), *judecându'i sufletul cu-al meu!* pentru „după al meu" (by my own), *plimbare* în loc de *toană, dispoziție* (humour), iar ultimul vers sună în original:

And gladly shunned who gladly fled from me,

adică:

„*Și bucuros ocolii pe cel ce bucuros fugia de mine*".

Lui Benvolio îi răspunde bătrânul Montechio:

In multe dimineți a fost pe-acolo
Să stoarcă lacrimi peste recea rouă —
Și să mărească norii cu suspinuri

Cum Romeo s'a dus acolo să stoarcă lacrimi, cui? Și peste recea rouă?

Textul zice:

Sporind cu lacrimi roua proaspătă a dimineții,
Adăugind norilor alți nori cu adâncile lui suspine.

Pe lângă versiunea greșită se vede iar sacrificarea nuanțelor textului!

(Urmează în numărul viitor).

ADOLPHE STERN

* * *

Glasul singurătăților

— Venim din țara depărtată
Cu soare palid pe ghețari
Din feeria nencetată
A trandafirilor polari.

„Venim din albele Sahare
Unde nisipul arzător
Purtat de vânt în depărtare
Visează chipul unui nor.

„Venim din pacea Mării Moarte
Cu aripi grele, cu tăceri,
Menite 'n veacuri lungi să poarte
Misterul zilelor de ieri.

«Venim din triste cimitire
Din vârf de negri chiparoși, —
Incremenită amintire
Visând un sbor de albastroși

Venim din turle și ruine
Din lanuri fără ciocârlii
Venim din sufletele pline
De vis și de melancolii!..."

Nu le asculta!

Sânt drumuri albe, luminate
Și verzi coline 'n calea ta
Te chiamă vii înciorchinate,
Fântâni de-azur... Nu le-asculta!

Pe drumul drept, mergi înainte —
Aruncă-ți umbra 'n asfințit
Subt pași, ai lespezi de morminte —
Coleà, un templu mistuit.

Nu te opri! Nu vezi ghirlanda
De trandafiri șerpuitori?
Trecutul și-a primit ofranda,
Căci pe ruine, cântă flori...

Spre piscul îndrumării tale
Te du, ferit de amăgiri
De ți s'a pus amurgu 'n cale
Sfâșie-i pânzele supțiri.

Se lasă noaptea grea, de piatră...
Un codru crește. Nou decor.
S'aud hienele cum latră:
Nu le-asculta sinistrul cor!

Se aprinde ochiul de balaur
Și lupi țâsnesc — nu te uita!
Așteaptă! Zorile de aur
Incununa-vor fruntea ta!

VICTOR EFTIMIU

Adeverul Literar și Artistic

Prețul abonamentelor:

In țară:
Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:
Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3

Peregrinări prin țară

Duminică, 8 Iulie 1923.

Dimineață fragedă, potopită de lumină caldă. Coborim spre port, în pas sprinten, zorit: — aceleași „treburi" ne duc dela Galați la Brăila. Mă las purtat de ele, dar mă folosesc de fiecare minut, de fiecare priveliște. Liniște duminicală; străzile par canale din cari a pierit șuvoiul traficului, — valvârtejul pietonilor și eșafodagiile de mărfuri: — nude, străzile își arată sufletul lor obosit, cu masca oarbă a fațadelor, cu gesturile încremenite ale turlelor și ale coșurilor ce nu fumegă. Ocolim piețele, furnicare devorante: stomacul orașului se vede acolo, cu miile sale de gusturi și de lăcomii, — uriaș masacru de vietăți menite să nutrească bine, măcar odată pe săptămână, pe cei ce se trudesc cu furie, cu disperare sau cu plictiseală.

Dar portul ne primește cu brațele sale de piatră, cu nervii săi de oțel, cu ochii săi străpungători, clipind spre zările însorite. Sufletul, pasăre în colivia pieptului, își întinde aripile — și, sus, pe bordul vaporului, ele fâlfâe, prinzându-se apoi de catarguri, spiralându-se și risipindu-se cu fumul alb, în seninul vibrător al nesfârșirii în care plutesc celelalte nave: argintii fantome ce apar și dispar în oceanul eteric...

După zguduirea, barbar ritmată în promiscuitatea de țarc a trenului, călătoria mea e liberă ca un vis — în plutirea lină și totuș avântată, în murmurul miriadar al valurilor ce învălue glasurile mecanice din inima vaporului. Ascult vorbele dibuitoare ale tovarășului tânăr și anecdotele pline de tâlc ale avocatului încărunțit în guerila socială. Dar privirile mele rătăcesc deasupra insulei noastre plutitoare, înflorite de femei și de fete rânduite pe bănci, cu pălăriile lor, cu vălurile și umbrelele lor transparente, ca plante prin straturi ovale. Dunărea, cafenie, cu solzii ei albi și aurii ce se ivesc și pier neîncetat ca o pulsație frenetică a vieții, — curge împotriva vaporului, gigantică arteră a pământului, spre marea clară, simțită aproape, cu slava ei înoitoare, cu beția ei haotică și pururi neistovită.

Reveria infinitului e însă încadrată de țărmuri simple, desfășurate în tonuri egale și profiluri domoale. La dreapta, stufării peste cari se abate șiragul mărunt al rațelor sălbatice, țarini curmate de râpi roșcate adâncite în apă, apoi firul siniliu al Siretului, sorbit de fluviu, cu plutele lui ce par, de departe, împletituri gata să se risipească. La stânga, zările dobrogene, cu ondulările prelungi ale dealurilor joase, în cari se trădează măruntaele de piatră; Măcinul se zărește pitit: pete albe și roșii încrustate în verdeață răvășită. Pe-alocuri, draperia sfâșiată a sălciilor și, deasupra, linia fugară a unui sbor de pasăre....

Contemplația e leneșă, calmă: gândul s'a retras, ca șopârla sub o piatră. Uit de călători și de țintă: aș pluti astfel zile și nopți, până la Porțile-de-fier. Dar Brăila s'a și ivit cu turlele de biserici amestecate, cu coșuri de uzini. Priveliște curată, în amfiteatru; portul pustiu, deși Dunărea e pe trei sferturi acoperită cu șlepuri pântecoase, alăturate ca o turmă neagră; iar elevatoarele și drăgele, cu ciocurile lăsate, par păsări de pradă, obosite și sătule, strânse laolaltă, într'un somn fierbinte.

* * *

Ne despărțim. Avocatul, cu tovarășii lui, se duce să vorbească muncitorilor, ce îndrăznesc să se adune iarăși, după urgia stăpânitorilor cari cred că distrug socialismul, închizând localurile și arestând pe conducători. Eu, cu tinerii mei, căutăm, în câteva ore, să stârnim două-trei conștiințe și unele energii idealiste în acest oraș, despre care un profesor localnic, ce s'a alăturat la noi, ne spune că e „a-cerebral". Cosmopolită, Brăila nu e nici națională nici internațională. Cuvântul „umanitarism", e primit de un medic ca o formulă caritabilă! Simt însă, că adevărul pătrunde în voințe tinere, deșteptate de cuvântul meu stăruitor, de gestul meu frățesc. Ideea e contagioasă, ca un virus; știu că las câteva „victime", ce se simt vindecate de mediocritate provincială, ca de albeață la ochi.

La prânz, ne adunăm cu toții la o masă mare, în mijlocul unui restaurant „burghez". Floarea roșie dela butoniera unora, dialogul viu, în fraze frânte și expresii consacrate, adună privirile, unele amuzate, altele speriate, asupra noastră. Un „tov.", cismar tăbăcit de marxism, întărâtă pe profesorul anti-doctrinar; avocatul, închinând pentru uriașul elegant din fața lui — un brasseur d'affaires, filosof și milionar, și totuș socialist — încearcă să-i smulgă promisiunea că va lăsa averea sa „Casei poporului", căci și el însuși vă dărui cele șeapte case ale sale din Galați! Alți muncitori, silabizează adevăruri pe cari le complectează cu mâinile și cu ochii — iar unul mic, cu buze groase, mănâncă, mănâncă.... pentru toată săptămâna.

— Iată idealul vostru! zise profesorul, arătând spre mâncăcios.

— Dar care-i al vostru? întrebă milionarul socialist, descheindu-se la vestă.

— Aici și aici, arătă profesorul la cap și la inimă. Fără cultură și fără suflet, orice societate e barbară și menită să piară.....

— Dar ce se face o societate, fără brațe?

Și discuția ne-ar fi făcut să pierdem vaporul, înapoi la Galați, dacă noi, umanitariștii, n'am fi unit extremele pe calea de mijloc a armoniei:

Braț condus de inteligență,... trup înobilat de suflet,... clasă rânduită în făptura planetară a omenirii...

— Desăvârșirea nu există pe acest pământ, replică filosoful socialist; există lupta de dominare: noi voim domnia majorității asupra puținilor stăpânitori parasitari.

— Intr'adevăr, există numai năzuința spre desăvârșire; ea ne învață, înainte de toate, că forța nu poate fi biruită decât prin iubire, iar intoleranța e stârpită numai prin libertate. Pentru aceasta, majoritatea, dacă vrea să conducă lumea, trebue să se umanizeze. Aceasta e menirea voastră — și a noastră....

Iarăși pe bord. Pe banca din față, șapte tinere femei, una lângă alta; tot atâtea fisionomii, atitudine și gesturi. Sbor de cuvinte și râsete clare. Impreună cu avocatul le studiez pe rând. Deși vârsta lui e îndoită, gândurile noastre sânt aceleași. Căutăm, în ora de răgaz a oamenilor de acțiune — seninătatea frumuseții. El evoacă tablourile cu nuduri din muzeele Apusului; eu, statuile antice ale Eladei, revelate în călătoria prin Orientul european, cu zece ani în urmă. Cele șapte femei, în culori diafane, cu pălării de pae și voaluri fluturânde, devin în visul nostru înflorit, șapte statui vii proectate, în nuditate albă și fragedă, pe decorul verde al țărmului sau pe catifeaua albastră a cerului. Voim să avem iluzia mitologiei silvestre și aeriene. Dar vorbe, goale ca bășici de săpun ori grele de nerozie, cad ades din grupul celor șapte tinere femei, peste reveria noastră.

— Dacă ar ști ele cum le-am idealizat! spuse avocatul, desamăgit.

— E vina noastră, a bărbaților, că femeile „sânt proaste". Cealaltă jumătate a speciei a fost deprinsă de noi să fie sau animale de lux, marionete pentru orele noastre de răgaz, — sau animale de prăsilă pentru cari ducem bătăliile economice — și acum, sânt atâtea femei, sclave de două ori: și ale familiei și ale societății. Să le dăm libertatea pe care o avem noi; vor fi atunci conștiente și de forța și de frumusețea lor. Atunci, nu va fi nevoe să le prostituăm. Ne vom închina la „templul viu care e trupul omului", cu fervența păgânului și cu exaltarea esteticului modern. Dumnezeu va cobori, când se va înfăptui această libertate a muncii și a iubirii, în făptura armonioasă a omului..

— Până atunci, caut pe Dumnezeu în natură. Omul, deși a cucerit-o, nu se contopește decât rareori cu natura.

Și privind la soarele ce se pregătea să se cufunde, printre catarguri, în apele înflăcărate, ne împărtășeam acel panteism purificator, ce consolează mizeria noastră umană și eternizează vremelnicia noastră pământească.

— Tatăl meu, povestia avocatul, era un simplu țăran meseriaș. Credincios, ce se închina la icoane și credea că popa rostește cuvântul Domnului. Il durea „necredința" mea și se întreba de ce m'a ajutat să învăț atâta, dacă nu cred în nimic. Natura, pentru bătrânul meu, nu era un templu în care Dumnezeu se arată prin lucruri și vietăți.... Dar l-am luat odată la mare. In zori, l-am dus lângă far și l-am ținut cu vorba, după un colț de zid, așteptând răsăritul. Tata nu bănuia nimic. Când s'a ivit soarele din mare, revărsând lumina sa de aur asupra mării frematânde, l-am luat de braț și l-am pus cu fața la soare.... Cutremurat, bătrânul a ridicat brațele spre cer; picioarele tremurau și chipul său arăta o spaimă negrăită. Și a căzut bătrânul în genunchi și, în fața soarelui, a început să murmure psalmii, pe cari o viață întreagă i-a rostit la icoane afumate, bătând mătănii... Am avut atunci izbânda cea mai mare a vieții mele. Am înfrânat tragedia generațiilor: tatăl „incult" și fiul „cărturar" s'au unit în aceiaș rugă înaintea Dumnezeului ce li s'a arătat prin una din nenumăratele sale înfățișări.....

EUGEN REGLIS.

Citiți

Cuvântul Liber

Revistă politică

Director Eugen Filotti

Apare în fiecare Sâmbătă

Mişcarea literară

de Claudia Millian

Mihail Eminescu în „Cartea cea bună" şi Grigore Alexandrescu — Cultura naţională

Editura măiastră a „Culturei Naţionale", adaugă mereu câte o figură de galerie, în Biblioteca scriitorilor români.

Intr'o carte tipărită frumos, cu scoarţe durabile, şi cu acea atenţie sufletească pentru „frumos", poezia clasică românească apare proaspătă şi scuturată de praful vremei, prin grija „Culturei Naţionale".

Am pe masă poeziile lui Mihail Eminescu, împărţite în două stadii: filosofice şi lirice, pentru mai buna înţelegere a cititorilor.

„Cartea cea bună", cu un format mic, reprezintă ediţia populară, întru răspândirea repede şi lesnicioasă a operelor de valoare. Va fi cu timpul o bibliotecă în miniatură, de mare necesitate şi de deosebit gust.

E natural că la dragostea de conţinut, să se adauge şi aceia de înfăţişare, de aceia preţuim mai mult o lucrare intr'o ediţie de lux, de cât intr'una obicinuită.

Domnul Lucian Blaga, care s'a ocupat cu orânduirea poeziilor lui Eminescu, are grijea să ne reprezinte portretul nefericitului poet, în cadrul vieţii lui sbuciumate.

Fără să studieze poezia printr'o discenare analitică, D-sa o explică prin manifestările sufleteşti proprii poetului, cu alte cuvinte contopeşte expresia poeziei cu fondul vieţei omeneşti.

E o cale deductivă şi concret explicată, pentru o înţelegere generală.

Imi aduc aminte de prima ediţie a poeziilor lui Eminescu, apărută sub îngrijirea lui Titu Maiorescu, era prima carte pe care copilăria şi adolescenţa noastră o premia cu aplauzele entuziasmului juvenil şi cu emoţia melancoliei, în care ne transpunea versurile poetului.

Prefaţa era lucrată de Maiorescu şi tânărul Eminovici, se întregea în ochii noştri, în halatul nebuniei şi papucii ospiciului, sugerând tragedia sinistră, în care a dispărut.

Altfel ne obicinuisem să-l vedem, altfel ni-l prezintă azi bibliotecile noi.

E poate şi o deosebire de mentalitate şi de sensibilă recepţiune, între vechii cărturari şi cei de azi, între vechii cititori şi cei de acum.

Eminescu, a rămas acelaş geniu de stranie culoare cerebrală, acelaşi sentimental pesimist, cu sufletul bolnav şi nervii încordaţi, în vreme ce sistemele noastre şi-au schimbat clişeele, după ritmul şi inscenarea epocei.

Aşi vrea să mă regăsesc în cea din trecut citind:

Când însuşi glasul gândirilor tace,
Mă 'ngână cântul unei dulci evlavii,
Atunci te chem. Chemarea-mi asculta-vei?
Din neguri reci, plutind te vei desface?

Duioşenia intimă şi acea candoare sentimentală, care schimbă durerea în misticism, dantelarea dorurilor naive cuprinse în rima cuminte şi supusă, a versurilor lui Eminescu, îţi pare azi, ca unica şi cea dintâiu zi, când ai primit cea dintâiu cuminicătură a sufletului.

O, cum ai vrea să te regăseşti şi cum suferi de neputinţa reintrupărei trecutului.

* * *

Grigore Alexandrescu. — fabula vechementă, spirituală şi comică, pe care copilăria noastră a învăţat-o pe dinafară, cântată gângav şi tărăgănat, stihurile simple şi patriarhale de fantastică insufleţire şi umanizare, a dobitoacelor, pe care ne-a obicinuit să le iubim, iată o operă nepieritoare.

Inţelepciunea lor ne-a dat exemple şi dascălii le-au speculat în lungi şi obositoare prelegeri.

Fabula — teatru grotesc şi guignol de animale — a fost cea dintâiu care a sugerat minţei noastre de copil, o învăţătură cu tâlc, numită de profesori şi popi: morală.

Indiferent cum s'ar fi numit epilogul ei, ceeace ne-a amuzat până la lacrimi, ceeace ne-a stârnit fantezia, este continutul ei:

Un bou în post mare? Drept cam ciudat vine;
Dar asta se 'ntâmplă în oricare loc:
Decât multă minte, ştiu că e mai bine,
Să ai totdeauna, un dram de noroc.

Aşa, ne-am obicinuit să privim lumea din afară, prin ochianul înţelept al fabulei şi râzând, poate, am trecut mai departe peste ciudăţeniile vieţei.

Nu morală, ne-a făcut fabula, ci ne-a predat prima pagină de filosofie — aşa de utilă, pentru tolerarea trambulinei sociale, pe care se ridică şi se coboară clownii norocului şi ai prostiei.

CL. MILLIAN.

* * *

Unde se duc?...

de Emil Isac

Unde se duc morţii, unde se duc?
In o altă lume, în care intunerecul este soare,
In care nu împietreşte piatra, nu înfloreşte floare,
Şi toate sunt pentru că nu sunt.
Morţii unde se duc?

Pământul îi leagă, se fac praf şi cenuşe,
Şi poate nu ajung până la tainica uşe
Ce închide izvorul luminii şi împărăţia de stele?...
Unde se vor duce cântecele şi durerile mele;
Ce trecătoare în mine le port
Unde mă voi duce de voiu fi mort?

De voiu fi mort, simt unde mă voi duce,
Voiu sbura din pământ, de sub cruce,
Un zâmbet voiu fi pe buze de copil,
Voiu fi poate o inserare de April,
Voiu fi o frunză... ori voiu creşte ca un munte,
Voiu fi poate val de mare, ori brazdă pe-o asudată frunte
Voiu fi un cântec ce voiu amorţi pe strune,
Ori voiu fi codru ce plânsul îşi spune,
Ori poate nu voi mai fi, nici moarte, nici viaţă
Numai deasă şi neînţeleasă ceaţă
In care va porni copilul meu să-mi caute amintirea...

. . . .

Unde se duc morţii să nu ajungă nicăirea?

* * *

Doi cerşetori

Ne-am întâlnit când să intrăm pe poartă:
In mine inima plângea înăbuşită,
Iar el cântă dintr'o flaşnetă spartă
Cerşind un colţ de pâine sfoiegită.

O mână albă, albă, ca de crin
S'a arătat la geamul înflorit
Şi-a 'ntins o'nbucătură la strein —
Şi-a plecat streinul mulţumit.

Dar eu, cu mult mai fără de noroc,
Sub geamul ei am aşteptat zadarnic
Gemând de dorul meu ce arde'n foc;
Cu mine sufletul ei nu e darnic.

De-atunci ne întâlnim în poartă regulat:
El îşi cerşeşte pâinea lui din greu,
Iar eu din zi în zi mai însetat
Cerşesc viaţa sufletului meu.

George A. Petre

* * *

Cântec bizar

Cu mâni înfrigurate, în pânza unei seri
Te-am învălit şi-afară te-am dus prin branişti [unde
Copacii 'n zale lucii-sub lună-stau străjeri.

Dar umbra din frunzişuri nu te-a putut ascunde...

Şi te-am adus—când vânturi se spânzurau în crâng—
In peştera în care ecouri muribunde
De bolţile 'ngheţate cu vuet surd se frâng

Dar pâcla din adâncuri nu te-a putut ascunde...

Şi te-am închis în suflet, în mine să te port,
Precum fântâna 'n care lumina nu pătrunde
Un colţ din ceruri poartă resfrânt în luciu-i mort.

Dar noaptea grea din mine nu te-a putut ascunde...

Virgiliu Moscovici

* * *

SMEUL...

...Şi când m'aplec sfios asupră-mi
şi simt în sufletu-mi de iască
scânteea gândului de-o clipă,
ce, fără să se nască,
moare,
aş vrea să sorb din limpezimi, să uit de gloata omenească,
cu ciocârlia ce se zbate să-şi moaie aripa de soare.

Mă'nnalţ şi mă desprind din mine insu-mi
ca flacără din iar;
mă 'nnalţ cu fruntea de'ntuneric către zenitul de lumină
şi, deslipindu-mă din tină,
arunc un scop pentru zadar.

Şi, cum plutesc în absolut
şi totul il cuprind în „eu"
simt inima lui Dumnezeu
bătând în pieptul meu de lut.

Intr'un târziu,
în jurul meu,
totu-i pustiu
şi drumu-i lung
şi urc mereu
şi urc din greu
şi niciodată nu ajung.

Căci port pe umerii de ceară
povara lutului, mai greu
ca soarele ce cade copt în poala liniştii din seară...

M'am înălţat ca zmeul...
jucăria unui copil şi-a unui vânt.
Vai, tocmai când credeam că zborul
m'a înfrăţit pe veci cu norul,
atunci o aţă nemiloasă mă trase iarăş spre pământ...

Cobor pe aripi de hârtie
albastră şi de negru gând.
Suiam zâmbind, cobor plângând...
azi, din durerile de rând
voi şlefui cristalul viu al lacrimei de poezie.

Şi iar m'aplec
ca din cenuşa ce-aşteaptă suflet dela vânt
să scot scânteia ce-o aprinde, planeta s'o prefacă'n soare
dar pân'atunci eu macin umbră
pe coaja tristului pământ
şi port în sufletu-mi de taină o bucurie care doare...

PETRU STRIHAN

Cărţi şi Reviste

I. VALERIAN: CARAVANELE TACERII versuri. Ed. Convorbiri literare, Bucureşti 1923.

Volumul d-lui Ion Valerian, apărut în toamna trecută, vine cu o notă sufletească deosebită, care ne duce la o constatare: d. Valerian nu poate fi poetul „Sburătorului", după cum d. Philippide nu poate fi al „Vieţii Româneşti" sau după cum d. Ion Pillat nu poate fi al „Gândirii". Dinamica imagistă a „Sburătorului" cu rezonanţă interioară şi, în genere, inhibtivă, nu se poate acorda decât foarte rareori poeziei d-lui Valerian; tot astfel d. Ion Pillat ar putea trece la „V. R." în locul d-lui Al. Philippide, care l'ar înlocui bucuros la „Gândirea". Privită astfel clasificarea operelor corespunzătoare se reduce la o chéstiune de procedeu şi atmosferă.

Poezia d-lui Valerian aduce în primul rând, ceeace nu mai aduce poezia de astăzi: este storţarea de a îmbrăca în haină nouă ideea, pe care o întâlnim însăilată confuz de tot la d. Philippide; cealaltă poezie de astăzi sugerează sentimente cu mijloace uneori dubioase, alteori artificiale şi de cele mai multe ori voite sau rău înţelese. Expresia nouă a d-lui Valerian—imagismul poeziei de azi — prinsă într'o personificare adecvată:

M'a prins ninsoarea priveghind afară
Şi fulgii mi-au proptit în spate
O *zeghe de cioban* uşoară....

învălue pesimismul ideii într'un cadru descriptiv, dându-i o intensitate viguroasă:

Nu-i nimeni...
Iarna şi-a întins veşmânt
Şi am rămas eu singur
Cu pământul...

. . . .

Sunt ultimul drumeţ, ce zăbovesc în stradă,
Curând voi fi şi eu întroenit în iarnă
Şi'n urma mea doar timpuic o să cearnă,
Fulgi albi... Fulgi proaspeţi de zăpadă...

De la această primă închiegare a ideii, „muezinul" ne va duce sppre deplina ei realizare. Muezinul-om, care a chemat fanatic un „semn" de la „nepătrunsul" Alah îşi pierde credinţa în nemurirea şi atotputernicia lui:

'Alah!... Alah... Oare eşti mort
Sau, poate, viu nu ai trăit decât în mine...

şi sfârşind cu zadarnica „răstălmăcire" a verseturilor din coran, coboară din minaretul pustiu spre credinţă nouă, a inemii, care-i chiamă în vârtejul lutului::

Jos pe pământ au răsărit alţi Dumnezei
Mă ard chemările în piept,
Sunt slab... Mă duc la ei...
Vreau iar pământul sub picioare
Şi lutul meu să se strecoare
In iutul lor...

Este cheia simbolului de o elocventă rezonanţă interioară.

Cu aceeaş sublimă intensitate în „Iertarea lui Iuda" şi „Circul" poezia d-lui Valerian tinde să prindă în „Ciclul mării" o puternică notă vizuală pe care o mai întâlnisem, mai largă, în „Toamna", mai reţinută în „Singurătate".

Daci în aceste rânduri întârziate despre poezia lui I. Valerian am căuta să-i stabilim originalitatea operii, ne-am lovi, pe alocuri, de unele nesiguranţe, pe care un viitor volum de versuri ile va supune. Până atunci reţinem din poezia lui Valerian toată promisiunea pe care ne-o face şi aşteptăm poezia „mare" a poemei, în direcţia căreia poetul isbuteşte să meargă mai increzător în sine.

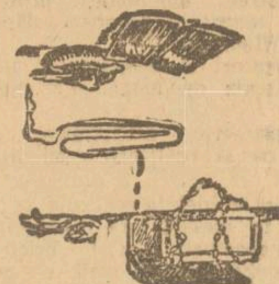
* * *

MIA FROLLO: FLORI DE FLACARI — versuri — Ed. literară a Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1923.

Privită în totalitatea ei poezia de tonalitate minoră a d-nei Mia Frollo se caracterizează printr'un avânt reţinut de o melancolie, uneori deprimantă, dar în genere uşoară. Gândul, scăpat din năvala cărţilor deschise, aleargă spre un orizont imaginar, caută să prindă o imagine, un gest, dar se opreşte ţintuit locului de un punct neguros, sau se reîntoarce tăcut, dureros resemnat. E uneori în melancolia mută a d-nei Mia Frollo când sentimentalismul muzical al lui Verlaine, când pateticul resemnării din poezia armonică a lui Henri de Régnier căruia poeta îi închină chiar câteva strofe. In lirica femenină românească d-na Mia Frollo capătă un loc aparte:: mai depărtată de atmosfera poeziei unei Alice Soare sau Alexandrina Scurtu, d-na Frollo are puternice afinităţi cu d-na Elena Farago. Poezia „E toamna care trece" ne duce la înrudirea cu lirica d-nei Farago, mai ales prin atitudinea finală, caracteristică poetei de la Craiova. O cităm întreagă:

Păşim tăcuţi pe drumul cuprins de'nfiorarea
Apropiate-i toamne, când nopţile coboară
Pe câmpuri de aramă o mantie uşoară
De frig, de desolare, şi doamnă e uitarea
A tot ce-a fost iubire, şi floare şi lumină.
Pădurea de mesteacăni uşor şi dulce geme,
Argintul ei păleşte cu cea din urmă vreme
A verii... Ingheţată se'nalţă luna plină.
Ţesută in vraja verii, iubirea noastră pare
Acum, când totul moare, o palidă-arătare,
Cu părul de'ntunerec şi zâmbete de ură;
Cuvinte 'nfiorate nu pot să mai răsune,
Surâsul de durere ne-a 'ncremenit pe gură
Şi mînile'ngheţate nu vor să se'mpreune...

Numai că senzibilitatea d-nei Mia Frollo este rezumată — prin muzicalitate — într'o condiţie care ţine calea medie între romantism şi simbolism, pe când cea de-a doua trece deadreptul printre simbolişti. Autoarea este singurul credincios rămas curentului de la „Viaţa Nouă" a d-lui Ovid Densuşianu.

FEKETE TIVADAR: SZERELMES KERT (Grădina iubirii) — modern roman kötök antologiaja (antologie a poeţilor români moderni), Arad, 1923.

Ni-a trecut zilele acestea prin mâini frumoasa execuţie technică a volumului, asupra căruia ne vom opri să-i cunoaştem conţinutul. Sunt înăuntru poezii din toţi poeţii noştri mai tineri: D. Anghel T. Arghezi, Bacovia, Dem. Botez, Lucian Blaga, M. Codreanu, A. Cotruş, Nichifor Crainic, N. Davidescu, V. Eftimiu, Elena Farago, Oct. Goga, George Gregorian, Emil Isac, D. Iacobescu, St. O. Iosif, Al. Macedonski, Adrian Maniu, I. Minulescu, Claudia Millian, Alfred Moşoiu, Corneliu Moldovanu, Cincinat Pavelescu, Ion Pavelescu, Perpessicius, St. Petică, Al. Al. Philippide, I. Pillat, Mircea Rădulescu, M. Săulescu, Al. T. Stamatiad, Iuliu Cezar Săvescu, G. Topârceanu, I. Vinea.

Cu regretabile scăderi (lipsesc Cerna, Coşbuc, Eminescu, Vlăhuţă, V. Voiculescu, etc.) autologia d-lui Fekete Tivadar constituie în tot cazul o operă utilă:: este pentru cunoaşterea literaturii noastre peste vechile graniţe. O recenzie a „Gândirii" s'a supărat că autorul a caracterizat poezia poeţilor noştri ca ceva de import apusean. Este adevărat că notele mărunte ale lui Tivadar se cam întrec în a arăta la fiecare poet o înrudire cu apusul; dar nu e mai puţin adevărat că cei puţin 60 la sută din poeţii citaţi în antologia lui Fekete Tivadar, au primit, voit, o influenţă — dacă nu o puternică influenţă — apuseană. N'am dori să-i numărăm pe degete. Şi în cazul acesta trebue să mulţumim lui Tivadar că ne-a făcut un serviciu de propagandă literară, cel puţin celor de la Budapesta.

LA REVUE DE FRANCE (15 Ianuarie). Despre începuturile literare ale poetului *Georges Rodenbach* nu ştim prea multe lucruri. Poezia lui a aujns până la noi mai mult din revistele streine, în care se întâlnea, pe vremuri, câte o poezié, câte o recenzie sau notă măruntă şi, arareori, câte un studiu care să-i poată afirma personalitatea. Cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la moartea poetului, *Pierre Maes* publică în „Revue de France", cu data de mai sus, scrisorile inedite ale lui Rodenbach către *Emile Verhaeren.* Poetul terminase pe atunci studiilé universitare şi rămăsese în Paris. Dintre poeţii Franţei, Rodenbach mărturiseşte într'o scrisoare, că s'a lăsat condus de poezia lui *Francois Coppée,* tot atât cât şi de prietenoasele sfaturi literare ale lui *Paul Bourget.* Despre felul cum îşi petrecea viaţa la Paris, fiul belgianului Constantin Rodenbach şi de preferinţele lui literare vorbeşte într'o scrisoare mai scurtă. Poetul care la început scria lui Verhaeren că-l nemulţumeşte tumultul marelui oraş, se arată de data aceasta, nu mulţumit, dar cu adevărat încântat de prieteniile câştigate.

„A Paris, je m'amuse foujours enormement. J'ai beaucoup été dans le monde l'hiver, trop meme, car j'avais peu de soirées sans diner au sans bal, et cela finit par fatiguer. Je connais pas mal d'artistes. Parmi les poètes — autre Coppée très affable, chez lequel j'ai presque pris l'habitude de déjuner une fois la semaine — je vais souvent chez Bailly. Tous les samedis, je vais causer chez m-me Louise Ackerman, qui m'aime beaucoup. Je vais de temp entemps chez G. de Porto-Riche, chez léquel j'ai assisté à une fete magnifique et enfin chez cet excéllént Théodere de Banville".

In tot acest timp Rodenbach scrie versuri în „La Plume" sau „La jeune France", practică advocatura şi asistă la inaugurarea statuei lui Berryer în sala paşilor perduţi din Palatul de Justiţie al Parisului. Tot aci scoate volumul „La Tristesse" şi studiul intitulat „Coup d'oeil sur la poésie contemporaine".

* * *

CANTECELE NISTRULUI (No. 1—15 Ianuarie) apare la Chişinău sub direcţia unui domn: *Florian Amaru* şi cu colaborarea d-lor:: *Gala Galaction, Horia Furtună, Ludovic Dauş, Zaharia Stancu, George Dorul Dumitrescu, Dem. Gâlman;* se mai reproduc versuri şi proză din *Cezar Petrescu* (Vera Arcadievna), *Nichifor Crainic* (Mânăstirea), *Pan. Halippa* (Poezie—Datorie), *M. Eminescu* (Glossa). Revista promite răspândirea cărţii româneşti în Basarabia: i-o dorim din toată inima.

INSEMNĂRI

Insemnări teatrale

Greutăți directoriale

Directorii de teatru se plâng că n au făcut prea strălucite treburi în această stagiune, cu toate sacrificiile de montare.

Această criză e generală. Și la Paris se petrece acelaș fenomen.

La noi, lumea se duce tot mai puțin la teatru.

Cele mai multe piese cad.

Publicul se plânge că biletele de teatru s au scumpit. E adevărat. Sunt de zece ori mai mari ca înainte de război. Dar materialul de fabricat decoruri și costume, s a ridicat una peste alta, de o sută de ori. Pânză, clei, scânduri, cuie sfoară, stofă, sârmă becuri electrice, toate aceste prozaice unelte, cari ne dau iluzia depărtatelor cetăți medievale, costă de șaptezeci sau de trei sute de ori mai mult.

Ce director de teatru își mai poate permite luxul unor montări ideale?

Ca să ai o orchestră convenabilă nu găsești muzicanți, iar cei pe care îi găsești îți cer lefuri enorme, refuză să vie la repetiții și nici pe scenă nu vor să cânte dintr'un sentiment de stranie mândrie.

Figurația? Aproape o imposibilitate. Pui mâna pe 10—15 marchizi și ducese, repeți cu ei, crezi că ai încropit ceva, iar seara la spectacol, te pomenești cu alții...

Ceilalți nobili, renunță să mai poftească. Ești nevoit să-i înlocuești cu alții, repede și să le indici câteva intrări și eșiri pe cari bineînțeles le vor face pe dos, spre desfătarea esteților din public.

In străinătate, la Berlin, mai ales, sute și mii de oameni, cari se îndeletnicesc de ani întregi cu această meserie.

La reprezentațiile de anul trecut, ale „Distrugătorului de mașini", regizat de Karlheinz Martin la Teatrul cel mare, am văzut moșnegi cu barbă și plete albe, femei sărace, copii slăbănogi înfățișând oameni din popor, sute și sute de oameni din popor,, răsvrătiți, cerând pâine și dreptate; această figurație era compusă dintr o plebe reală, adunată din suburbiile capitalei.

Lucrătoare, studenți săraci, funcționari, profesori chiar, primesc să figureze, seara în teatru, ca să poată adăoga câteva mărci, anemicului lor câștig cotidian.

Ei sunt modești, sârguitori și exacți, căci dacă n ar fi așa, alte mii, cari vânează bucata de pâine, n așteaptă decât ca să le ia locul.

Cu o asemenea „comparserie", disciplinată, experimentală, nu trebuie să ai decât idei, ca să realizezi o mișcare impresionantă a masselor.

La noi, poți să ai oricâte idei, n are cine să ți le realizeze...

Viața e foarte ușoară în această țară binecuvântată. Cu 15—20 de lei pe seară (câți intelectuali n ar fi fericiți la Berlin, să câștige acest plus în fiecare zi!) nu poți să găsești dame de onoare pentru curtea lui Macbeth sau nobile din Sevilla cari să ia parte la Nunta lui Figaro. Fetele cinstite găsesc că nu e demn să facă figurație prin teatre, iar celelalte au ceva mai bun de făcut în orele de seară.

Aceste dificultăți de ordin technic, din ce în ce mai mari, îngreunează foarte mult sarcina unui director care vrea să iasă din convenționalele piese de 4—5 persoane și să abordeze marele repertoriu.

El însă nu trebue să se descurajeze.

Instituind pentru oamenii de teatru, obligativitatea de a scoate efecte de artă cu mijloace cât mai reduse, ele mai instituie, însă, și pentru spectator și critic obligativitatea de a-și educa sufletul și ochiul, să descopere frumusețea simplă și adevărată, să urmărească mai mult cuprinsul textului și jocul artiștilor, decât să ceară amuzamentul vulgar al unor decoruri fastuoase și al unor costume impopoțonate.

Un actor german

In trinitatea marilor actori germani în care Alexandru Moisi, de origină albană italiană, rămâne meridionalul cu minunat instinct teatral, cu voce splendidă și cu o bogată revărsare sufletească, iar Albert Bassermann e nordicul învăluit, încărcat de intelectualitate și de nuanțe, dar lipsit de isbucnirile strălucite, cuceritoare, — Paul Wegener ține nota mijlocie.

El este prototipul actorului german, al acelei Germanii care își latinizează mereu mentalitatea, căutând linia clară, expresia directă, vioiciunea stilului, armonia construcției, plastica interpretării.

Inalt, voinic, simplu, părând pe scenă un uriaș, Paul Wegener, poartă între umerii lați, un cap mongolic, o față nobilă, stranie, evocând figuri legendare, din basmele persano-ebraice. Golemi fabuloși, hani pertizi și cruzi, apariții fantomatice din poveștile Evului Mediu.

Glasul său, în care, de-atâtea ori trec răgete înăbușite de leu înfrânt, cunoaște mari explozii, spăimântătoare, gemete înduioșate și răsete generoase, cari vin în acelaș timp și din ochii îmbunați subit ai marelui copil blond.

Dar nu e pur, muzical niciodată.

N are vibrațiunea de cristal a lui Mounet-Sully, care, mai puțin de cât cu regretatul nostru Constantin Radovici, seamănă totuși de multe ori.

Const. Radovici care, înainte de a se duce la Berlin, era un actor ca oricare altul, s a întors după un an, de-acolo, cu altă mentalitate, cu alt fel de a înțelege și a reda un text.

El a fost apoi, numai câțiva ani, vai... marele comedian, pe care l am aplaudat cu toții.

Lucien Guitoy, a învățat de la Ruși, arta sobră, simplicitatea și adevărul omenesc cu care și-a câștigat întâietatea printre actorii parizieni.

E nesfârșit numărul scriitorilor și artiștilor francezi, cari au învățat de la alții, după cum e nesfârșită lista creatorilor și interpreților străini ce și-au făcut sufletul în capitala Franței și a lumii.

Un sentiment francez...

Printre atâtea melodrame scrise în vederea succesului și reprezentate fără nici un succes în ultimele două luni la Paris, — teatrul francez înregistrează o frumoasă izbândă — cel dintâi triumf al anului, cu poemul dramatic „Jean de Lafontaine", al prietenului meu Gaillot de Laix și al lui Louis Geandreau tânăr poet mort în război.

Din criticele publicate în presa pariziană, unanim entuziastă de această premieră a Comediei Franceze, veți fi aflat subiectul acestei fabule în trei acte, meritul interpretării, frumusețea decorurilor și a costumelor — noui toate...

Ceia ce m a impresionat mai mult decât orice la acest spectacol a fost atitudinea autorului care n'auzea nici aplauzele cari porneau la câteva minute, nici felicitările publicului select de la repetiția generală: într'un colț al lojei, el plângea, în tăcere, plângea gândindu-se la colaboratorul mort, la prietenul care nu era de față să-și împartă triumful.

Și mai m a impresionat, la aceiași repetiție generală, o loje goală, o avantscenă, împodobită cu flori, așa cum se face la noi în seri de mare sărbătoare când vin suveranii la teatru.

Dar în avantscena aceia nu era nimeni... Ba da... Erau umbrele lui Edmond Rostand și a Sarei Bernard, prietenii și protectorii autorilor....

Din această lojă trebuiau ei să asiste la premiera lui Jean de Lafontaine... Pentru pomenirea lor se îmbrăcase acea avantscenă în splendizi trandafiri de Octombrie și Crizanteme imense, — floarea morților...

Francezii au cultul celor ce s au dus. Recunoștința celor vii se duce dincolo de groapă...

Patria recunoscătoare are Pantheonul și fiecare cetățean își are în inimă un mic pantheon, în care închide, până n clipa supremă imaginea dulce a celor dispăruți.

VICTOR EFTIMIU

Din trecutul musical al Românilor

GAVRIIL MUSICESCU

La 8 Decembrie stil vechiu, a. tr. s au împlinit 20 de ani de când fatalitatea răpi, prea de timpuriu, din mijlocul nostru, pe Gavriil Musicescu, care cu o muncă fără preget, a înfăptuit, cu musica sa și cu cântul nostru național, începutul de unire sufletească între frații noștrii, de pe întinsul țării noastre.

O ochire retrospectivă asupra stadiului, în care se găsea cultura românească, din punctul de vedere musical, și ale cărei rădăcini se află înfipte în primele vremuri ale secolului al 19-lea va lămuri împrejurările în cari musicalitatea lui Gavril Musicescu, s a desvoltat, în strânsă legătură cu credința și cu spiritul nostru.

O licărire de deșteptare a sentimentelor, pentru artă, începuse a se manifesta abea pe la începutul secolului al 19-lea. Așa zișii trubaduri ai Italiei, ai Franței, minesängherii Germaniei, în persoana artiștilor instrumentiști, virtuoși musicali de tot felul, începuse a pătrunde în țările românești. Incepuse chiar a se organiza stagiunii de operă italiană și germană, cari erau trequentate, mai cu seamă, de militarii armatelor de ocupație, Ruși și Austriaci. Influențase însă, în bună măsură, și asupra publicului românesc, încât domnitorii Moldovii și Munteniei, fură nevoiți a interveni pentru a se acorda subvențiuni suficiente acestor trupe străine, cu repertorul operelor de musică clasică.

Pe la 1830, simultam, în Moldova și Muntenia, se agită ideia înființărei școalelor de musică, cari nu întârzie a se deschide cu sprijinul moral și material al inițiativei publice.

Bărbații, care-și înțelegeau misiunea lor de apostoli ai artei, au apărut încă din timpul eteriei, ca Eliade Rădulescu, Neculai Filimon — cel întâi critic musical — Anton Pan, Gh. Asachi, V-le Alecsandri, Alex. Catargiu, sunt acei cari și-au consumat, pot spune, întreaga energie a tinereții lor în folosul culturii artistice a neamului, în folosul musicei reprezentative și cari, odată cu unirea țărilor surori, cu venirea la domnie a lui Alexandru Cuza, și-au văzut rezultatul străduinței lor, în înființarea temeinică a conservatoarelor de musică din Iași și București.

Era deci o oare-care pornire spre progres în desvoltarea gustului pentru artă, când în târgul Ismailului, la 20 Martie 1847, se naște Gavriil Musicescu. De mic copil s a distins prin deosebitele sale calități musicale și prin frumoasa voce de alto. Primele studii le face în orașul său natal, iar prin stăruința episcopului Melhisedek își urmează, de la 1860, școala la seminarul din Huși. La 1864, terminând studiile de seminar, vine la Iași, unde, ca primă activitate musicală, e angajat ca tenor al 2-lea în corul mitropolitan de sub conducerea lui Gheorghe Burada și, cu aceiași îndeletnicire musicală în corul teatrului național de la Copou.

La început cu anevoie a putut pătrunde chiar în aceste instituțiuni, întru cât la examenul superficial și cu indiferența specifică vremurilor, nu i se putea cronstata, dintr odată, predispozițiunile sale musicale. De aceia la Conservatorul din Iași, când, tânărul G. Musicescu, se prezintă la examenul de admitere, i se contestă talentul musical și numai în urma intervenției profesorului din Conservator, Gustav Wagner, e primmit la cursul de violă.

Cu toate părerile controversabile, de la început, asupra talentului lui Musicescu, el termină toate cursurile musicale numai în doi ani și, imediat, la 1866, e numit profesor la seminarul din Ismail, unde creiază corul episcopal.

Iată ce spune Vasile A. Ureche la 1869 în „opere complecte" ediția 2-a la pag. 392: „Cine știe cu ce dificultate, cu ce piedice a avut de a lupta (și încă are!) musica vocală până a putut să fie introdusă în câte-va biserici din țară. Cine ca noi regretă nimicirea multor coruri, prin votul precipitat al Camerii la ocaziunea bugetului cultului; va stima cu deosebire pe acei, cari au lucrat și lucrează pentru menținerea și îmbunătățirea corurilor bisericești ce au rămas.

Dintre aceia este, mai cu seamă, eminentul Episcop al Dunării de jos, P. S. Melhisedek. Pre comptul său (și D-zeu știe câți trăesc din obolul său generos, pre lângă atâtea lucrări literare și religioase ce-l costă sume mari!) pe contul său venerabilul Episcop a întreținut și continuă a întreține, la Ismail, un cor bisericesc admirabil prin excelență și progresele sale. Conducătorul acestui cor, din simpla amoare a artei sale, este un june profesor de mult merit și prea cunoscător al profesiunei sale. Dl. Musicescu, magistru de cântare la seminarul din Ismail, conduce fără nici o remunerațiune, de mai mulți ani, corul catedralei episcopale.

Dar atâta nu este meritul D-lui Musicescu: D-lui este un june plin de viitor, compositor de musică eclesiastică. Am ascultat cu adevărată mirare și iubire, frumoasele bucăți ce a introdus în serviciul bisericei, și, mai ales, concertele sale cântate la chenonice. Dl. Musicescu a avut fericirea să-și vadă publicată, sunt câteva luni, importanta sa compositiune și prelucrare a imnurilor dumnezeești a sfântului Hrisostom.

O prefață a P. S. Sale Episcopului Melhisedek, recomandă ca primă lucrare a lui Musicescu, apărută în 1869, această operă, bisericei, în cuvinte pline de încurajare pentru Dl. Musicescu și, mai ales, cuvinte meritate, judecate după lectura operii".

Trecând peste considerațiunile lui Ureche, e drept că, aceia care-l aprecia sincer, și care, de la început își pusese toată nădejdea în viitorul regenerator al vieții musicale românești, era marele învățat, episcopul Melhisedeck. Prin stăruința acestuia și a consulului rus Paul Romanenco a fost recomandat și primit, la 1870, la capela imperială din Petrograd. Aci talentul său a atras atențiunea directorului capelei, generalul Nicolae Bachmeteft, a profesorului de contrapunct Iosef Huncke, cari reușiră a'l introduce în conservatorul imperial, ca stipendist al împăratului Alexandru al 2-lea.

După doi ani, la 1872, ca lauriat al Conservatorului din Petrograd, se reîntoarce în țară, numit fiind profesor de armonie la Conservatorul din Iași și, puțin mai în urmă, prin decesul lui Gh. Burada, la 1876, ocupă postul de șef al Corului mitropolitan din Iași.

De aci înainte, cu aceste investiri de apostol al artei, și, în fața-i cu un întins orizont în îndepărtate zări, magistrul întreprinde o activitate artistică, impunându-se, de la început, ca un factor absolut trebuitor pentru desvoltarea culturală, în spirit național, al neamului nostru.

Ca profesor își creiază, din elevii săi, sateliți, mulți la număr, cari estind cultura musicală în școlile provinciale din vechiul regat, unii chiar trecând culmile Carpaților în școlile ardelene.

Alături de colegii săi, profesori din Conservator, Ed. Caudella, Const. Gros, Pietro Mezetti, și alții, luptă, din răsputeri pentru reînființarea Conservatorului; care, un moment, fusese desființat de ministerul de instrucție, iar profesorii detașați, să ție cursuri de musică la universitatea din Iași. La 15 Ianuarie 1876, încredințându-i-se conducerea corului ceremonial al mitropoliei din Iași, prin stăruință fără preget, reușește să creeze acea podoabă musicală, acel neîntrecut ansamblu de voci, care a dus faima peste granița țării.

Revistele și cotidianele din țară și străine, de pe la 1890 în coace, vorbesc de acest cor, ca de o organizație miraulo asă. P. S. Sa Arhiereul Athanasie Craioveanul, consacră în revista „Albina", un articol elogios la adresa acestui cor, spunând: „Ce stil ales au cântările acestui cor! ce însoțire minunată de voci domnește în el! Ce execuție plină de siguranță și precisiune desvălește în el! în toate privirile, acest cor se află pe o treaptă înaltă de desvoltare a artei musicale".

Cu acest cor, cu această organizație musicală, compusă din elemente entusiaste și ori când gata să-l urmeze în acțiunea sa, Musicescu, în câți-va ani de-arândul, de la 1886—1901, întreprinde sămănătura produsului său musical coral, concertând aproape în toate orașele din Moldova, Muntenia, Bucovina, Basarabia și Ardeal, fără ajutorul nimănui, fără sprijinul datorit al oficialității, întâmpinând, de multe ori, riscuri materiale, care-l făceau responsabil față de acei 20 de copii — soprani și altiști — voci de o excepțională supleță și raritate.

La multe din aceste concerte corale au asistat personagii distinse și uneori, chiar regi și împărați. La 1887, la Concertul-Coral, dat în palatul Roznovanu din Iași, asistă regina Natalia a Serbiei; la 1896, în sala arabă din Castelul Peleș din Sinaia, acest cor concertează în prezența întregei familii regale a regelui Carol I și a împăratului Franț Iosef I al Austriei.

Trecând peste toate restricțiile censurale ale Ungurilor, Musicescu a fost cel întâi, care a avut curajul să cânte cu corul său, imnul *„Trăiască Regele și Deșteaptă-te Române"*, acasă, la frații noștrii din Ardeal. Această îndrăsneală a avut urmări; dar fapta era consumată.

Roadele, acestor escursiuni concertante, s'au văzut, nu mult după această mișcare de cultură musicală, gustul musical și, mai cu seamă, pentru acea corală, luase din ce în ce avânt, chiar autoritățile, de tot felul, se văzuseră obligate de a ajuta și a încuraja organizări de acest fel. Cânturile noastre naționale colectate și adaptate unei armonizări prielnice și în așa mod ca melodia să-și urmeze, distinct drumul, ne-influențat de rafinăriile inspirațiunilor compositionale, aceste cânturi, zic, s au popularizat pe întregul întins al țării, trecând chiar marginile ei. In revista ungurească „Magyar Arion" de sub direcțiunea d-rului I. Harrach, publică, cu text tradus în ungurește, multe din ariile noastre naționale și colectate de G. Musicescu, iar la un concert dat la Pesta, în anul 1898, s a cântat, tradus în ungurește, Cântecul *„Zis'a Badea c'a veni"* de un cor unguresc, format din 3000 de cântăreți, din cari numai partida Soprano numără 900.

Musica populară, acel izvor de renaștere al sufletului românesc, era în acel timp, copilul plăpând și sfios, care nu îndrăznea să se arate în fața tuturor concepțiilor de artă importantă, Musicescu a fost acela care a dovedit existența unei imense comori musicale în popor, pe care a scos o la iveală, a adaptat'o cerințelor artei și a expus o, convingând și pe *alți compositori români* că, înainte de a cultiva clasicismul medieval al occidentului, trebue să fii român întreg cu doina aleanului și hora veseliei.

Era prin anii 1891—1892, Gavril Musicescu, în fruntea unei numeroase cete de cântăreți entusiaști și domici de muncă, întreprinse acel turneu de concerte corale, de cari și astă-zi oamenii vremii, de acum 30 de ani, vorbesc ca de o faimoasă primenire a vieții D. Dimitriu — actual șef al Corului Metropolitan din Iași — dececulturale românești. Din tovarășii de muncă ai neuitatului maestru datul profesor Gr. Gheorghiu fost protopsalt al Mitropliei, Gh. Grigoriu, Andrei Teodorescu și alții, din puținii în vieață, își amintesc cu respect de acele clipe de înălțare sufletească, ce le-au simțit cu prilejul concertelor de musică corală, întreprinse, până departe, dincolo de culmile Carpaților. Programele de Concert, formate din două părți, conțineau musică religioasă și națională; musica națională cuprindea adevărata melodie populară, culeasă și scrisă fie din gura lăutarilor, fie direct de la săteni.

E în mintea multora duioșia melodică a cântecelor:

Până nu mi te iubeam
Unde mă culcam dormeam,

sau:

Foaie verde d'alămâie
Dorul la Congaz mă 'nghie.

Curentul artistic din Ardeal se baza pe clasicismul și occidentalismul cu desăvârșire opus simțului românesc, și dacă, ici colo, încercau să se desvălue din trunchiul națiunii, porniri conștiente, erau totuș înăbușite de înseși învățații români, pătrunși, poate prea mult, de acea cultură artistică a clasicismului.

Aceasta era realitatea, când Gavril Musicescu, apare cu tovarășii săi la Brașov. Aci, anunțându-și concertele de musică corală-poporană, este întâmpinat de profesorul de musică, dl. Gh. Dima, astăzi director al Conservatorului din Cluj, care încearcă a-i inspira neîncrederea în reușita morală a întreprinderii sale, motivându-și pesimismul că musica populară românească, nu cadrează cu cultura înaintată a păturii nobile, cari pe considerente sociale, n ar admite să asiste și să asculte cântecul mojicului. Cu toată această descurajătoare întâmpinare, Gravriil Musicescu, anunțându-și concertele, le și execută programul, în toată cuprinderea lui.

Bătrânii Brașoveni, cât și puțini cântăreți ai fostului cor, astăzi în viață, mai sunt încă martori oculari, cari cu cuvinte pline de entuziasm, descriu impresiunea delirantă produsă asupra auditorului, de către primele armonizări corale ale tezaurului nostru melodic popular.

De sigur că acest surprinzător succes moral, acea sentimentală manifestare publică cu prilejul prezenței maistrului G. Musicescu, a produs o fundamentală schimbare în credința și convingerea, de până atunci, a musicianului Gheorghe Dima: căci nu multă vreme după acea memorabilă întrevedere a celor doi români de seamă, apar, în public, serii continue de compositiuni corale, având ca fond, originalele și pline de spiritul simțirii românești, melodii poporane ardelenești, datorite valorosului director al Conservatorului din Cluj. Iată de ce, valoarea persoanei lui G. Dima amintește, neapărat, silueta măreață a celui ce a fost G. Musicescu, primul făuritor al sufletelor românești de pretutindeni, pe calea doinelor, horelor și cântecelor populare și, de a cărui faimă, au fost mereu influențate organizațiile musicale ardelenești, cum a fost *reuniunea de cântări din Reșița Montană*, care, în adunarea g-rală din 2 Februarie 1902, aclamă în unanimitate, pe G. Musicescu, ca *membru onorar al reuniunii.*

Musica religioasă, un neprețuit tezaur, este și va fi în continuă valoare, căci inspirațiunile sale, în acest gen, denotă, vădit, o pătrundere a spiritului religios, un convins al credinței noastre strămoșești, ca unul ce și-a făcut educația în spirit religios, de pătruns creștin al ortodoxiei, sub influența marelui cărturar, Episcopul Melhisedek.

De aceia compositiile sale bisericești au rămas în onoare, în repertorul celor mai de seamă capete corale din Moscova și Petrograd.

La liturghiea oficiată la 16 August 1897 în catedrala Kremlinului din Moscova și în prezența împăratului Neculai al 2-lea și al familiei imperiale ruse, s a cântat Imnul heruvic în *Re major* ale musicianului român G. Musicescu. Tot acest *coral mistic* s a cântat la Concertul din 21 Iulie 1898 în palatul guvernatorului și în prezența Regelui Carol al României cu prilejul vizitei făcute în Rusia.

G. Musicescu a lucrat extraordinar de mult și pentru stabilirea sistemei de învățământ a musicei orientale, a psaltichiei. Cu colaborarea vestiților protopsalți, Grigore Gheorghiu și Gh. Dima de la st. Mitropolie și bis. Sf. Spiridon din Iași, a tradus, pe note liniare, întreaga psaltichie. De-și sprijinit în această însemnată lucrare, de reformă musicală în biserica noastră de eminenții Chiriarhi, mitropoliții Calinic Miclescu și Iosif Naniescu, episcopul Melhisedek, Eliza Sturza născ. Hurmuzachi, Panaite Donici, Principele Dimitrie Ghica și Pache Protopopescu, totu-și mentalitatea de atunci, a restricțiilor tipicare bisericești, a făcut-o ca, această Capo d operă musicală, care este o reformă de un netăgăduit folos bisericesc, să nu fie primită. Acum când trăim alte vremuri, cu alte concepții, când, în înse-și inițiativa Sfântului Sinod, se vine cu unificarea calendarului, care totuși, până acum, părea o imposibilitate canonică, se poate nădăjdui că, în scurtă vreme, și la strana bisericei noastre, va putea sălășlui notațiunea musicală liniară, care va ușura și va îngădui cântarea învățătorului la biserica din sat, sau fostului licean în biserica orașelor, căci ori-cum, vremea lui *Pa, vu, ga, di,* va trebui să treacă în raftul arhivei vremurilor.

Iată cine a fost Gavril Musicescu. A fost deci un sincer reflex al gândirii și sentimentului întregii suflări românești, când revista „Cultura Română" din Iași, din 15 Dec. 1903, scrie: „Moartea lui Gavril Musicescu este o durere națională. Sufletul neamului românesc întreg s a învălit în doliu, ziarele și revistele din toate țările locuite de Români, jelesc pierderea aceluia care știa, prin cântecele sale, să întărească legătura ideală dintre inimile fraților despărțiți și depărtați. Valorosul și energicul director al conservatorului din Iași, culegătorul pios și entusiast al cântecelor naționale, izvoditoarele simțirii poporului, inimosul autor al „Dinii lui Rațiu" în care răsuna plânsul de revoltă al Transilvaniei, lovite dar nebiruite, organizatorul inimitabil al neîntrecutului cor mitropolitan, ale cărui dulci acorduri divine și valuri crescătoare de armonie cerească, revărsate sub bolțile măreții catedrale Ieșene, te înălțau în regiunile idealului și te făceau să simți fiorul dumnezeesc al sublimului. Gavril Musicescu a fost o personalitate marcantă în mișcarea culturii noastre contimporane. Memoria sa va trăi vecinic în istoria desvoltării artei musicale la Români.

Din schițarea vieții acestui bărbat, generațiile, cari se perindă să ia pildă, căci deși trecutul nostru musical se prezintă într un cadru restrâns, e bine totuși să-l stim, să ne inspirăm de la el, căci, ori-cum a fost tot *doina* și *hora* noastră, a fost aceia, care ne-a susținut și întărit sufletul, în sbuciumul vremurilor și, încătușați de vraja ei, ne-a îmbărbătat mereu la luptă, pentru țară și credință.

Prof. MIHAIL GH. POSLUȘNICU

Un poet din Brazilia

Ne îndepărtăm tot mai mult de literaturile străine. Exigențele grele ale vieței te obligă să uiți, că există în atâtea depărtări... atâtea oameni... cari simt, visează și mor la fel cu noi. Totuș, ca de după perdelele unui spectacol, întrezărești semne de viață și-ți întinzi după mâna albă, prietenoasă, care ți se arată din întunerec. Brazilia este cunoscută poate numai de filateliști. Și poate din povestirile unor artiști rătăciți pe la Rio de Janeiro, ne aducem aminte de țara maimuțelor și a codrilor seculari... Și reîntorșii ne povestesc minuni de civilizația de acolo, de minunatele orașe cu efluviul unui adevărat progres cultural, cu dimensiile uriașe ale unei prefaceri sociale, care se apropie de perfecțiune. In Rio de Janeiro apar cele mai mari ziare ale lumei..., și poate cele mai bogate. Brazilia are scriitori puțini, dar aceștia, trăesc în condiții pe cari nu le vom remarca, pentru că am surescita revolta firească a scriitorului român, obișnuit c umeseria, ca scriitorul brazilian cu yacht-ul propriu, automobilul și castelul. Unul dintre poeții de seamă ai Braziliei este Zoroastro Cunha. — De ce și-a ales chiar numele de botez al lui Zoroaster..., poate vor înțelege acei, cari i-au cetit versurile. Cunha este poate cel mai tânăr poet al Americei latine, cu totul are 20 de ani și primele versuri „Limanuri" le-a publicat în 1914. (Așa dar era de 10 ani). — A scris nenumărate piese de teatru, cari au fost traduse și jucate în teatrele americane. Ultimul volum: „Soarele" este un ciclu de versuri moderne, apropiindu-se de maniera, expresionistă, dar fără aberațiile ale acestuia. E o colecție de versuri sensuale, îmbibate de un exotism, care nouă, Europenilor, ne pare naiv și stângaciu, dar care totuș trădează un suflet sensibil, feminin, înclinat spre neurastenie. Volumul lui Cunha a fost primit cu mari laude de presa literară. Reproducem — în traducere liberă — două cântece din acest volum.

Florile

Florile sunt; surori cu minne.
Sunt surori cu morții și cu cei vii.
Mirosul lor este mirosul trecutului.
Și viitorul parfumat.

Lăsați florile și nu le aruncați.
Căci blestemul lor lovește mai tare ca trăznetul.
Sărutați florile.
Sărutați-le, căci veștejiți cu ele.

Treceam pe lingă femei...

Treceam pe lângă femei, cât de frumoase sunt,
Și nici una nu mi s'a oprit.
De ce să mi se oprească?

Să-i spun că sunt părăsit, să-mi râdă?
Și să se ducă cu altul?
Mai bine stau singur și le privesc.

Cât de frumoase sunt! Și cât de multe.
Tot mai multe și eu tot mai singur.
Femeilor, ale altora femei, tot ale altora...

Dar am și eu una, în cavou.
Ea mă așteaptă. Una singură,
In care au murit toate.

Ciocolată Capșa S.A.R.
Cele trei specialități
AMERA (AMARUE)
AMILA (CU LAPTE)
FONDANT

LES PARFUMS EXQUIS „AMARYLLIS" ET „DOUCE FRANCE"
Dernières créations de LUBIN PARIS
EN VENTE PARTOUT

LIQUEUR
COINTREAU
TRIPLE-SEC
ANGERS

ȘAMPANIA
VERY DRY
RHEIN
RHEIN EXTRA

CELE MAI BUNE
RHEIN & Cie
VINURI
CABINET LEANCA NEGRU ALB

ANUL V. — No. 166

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. in străinătate

Duminică 10 Februarie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

O spovedanie

Vorbim, noaptea târziu, în alcovul ei, unde e mai stăpână şi mai sigură, decât oriunde.

Lumina din cămin îi umple de stranii luciri părul abundent şi fața palidă.

E'n rochie de bal şi e obosită, extenuată în această oră târzie.... M'am strecurat hoţeşte, pe urma ei, în vârful paşilor şi voi pleca în zori pe furiş: dânsa deschide uşile în mare taină, călcând în vârful pantofilor de aur, cu surâsuri şi gesturi vinovate, de femeie adulteră....

Şi-acolo, în cel mai fermecător leagăn al iubirei, mai ceremonioşi de cum am fost întreaga noapte, în atmosfera frivolă a celorlalţi, stăm singuri şi oficiali, ea vorbind, eu ascultând, surâzând uneori, aprobând mereu, din laşitate, rechizitoriul ei împotriva bărbaţilor...

— Mi-e silă de ei, nu numai din zilele scurtei mele căsătorii... Ascultă, ştii de când? Din ultimile luni ale războiului, acum cinci ani....

„Aveam opt-spre-zece ani, eşeam din şcoală şi intram în lume: lumea începea cu propria mea familie: mama, o catolică fervență, tatăl meu, un om sever, simbolul însuşi al căminului, al datoriei către patrie şi societate....

„Deşi trecuse de patruzeci de ani, se angajase şi lupta în Argona! Intr'o zi a venit la Paris, într'o permisie de douăzeci şi patru de ore. Venea să ne vadă poate ultima oară, căci a doua zi, începea un atac violent.

Inainte de-a ne culca, el mă chemă şi-mi spuse:

— Copila mea, mâine dimineață plec pe front. La amiază, avem o luptă cumplită. Nu ştiu dacă voi scăpa. Te rog dar că la ora 12, mâine, să te duci la biserică şi să te rogi pentru mine!...

A doua zi, la ora 12, mă duceam la biserica Madeleine să mă rog pentru el. Pe rue Trouchet, am rămas încremenită: într'un automobil deschis, trecea tata, strângând în braţe o femeie şi sărutând'o pe gură, ziua 'n amiaza mare.

M'am cutremurat. Nu-mi venea să cred. Şi totuşi era el. Omul sobru, sever, simbolul cinstei. A fost cea mai mare decepţie, cea mai cumplită durere a vieţii mele. Omul drept, omul sfânt se arătase în ochii mei, uimiţi, de fată neştiutoare, aşa cum sânt toţi bărbaţii: necredincioşi, mincinoşi... Din clipa aceia, nu l'am mai iubit... Aproape l'am urât, cu ura pecare i-ar fi purtat-o mama, dac'ar fi ştiut.

Mai târziu, viaţa m'a învăţat că aceia ce făcuse tata, n'avea nici o importanţă: infidelitatea bărbaţilor e lucrul cel mai obişnuit, cinismul lor, pâinea de toate zilele...

— Şi... l'aţi văzut de-atunci?

— Nu. Peste cincisprezece zile a căzut, cu un glonte în cap şi altul în inimă. Nu l'am plâns. Mă minţise — n'am putut să-l mai plâng... Am simţit numai o durere violentă a braţului drept, aproape o paralizie... Atât...

Splendida pariziană a tăcut.

Fruntea i s'a încruntat puţin, ochii adună imagini sombre.

— Totuşi, l'am mai văzut... Da... l'am mai văzut odată... Vrei s'auzi ceva oribil?...

— Nu... Să vorbim numai de d-ta...

— Ba da. Ba da. Am să-ţi spun. Ascultă.

Câteva luni după moartea lui, am primit autorizarea să-i căutăm cadavrul şi-l îngropăm în acelaş loc în trei sicrie, de lemn, de fier şi de plumb, aşteptând sfârşitul războiului, ca să-l aducem în cavoul familiei.

Am plecat cu un frate al meu pe front, pe drumuri desfundate, într'un camion primitiv, aşezaţi pe sicriul triplu. Pe urmă, n'au mai fost drumuri, până la locul unde zăcea el printre alte sute de soldaţi... I-am găsit locul, subt o inscripţie. Cei doi oameni cari ne însoţeau începură să sape. Fusese luptă, câteva zile înainte şi leşurile neadunate duhneau. Duhneau şi cele îngropate la suprafaţă. Cei ce săpau, beau mereu cognac şi fumau ca să poată respira.

La un moment dat, n'au putut să mai reziste. Mirosul de stârv îi învinsese şi pe ei şi pe fratele meu... Am rămas singură să sap. Mai era puţin. Şi-am săpat. Am dat de scândura care-l acoperea pe tata. Era putrezită. Am curăţat uşor pământul care-l acoperea. L'am recunoscut, deşi nu mai avea decât prea puţină carne pe obraz. Am chemat pe fratele meu să-l ridicăm şi să-l punem în sicriu. Eu l'am apucat de cap, el de picioare. Dar capul mi-a rămas în mâini. Ochelarii tatei erau înfundaţi în orbite iar dinţii lui se risipiră toţi pe mâinile mele...

„A fost grozav... Poate mai grozav ca 'n ziua când l'am văzut sărutând o femeie, lângă biserica Madeleine..."

. . . .

E târziu. Se face ziuă... Splendida pariziană s'a ridicat şi mă conduce...

Călcăm uşor să nu ne-audă nimeni.

Mă strecor, cum am venit, în mare taină.

Mâine, după miezul nopţii, mă va primi din nou, cu precauţii vinovate de femeie adulteră.

Işi va despleti părul parfumat ca o livadă în soarele lui Iunie, se va întinde, ispititoare, la picioarele mele, în rochia ei de aur şi privindu-mă cu ochi pasionaţi, din mijlocul pernelor cari îi vor sprijini mâinile nervoase, îmi va vorbi în alcovul roz, de anumiţi prieteni, de anumite peisagii, de ultimele cărţi apărute şi de cadavre desgropate...

Paris Nov. 1923.

VICTOR EFTIMIU

Luceafărul

Iar ea vorbind cu el în somn,
Oftând din greu suspină:
„O dulce-al nopţii mele Domn,
„De ce nu vii tu? Vină!

„Cobori în jos, luceafăr blând,
„Alunecând pe-o rază,
„Pătrunde'n casă şi în gând
„Şi viaţa-mi luminează!"

M. Eminescu

PEDEAPSA

Alecu Ciortan rămase buimăcit în dimineaţa în care un infirmier dela unul din spitalele oraşului îi aduse biletul următor:

„Dragă Alecule,

Cred că am să mor. Vreau să te văd îndată. Sunt la spitalul... sala IV, patul No. 29. Te aştept.

Tony".

Cum, Tony? Tony Codrat, milionarul, la spital? Cum, băiatul acesta voinic, plin de sănătate, care să tot fi avut treizeci şi cinci de ani, voios, iubitor de femei şi de petreceri, călător neobosit pe căile mari ale vieţii libere şi însufleţite, ajuns azi în primejdie de moarte? Haida, de! Vre-o mistificare, desigur. Tony Codrat nu poate să moară la spital, laolaltă cu săracii.

Alecu Ciortan se îmbrăcă repede, sări într'o maşină şi alergă la spital. Sala IV: o galerie lungă, mărginită cu paturi-morminte, de fier vopsit alb. La capătul sălii, între două ferestre, sub o icoană, izolat de celelalte paturi printr'un paravan, patul No. 29, un pat privilegiat. In culcuşul acesta banal, între cearceaful de pânză groasă şi pătura aspră, un trup nemişcat; două mâini slabe, cu pielea străvezie arătând vinele, se odihneau deasupra păturii; pe pernă, un cap palid ca ceara, cu privirea lucitoare, pătrunzătoare, aproape înfricoşătoare, cu părul negru străbătut de mari şmocuri albe.

Ciortan, ameţit de uimire, se lăsă să cadă pe un scaun. Infirmiera care îngrijea pe bolnav plecă, lăsând pe cei doi bărbaţi singuri. Tony întinse mâna dreaptă spre Ciortan, îi apucă una din mâini şi o trase spre el, uşor ca într'un gest de mângâiere.

— Ascultă, zise el. Cred că s'a sfârşit de-acum cu mine. Doctorii dau din umeri, neputincioşi. Testamentul mi l'am făcut, înainte de a veni aici. Nu-mi mai rămâne acum decât să-ţi spun ţie, numai ţie, de ce mor aici, în mijlocul a treizeci de alţi nenorociţi, departe de ai mei, departe de tot!... Acasă, mi-era frică.

Şi cu un glas înăbuşit dar neşovăitor, fără ca Ciortan să fi îndrăznit să-l întrerupă măcar printr'un gest, Codrat povesti grăbit cele ce urmează:

„Tu mă cunoşti de douăzeci şi cini de ani, din şcoală. Ţi-aduci aminte de moartea tatei şi mamei într'un accident de tren în timpul călătoriei lor în străinătate. Rămas orfan la vârsta de cincisprezece ani, stăpân al unei averi, cum li-e dat puţinora să aibă, sub tutela nepăsătoare a unui unchi bătrân şi egoist, mueratic şi rău de suflet, îmi fu lesne să-mi dezvolt în libertate patimile şi să-mi satisfac viciile. Mi-am inaugurat cariera vara la ţară, câteva luni după moartea tatii şi mamii. Ţărănci şi ţigănci, femei şi fete, uneori aproape copile, dela nici una nu m'am dat înlături. La liceu fiind servitoarele cu sau fără stăpân, apoi florăresele, mi-au servit drept partenere. Aşa că atunci când plecai la Paris, emancipat de sub tutelă, eram bine înarmat pentru cucerirea celor „o mie şi trei" ale lui Don Juan.

„Şi le-am avut. Căci toate îmi conveneau. Grizeta din cartierul Latin, dansatoarea dela cutare teatru de varietăţi, cântăreaţa cosmopolită, femeia de moravuri uşoare, cunoscută la serviciul respectiv dela poliţie, modelul pentru pictori, artista cu pretenţii, modista, femeia de bună condiţie şi de rea purtare, vânzătoarea de flori, străina vicioasă, Americancă, Italiancă, Poloneză, Spaniolă ori Rusoaică, nu am fost refuzat de nici una; căci aveam banii, tinereţea, inteligenţa şi perversitatea. Am sorbit până la fund ceea ce imbecilii de poeţi au numit „cupa plăcerilor". Cupă veşnic plină de aceiaşi otravă amară, corosivă şi puturoasă. Cupă care se sfarămă între dinţi după ce a murdărit buzele, şi din care ai vrea să bei mereu, caşi câinele din Scriptură care se reîntoarce la mâncarea pe care a vomitat-o.

„Şi totuşi nu mi-am slăbit puterile în jocul acesta grozav. Când m'am reîntors în ţară, ne-am revăzut, şi ştii bine că eram acelaşi. Am făcut şi la Bucureşti, ce făcusem

(Continuare în pagina II-a)

la Paris. Am trăit voios, îndrăgostit de lux, în voia tuturor capriciilor, bucurându-mă de toate şi de tot după cum mi-erà fantezie. Eram pizmuit, admirat, ba chiar stimat, căci desfrânarea, oricât de coruptă şi de corupătoare ar fi, nu e socotită în lumea noastră de azi decât ca un defect simpatic. Mamele începeau să vadă în mine un ginere minunat, şi fetele lor se puneau „in petto" la dispoziţia călăului atâtor inimi... ba nu: al atâtor trupuri.

„Printre femeile pe care le-am iubit atât timp cât trebuie ca să te pătrunzi de parfumul unui buchet de trandafiri înainte de a-l aruncà la gunoi, au fost trei pe care cred că le-am iubit cu adevărat. Le-ai cunoscut şi tu, Alecule. Erau frumoase câte trele, şi, mai mult decât frumoase, erau bune. Vreau să spun că nu le plăcea să mă chinuie şi că nu mă înşelau niciodată în scopul de a mă face ridicul sau odios.

„Una a fost Gina Rujan. Ştii ce talent avea şi câtă discuţiune a provocat tabloul ei: „Serenadă din trecut". Mică şi nervoasă, cu părul blond şi creţ, cu ochii schimbători, când verzii în lumină, când aproape negrii în umbră, cu faţa mată — „faccia senza colore, faccia di traditore" —, erà o perversă care mi-a jucat o strălucită comedie a iubirii. Trupu-i mic, svelt şi mlădios mă atrăgea, spiritu-i vioi mă învăluia într'o reţea strânsă, capriciile ei stranii mă făceau s'o doresc tot mai mult. Moartă după artă, impresionabilă, impresionistă, avea rafinamente subtile şi ameţitoare, visurile ei Semiramide tiranizând Babilonul. Niciodată şi nimic nu-i erà deajuns. Dar avea o patimă care trebuià să-i apropie sfârşitul: morfina. Şi a murit astfel, încet, încet, sub puterea molatecă dar neînvinsă a otrăvei, ca să se vindece de mine, după cum îmi zise, atunci când îşi dete suflarea aţintind în ochii mei privirea-i de panteră civilizată. Am plâns-o, totuşi.

„După ea, mult timp după ea, căci m'am lăsat târât de aventuri vulgare, am avut pe Sanda Urseanu. Inaltă şi brună, melancolică şi fină, plictisită de monotonia oraşului moldovenesc în care simţea că nu mai erà loc pentru setea ei intelectuală, veni la Bucureşti şi izbuti să fie primită ca colaboratoare la o revistă literară şi ca corespondentă de franceză la o societate industrială. Am cunoscut-o puţin timp după venirea ei. Fecioara aceasta m'a vrut ca amant dar n'a primit nici cel mai mic dar din parte-mi, necum s'o întreţiu. Ţinea să-şi câştige singură existenţa. Erà plătită puţin şi la societate, şi la reviste, şi de către editorul ei — căci izbutise să-şi editeze un volum de schiţe şi un roman. — Dar puteà totuşi trăi din câştigul ei, făcând economie asupra rochiilor. Ştii cum a murit, căci faptul a fost mult discutat în Iaşii refugiului. Rănit pe front, am fost adus la Iaşi ca să fiu operat. Trebuia să mi se facă o transfuziune de sânge. Sanda se oferi să mi-l dea pe-al ei. Şi mi l'a dat până la cea din urmă picătură, căci emoragia pe care o avu după operaţie o făcu să moară în câteva ore. Au îngropat-o; eu am uitat-o. Desfrânaţii n'au inimă.

„Tot în Iaşi am cunoscut pe Marussia, o Rusoaică. O statue minunată făcută din tot ceea ce e alb ca zăpada sau ca marmura; buze roşii ca două pete de sânge; în globul sidefiu al ochilor pupile de un albatru ireal; un păr arămiu, căzând în spirale grele şi lucitoare. Caşi Eva, ar fi putut face din părul ei o mantie a pudicităţii. In frumuseţea aceasta obraznică dăinuia un suflet rece, crud, corupător. Ii plăcea să facă răul pentru plăcerea de a face rău. Fu a mea fără să ştie şi ea bine dece, şi mă părăsi pentru că într'o zi, crezând nimerit să mă lovească cu cravaşa peste faţă, i-am zmuls cravaşa din mână şi i-am brăzdat cu ea umerii de care erà aşa de mândră. O scenă de gelozie ca oricare alta.

„Vezi tu, Alecule, femeile astea trei: Sanda care a murit pentru mine, Gina care a murit din cauza mea, Marussia care a murit prin mine, — împuşcată de bărbatu-său, un colonel rus care aflase mai târziu aventura noastră, — femeile astea trei, frumoase, inteligente şi perverse, au fost singurele pe care le-am iubit cu adevărat din turma nenumărată de amante a căror amintire n'am păstrat-o.

„Vremea a trecut. Acum o lună m'am simţit pentru întâia oară obosit de viaţa aceasta cheltuită în plăceri păcătoase. Ce gol înfiorător, în fundul iubirilor fugare! Ce desgust al desfrâului ruşinos! Pretudindeni prihană. O oboseală neînvinsă. Simţimântul unei nesfârşite mizerii morale. O durere stăruitoare, ascuţită şi nemiloasă. Oboseala prezentului, regretul trecutului, teama viitorului. Nu ştiù ce senzaţie dureroasă în mine însu-mi, în cunoştiinţa mea poate Oare aşa-i remuşcarea, Alecule?

„Mă scufundam tot mai mult într'o tristeţe ucigătoare. Venise clipa să gonesc obsesiunea sensualismului care mă robise atâta vreme. Şi mă pregăti, în liniştea şi tăcerea unei singurătăţi care v'a uimit pe voi cei ce mă ştiaţi, să rup cele din urmă legături care mă înlănţuiau de crimă. Da, da, de crimă! Căci cine va spune toate seducerile mârşave, coruperile meşteşugite premeditate agale, găzduirile violate, soţii necinstiţi, mamele batjocorite, cine va număra toate crimele pe care le făptuim, noi ucigaşii sufletelor, călăii conştiinţelor, hoţii cinstei? Lumea ia în glumă — în saloane, — crimele noastre. Ne tămâiază şi face din fărădelegile noastre cununa pe care ne-o pune graţios pe cap. Şi imbecilii cari ies de pe băncile şcoalei ne pizmuiesc gloria bolnavă şi strălucirea mârşavelor noastre fapte.

„Aşa îmi ziceam în întunerecul nopţilor lipsite de somn, în refugiul zilelor mele singuratece. Alaltăieri am simţit nevoia să ies puţin din casă, să merg undeva în mijlocul mulţimei. In faţa unei case cu toate ferestrele luminate, fete şi tineri şedeau de vorbă, cu capul gol, făcându-şi vânt cu batista. O muzică militară cânta un dans oarecare. Erà unul din balurile populare ale cetăţenilor dela periferie; un bal de birjari, mi se pare. Am intrat aproape fără voia mea. In larma şi căldura greoaie a sălii, priveam cu dezgust bărbaţii aprinşi de gânduri murdare, cu ochii înfriguraţi, cu buzele deschise de un râs brutal, cu fruntea muiată în sudoare greţoasă. Din gura lor umedă se prelingeau parcă balele atunci când vorbeau femeilor şi fetelor cu care jucau. O! cum îmi băteam joc în mine însumi de monştrii aceştia aţâţaţi de demonul celor mai josnice pofte de care mă lăudam cu atâta mândrie că am fost mântuit!

„In clipa când ieşeam afară, o femeie trecu. Mă privi. Eu o urmării. Şi am sfârşit prin a o duce acasă la mine. Da, dragă, am dus-o. Şi ce femeie?... O ovreică: o chema Salomeea. O frumuseţe neasămuită. Pielea brună, părul negru strâns într'un conci a cărui greutate părea că trage capul pe spate. Ochi de foc, de diamant, de tot ce vrei, înfricoşător de lucitori, neînchipuit de negrii. Când o priveam, limba mi se usca în gură şi nu mai puteam vorbi. Gura-i mare, cu buzele pline, erà o flore purpurie. Şi umerii-i minunaţi ieşeau dintr'o rochie de mătase verde brodată la piept şi pe şolduri cu fir gros de argint ca nişte odăjdii.

„Astarteea aceasta îmi luă braţul şi nu-mi zise decât atât' „vreau să mergem pe jos." M'am supus cu umilinţa unui îndrăgostit. Ii simţeam braţul gol a cărui căldură îmi dà fiori pe cari nu-i mai cunoscusem sau pe cari îi uitasem. Priveam ameţit portu-i de regină, privirea-i pătrunzătoare de vrăjitoare, zâmbetu-i de drăcoaică.

„Am dus-o acasă, fără sfială. Am dus-o în bătrâna casă bătrânească în care totul evoca pe cei ce nu mai erau. Am trecut cu ea prin salonul în care portretele tuturor a lor mei priveau grav din ramele lor sculptate, şi mi-am închipuit o clipă că mi s'a întâmplat şi mie ca prinţului acela sicilian căruia toate portretele neamului lui i-au zis cu glas aspru: „Nu sunt mulţumit de tine".

„Dar ce-mi păsa mie că sunt sau nu mulţumiţi de mine? Trăiam într'o vreme în care nu vedeam cum piere totul: vechile credinţe şi vechile respecte....

„Rochia de mătase verde foşnea şi broderiile de fir luceau sub lumina policandrului. Salomeea mergea fără să dea vre-o atenţie filodendronilor şi fenixilor puşi în vase smălţuite, statuetelor de bronz şi marmură de pe soclurile de porfir, scoarţelor persane; numai în dreptul unei oglinzi care acoperea o jumătate de părete mi se păru că-şi aruncă o fugară privire cercetătoare.

„Am intrat în cele din urmă în odaia mea de culcare pe care o ştii. Acolo, dragul meu, în cadrul pereţilor acoperiţi cu scoarţe şi cu tablouri evocatoare, în faţa divanului larg cu zeci de perne multicolore, sub lumina unei lămpi cu abajurul violet, care da blănei de urs alb de pe jos înfăţişarea unui animal dintr'o lume de vis, se petrecu scena înfricoşătoare, de necrezut, pe care am să ţi-o descriu.

„Femeea erà pe jumătate goală... Eu stam în genunchi în faţa ei. Deodată auzii deschizându-se cu putere uşa pe care o încuiasem cu cheia şi la care trăsesem şi zăvorul. Mă întorsei să privesc.

„Atunci am văzut în faţa mea, o fiinţă învăluită într'un fel de giulgiu care ridică vălul cu o mână de schelet ca să-mi arate o faţă în care recunoşteam rând pe rând chipul Sandei, Ginei şi Marussiei. Fiinţa, fantoma, umbra venea spre mine, fără zgomot, cu degetul întins ca într'un gest de ameninţare. Nu ştiu ce-am simţit, dar trebuie să fi fost desfigurat, căci Salomeea îmi zise, mirată: „Ce ai, dragul meu?"

„Dar eu, fără să-i răspund, vorbii spectrului care îmi răspunse. Nu vreau să-ţi spun ce-am auzit. Dar Salomeea auzi glasul meu; ea înţelese ceea ce spuneam, şi înţelese că eu vorbeam cuiva pe care ea nu-l vedea.

„Privi şi ea în gol, spre locul în care trebuia să fie fiinţa căreia eu îi vorbeam şi pe care ea n'o vedea. Şi la fiecare mişcare pe care o făcea „fiinţa", privirea Salomeii se lua după ea, în vreme ce ea-însăşi, femeia, se trăgea înapoi, speriată, înebunită de groază, şi amuţită, neîndrăznind să mai ridice glasul, fiindcă era acolo, în aceiaşi odaie, cineva pe care îl ştià că e acolo şi pe care nu-l vedea.

„Vedenia în care se întrupau cele trei femei, atât de iubite, se schimbă din clipă'n clipă, luând pe rând înfăţişarea fiecăruia dintre ele, şi dăinuì nu mai ştiu cât, dar deajuns timp pentru ca s'o aud mustrându-mă, cu un glas limpede, hotărât, de toate greşelile, ba nu, de toate păcatele vieţii mele. Şi mi se păru că văd, ca o mare, toate lacrămile pe care le-am făcut să curgă şi că aud ca un urlet uriaş toate blestemele pe care le-am meritat...

„Salomeea auzise şi ea, dar numai glasul meu, al meu care nu era acela al unui nebun sau al unui om beat. Ea înţelese pe deplin că ceva nevăzut erà acolo în faţa mea. Şi când vedenia pierì, când chemai servitorul ca să dea afară pe femeia aceasta care mă ispitise şi de care mi-era scârbă acum, aveam părul alb, sângele-mi părea închegat în vine şi faţa-mi erà ca a unui mort ieşit din mormânt. Nu vreau să mor acasă, singur, în locul groazei. Am cerut să fiu adus aici... Uite ce-am ajuns într'o zi şi o noapte... Acum sunt potolit... Pot să mor... Săracilor mi-am lăsat averea. Ţie, pe care te-am iubit mult, spovedania aceasta a unei agonii care nu minte. Dă-mi mâna şi... adio!"

. . . .

Anton Codrat murì în aceiaşi zi, sub lumina celei din urmă raze de soare.

ION DRAGU

Peregrinări prin ţară

Luni, 9 Iulie 1923

Non bis in idem! Formula aceasta (nu ştiu dacă am citat-o exact) e încăodată confirmată acum, când sunt iar la Galaţi. In perioadele de vagabondaj, nu revin în acelaş loc — dacă nu sunt nevoit. Imi sunt deajuns impresiile dintâi, proaspete, imediate — inedite. Simţurile încordate, avide: ochi ce cuprind privelişti, de-avalma — neîncetate schimbări de decor; aer subţire sau greu, funinginos sau ozonat, cald sau răcoritor, ce schimbă mereu ritmul respirării şi înfrânează ori deslănţue elanurile trupului — ale sufletului şi ale minţii. Viaţă pură, în libertate deplină, când nu vreau să prind nicăeri rădăcini — ci, să peregrinez ca un univers personal, strângând în nesfârşirile spiritului şi în tainiţele conştiinţei cât mai multe „realităţi", cât mai multe adevăruri ce se topesc şi se cristalizează în adevăruri proprii.

De-aceia, aştept, scriind sau cetind, consfătuirea de după-amiază, când voi vorbi acelora cărora le voi lăsa o idee pe care trebue s'o sădească şi s'o îngrijească apoi singuri. Intre timp, fac întâmplător cunoştinţă cu unul din acele „tipuri" cari stăruesc în provincie: — un amestec de idealism şi de şarlatanie, de erudiţie abstractă şi de ignoranţă practică.

„Căpitanul", bătrân viciu, ne arată grădina sa tixită de flori, de fructe şi legume — îngrijită cu dragoste de maniac; vrea să ne păcălească, arătându-ne ca o plantă exotică un scaete uriaş; ne expune teoriile sale asupra altoirilor forţate şi ne oferă cu sarcasm o buruiană ce se pune numai pe patul muribunzilor. Dar în „vila" sa, fără acoperiş şi cu ferestre astupate, înconjurată pe-afară de o scară ce duce sus, la terasă şi jos, în pivniţa sa de alchimist — el ne oferă câte un păhărel cu licheur de trandafiri, distilat de dânsul. Ne îndeamnă să bem, căci elixirul său ne va face să pierdem greutatea pământească.

In vila „Căpitanului" e sediul unui „cerc de ştiinţe positive". El ne citeşte un program haotic: ştiinţe naturale şi magie, agricultură şi teologie, medicină veterinară şi politica sătească. Un punct din program: „Einstein a isbutit să cântărească lumina. Cercul nostru de ştiinţi positive va cântări întunericul. Câte tone de lumină trebuesc pentru a stârpi întunericul ignoranţii din România-Mare?"... Ne arată broşurile sale când anarchiste, când socialiste, când patriotice — apoi planşe asupra evoluţiei celulare, programe politice în versuri... Vorbeşte, vorbeşte... ameţindu-ne în căldura 'năbuşitoare a vilei — unde membrii cercului, pe laviţe şi bănci, ascultă prelegerile şi beau ceai sub privegherea femeii „Căpitanului".

Inadevăr, provincia, dacă nu-şi omoară idealiştii, îi înebuneşte. „Căpitanul" însă o sfidează din domeniul său „agricol-ştiinţific-literar". Cu vervă, el „cultivă" în mediocritatea cuminte a oraşului, generaţiile tinere: le dă cel puţin gustul aventurii ori curiositatea cercetătoare.

Spre seară, după ce am terminat expunerea mea, în grupul atent, din biblioteca avocatului, figura bătrânului „Căpitan" mi-a revenit în minte: — „Bagă de seamă, tinere, mi-a spus când ne-am despărţit. Nu pune omul la mare încercare: dă-i cu linguriţa. Strecoară-i adevărul pe nesimţite. O doctrină! o acţiune? Dă-i o caisă din grădină şi apoi o jumătate de adevăr; dă-i un păhărel cu licheur de trandafiri şi apoi arată-i cealaltă jumătate a adevărului... Cine vine cu o idee nouă, să'şi pună haină de saltimbac; plebea se va aduna: vor fi prin ea câţiva tovarăşi. Eu ştiu ce fac, aici, cu grădina mea păzită de un berbec şi cu baraca asta în formă de castel. Căci prostia omenească e ca butoiul Danaidelor: niciodată nu va fi prea multă ştinţă; dar răutatea omenească e şi mai cumplită: n'o întărâta cu umanitarismul d-tale! — dă-i **panem et circenses**"...

Dar, strângând mâna ascultătorilor mei, tineri ce păşesc în arena socială, luptători încercaţi şi, unii, încărunţiţi în muncă — am simţit că omul poate vorbi frăţeşte oricărui om — că, fără toiag de apostol, fără baghetă de vrăjitor, ne putem apropia de inima semenilor cu simplitate, trezind iubirea ascunsă în fiecare. Căci mai presus de „adevărurile" vremelnice, e adevărul permanent al vieţii pe care trebue s'o biruim şi s'o înfrumuseţăm...

Şi, cu acest gând, zoriam spre gară. Trenul gemea în noapte — gata să pornească, cu povara sa de suferinţe şi de speranţe omeneşti.

Marţi, 10 Iulie 1923, prin Gara Vintileanca

... Veghez, în colţul meu — şi, ca deobiceiu, conştiinţa coboară ca un miner în subteranele sufletului. De câte ori m'am adâncit în mine însumi! mă cufundam în acelaş timp în viaţa lumii. Viaţa cealaltă: tăcută, nesecată şi preacurată. Ca într'o bae balsamică, osteneala mea se disolva în efluviile universale.

Le simt în juru'mi, în noaptea străbătută de trenul gâfâitor: surprind fantome, ce flutură la geam iar linii vagi ondulează departe, între două blocuri gigantice — unul negru, compact: pământul ce doarme cu lucrurile şi făpturile lui trudite — iar deasupra lui, inima cristalină a cerului, adânc albăstrie, cu rarile sclipiri astrale. Şi, adâncindu-mă în mine, simt că evadez, că mă resfir ca un torent printre stânci, că mă pierd în inconştienţa regeneratoare, ce mă uneşte cu somnul călătorilor din juru-mi...

... şi în răsăritul livid, vast ca o rană a pământului, ochii mei au, la deşteptare, priveliştea tragediei mecanice a omului. In gara faimoasă, unde, cu o săptămână înainte, o sută de morţi şi câte-va sute de răniţi au însângerat terasamentul, rămăşiţele dezastrului sunt gata încărcate în vagoane: unele sunt pline cu ţăndări şi surcele, altele cu fier sucit sau fărâmat, iar altele cuprind roţile strivitoare. Pe câmp, acoperişul unui vagon stă aruncat, ca o carapace; un vagon e rupt în două, altul are cele două jumătăţi intrate una în alta.... Schelete de monştri, a căror carne a fost devorată de invisibili zei barbari. Nici o urmă de sânge — dar cei striviţi, ce sfâşiaţi, cei tocaţi, cei desorganizaţi erau acolo, sub rămăşiţele de fier — cu măştile lor oribile, cu spasmurile lor furibunde, cu gesturile lor demente şi cu toate agoniile lor — în strigăte de vite înjunghiate, în urlete de revolte şi de implorare, în răcnete de blestem, sub colţii şi ghiarele Fatalităţilor umane...

Inadevăr, omul îşi crează noui fatalităţi, prin progresele sale tehnice, economice şi chiar culturale. Şi, mai mare e eroismul vieţii cotidiane, decât beţia asaltului războinic: industria şi traficul au omorît mai mult decât războiul. Dar mecanicul mutilat şi călătorul masacrat, savantul ros de radium şi artistul ce cade pe scândurile scenii într'o sincopă fulgerătoare — toţi aceşti jertfiţi ai Civilizaţiei şi Artei, n'au ajuns încă la „gloria" sfidătoare a generalului-măcelar de popoare. Viaţa umană începe să fie preţuită când piere în catastrofele deslănţuite de omul însuşi. Jalnică preţuire! Când vom ajunge oare la convingerea că orice făptură e ca un vas fragil în care freamătă sângele veşniciei creatoare? — şi când vom ajunge să primim moartea — cea firească — ca o eliberare spre o nouă existenţă?

Dar în răsăritul purpuriu în care rânjiau scheletele de fier, vedem tot sângele pe care această umanitate încăerată, l-a vărsat pentru himerele ei nebune şi pentru fantomele ei divine...

EUGEN RELGIS

Nevroze de internat

Dormitorul 7

Azi avem căldură 'n dormitor
Şi tăcere cum a fost arar,
S'ascultăm cum viscolul de-afar'
Biciue oraşul, plângător.

Prietenul cel mai iubit al meu
A murit ieri seară-aici, la noi —
Şi s'a prefăcut într'un strigoi
Ce mă cheamă când mi-e somnul greu.

Cu halatul alb, cu-o carte 'n mâni
A venit la mine chiar ieri noapte
Şi-a'nceput să îmi citească 'n şoapte
Şi mi-a spus că va veni şi mâni.

Frate Alexandre, mi-este tare
Teamă 'n suflet să nu vie ca şi
Ieri când l'auzeam cum mişcă paşii
Monotoni şi grei, pe coridoare.

Frate Alexandre, să citim
Povestiri din cărţile budiste
Şi apoi să deslegăm intim
Multe din problemele Marxiste.

Ceaiul ne va încălzi vorbirea
Şi aroma lui ne va 'mbăta;
Toarnă ceai în cana ta şi-a me
Şi în suflet toarnă înfrăţirea.

Vreau să uit de prietenul strigoi
Căci îl simt cum sufletul mi-l fură;
Azi avem în dormitor căldură
Insă plânge viscolul în noi.

Savin Constant.

La ţărmul negru

Văd limpede ţărmul acela:
E negru de flori funerare;
Inaltă şi sumbră-asfodela
L-acopere până la mare.

Stă apa de mal închegată,
Ca 'n jicniţa unei saline, —
Oglindă posacă, ciudată,
Ce parcă m'aşteaptă pe mine.

O barcă acolo adastă
De veacuri! Şi 'i gata de ducă,
Pe întinderea neagră şi vastă,
Cârmaciu 'i bătrân, o nălucă.

Pe mine m'aşteaptă părerea
De om, cu lopeţile 'n mână;
Căci nimeni ca mine, tăcerea
Nu şi-a făcut-o stăpână!

Lăsat-am pe rînd năzuinţa,
Imboldul, gândirea, să piară;
Imi calcă prin lume fiinţa,
Ca efemerida pe ceară.

O, nu ştiu cules-am vr'odată
Din florile acelea, şi dorul
Mă mână spre marea 'noptată?
M'afund, ca spre ţara'mi cocorul?

Dar vreau cu adâncă tărie
Să văd ţărmul negru! Şi plece
Luntraşul pe marea pustie,
Cu sufletu-mi singur şi rece!

V. DEMETRIUS

La câşlă

Lui GHEORGHE R. IONIŢĂ
Notar Vâlseneşti-Argeş

Primăvară, cu soare, cu nor şi cu vânt. Au ieşit oamenii la lucru. Ici-colo se văd copii, cântând din tilinci, cu pisicuţe de sălcii sălbatece la pălării.

Inspre casa comunii trec câţiva inşi. In frunte e primarul, un om voinic, roşu la faţă, cu mustaţa căruntă şi răsucită, călare pe-un vânăt înspicat, ud de ploaia căzută în zori. A fost la o cercetare pentru călcare de hotar cu jandarmul, cu notarul, cu vătăşelul şi câţiva *conţilii*, cari aleargă pe jos, în urmă-i, gâfâind des.

Sătenii îşi iau căciulile la el, ieşindu-i înainte să-i spue câte un păs, câte un necaz. Un lanţ de fete, săpând într'o grădină, cum îl zăresc, îi pornesc cântecul:

„Foicică pelinită!
In cea verde grădiniţă,
Paşte calu' lu' Gheorghiţă
Priponit d'o garofiţă;
Garofiţa s'a uscat,
Calu' lu' Gheorghe-a scăpat.
— Aleargă, Gheorghiţ'aleargă,
Că ţi-a scăpat calu 'n iarbă;
Aleargă, Gheorghe vârtos,
C'a intrat calu 'n ovăz;
Aleargă Gheorghe mai tare,
C'a trecut calu 'n lăstare!"

La han şi-a înstrunit vânatul, descălecând. S'au oprit şi ceilalţi, să se cinstească, aşa ca de obiceiu, cu câte un pahar-două de vinişor, să mai tăiniască câte ceva *la câşlă*.

S'au strâns pe lângă ei şi alţi drumeţi şi încep vorba de arendaş, care o cam ia din ce în ce mai turceşte, şi de logofătul lui, care se poartă aspru de tot şi schimbă mereu tocmelile şi rostul moşiei.

— Bine, primarule, dacă-i lege să fie, cum scrie'n ea, de ce s'o îmbrobodească? Nu vezi unde e şiretenia? Ni cere câte trei-patru lei înainte pentru învoieli cu vitele şi câte douăzeci-treizeci pentru pogonu' de pământ d'rană, afar' de ce se scrie'n *contrate*. Nu mai ţin socoteală de rânduiala veche a 'mpărţirii locurilor, alese şi ingrijite de fiecare, şi scot mai puţin şi la măsurătoare.

Primarul, că-i primar, se lasă pe spate, rezemat în jeţ, zâmbeşte, încearcă să-i lămurească; dar ei dau cu gura, spunând fiecare ce are pe suflet:

— Mie nu mi-a dat de loc pământ, zice că's clănţău! vorbi şi Gheorghe Capră, un găligan cât un plop de luncă, aprins la faţă ca un mac în floare. Să fie drept asta, primarule? De ce clănţău, pentru că i-am spus c'am ţinut neschimbat pogonu' meu şi cu-acelaş preţ, de când m'am însurat?...

Hohotă cârciuma de dondoneli, de chiote, de ameninţări. Peste toate stărue o vorbă tare, răspicată: pământ de arătură, pământ şi iar pământ. Râvna nesăţioasă după pământ ţâşneşte din rărunchii 'ntregului nostru popor. El vrea pământ şi nu se satură de setea asta decât când se preface el însuşi în pământ!

Au rămas toţi cu graiul şi cu gândul la arendaş, un grec, fudul, sgârcit şi câinos, işi spun păţanile şi pun la cale ce să-i facă şi ce să-i dreagă. Unul din ei, dându-şi căcula pe ceafă şi răsucind ciomagul în mână, începe să cânte:

„La cârciumă la Obrac
Bea bogatu' cu sărac,
Şi bogatu'-mi poruncea,
Când vinu' i-l aducea:
— Măi jupâne, cârciumar,
Adă-mi mie vin d'un ban,
Să cinstesc ăl om sărman,
Că nu l-am văzut d'un an!
Foicică ş'o smicea!
Nici săracu' nu-mi tăcea:
— Măi, jupâne cârciumar,
N'am băut aci d'un an,
Ad'o-acuma vin d'un zlot,
Să-l beau cu bogatu' tot!
Şi iar verde ş'o lalea!
Dar bogatu' ce-mi făcea?...
— Măi sărace, sărăcea...
Ce stai tu 'mpotriva mea,
Că n'ai cară ferecate,
Nici palate cu bucate
Şi n'ai nici turme de oi,
La curte cirezi de boi?...

Oamenii ascultă cu frunţile 'ncreţite, cu ochii mici; vinul se aduce acum cu vadra, gâlgâe pe gât, se varsă pe gât cu nemiluita. Şi cântecul urmează:

„Foicică, foicea!
Da săracu' ce-mi zicea?...
— Să dea Dumnezeu, să de
Să-ţi dea d'o boală în boi,
Să mă cheni să ţi-i jupoi,
Să-ţi iau de bou câte-un leu
Să plătesc vinu' ce beu!...
Frunzuliţă mărăcine!
Să te jupoiu şi pe tine,
Să-ţi iau pielea dă pă cap,
Să fac măsură dă praf
Şi sbârciobu' dă pă nas,
Pungă la briciu' dă ras
Şi curele din picioare,
Să fac tocuri la pistoale!"

Abia s'a stins pân colţurile cârciumii colcăiala cântecului, şi un flăcăiandru, cu armata nefăcută, sare şi el în grămadă, şi, cu mânile 'n şolduri, cu capul semeţ, dă drum glasului:

Frunză verde trei gutui!
Ştii, grecule, or nu ştii,
Când eram slugă la tine,
Rău îţi băteai joc de mine!
Când veneam să cer mălai,
Mă luai cu cânii alai;
Când veneam să-mi dai opinci,
Mă luai în palme şi 'n brânci;
Când mă plecam să beau apă,
Imi dădeai cu cisma 'n ceafă
Şi beam apă 'nsângerată,
Cu măsele-amestecată!..."

Se opreşte şi bea şi el un pahar de vin. Mesenii îl iau de mână, îl pun între ei, şi el, vesel, înfierbântat, duce clocotul doinirii mai departe:

„Ţi-am păzit porcii la vad,
Sâmbrioara nu mi-ai dat,
Şi pentr'o scroafă jepată,
Mi-ai oprit sâmbria toată!...
Bun e însă Dumnezeu!...
O veni şi rându'meu!...
Sâmbrioara tu mi-i da,
Cu dobândă lângă ea!"

Bat toţi cu ce nemeresc în masă, cer o vadră rasă:

— Aprindeţi candelele, să nu stea goale, că-i păcat!

Se dau în jurul ei, încep să joace, tropăesc din cisme, lovesc cu ciomegele 'n podina răscoaptă a prăvăliei.

Chiotele-curg, ca şi paharele, mereu pline *gâlc*, sătenii şi-înneacă necazul în vin, primarul şi cu ai lui au uitat de primărie, bietul cal frământă pământul cu picioarele.

Beţi, ţăranii 'ncep să ia peste picior pe starostea satului, iar notarul îi începe cântecul:

„Am mai fost primar odată,
Of, Gheorghilaş, of!
Acum iar sunt, de curând,
Of, Gheorghilaş, of!
Şi fac slujba d'a călare,
Cu vânătu' nechezând.

Am un şoim cu coama mare,
Măi, Gheorghiţă, mă!
Şi mi-e drag aşa de el,
Măi, Gheorghiţă, mă!
Că-mi vine să-l duc şi noaptea
Prin livezi pe la Muşcel.

Să mănânce unde-i place,
Nu priponit pe răzor,
Din cât e, să se tot facă,
Incă şi mai rotunjor.

Şi de mi l-ar prinde oare,
Vreun hoţ de păgubaş,
Nu plătesc nici stricăciunea,
Nici gloabă din chimiraş!"

Unul din tovarăşii de băutură, rubedenie cu el, nu se sfieşte să-i îndruge el, râzându-i în faţă sfârşitul:

„Când dau pe la primărie,
Să fac servici cu notaru',
Viu călare şi n'am pace,
Că-mi nechează armăsaru'.

Şi plec iar că leafa-mi merge,
Timpu 'treacă mai curând,
Oiu fi prost la alte alegeri,
Să mai dau altuia rând.

Eu mă 'mpac aşa cu viaţa:
Să mă plimb pe armăsar,
Vineciorul să-mi trăiască
Şi să fiu mereu primar!..."

Porneşte iar hohotul, veselia, şi gurile 'nghit băutura acrie cu nemiluita şi deapănă mereu vorba pământ.

Al ţăranului asta e: băutura şi pământul. Bogăţia gliei, ca şi lipsa ei, duc la darul băuturii. Una ca şi cealaltă hrăneşte trupul, numai că setea după ele 'nfierbântă inimile şi fac să arză minţile.

Razele soarelui se cern ca prin ciur. Drept d'asupra, cerul începe să se albăstrească, iar în zare se văd nori plumboşi goniţi de vânt, prevestind c'aşa-i şi viaţa omului: cu nădejdea, cu bucurii în faţă, cu furtuna ameninţătoare 'n spate.

MIHAIL LUNGEANU

Cum se scrie româneşte...

MĂRUNŢIŞURI. — AŞEZAREA VORBELOR

de IOAN SLAVICI

Cei ce au citit lămuririle prin care am dat răspuns la întrebările puse de cititorul *„Adevărului Literar"*, ori şi cine a rămas fără îndoială încredinţat, că în ceea ce priveştte declinarae şi conjugarea, limba română e până în cele mai mici amănunte definitiv stabilită.

Rămâne să mai arăt, că greşesc cei ce spun, că ea nu e definitiv stabilită în ceeace priveşte aşezarea vorbelor.

Mai nainte de a o face aceasta mai rămâne să dau răspuns la încă câte-va dintre întrebările ce mi-au fost puse.

Mă întreabă adică cititorul *„Adevărului Literar"*, dacă mai bine e „sub ori *„supt"*, — *„de desubt"* ori *„de desupt*, — *„jertva"* ori *„jertfă"* — *„vecinic"* ori *„veşnic"*.

E învederat, că „supt" fiind participiul trecut al verbului *„suge"*, prepoziţiunea e *„sub"* ori *„subt*, deci şi *„dedesub"* ori *„de desubt"*. In rostirea românească însă *b* e atât de apropriat de *„b"*, încât foarte uşor ajungem să scriem una în locul celeilalte, ba chiar să eliminăm pe unul dintre ele când se ntâlnesc. Scriem *„sub*locotenent" şi *„sub*scriu", dar *„presupun"* în loc de *„presubpun"* şi *„suprefect"* în loc de *„subprefect"*.

Tot aşa ajungem să scriem *„f"* în loc de *„v"*, ori *„v"* în loc de *„f"*.

Astfel românul zice *„Sânta Scriptură"*, *„Sântă Mărie"* ori *„Sân' Petru"*. In slavoneşte însă *„sânt"* e *„sveti"*. In multe cazuri am făcut *„f"* din slavonescul *„v"* şi zicem *„sfânt"*, la plural *„sfinţi"*. Tot astfel au ajuns unii să scrie când *„jertfă"*, *„jertvă"*, când *„vîrv"*, când *„vârf"*.

Nu e însă numai chestiune de rostire ori de ortografie, dacă e să scriem *„vecinic"* ori *„veşnic"*.

Nici un român nu rosteşte *„veşnic"* ori „nişi... *„Academia Română"* însă, voind să-i scape pe tipografi de supărătorul *„i"* scurt dela mijlocul vorbei, a stabilit să se scrie *„ş"* în loc de *„ci"*, — deci să stropşim unele dintre vorbele de altminteri nevinovate.

Cu totul alta e deosebirea dintre *„duşmană"* şi *„duşmancă"*.

Bine e şi una, şi alta. Pe când însă *„duşmană"* e adjectiv ca „română", „franceză", ori „italiană", *„duşmancă"*, e substantiv, ce însemnează o persoană ca *„romancă"*, *„franţuscă"* ori *„italiancă"*.

Mi s'a mai pus, în sfârşit, întrebarea, dacă bine e *„sălaşe"* ori *„sălaşuri"*, *„vremi"* ori *„vremuri"*.

„Sălaş e vorba împrumutată dela maghiari ca substantiv eterogen, iar substantivele eterogene au a doua terminaţiune fie în *e*, fie în *uri*, „fulger" — *„fulgere"*, *„fum"* — *„fumuri"*, — *muşuroi"*, — *muşuroaie"* — *„sloiu"* — *„sloiuri"*. Excepţiune fac neologismele terminate în i, care azi au a doua terminaţiune *i*. In prima jumătate a secolului trecut unii scriau *„pricipie"*, alţii *„principiuri"*, azi toată lumea zice şi scrie *„pricipii*, *„municipii"*, *„panoplie"*.

Pentru *„sălaş"* e mai potrivită forma în *„uri*, — *„sălaşuri"* ca *„văgaşuri"* ori *„lăcaşuri"*.

Nu tot aşa *„vreme"*, care e substantiv feminin terminat în *e*, deci cu a doua terminaţiune în i: „această *vreme*, „acestei vremi", „aceste vremi", ca *„pace"*, *„păci"*.

Intre substantivele terminate în *ă* sunt însă unele, care au pluralul cu înţeles deosebit în *uri: rămuri"*, — *„treburi"*, — *„arămuri"*, — *„mătăsuri"*, *„făinuri"*. In acelaşi fel ne folosim şi de *„vremuri"*, ceeace nu va să zică *„timpuri"*.

* * *

O doamnă oarecare publică un anunţ, în care le spune celor interesaţi, că dânsa e *„Specialisată în boli de femei dela Viena"*.

Ori-şi-cine-şi dă seamă seamă, că e vorba de o Doamnă *„specializată la Viena pentru boli de femei"*.

Ori-şi-cine ştie deci, că nu femeile sunt dela Viena, ci specializarea a fost făcută acolo.

E deci învederat, că nu din lipsă de pricepere, ci din pripire s'au făcut două greşeli. Prima e, că nu s'a ţinut seamă, că *„specializată"* e participiul trecut al verbului „specialisa", deci adjectiv întrebuinţat ca atribut. *„La Viena"* nu poate deci să fie tot atribut: e complement pe lângă *„specializată"* şi astfel *„la Viena"*, iar nu „dela Viena". A doua greşală e, că, *„la Viena"* nu urmează după *„specializată"*, la care se raportă, ci după *„femei"*, ba mai e adăugată şi prepoziţiunea *„de"* încât pare atribut al acestui substantiv şi în gândul cititorului respectiva e specializată pentru femei *dela Viena*.

Tot aşa în galantarul unei prăvălii e expusă o unealtă cu inscripţiunea *„Aspirator de prav electric"*.

Ori-şi-cine-şi dă seamă, că, nu pravul, ci aspiratorul e electric.

Iar alt negoţător din Bucureşti işi pune sub firmă vorbele: *furnisorul Curţii Regale şi Princiare"*.

E învederat, că vorbele aceste exprimă un neadevăr, căci „respectabilul" nu e singurul furnisor al curţii. Noi nu avem apoi o singură curte, care atât regală, cât şi princiară, ci una regală şi alta princiară. Trebuia deci să se zică: *„furnisor al* curţii regale şi *al celei* princiare".

Asemenea nepotriviri găsim în fiecare zi în coloanele orişi-căruia dintre ziarele noastre, ba chiar şi prin cărţi scrise de oameni cu mare trecere. Nu e deci de mirat, dacă mulţi cred, că limba noastră nu e încă bine lămurită în ceea ce priveşte aşezarea vorbelor.

Adevărul e numai, că nu suntem bine dumeriţi noi cei ce scriem ori citim cele scrise de alţii.

Nu mai încape nici o îndoială, că'n propoziţiunea aşa zisă directă afirmativă subiectul ocupă primul loc, iar în cea negativă locul prim îl ocupă fie subiectul, fie predicatul, după cum e pusă întrebarea. *„Ioan* vine", — „*Nu Ioan* vine" — *„Nu vine* Ioan". — Aceeaşi e aşezarea şi în propoziţiunile interogative: *„Ioan* vine?" — *„Vine Ioan?"* — *„Nu Ioan* vine? — „Nu vine *Ioan?"*

Tot atât de ne'ndoios e, că adjectivul şi substantivul fie la genitiv, fie cu propoziţiune urmează după substantivul, la care se raportă ca atribute, iar numeralul şi pronumele au să fie aşezate înainte de substantiv: „Aceste trei *păduri* de brad frumoase ale statului". De oarece după substantiv sunt îngrămădite atributele, putem să mutăm adjectivul prin inversiune înainte: „Aceste frumoase trei păduri de brad ale statului".

Neîndoios e şi că nu toate adjectivele pot să fie mutate înainte de substantivul, la care se raportă, şi că, fiind substantivul articulat, articolul trece la adjectivul mutat înainte: „pădurile frumoase" — „frumoasele păduri".

Neîndoios mai e, că numeralul cardinal nu poate să fie mutat după substantiv, iar pronumele demonstrativ, fiind mutat după substantiv, ia un *a*, iar substantivul ia articol: „acest cal" — *calul* acesta", — „acestor oameni" — „oamenilor acestora".

Aceeaşi siguranţă o avem şi 'n ceea ce priveşte aşezarea complementelor, care sunt fie circumstanţiale, fie verbale (indirect ori direct). Unele au să fie aşezate înainte de verbul ori de adjectivul, la care se raportă, iar altele după verb ori adjectiv: „cântă bine", „foarte mare", „prea dulce", — „se poate oare?"

Complementele circumstanţiale au să fie aşezate înainte de cele verbale iar dintre aceste cel direct urmează după cel indirect. Nu „am dat cartea fratelui meu", ci „am dat *fratelui meu cartea"*.

Ori-şi-ce abatere de la aceste regule e inversiune mai mult ori mai puţin silnită, care 'ntunecă înţelesul şi-l oboseşte pe cititorul, care numai pe ghicite poate să înţeleagă.

Zilele acestea am citit în coloanele unui ziar: „Duminecă, 20 Ianuarie (comp. de timp aşezat prin inversiune înainte), *s'a ţinut* (predicat) în palatul Camerei de comerţ (compl. de loc) adunarea generală anuală a corpului (subiectul cu atributele lui) sub preşedinţia d-lui N. Butculescu (complement de mod despărţit prin subiect de predicat).

Ori-şi-cine-şi dă seamă, că acest complement circumstanţial trebuia să urmeze după celelalte: *„s'a ţinut* în palatul Camerei de comerţ sub preşedinţia d-lui N. Butculescu *adunarea"* etc.

Tot acoolo am citit: „In lipsa locotenentului Filimon, din regimentul 4 pionieri, *de acasă*, ordonanţa acestuia Pavel Schibon a făcut foc în soba din camera ofiţerului, din strada pieţei, fără să destupe coşul, şi s'a culcat".

Ori-şi-care cititor atent aşează 'n capul său aceste vorbe potrivit cu firea cea adevărată a limbii: „Lipsind de acasă locotenentul Filimon din regimentul 4 pioneri, ordononţa acestuia, Pavel Schibon, a făcut în soba camerei din strada pieţei a ofiţerului foc fără ca să destupe coşul şi s'a culcat".

Gândul meu nu e să fac o dare de seamă în ceea ce priveşte aşezarea 'n româneşte a vorbelor, ci să-i încredinţez pe cititorii acestor lămuriri, că sunt şi ei în stare să aşeze vorbele potrivit cu firea cea adevărată a limbii şi că greşesc cei ce spun, că e neisprăvită limba românească.

Am ţinut să o fac aceasta pentru că cititorul *„Adevĕrului Literar"* pe lângă toate celelalte a mai cerut şi să-i recomand o bună gramatică a limbii române.

* * *

Pentru ca să fie bună, cum cere cititorul *„Adevĕrului Literar"*, gramatica limbii române are să cuprindă regulele privitoare la declinarea acelora dintre părţile de cuvânt, care sunt declinabile, şi înşirarea excepţiunilor de la acele regule.

Ea are să cuprindă regulele privitoare la conjugarea verbelor şi înşirarea excepţiunilor de la aceste regule.

Mai are să cuprindă cuvenitele 'ndrumări în ceea ce priveşte întrebuinţarea vorbelor şi mai ales a articolului, a prepoziţiunilor şi a conjuncţiunilor.

Are să cuprindă şi regulele privitoare la aşezarea vorbelor şi la inversiuni în deosebi.

Mai are, în sfârşit, să cuprindă îndrumări bine întemeiate în ceea ce priveşte interpunetaţiunea.

Imi trebue un timp oare-care pentru ca să mă încredinţez, dacă avem ori nu o asemenea gramatică, pe care putem să o recomandăm nu numai zelosului cititor al *„Adevĕrului Literar"*, ci şi acelora dintre concetăţenii noştri, pe care guvernul îi sileşte să'nveţe limba română.

IOAN SLAVICI

* * *

Epilog

Pentru tine-am cântat luminoasele fântâni
Şi arborii, în cari serile-au poposit ca nişte pasări,
Pentru tine ciutele roşcovane săgetate 'n poeni
Şi buchetul înfloritelor isvoare
Din glastra albăstruilor stânci; —
Pentru tine, căderea domoală a povârnişurilor adânci.
Şi borile 'nrouratelor tăpşanuri
Şi înoptările clare de pe leneşe cline,
Toate, toate, le-am cântat pentru tine.

Toate pentru tine le-am cântat,
Deşi vânturi rele prin branişti s'au spânzurat
Şi seri de iarnă s'au prăbuşit peste preajmă, —
Deşi tremură scâncet de ramuri peste-a apelor fugă
Şi cerul a căzut în genunchi pentru desnădejde şi frugă...

De-aceia atunci, când voiu muri,
La creştetul meu să pogori, aproape —
Limpezime să'mi tresară sub înfrântele pleoape,
In lumină de fulger să'mi revăd fântânile
Şi albastrele stânci şi isvoarele
Şi ciutele rănite şi ponoarele
Şi zorile pe tăpşanuri
Şi-amurgurile pe coline
Şi toate.
Toate câte le-am iubit
Şi le-am cântat şi le-am plâns — pentru tine...

Virgiliu Moscovici

* * *

Mister...

Cineva necunoscut mă ia de mână
Şi mă poartă pe cărări întortochiate:
Cineva fără voinţa mea mă mână
Dela spate...

Cine e necunoscutul ce mă mână
Şi mă duce, ca pe-un copilaş de mână?

Când eu râd, e'n mine altul care plânge
Şi când plâng, un altul râde'n mine;
Vreau să fug, dar o putere'n loc mă ţine,
Vreau să stau: cel nevăzut la drum mă'mpinge

Cine râde'n mine când eu plâng,
Ce cătuşe nevăzute mă tot strâng?

Când tăcerea 'n jurul meu coboară,
In auzu-mi glasul nu ştiu cui vibrează;
Când singurătatea mă 'nconjoară,
Simt că cineva la capul meu veghează...

Cine'mi spune vorbe la ureche,
Cine stă la capul meu de veghe?

Nu e nimeni: poate numai o părere...
Totuşi, este cineva în mine:
Când îl chem se 'ngroapă în tăcere,
Şi când nu-l aştepi, atuncea vine.

George A. Petre

LITERATURA STRAINA

RAOUL AUERNHEIMER

Prima sărutare

Tânăra soţie a judecătorului de ocol invitase câte-va prietene pentru după amiază. Formau un cerc restrâns: cu tânăra amfitrioană numai patru persoane. Totuşi, acest mic cerc, le plăcea foarte mult căci se puteau studia; iar simpatica stăpână, mai ales, se simţea măgulită, fiindu-i cu putinţă să se ocupe de fiecare în parte, îngrijind ca toţi să se simtă ca la ei acasă.

„Şi cine o să vină azi?", întrebă judecătorul de plasă înainte de plecare căci obicinuia să părăsească casa de câteori îl ameninţa o astfel de vizită.

„A!" răspunse soţia, „prietene foarte drăguţe: domnişoara Meyer, domnişoara Schulze şi domnişoara Behrmann.

„Cu plecăciune!" zise el ploconindu-se ironic. Fete mai vârstnice n'ai găsit?

Ea se înfurie: „Cum vorbeşti astfel, Ernst! Sunt încântătoare".

— Depinde de gust. In orice caz eşti singura care simte nevoia să invite aceste fete tomnatice.

— Pentrucă voi provincialii sunteţi lipsiţi de generozitate şi trufaşi. In acest cuib însă, domneşte cinstea şi poziţia socială, care s'au distrus aiurea aproape cu totul, dragul meu. Iubesc orice om, dar mai ales puterea lui de voinţă; restul mi-e indeferent, cu toate că sunt orăşeancă şi încă Vieneza.

— Mă plec înaintea teoriilor tale, scumpa mea. Dar ce poţi găsi la aceste fete? Aş vrea s'o ştiu.

— Sunt singure!

— O dovadă mai mult că nu plac nimănui!

— Bagă de seamă, Ernst. Nu e întotdeauna cazul.

— Iată, de pildă: domnişoara Meyer. Este cu adevărat nesuferită. O fiinţă neutră. Şi bărbat şi femee. Ei, drept să-ţi spun, astfel de temperamente îmi sunt nesuferite.

— Iar pe mine mă amuză.

— Na...! Şi domnişoara Schulze, la drept vorbind, nici nu merită să fie primită într'o societate cumsecade. Reputaţia ei e miserabilă.

— Vai, Ernst!! O femee de şaizeci de ani! Şi cine poate spune ceva rău despre dânsa? Nimeni din cuibul nostru. Dar a fost odată actriţă. Şi acest fapt e de ajuns provincialilor noştri. Scenă şi imoralitate sunt pentru voi cuvinte sinonime. Poate că d-ra Schulze să fi comis vr'o prostie în tinereţea ei... Ce ne pasă nouă astăzi?

— Frumos, foarte frumos. Acum să sfârşim. De cea de-a treia din cercul vostru, n'am ce să spun. E delicată şi tăcută, dar prea plictisitoare.

— Pentru tine, Ernst. Pentru mine, deloc. Domnişoara Behrmann e un tip foarte interesant; şi la urmă, îmi plac toate trele. Bine înţeles, fiecare în felul ei.

— Atunci, petrecere frumoasă, Agathe. Eu plec şi mă voiu reîntoarce dupăce atmosfera încărcată se va fi risipit..."

Credea că vorbele sale să aibe vre-un efect dar se înşelase căci tânăra sa soţie se duse să împodobească masa din „sufragerie", aşteptând apoi musafirii cari sosiră foarte punctual: întâia delicata şi tăcuta domnişoară Behrmann, apoi corpolenta domnişoară Schulze şi în urmă, ceva mai târziu, subţirica domnişoară Meyer, care fusese reţinută la şcoala de fete a statului, unde preda lecţiuni şi unde trecea drept o profesoară eminentă; dar nu era deloc simpatizată din cauza limbuţiei ei. Celelalte două, trăiau în linişte şi cu modestie din rentele lor.

Se servi ceaiul. Societatea fu cât se poate de animată. Numai un schimb de cuvinte mai aspre avu loc între domnişoarele Meyer şi Schulze. Invăţătoarea acuza bărbaţii, pe când fosta actriţă îi apăra. Tânăra amfitrioană, văzând că desbaterile iau proporţii din ce în ce mai sgomotoase, interveni cu un spirit, spre a da o întorsătură conversaţiei.

Acum şedeau liniştite în salon: domnişoarele Schulze şi Meyer fumau; domnişoara Behrmann refuză să le imite. Durdulia domnişoară Schulze, aproape uniform împopoţonată, pudrată şi vopsită, se simţea la largul ei. D-ra Meyer dimpotrivă; dar această stare era datorită mai mult expresiunei feţii, care nu dispărea niciodată, nici atunci când râdea; ba mai avea în ea şi ceva acru. Era, am putea spune, ca muiată în oţet. Până şi glasul îi răsuna aspru, părând că se ceartă, când o auziai vorbind cu cineva. Pe scurt, avea înfăţişarea unui bărbat. Şi unde mai pui că purta părul tăiat, o jachetă largă şi guler scrobit, de cămaşă. Totul neted; toată figura o linie. Un adevărat neutru, înaintea căreia, un francez, cu dispoziţiunea de a se supăra lesne, ar fi strigat îngrozit:

„Et ça vent être une femme!".

Ea, cu d-ra Schulze, conduceau discuţia cea mare. Tânăra amfitrioană arunca din când în când câte o observaţie, pe când d-ra Behrmann tăcea şi asculta cu o ciudată băgare de seamă.

Avea obrazul îngust şi fin; buzele-i subţiri trădau o umbră de suferinţă; iar ochii-i serioşi erau plini de bunătate. Avea una din acele figuri pe care îţi place să le vezi. Tip menit să dispară, îl mai găsim totuşi ici-colo între femeile singuratice...

Aceste femei vârstnice trăesc de obiceiu din micile lor venituri. Au lucrat o vieaţă întreagă: pentru ele, dar mai ales pentru alţii. Au economisit, adeseori au răbdat, ba chiar s'au lipsit de multe. N'au fost niciodată în sarcina cuiva, în schimb din sărăcia lor, au mai ajutorat pe alţii. Le găseşti la căpătâiul bolnavilor cum şi în casele cu copii, căci ele n'au copii, dar au în schimb în totdeauna, o droaie de nepoţi şi nepoţele.

Parte din ele duc o viaţă nechibzuită, şi apoi, prea puţini se interesează de soarta lor. Datoria lor e să trăiască pentru alţii, să sufere cu alţii, şi să fie totuşi vesele. Astfel trec prin lume! Tăcute, active, pline de dragoste, modeste, adese-ori folositoare, ba chiar indispensabile şi totuşi, nepreţuite. Dar tocmai din această pricină căutate; iar când nu mai e nevoie de ele, sunt de obiceiu părăsite...

Sunt cât se poate de modeste şi recunoscătoare pentru cel mai mic serviciu adus lor. Glasul le e armonios; mersul cât se poate de gingaş; de-abia le observi trecând, şi apoi, chiar lor le place să treacă neobservate. Sfiiciunea, nesiguranţa, şi timiditatea fetelor tinere le mai rămâne încă în mişcări, chiar când ajung cu părul alb şi obrazul plin de zbârcituri...

Acestui fel de femei, care-ţi înduioşează sufletul până la compătimire, aparţinea vârstnica d-ră Behrmann. Tânăra gazdă, Agathe, simţea nevoia să apere, şi să desmierde această fiinţă, slabă, tremurândă şi străină de lume; atât i se părea de nepreţuită şi săracă. „Alintată n'a fost desigur în toată vieaţa ei de nici un om" se gândea dânsa, alăturându-se de d-ra Behrmann şi apucându-i mâna subţirică. Vârstnica domnişoară îi aruncă o privire neaşteptată, roşi şi zâmbi; descurajată şi fericită în acelaş timp. Cât era de frumoasă, de graţioasă şi plină de bunătate această tânără femee!...

— „Ce prostie!" strigă în acest moment vocea stridentă a d-rei Meyer, care făcu pe d-ra Behrmann să se cutremure.

— „Nici o prostie!" protestă fosta actriţă, cu faţa roşie ca focul. „La d-ta toate sunt prostii; numai ce spui d-ta e înţelept!"

„Tăcere!" se rugă d-na Agathe. „Dar despre ce e vorba?"

D-ra Meyer ridică din umeri, făcând cu mâna o mişcare de indeferenţă. Atunci d-ra Schulze interveni: „Am întrebat-o, când şi cui i-a dat primul sărut? De ce n'am vorbi odată şi de aşa ceva? Doar nu poţi rămâne legată pe veci de aceleaşi întrebări femeieşti!"

„Foarte adevărat", justifică plină de veselie d-na Agathe. „Să vorbim de primul sărut al d-rei Meyer. Trebue să fi fost foarte interesant!"

— „Crezi?" răspunse aceasta, aţâţată. „Şi pentru ce anume?"

— „Ei, na, pentrucă primul sărut e interesant... Aş vrea să vă fac o propunere" — zise dânsa ridicându-se după o uşoară şi ultimă strângere de mână a d-rei Behrmann.

„Fiecare să povestească cui i-a dat primul sărut. Una după ceealaltă. Ne-am înţeles?"

„Da"! strigă sgomotos bătrâna actriţă, bătând din palme. D-ra Meyer făcu o mutră şi mai furioasă, iar delicata şi vârstnica d-ră Behrmann se înroşi ca o şcolăriţă.

„Incepeţi, d-ră Schulze" zise veselă d-na Agathe, aşezându-se din nou.

Bătrâna şi dolofana domnişoară tuşi puternic, apoi începu să facă referatul cu acelaş patos fals pe care îl obicinuiau cei din vremurile antice ca să se impună, când erau pe scenă.

„Primul sărut, onorată societate. O întâmplare de dulce memorie în vieaţa unei tinere fete. Se înţelege, că vorbesc de primul sărut cu oarecare însemnătate, căci sărutările date unui unchiu, sau la un joc de gajuri, orişicui, nu sunt luate în seamă. Deci, primul meu sărut însemnat". Se ridică şi întinse mâna dreaptă înainte- „Imi amintesc atât de bine, caşi cum ar fi fost abia eri. Era după o repetiţie. Aveam numai 16 ani, dar jucam rolurile cele mai de seamă".

— Că jucase la un teatru neînsemnat era firesc să ascundă. — „Intr'una din zile repetam o scenă de dragoste din „Romeo şi Julieta". El era Romeo, iar eu Julieta; şi ne iubeam. El era de 18 ani. Doi copii: el şi eu; mai cu seamă el; atât de nevinovat şi de naiv".

Se opri o clipă, zâmbind, neputând par'că să mai respire; apoi reîncepu, întrerupându-se tot mai des:

„Se intimida iute; abia-abia îndrăznea să-mi strângă mâna; şi această sfială mă mâhnea grozav; de, aveam o fire curioasă..." Urmă apoi o nouă întrerupere. „Aşa dar, atunci după repetiţie mă conduse acasă. Ajunşi la poarta casei se opri tăcut, luându-şi în urmă rămas bun. Nici o strângere de mână, nici un cuvânt de dragoste. Atunci, îmi pierdui răbdarea; cuprinsei foarte simplu de gât, mângâindu-i frumosul şi buclatul lui păr negru, şi deodată, îl sărutai cu patimă tocmai pe mijlocul gurei. Şi aceasta a fost dragele mele, primul meu sărut".

Făcu apoi un compliment şi se aşeză solemn într'un fotoliu. Era ca după părăsirea scenei în urma unui joc plin de efect.

„Foarte frumos", zise d-na Agathe. Dar d-ra Meyer răspunse cu un aer ironic: „Primul sărut, dar ultimul, după cum mă temeam".

„Desigur că nu" replică d-ra Schulze, privind-o provocator. „L'am mai sărutat şi eu pe el, şi el pe mine; mulţumesc lui Dumnezeu; şi ironia d-tale nu-mi impune deloc. Toate fetele sărută cu dragă inimă".

„Acum trebue să te spovedeşti d-ta d-ră Mayer", se grăbi să intervină tânăra gazdă, ca să evite o nouă ceartă posibilă. „Suntem curioase..."

Invăţătoarea începu, după ce-şi aprinse o ţigare:

„Vei suferi o deziluzie, stimată d-nă. N'am fost niciodată pentru sărutări şi nici nu m'au prea preocupat bărbaţii".

„Această antipatie va trebui să stârnească din nou un conflict", se gândea Agathe, în timp ce compătimea pe inditerenta, neutră:

„Sărutul acesteia trebuie să aibe o asemănare fatală cu o muşcătură sau cu o înţepătură"...

„Eu", urmă cu dispreţ d-ra Meyer, „de-abia îmi mai pot aminti când şi cui i-am dat primul sărut". Aceste prostii n'au avut asupra mea niciodată o influenţă atât de puternică, cum bună oară asupra d-rei Schulze... Dar, dacă nu greşesc, era după un congres al femeilor. Asta însă, nu înseamnă că nu erau şi bărbaţi acolo... Dar se discuta asupra drepturilor femeii. Un bărbat tânăr, ţinu o cuvântare minunată; împărtăşea aceleaşi idei cu ale mele. Când se sfârşi şedinţa, începui să vorbesc cu el. Ne înţelegeam de minune... şi, la sfârşit, ne-am sărutat — după cât îmi aduc aminte... Era desigur un sărut amical, nici decum un sărut de dragoste. Un sărut aşa pornit mai mult dintr'un sentiment de asociaţie de idei. Sărutările de dragoste nu m'au interesat niciodată. Dacă v'am înşelat cumva, vă rog să mă iertaţi" încheiă dânsa rece, scuturând cenuşa din vârful ţigării.

Că mai în urmă iubise pe acest om, cu toată puterea unui suflet de femee, dar că el a preferat o alta... acest fapt îl reţinea pentru dânsa. De astfel de lucruri nu prea vorbeşte cu drag; şi cu atât mai puţin când eşti sufragetă.

„Dar ştii că nu suntem deloc deziluzionate" zise d-na Agathe. Acest sărut caracteristic şi tocmai din cauza asta interesant. Era un sărut din tot sufletul, precum îţi şi şade bine, d-ră Meyer..." Şi întorcându-se spre d-ra Behrmann: „Acum ţi-a venit d-tale rândul, dragă d-ră. E nevoie să te rugăm ca să iei cuvântul?"

„Ţi-aş ceda cu plăcere d-tale locul meu, dragă d-nă Agathe". răspunse bătrâna d-ră Behrmann, cu un fel de teamă. Părea că vrea să câştige timp zăbovind. Cel puţin aşa bănuia Agathe, şi zise râzând:

„Eu vă voiu deziluziona cu siguranţă, dragele mele. De unchi, şi în jocuri de societate, nu m'am lăsat niciodată să fiu sărutată. Eram cam mândră... iar la 17 ani — am devenit soţie.

Primul meu sărut l-a căpătat soţul meu, când ne-am logodit; şi pentru acest lucru nu e mai puţin mândru... şi nici eu n'am de ce mă plânge... Dar că nu-i interesant, admit şi eu".

Totuşi, celelalte îl găsiau simpatic şi mişcător. Bătrâna actriţă, mai ales, îl găsea încântător; iar d-ra Behrmann strânse cu sinceritate mâna tinerei gazde.

„Şi d-ta, domnişoară Behrmann?" întrebă dolofana d-ră Schulze, „nu doreşti să depui o mică spovedanie?".

D-ra Behrmann se nelinişti.

„Eu am trăit în totdeauna aşa retrasă; unchi şi prieteni n'am avut; jocul cu gajuri l'am cunoscut numai din auzite... Nu ştiu singură ce să vă povestesc. Toate câte le-am trăit nu-s deloc interesante"...

Tema aceasta, i se părea chinuitoare. Atunci îi veni în ajutor d-na Agathe, întrerupând-o: „Lasă pentru altă dată, d-ră Behmann; nu trebue să fie tocmai astăzi". Vârstnica d-ră o privi cu vădită recunoştinţă.

Astfel, tăcută şi resemnată stătu mai mult timp. Toată vieaţa i se desfăşură înaintea ochilor: munca, lipsa şi toate felurile de griji. Nici o mulţumire personală, nici o părere de rău. Totdeauna în slujba altora, dusă de alţii în suferinţele şi bucuriile lor; şi totdeodată timidă, descurajată, fără cea mai mică încredere în sine.

O sărmană floare, mâhnită, care înfloreşte şi se veştejeşte în ascuns.

Nu putea spune în faţa celorlalte că n'a sărutat în toată vieaţa ei niciodată. S'ar fi jenat să facă o astfel de mărturisire; poate că nici nu i s'ar fi dat crezare, căci prea părea de necrezut: o femeie care în toată vieaţa ei n'a primit şi n'a dat o sărutare.

Dar, sunt şi astfel de femei!...

(TRAD. DE BICAZ).

* * *

NOTE

Auernheimer, scriitorul vienez din care traducem „Prima sărutare", face parte din foiletoniştii care şi-au creat un loc modest în beletristica germană. Schiţele sale sunt pline de o plăcută ironie, mai ales când unele din ele se împletesc în jurul unor momente melancolice care înduioşează şi lacrima se uneşte cu zâmbetul.

* * *

Cinci zeci de ani dela moartea lui Jules Michelet dau prilej Franţei să sărbătorească memoria acestui mare prieten al românilor. Fără îndoială că şi noi vom găsi prilejul să ne manifestăm recunoştinţa faţă de memoria lui.

Copilăria lui Michelet a fost un chin, pentru cel care la doisprezece ani lucra ca culegător în tipografia tatălui său, unde mama sa se ocupa cu broşatul şi de unde întreaga familie de-abea îşi câştiga existenţa. Copilul precoce se cultiva printre picături şi avu mândria să vadă pe alţii culegând şi broşându-i volumele.

* * *

Comemorarea lui Byron prilejueşte reeditarea în volume de lux a operilor sale poetice. Scriitorul Rodo Canachi ale cărui studii asupra Italiei, evului mediu şi Renaşterei, fac epocă, lucrează la o vastă biografie a poetului englez complectată cu tot ce s'a scris despre autorul lui Childe Harold.

* * *

Doamna Alice Viardot distinsă cântăreaţă, soţia poetului Cincinat Pavelescu, dă la Paris, Joia, în saloanele din avenue Hoche, serate muzicale la care asistă toată intelectualitatea franceză. Ultima serată a fost consacrată operilor muzicale ale compozitorului român Stan Golestan.

* * *

GOETHE

Zeul şi Bajadera

Madahö, stăpânul lumei
Pe pământ a şasea oară
Ca să guste şi să 'ndure
Chinul vieţii, se coboară.
Ca să judece pe oameni
Vrea să simtă omeneşte
Şi de aceea ca şi dânşii
A trăi se hotărăşte.

Şi după ce vede oraşul în care
Umblând cercetează pe mic şi pe mare
El seara spre alte locaşuri păşeşte.

Şi pornindu-se să lasă
Din oraş în mahalale
Lângă cea din urmă casă
O fecioară 'i vine 'n cale.
Faţa-i e sulimenită,
E frumoasă, e heteră.
„Bună ziua" zice Zeul
„Cine eşti tu"? — „Bajaderă.

„Iar casa ce o vezi tu e a dragostei casă".
Ii spune cântând şi râzând şi nu-l lasă
Femeia să plece şi flori îi oferă.

Il dezmeardă, 'l linguşeşte
Il atrage 'n casa ei.
„Vin' streine, vin' la mine
„Vei avea ori şi ce vrei,
„Obosit de eşti—odihnă,
„Dacă suferi, — alinare
„Iar de nu — găseşti plăcerea
„Cânturi, glume, desfătare".

Dureri prefăcute fetiţa-i alină
Şi zeul surâde, văzând că-i vecină
O inimă bună de grea depravare.

Muncă-i cere el de roabă,
Ea-l serveşte bucuros,
Jocul dragostei fictive
Tot devine mai serios.
Planta care e în floare
Nu 'ntârzie să rodească
Şi femeia ce-i supusă
Nu 'ntârzie să iubească.

Iar zeul s'o pue mai mult la 'ncercare
Creiază dureri şi deliciuri amare
Şi straşnice mijloace s'o chinuiască.

Rumenii obraji sărută
Şi la pieptul lui o strânge,
Şi fecioara simte chinul
Dragostei şi 'ncepe a plânge.
La picioarele lui cade
Să se mişte nu mai poate
Şi ce face nu-i din setea
De câştig sau voluptate.

Iar orele nopţii acopăr în taină
Plăceri nupţiale cu sumbra lor haină
Şi somnu-i cuprinde pe neaşteptate.

Adormind târziu în glume
Dimineaţa s'a trezit
Şi găseşte lâgă sânu-i
Mort — pe oaspele-i iubit.
Disperată se aruncă
Peste corpul îngheţat
Să-l trezească nu mai poate....
Ars pe rug va fi 'ngropat.

Aude fecioara cântări funerare
Jelind, prin mulţime îşi face cărare.
„Ce cauţi, femeie, la rugu 'nălţat?"

Lângă rug ea se prosternă
„Soţul meu e şi vi-l cer"
Strigă plină de durere.
„Daţi-mi-l sau voiu să pier,
„Şi de-i dat să ard în flacări,
„Voiu să mor cu dânsul eu,
„L'am avut o noapte numai
„Dulce, dar a fost al meu".

Iar preoţii cântă: „E dat ca să moară
„Bătrânii trudiţi de-a vieţii povoară
„Şi tinerii'n floare cu inimi de leu.

„Dar ascultă sfânta lege,
„Tu n'ai fost a lui soţie,
„Nu eşti decât baiaderă
„Şi n'ai nici o datorie,
„Iar în veşnicia morţii
„Umbra lângă trup s'aşează:
„Lângă soţul ei soţia
„Somnul cel de veci veghiază.....

„Să sune trompeta fanfara de moarte,
„Şi-a rugului flacări podoaba s'o poarte
„Spre zeii puternici ce 'n ceruri tronează!"

Fără milă corul cântă,
Iar fecioara disperată
Şi cu braţele-i întinse
Sare 'n groapa 'nflăcărată.

. . . .

Dar din flăcări se ridică
Zeul tânăr şi iubit
Şi 'mpreună cu fecioara
El se 'nalţă în zenith.

Se bucură zeii de orice fiinţă
Ce păcătueşte şi simte căinţă
Iar cerul primeşte pe cel pocăit.

Dr. M. CAHANESCU

Leonte de Lisle

Copilăria lui Heraklès

Privirea Orionul, spre pol, părea că-şi strânge
Şi Câinele alături sta roşu ca de sânge.
Tăcuta umbră-a serii pe mii şi mii de căi
Se desfăşură 'n zare. Alkmena, fiii săi,
Spălându-i şi 'mbuibându-i cu lapte, laolaltă
Ii puse într'un leagăn cu marginea înaltă,
Şi surâzând le zise: — „Dormiţi, copii iubiţi.
Frumoşi şi plini de viaţă prea scumpii mei, dormiţi.
Prea milostiva Noapte şi Orele Divine
Vrăjiţi de-un vis de aur îndure-se-a vă ţine!
Şi 'n leagănul lor paşnic de bronz, dânsa apoi
Ii mângâe cu mâna pe frunte pe-amândoi
Şi legănându-i dulce le sărută obrajii
Rugând Semnele Bune să-i ţină 'n pacea vrăjii.
Atunci venit-a Somnul ce-i noaptea-al firii domn
Şi copilaşii fură-adormiţi de către Somn.
Cu aştrii 'ncinsă, Noaptea, când vreme se mai scurse
Spre-apus împinse caru 'nstelat al mândrei Urse.
Tăceau şi munţi şi câmpuri, păduri, oraşe 'ntregi,
Şi toţi nenorociţii, şi 'ngrijoraţii regi.
Visau zeii parfumul de jertfă depe ruguri
Iar Hera, stând de veghe, cu gând la vicleşuguri,
Stârni pe doi balauri ce dau târcoale 'n jur
Cu cute târâtoare şi-albastre ca de-azur,
Ca să sugrume, soli ai pornirei ei duşmane,
Copilul cel răsboinic al falnicei Thebane.

Indată pragul casei, înalt, ei l-au trecut,
Şi ochii verzi-albaştri ai lor, pătrund prin scut.
Când Iphiklès văzut-a cum fiarele îşi plimbă,
Privirea 'n jur, şi lacomi cum şueră din limbă,
Rămase 'mpietrit, palid, de chipul fioros
Al şerpilor, şi-un ţipăt pătrunzător a scos.
In grab' vru de primejdie să scape plin de frică;
Dar Heraklès de-odată din scutec se ridică,
Pe şerpi îi ţintueşte de-al lor lipicios gât
Cu degetele sale, cu care i-a târât
Spre sine, şi-atunci ochii sub strângerea subită
Ca nişte cărbuni roşii ţâşniră din orbită.
Umflaţi, vânjoşi, zadarnic ei aerul îl bat,
Căci sugrumaţi îi ţine copilul minunat,
Ce râde când îi vede 'ndârjiţi şi plini de bale
Cum dau ocol cu coada svâcnind, pavezei sale.
Apoi jos morţi svârlindu-i, dormi micul erou
Cu mâna 'nsângerată drept căpătâiu, din nou.
Dormi, judecător aspru, ce din această noapte
Vei stinge făr' de lege cu-a tale mândre fapte
Şi-al cărui suflet pinii din Octa l'or vedea
Cum curăţit de chinuri pe rug, sburând îşi ia
La cer printre zei locul, lăsând în clipa aceea
Jos ghioaga şi cenuşa şi pielea din Nemeea!

traducere de IOAN I. CIORANESCU.

— M. I. LERMONTOV —

Rugămintea din urmă*

In patru ochi cu tine vram.
Măi frate, să vorbesc
Se zice că 'puţin mai am
In lume să trăiesc.
Acasă vei pleca 'ncurând:
Priveşte... Dar ce-mi vine 'n gând?
De soarta-mi dureroasă,
In lume, cui, ce-i pasă?...

De 'ntreabă însă cineva,
— Oricine ar fi el —
Să spui c'am fost străpuns colea
In piept, de un oţel;
Că pentru Ţar murii în foc;
Că n'avem doctori buni de loc
Şi văilor natale
Că mă închin cu jale.

Pe tata, mama, poate-abia
Cu viaţă de-o să-i vezi.
Mărturisesc, că m'ar durea
Grozav să-i întristez.
Iar dacă vreunul este viu,
Să-i spui, că-s leneş de nu scriu;
C'avem războiu în ţară,
Să nu m'aştepte, dară...

Mai este una... lângă noi...
Demult de ea nu ştiu...
Ea nu va întreba de voi,
Ce fac? De-s morţi, ori viu.
Tu spune-i adevărul drept;
Răneşte-i inima în piept,
Să plângă şi să zacă!..
Ştiu bine c'o să-i treacă...

Din ruseşte de

Dr A. Bortkievici şi C. Iordăchescu

* Traducere fidelă în forma şi ritmul originalului A. se compara cu prelucrarea lui Coşbuc: „Eşti schilav tot, un cerşetor" etc.

* * *

Criptele din Balcani

In urma deosebitei amabilităţi a conducătorilor Muzeului din Sofia, D. St. Nicolaiescu, a putut obţine fotografii de pe criptele din Balcani. Aceste cripte sunt unice în Bulgaria şi se găsesc exclusiv în bisericele **Assanilor**. Lucrarea, de altfel, din care ele fac parte e în curs de tipărire în capitala vecină, şi ea va proba până la evidenţă rudenia apropiată a Curţei Domneşti de la Argeş cu lăcaşurile sfinte ridicate de Impăraţii români la Târnova. Punerea la puct a acestei arătări şi-o rezervă pe curând D. St. Nicolaiescu. Eu, nu mă voi ocupa decât de criptele pomenite.

Aceste cripte sunt trei la număr.

Unul este cel deja descifrat de mine astă-vară şi publicat în acest organ. Este semnătura lui **Ioniţă Assan**, din care reese limpede afilierea sa la secta **Templierilor**.

Această probă irefutabilă a făcut pe mulţi să privească spre criptografie cu alţi ochi de cât cei ai neştiinţei, şi mi-a deschis o cale nouă de cercetare şi de explicare a evenimentelor din secolii anteriori descălicătoarei. Mai am de adăugat ceva pentru a complecta operaţiunea. Semnătura aceasta se află la sfârşitul unei invocaţiuni greceşti la adresa fecioarei Maria „stăpână şi născătoare de D-zeu". Ea este întoarsă cu susul în jos, aşa ca să îngreueze deslegarea. Altfel ar fi fost uşor de găsit. Astfel criptul este complect. Repet, el se află în **biserica 40 Mucenici la Târnova, construită de Ioniţă Assan II.**

Al doilea cript este cel din **Mânăstirea Berindé** din Balcani, construit după stil cu certitudine de unul din Asani. Se află pe o frescă, şi anume pe o masă în faţa lui Cristos. Este scrisă cu litere latine, litere greceşti ornamentate cu puncte şi răsturnări.

Rândul întâi ne dă: **un ipsilon, un Kappa**, un **alt ipsilon** cu vârf, legat de un **ipsilon** în formă de **u**, ambii dând un **sigma** orizontal de ornament. Apoi **două puncte** (a) şi un **lambda**. In tot cu răsturnările cerute: **Iklisia**.

Rândul al doilea: un **i** mare latin cu coada adusă ca la **j**, peste el **două bucle**, din cari una deslegată, deci un **pi** grecesc, apoi o bară (i) apoi un **gamma** capital întors, un **sigma** orizontal legat la urmă de un alfa întors fără buclă şi în formă de unghiu simplu. In tot: **Igipsa**.

Iar totalul: **Iklisia Igipso adică biserica egipteană**. Deci, peste Dunăre la începutul see. XIII intr'o biserică a Asanilor avem criptat laconic aceeaş biserică egipteană ca şi la Curtea Domnească de la Argeş. Şi am arătat că numai la aceste biserici se găsesc cripte. Concluzia este deci extraordinară. Confirmă existenţa sectei pitagoriciene pământene şi o duce şi la Valahii din Balcani, în acea epocă existenţi acolo... Ea mai dărâmă încă o teorie oficială istorică, şi anume: **că în timpul împărăţiei Assanilor legături nu au fost între cele două maluri ale Dunărei**. Acest râu era pe atunci un zid de despărţire blestemat între fraţi. O imposibilitate de fapt, care totuşi avea nevoie de probe contrare. Criptul nostru confirmă deci definitiv existenţa sectelor înainte de descălicătoare, domnia lor pe ambele maluri şi o mai înaintată civilizaţie de cum se credea pe acele timpuri. Descălicătoarea nu rămâne de cât un joc politic al acestor secte. La un moment dat au trebuit probabil să facă o ieşire dincolo de Dunăre cu Assanii, iar apoi una dincoace cu Basarabii. Aceste două nume de altfel suficient colorate de exotism, ar arăta că nu sunt de cât numele de împrumut obişnuite la toate sectele pentru a-şi ascunde mai bine partizanii.

Dar pentru a nu se crede că avem de a face cu o singură probă a existenţei sectei în Balcanii sec. XIII, vom cita şi al treilea cript de la Assani. El se află în **Biserica din satul Boiana** la 6 km. de Sofia. Acest lăcaş a fost, după cum o arată inscripţia, construit de **Sevastocratorul Assan**, unchiul tzarului Const. Assan şi nepot Sfântului Ştefan regele Serbiei. Inscripţia este din anul **1259**. Las la o parte felul zidăriei şi al picturei, pe cari şi un nepriceput le poate compara şi găsi identice cu cele de la Curtea Domnească din Argeş, de altmintrelea fapta analog şi la celelalte două, citate mai înainte. Arăt numai că criptul se află scris pe **haina profetului Zaharia de pe icoana „Intrarea în Biserică"**, adică exact ca şi la Biserica domnească de la Argeş. Criptul ca şi cel precedent procede de la aceleaşi reguli ca şi cele din capitala lui Negru-Vodă. Se compune din amestec de litere, puncte, şi inversări de litere. Deci mult mai complicat ca cele occidentale chiar din secolii următori. Revin încă odată şi constat gradul de civilizaţie din Balcani, şi de data aceasta şi legătura directă a ţărilor de dincoace de Dunăre cu Orientul înaintea ţărilor din apus. Concluzie extrem de interesantă pentru combaterea mentalităţei, care judecă Europa dela 1200—1300 cu ochii celei de la 1900.

Criptul din monastirea Berinde (Bulgaria)

Dar iată criptul:

Rândul întâi dă: un **epsilon**; peste ornament un **g** latin capital, un **x** mare, **trei puncte** (e), **csi** grecesc; un **patru** (p întors din documentele vaticanului din epocă), un **A** latin capital, cu **un punct** (i) sub el. Deci **Egipcseia**.

Rândul al doilea: **Epsilon**, întors la stânga, **lambda** cu un punct (i) în faţă, un **gamma** întors şi cu coada de sus curbă; un **zita** de ornament, un punct (i) şi o literă stricată de forma lui **ia** (slavon). Deci **Eglizeia**.

Deci pentru ori şi ce incredul avem din nou **biserica egipteană** pentru a treia oară repetată cu aceleaşi cuvinte; iar cuvântul de egliseia existând şi deci **ekli** de la Argeş perfect probat ca prescurtare.

Dar mai avem şi o dată extrem de interesantă.

Rândul al treilea ne dă pe dreapta: **un alfa, un P** mare latin întors; un **R** mare latin; un **hi** grec (i), un **cinci sus** şi un **lambda** stricat. Deci **April**.

Pe partea stângă de la dreapta la stânga:

Un **punct**, un **Sigma** întors la dreapta, un **psi** cu semicercul în sus şi un **lambda**: Deci **6721—1213**. Este probabil că biserica a fost începută la acea dată şi abia terminată la 1259, exact ca şi Curtea Domnească de la Argeş.

Rândurile următoare sunt aproape şterse şi deci ilisibile. Păcat! Parcă e un făcut! Aici s'ar fi găsit o explicaţie, probabil.

Criptul de pe Proorocul Zobaria
Boiana (Bulgaria)

Cu acest cript am terminat cu activitatea mea în Istoria Românească, activitate destul de supărătoare şi distrugătoare de teorii oficiale. Repet că incidental am fost amestecat, şi nu regret pierderea de timp şi munca istovitoare, căci rezultatele sunt extrem de importante. Dacă însă mi se va putea procura **criptele de la Muntele Atos**, mă voi ocupa şi de acestea, căci am perfecta intuiţie, că din ele voi lega complect **secta valahă** până la Marea Egeie, şi se va vedea de ce Domnii noştri au ţinut atât să doneze şi să construiască la Sfântul Munte. Ştiu că şi în **Serbia** se află cripte în Biserici. De le voi avea nu mă voi da înapoi a le deslega. In orice caz sunt mulţumit că am deschis un drum nou într'o lume necunoscută, alţii vor putea la rigoare să mă urmeze. Inainte de a termina trebuie să mai arăt că, criptele din Balcani, probează suficient istoricilor noştri, necunoscători în ale criptografiei, că în sec. XIII nu numai se găsesc cripte, dar că sunt chiar multe. D. Tafrali, de altfel, va publica pe cele din Sicilia bizantină pentru a arăta acelaş lucru.

EM. GRIGORAŞ

* * *

Octombre

In liniştea grădinii chinuite,
De spasmurile vântului barbar,
Bolnave, triste, amorţite
Luminile amurgului dispar
Iar frunzele, şiraguri ofilite,
Fantomele vieţii risipite,
Reapare fântânii obosite,
Se scutură din ce în ce mai rar,

Şi 'nfioraţi de măreţia soarelui ce moare
Indrăgostiţii zilelor trecute,
Şi 'nvinşii zilelor ce vin,
Privesc decorul trist de înserare
Cu'n nesfârşit suspin.

Iar frunzele fantome chinuite
De spasmurile vântului barbar,
Pe apele fântânii obosite
Se scutură din ce în ce mai rar.

LIVIU OPRIŞ

Shakespeare în româneşte

„Romeo şi Julieta" în versiunea românească a d-lui M. Dragomirescu

de Dr. AD. STERN

II.

Pagina 17 din tâlmăcirea d-lui Dragomirescu este un ţesut de greşeli! Iau un exemplu:

Romeo:

Iubirea'i fum din aburi suspine
De'l sufli, *ese foc ce'n ochi iţi vine,*
De'i tristă, *ea e mare grea de lacrimi*
Şi ce mai e? Cuminte nebunie,
Greţoasa fiere, miere ce învie.

Textul:

Love is a smoke raised with the fume of sighs,
Being purged, *a fire sparkling in lover's eyes,*
Being vexed, *a sea nourished with lover's tears* (1)

Adică:

Iubirea este un fum rădicat cu aburul suspinelor
Fiind curăţată (lămurită) ea e un foc scânteind în ochii [amanţilor
Fiind necăjită, o mare hrănită cu lacrimile amanţilor

D-l Dragomirescu redă *purged* prin *suflă* şi'l raportează la „fum", iar pe *vexed* prin *tristă*, reportat la „iubire". Ultimele două versuri cuprind antiteze:

What is it else? A madness most discret.
A chocking gall, *and a* preserving sweet.

D-l Dragomirescu traduce *preserving sweet* prin *miere ce învie*, în care a dispărut antiteza. *Preserve* nu înseamnă aici *a învie*, sau prezerva, ci a *muri*. E din domeniul fabricării conservelor; va să zică, e vorba de o „dulcează care creşte".

La pagina 18 găsim:

Benvolio: *Te sfătuiesc să-ţi uiţi de gândul ei.*
Romeo: *O, învaţă-mă deci* gândul care uită.

Când are uită? Textul zice:

O, teach me how I should forget to think

Adică:

Invaţă-mă *cum să uit a mă gândi.*

Mai departe (pag. 18):

Romeo:

Căci negru-acelor fericite măsci,
Ce frunţile frumoaselor sărută,
Făgăduiesc *mai* multe *frumuseţi,*
Pe nestemata cu priviri de stele
Când te-a lovit orbirea n'o mai uiţi.

Nimic din acestea nu se găseşte în text:

These happy masks that kiss fair laides brows,
Being black, put us in mind they hide the fair.
He that is strucken blind cannot forget
The previous treasure of his eyesight lost.

Adică:

Acele fericite măşti cari sărută frunţile frumoaselor
Find negre *ne amintesc că ascund frumosul.*
Acel care e lovit de orbire nu poate uita
Preţioasa comoară *a vederii pierdute.*

La d. Dragomirescu măştile făgăduiesc mai multă frumuseţe iar cel orbit nu mai uită pe *nestemata cu priviri de stele* în loc de: *vederea pierdută!*

Contesa (p. 28): *Iţi place contele? Hai, spune!*
Julieta: *Aş vrea*
Să ştiu, dacă, văzându-l mi-ar plăcea;
Dar să îndrept privirea nu 'ndrăznesc
Căci voia ta aş vrea să ţi-o 'mplinesc.

Textul:

— *„Speak briefly can you like of Paris'love?*
— *I'll* look *to* like, *if* looking liking move
But no more deep wil I endart mine eye
Than your consent gives strength to make it fly.

Traducerea:

Voi vedea să-mi placă *dacă* vederea *face să placă.*
Dar mai adânc nu voi înfige ochiul
De cât consimţimântul tău îi va da putere de a sbura

Şi înţelesul şi frumuseţea textului s'au pierdut în versiunea d-lui Dragomirescu.

In celebrul pasaj al lui Mercutio despre *Regina Mab* act. I, sc. III, (p. 31-32), mai bună ca formă, în fond se găsesc numeroase greşeli, Iată câteva:

„Trasă în atelaj de pulbere de aur"

Text:

„Drawn with a team of little atomiss"

(Adică: Trasă de un atelaj de *mici atome).*

Dragomirescu:

O musculiţă în cenuşe e vizitiu
Nici cât un sfert, cât negrul unei unghii.
De faţă leneşă.

Text:

Her waggoner a small graycoated gnat
Not half *so* big as a round little worm
Pricked from the lazy finger of a maid.

Adică:

Vizitiul ei e o musculiţă în haină sură
Nici jumătate cât un mic rotund sugiel
Scos din degetul leneş al unei fete.

Dragomirescu:

Ea'i farmecul ce-apasă aşternutul
Copilelor ce dorm cu faţa'n sus
Şi-aşa le 'nvaţă cum, femei odată,
Vor trebui să fie-aşa cum trebue.

In ultimul vers se pierde înţelesul şi jocul de cuvinte, pe lângă că d. Dragomirescu pierde un prilej de a reproduce „pozitivismul proaspăt şi realismul" textului!

Textul zice:

This is the hag, when maids lie on their backs
That presses them *and learns them first to* bear
Making them women of good carriage.

Adică:

Aceasta-i vrăjitoarea care, când
Fecioarele culcate sunt pe spate,
Le-apasă şi le 'nvaţă întâi cum să poarte
Făcându-le femei cu bună purtare.

Această scenă IV se termină, în mod vrednic de restul ei, prin următoarea versiune a cuvintelor lui Romeo:

Şi va 'mplini sfârşitu-acestei vieţi
Prin coasa *unei morţi premature;*
Acela însă care 'mi ţine cârma vieţii
Rădice pânzele! Noroc, tovarăşi veseli.

Coasa este plăzmuirea d-lui Dragomirescu. Iar *rădice pânzele*, aici n'are nici un sens, ci e în loc de „să-mi îndrepte pânzele" *(Direct my sails)*, şi *noroc*, este în loc de Inainte!

1) In text lipseşte, cum observă Gundolgi, un vers care să rimeze cu *tears*.

Din istoricul epigramei româneşti

Culegeri de Paul I. Papadopol

VALERIAN URSIANU. (1).
— (1845) —

Din Ispanioleşte. (2).

Pe cruci, în timpuri barbare, se puneau tâlharii toţi,
Lumea îns'a 'nnaintat
De când s'a civilizat,
Şi-astăzi, crucile s'atârnă ca o podoabă pe hoţi.

Unui fioros diplomat.

De-ai făcut vre-un rău în lume şi pe urmă te-ai căit,
Este că n'ai făcut răul după cum l-ai fi dorit.

Fazele amorului.

Un extaz, o exaltare, un vis scurt, fermecător,
Este primul nostru-amor;
Cel de-al doilea: o lungă călduroasă adorare,
Ultimul — o contemplare.

La rău. (3).

La toate începutu-i greu,
Uşor e numai la rău.

1) Profesor şi decan al facultăţii juridice din Bucureşti; din vol. „Amintiri, poezii, satire, fabule", Buc. 1892.

2) In legătură cu această epigramă, îmi permit să amintesc cetitorilor, pe deoparte, versiunea ei, franceză, anonimă:

Sur un plagiaire decoré.

L'histoire nous dit qu'autre fois,
On pendait les voleurs aux croix,
Aujourd'hui les temps sont meilleurs,
Car on pend les croix aux voleurs..

pe dealta, traducerea noastră:

Pe vremuri, se-atârnau hoţii de cruci, —
Istoria ne spune —
Dar azi — ştim toţi —
Că timpurile sânt cu mult mai bune,
Căci azi se-atârnă crucile de.... hoţi.

3) Titlul e dat de noi.

GH. TAUTU. (1).
(1823 — 1884-85).

Domnului I. I.

Un bătrân să satirizeze
Pe-alt bătrân, nu este greu;
Nu e greu să-şi copieze,
Cinevă, — portretul său.

A. DENSUŞIANU.
(1838 — 1900).

La un filosof pesimist.

De vrei, o! filosoafe, o probă ne 'ndoioasă,
Că omenirea cultă devine mai hidoasă —
Te rog, iubite, câmpii de ce-ai mai treeră?
Priveşte-te 'n oglindă şi'n dat' o vei aflà.

Mângâierea unui poet.

— Drama-mi, zău e minunată,
N'a scos nimeni nici-un şuer!
— Când căscam cu gura toată,
Cum puteam să mai şi fluer?

Versurile uşoare şi cele grele.

Pentruce foesc, în aer, mii de versuri uşurèle?
Pleava 'n aer se ridică, iar grăunţele cad grele.

Străluciri deosebite.

Cartea mea se osibeşte,
De-a ta numai într'un loc:
Pe-afar' a ta străluceşte,
A mea — numai la mijloc.

Luminile mititele.

Luminile mai mititèle,
Se pierd lâng' o lumină mare
Şi ca să simţi, că sânt şi ele,
Incep să scoată fum pe nare.

1) Mai cunoscut ca fabulist.

2) Din col. „Valea albă". Cea mai mare parte din epigramele reproduse, fac parte din „Antologiea" acestui gen. Le-am dat şi aici, considerând activitatea, în general istorică, de însemnătate istorică, a autorului lor — descoperitorul „Ţiganieadei" lui I. Budai-Deleanu, dar şi unul dintre detractorii lui Eminescu.

POPA

Influenţa italiană în literatura română

(contribuţii de Istorie literară)

II

ION BUDAI-DELEANU (ŢIGANIADA)

Scriitorul al cărui nume nu a fost cunoscut până la 1867 în istoria literaturii noastre şi despre anul naşterii — şi al morţii — căruia d-l G. Adamescu, în cea mai recentă publicaţie bibliografică, 1) nu poate afirma decât că trăia în 1815 şi că în 1837 murise — ne dă cele mai nimerite elemente, demne de cercetat pentru un studiu exact al influenţei italiene în literatura noastră.

Istoricii noştri literari, de părerile cărora mă voi ocupa mai întâiu, s'au mulţumit să citeze în treacăt amănuntele în privinţa culturii clasice şi italiene a lui Budai Deleanu, dar au insistat prea puţin asupra formei în care e scrisă „Ţiganiada" înzestratului cântăreţ şi au stăruit mai mult asupra originalităţii de fond a acestei poeme eroicomice.

Voi incepe cu examinarea părerilor d-lui Ovid Densuşianu, care priveşte acest amănunt mai îndeaproape dar nu-i dă o soluţie.

„Cunoscător al operelor din literaturile străine, reprezentând genul spre care il duceau predispoziţiunile sale, cetind pe Homer, Virgil, Tasso, Ariosto, Cervantes şi chiar pe Tassoni şi Voltaire, nu dintr'o curiositate uşoară îndreptată la intâmplare, ci pentru a pătrunde spiritul lor, a trăi printre ei cu tot sufletul şi a căuta orientări pentru o operă proprie, Budai Deleanu a scris Ţiganiada cu gândul de a înzestra literatura noasttră cu ceva nou şi de a fixa unele aspecte ale vieţii dela noi care i se păreau caracteristice. La 1800 pare să fi avut aproape gata — la 1812 îi da, după unele revizuiri, altă formă (v. Rev. crit. lit. IV, 21—24) — acest poematlon iroi-comico-satiric" pe care însă nu şi-a însemnat numele lui adevărat, ci pe acela — închipuit — al „maestrului cântăreţ" Leonachi Dianeu, pribeag prin Egipt, în ţara Faraonilor la Piramide, cum şi pe acela — tot închipuit — al lui Mitru Perea, căruia ii atribuia adausul de „însemnări şi băgări de seamă critice, filosofice, istorice, filologhice şi teologhice". 2)

Cercetând câteva scrieri despre *Tassoni* şi opera lui *„la Secchia rapita"* pe care d-l *Ramiro Ortiz* — despre părerile căruia voi arăta ceeace trebuie să credem mai la urmă, — punând-o alături de *Batracomiomachia, Don Quijote* şi *Pucelle* (a lui Voltaire) o socoteşte printre modelele din care s'a inspirat Budai Deleanu; am aflat în cunoscutul *„Grand Dictionnaire Universel"* al lui *Pierre Larousse,* câteva amănunte biografice interesante:

Titlul principal al celebrităţii lui Alessandro Tassoni este o epopee glumeaţă publicată la Paris (1622 m 8°) sub pseudonimul Androvinci Melisone.

Un al doilea pseudonim pe care îl găsim sub una din prefeţele ediţiei italiene este Alessio Balbiani da Luca.

Putem deci spune dela început că Budai Deleanu, care cunoştea, — după cum o mărturiseşte şi el în prefaţa manuscrisului din 1812 — şi alte opere clasice de acelaş gen a fost îndemnat să scrie „Ţiganiada" influenţat nu numai de poemul eroicomic al lui Tassoni ci şi de procedeele acestui scriitor italian în cele mai neînsemnate amănunte formale.

Şi atunci nu mai e nici o surprindere că *„chiar în întocmirea versurilor pe care spune că le-a alcătuit după gustul italienesc, Budai Deleanu arată* 3) *atâta îndemânare* fără a se mai simţi nevoia *„unei tradiţii literare în această direcţiune"*, şi asupra *„canavalei" epopeei* putem îndrepta cercetările noastre spre a face o cumpănire dreaptă între ceeace aducea nou şi ceeace împrumuta dela alţii acest scriitor care trecea ca un meteor luminos prin întunericul literar al vremii sale.

D-l *Iorga* îl priveşte din punct de vedere al interesului cultural, remarcând că tendinţa lui a fost să dea *„ o cale nouă poeziei româneşti şi se simţia în stare a îndeplini acest rol de promotor prin cunoştinţele sale literare şi prin puterea poetică ce-şi simţia"*. Nu uită nici d-sa să adauge că *„a cetit pe Homer, de sigur, şi pe alţi clasici, a gustat frumuseţea ironică a Batrachomiomachiei, a lui Tassoni în „Secchia rapita" şi a lui Voltaire în „La pucelle", al lui Blumauer, travestitorul austriac al Eneidei".* 4)

Aron Densuşianu 5) sub titlul *O muză cenuşăreasă*, face o largă analiză însoţită de numeroase citate, a Ţiganiadei, scoţând în relief tot ceeace se poate pune în legătură cu realitatea satirizată de autorul ei.

Nu prezintă interes din punctul nostru de vedere nici studiul aceluiaş despre *Ţiganiada şi trei viteji* 6) *nici acela* al d-lui Ovid Densuşianu tratând despre *Un presupus manuscris al lui I. B. D.* 7) după cum puţine lucruri demne de luat în seamă am aflat şi în cercetările lui *A. Papiu Ilarian* 8) sau în scrisoarea aceluiaş adresată lui Cipariu 9) publicată în *Arhiv. pentru filologie şi istorie* înainte de a face comunicarea în Academie.

D. Săineanu în *Istoria filologiei române* (ed. II 1895 p. 182) îl analizează privitor la contribuţiile aduse lexieografiei române.

Aprecieri estetice şi înfăţişări rezumative cu largi citate obiectiv analizate găsim atât în *Poetica* d-lor *Mihail Dragomirescu* şi *Gh. Adamescu* 10) (urmate de observări metrice) cât şi în „Istoria literaturei române a celui din urmă (Biblioteca pentru toţi nr. 846—850).

Observări mai precise aduce d-l *Bogdan Duică* în studiul comparativ între cele două manuscrise ale Ţiganiadei, studiu publicat în Convorbiri literare (XXXV, 1901 pag. 438—483) pe care îl citează şi d-l *Ramiro Ortiz* în opera sa *„Per la Storia della cultura italiana in Rumania"* (pag. 219—200, 221).

Ne vin de astădată câteva observaţii în ajutorul celor enunţate la început. D-l Ortiz îi dă cu părerea că nu e cu neputinţă să fi cunoscut şi „gli *Animali parlanti* a lui *Casti* şi *„il Giorno"* a lui *Parini*. In al doilea rând crede şi d-sa că de la *Secchia* îi va fi venit ideea de a-şi preceda poemul cu o prefaţă semnată cu numele schimbat prin anagramă.

In „Prefaţa" a doua a manuscrisului din 1812 rămas needitat în Biblioteca Academiei până acum câtva timp şi acum sub tipar 11), Budai Deleanu leagă această chestiune a pseudonimului de obiceiul timpului, grecizarea numelui cu diminutivele la modă, şi scrie lui Mitru Perea într'o limbă frumos rânduită:

„Primeşte dară în semnul vechii prieteni ca un dar pârga ostenelii mele; şi-ţi adă aminte în zilele tale fericite, de prietenul tău Dianeu! adevărat că de pe acest nume nu mă vei cunoaşte; căci pribegind eu din ţară, l'am schimbit; dar ţie 'ţi voi da cheia; ca să poţi intra la taină.

„Eu mă chiem acum Leon Dianeu s'au Leonac(h)e Dianeu: precum ştii tu bine, că la noi în ţară muntenească, ba şi la Moldova toţi s'adaugă numele cu achi sau cachi: după grecie: fiindcă sună mai cilibiu adecă în loc de Leonaş sau Leonuţ ei zic Leonachi s. c.: dar să ştii că acest nume Leon Dianeu, cuprinde în sine întreg numele meu prin Saeregen, — unde erai atunci te-am căutat, şi au ce aminte de toţi cunoscuţii şi de unul care odată trecând prin Saeregen, — unde erai atunci te-am căutat, şi au împrumutat o cronică scrisă cu mâna de la tine — îndată vei şti cine sânt. Pentru aciasta şi numele tău este strămutat prin anagramă, căci am avut multe pricini la aciasta, ca să nu ştie toţi cine este izvoditoriul acestia poesii, şi căruia s'au închinat, am înţeles eu aici că şi tu ai scris ceva foarte bun pentru ţigani şi scriind adevărul ai atins pe voivodul cum se cade; — care de când n'au suferit neamul său şi n'au făcut nici un bine, ci numai au strâns parale, ca să îmbuibeze pre boieri..."

Revenind la fire, opera în sine, aminteşte lui Mitru Perea că „învăţând latineşte, italieneşte şi franţuzeşte" s'a îndemnat să încerce aşa ceva şi în româneşte, dă lămuriri în ce priveşte fondul istoric, în legătură cu Vlad Vodă, şi face un istoric al hronicelor care — spune el — i-au fost isvorul inspiraţiei povestirii şi clasându-şi-o în genul comicesc — la locul literar.... spune numai în treacăt:

„(:încât ştiu:) au scris Tassoni italieneşte un poem, la sechia rapita, adică vadra răpită şi pe cum înţelesăi în ceste zile un abate Casti, acum pe vremile noastre încă au alcătuit o asemene istorie, ce au numito li animali parlanti adecă jivinile vorbitoare, numai cât povestea lui nu atârnă pe temeiu istoricesc ca a noastră iară să fi alcătuit cineva ceva despre ţigani, n'am cetit nice într'o limbă."

După cum vedem bine din acest citat — dealtfel aşa cum au făcut şi criticii săi, Budai Deleanu inzistă mai mult asupra canavalei pe care şi-a brodat poemul conflictul dintre ţigani şi domnie nedând nici o lămurire asupra isvoarelor formale.

Numai d-nii Bogdan Duică 13) şi Ramiro Ortiz 14) dau lămuriri mai sigure asupra alcătuirei formale a Ţiganiadei — arătând mai întâi procedeul comun învederat şi la Budai Deleanu şi la Tassoni: transformarea personagiilor contimporane în personagii ale trecutului şi în al doilea rând o întrebare spirituală cu ajutorul căreia se caracterizează la Tassoni pe *contele di Culagna* iar la ţiganii lui Budai pe *Drăghici* căpitanul cel cu minte al fierarilor şi cărbunarilor, care în strofa 81 a cântului I roagă pe Domnul Ţepeş să le dea...

pe drum vre-o pază
Ori oşteni ce n'au frică de moarte
Sau haiduci cu groasnice obraze
Şi (dacă ar fi domneasca'ndurare)
Două sute ar ajunge ne pare...

...strofă ce corespunde faimoasei întrebări pusă de acel conte în *„Secchia rapită"* astfel: *Andro is; chi mi acompagna?*

Plecând de la constatarea unor procedee similare în ascunderea adevăratului său nume, în satirizarea contimporanilor săi şi în caracterizarea unor situaţii, Budai Deleanu a găsit în poemul italian şi o technică demnă de imitat care i-a folosit mult şi nu ne miră cum în acele timpuri de chinuire ritmică a versurilor poeţilor Văcăreşti s'a putut scrie o lucrare în stil mare:

Şi pentru a lămuri chestiunea îndeajuns e nevoe de o apropriere de texte numai:

In *Secchia rapita* găsim:

CANTO PRIMO

Argomento

Del bel Panaro il pian sotto due scorte
A predar vanno i Bolognesi armati
E da Gherardo altri condotti a morte
Altri dal Potta son rotti e fugati
Gl'incalza di Bologna entro le porte
Manfredi: i cui guerrier co'vinti entrati
Fanno per una secchia orribil guerra
E tornar trionfanti a lor terra

1

Vorri cantar quel memorando sdegno
Ch'infiammo già ne i fieri petti umani
Un intelice e vit secchia di legno
Che Solsero a i Petroni i Gemignani
Febo che mi raggiari entro lo'ngegno
L'orribil guerra e gli acci denti stran
Tu che sai poetar servimi d'ais
E tiemmi par le manichi del sais.

2

E tu nipote del rettor del mondo,
Del generoso Carlo ultimo figlio
Ch'in giovinetta guancia e'n capel biondo
Copri canuto senno, alto consiglio
Se da gli studi di moggior pendo
Volgi tal or par ricrearti il ciglio
Vedrai, s'ai cantor anio porgi l'orecchia
Elena transformarsi in una secchia.

Iar în *Ţiganiada,* luând tot primul cânt:

CANTUL INTAIU

Cuprinsul pe scurt

1. *Cuvântarea poetului către muză şi către cititori.*

Muză, lui Omir care-odinioară
Cântaşi a broaştelor bătălie
Cântă şi mie fii bunişoară
Ce se tâmpla în mândra Nunterie
Când înarma Vlad Vodă cu silă
Viteaza lui Faraon prăsilă

Zi cum vrură Ţiganii să aşeze
Craiu... şi ţară de moşie
Cum încinseră armele viteze
Ba în ce chip şi cu ce bărbăţie
Indrăsniră ei şi la bătaie
Oblicind că Turcii vor să-i taie

Dar apoi prin o gâlceavă-amară
Căci nu se nărăvia depreună
Toţi care încotro se 'mprăştiară
Lăsându-şi craiu, ţară şi corună;
Insă toate acestea se făcură
Din diavoleasca îndemnătură.

Versul italian de 11 silabe e urmat (alternând cu versul trohaic de 10 silabe, din lipsa a ceeace am numi ureche poetică, lipsă observată şi mai târziu la Alexandrescu) şi în poema lui Budai.

Strofele lui Tassoni sunt în adevăr compuse din câte 8 versuri iar ale lui Deleanu numai din câte 6, ceeace nu ne opreşte să băgăm de seamă că totuşi avem de aface cu o asemănare a felului de a rima aceste versuri. Avem deci şi la unul şi la altul primele patru versuri cu *rimă încrucişată;* iar ultimile două cu rimă împerechiată:

Tassoni	(a (b (a (b a c (c	Deleanu	(a (b (a (b (c (c

Dacă Budai Deleanu a scris în afară de multe versuri regulate asemănătoare celor din poema italiană şi versuri neregulate cu ritmul amorf, vina lui are scuza obicinuinţei cu poezia populară unde nu se ţinea seamă decât de accentul fundamental şi cum am mai spus îi lipsea controlul unei urechi poetice.

Faptul că numărul versurilor nu e acelaş îşi găseşte explicaţia nu numai în posibilitatea de a fi cunoscut alte opere în acelaş gen cu strofele mai scurte ci şi greutăţilor de a găsi prea multe rime fără a devia de la scopul ce-şi propunea: o limbă cât mai clară şi mai colorată din care să nu lipsească uşurinţa şi caracteristica exprimării personagiilor sale.

Aruncând o privire retrospectivă asupra celor spuse până acum suntem în măsură să constatăm că influenţa italiană pătrunde în literatura noastră mai întâi prin ţesăturile limbei şi-şi face drum pe căile formei tot mai adânc până în tainiţele nebănuite ale fondului. Bine înţeles va fi vorba de o lature subiectivă: sufletele scriitorilor români şi inspiraţia unui mediu italian. Asachi îşi are aci partea lui de contribuţie, aşa cum o au pe a lor şi alţi scriitori mai mărunţi ce-i urmează, iar Eliade cu rezervele ce s'au făcut şi le vom face şi noi îi dă acestei influente drepturi ce nu vor avea alt sfârşit decât să-i compromită talentul şi simţul auto-critic.

Constant. C. Cristea

1) Contribuţiune la Bibliografia românească, Fasc. II (1923) Bucureşti.
2) Literatura română modernă, vol. I, pag. 107—108.
3) Ibidem, op. cit., pag. 108.
4) N. Iorga: Istoria literaturii Române în sec. al XVIII-lea, pag. 477 şi următ.
5) Cercetări literare, Iaşi 1887, pag. 245 şi următ.
6) Revista critică literară, An. IV, 1896, pag. 21.
7) Rev. crit. lit., An. 1893, pag. 349.
8) Despre manuscrisele lui Budai (Anal. Academiei, seria 1870, vol. III, pag. 1050.
9) Colecţia pe anul 1867, pag. 706.
10) Bucureşti 1906 (pag. 176—211).
11) D-l *Gh Cardaş*, colaborator al acestei reviste, îl publică însoţit de un studiu şi adnotaţii în editura Casei Şcoalelor.
3) Op. cit., pag. 454, No. 2.
4) Per la storia della cultura italiana in Romania, pag. 219—220—224.

Dimineaţă

de Mircea Gheorghiu

Ca un fior
Ori o lucire blândă
Ce a neliniştit de-odată verdeaţa,
Plăpândă
Prin aer se strecoară dimineaţa
Umedă, uşor.

Boi blânzi se'nalţă albi de la pământ
Mugind
Şi aburii ce-i suflă 'n vânt,
Se prind
Ca nişte nouraşi mici, reci:
Aşa-i pe ori şi unde ochii ţi-i petreciv...

Sate albe se trezesc sfioase;
Răsăritul are vechi culori frumoase,

Câmpul se întinde răsturnat
Cu bulgării ca nişte rodnici sâni de lut,
Pe care noaptea care fuge a lăsat
Negru—umed, asprul ei sărut
Binecuvântat

Carele pornite
Scârţâe greoae din roţi învechite;
Iar vestindu-şi apa limpede şi vie
O cumpănă 'n vale
Face semne soarelui să vie...
Oamenii pe cale
Trupuri pământene, gânduri de-orice zi duc către [câmpie...

... Ca ieri, asemeni sie-şi, coboară dimineaţa.
Ce simplă, ce întru'na aceiaşi, e viaţa!..

* * *

Jos în vale, singuri, la fântână
Un flăcău, o fată-a prins de mână
Şi amândoi se uită simplu 'n răsărit
De unde lumina caldă se revarsă liniştit...

Şi cum stau privind cu aerul lor tâmp,
Lângă ei un bou mugeşte lung,
Raze 'n apă — aprind şi sting scântei —
Şi un drum, poate viaţa, trece nesfârşit de lung
Pe lângă ei —
Şi se pierde 'n câmp...

* * *

Pastel

Pe uliţi umbre sure cum e pruna
Şi peste case ca pe-o apă moale
Păşeşte noaptea 'n mlădieri domoale
In păr c'o floare de răsură: —luna.

Uitucă 'şi pierde şalurile grele
Prin ramurile pomilor bătrâni —
Şi frântă peste ghizduri de fântâni
Din palme-i lunecă 'n adânc mărgele

Cu liniştea se ia de mână 'n munţi
Şi ascultă cum viaţa suie 'n ierbi
Apoi, către-un isvor, cu'n cârd de cerbi
Porneşte pe cărări, cu paşi mărunţi

La stână stă de vorbă cu ciobanii;
Târziu se culcă strânsă sub o zeghe —
Pân' ce-un cocoş îi strigă, stând de veghe,
Că zorii 'şi zornăie în rouă banii.

ZAHARIA STANCU

ENIGMA

După dejun, luau ca de obicei cafeaua pe terasă. Sorbind ultima înghiţitură, Anton Vernescu privi în grădina dimprejur, despuiată încă dar cu verdeaţă nouă năpădind de pretutindeni, privi zarzărul în care Aprilie ninsese cununi, apoi se întoarse spre Liseta cu aerul unui om care se gândeşte aiurea:

— Eşi astăzi?

Alături, tânăra femee privea şi ea grădina, lăsată alene pe speteaza scaunului. In ochi îi strălucea tot seninul şi toată bucuria zilei aceleia, i se citea viu dorul: „Mă duc... O zi aşa frumoasă! Desigur, mă duc să mă plimb". Răspunse însă rece, cu chipul închis dintr'odată:

— Da, am să es.

Anton puse ceaşca goală pe tavă, deschise o gazetă şi prefăcându-se a căuta printre anunciuri, întrebă iar cu acelaş ton de nepăsare voită:

— Te duci prin Lipscani?

Lizeta stătu puţin până să răspundă. Foarte rar de altfel răspundea numaidecât. Pe deasupra jurnalului, Anton o privi numai un moment, destul ca să culeagă de pe faţa ei un zâmbet fugar care-i străpunse inima. I-l cunoştea atât de bine zâmbetul acela, cu scăpărarea de-o clipă a ochilor, cu gura arcuită viclean la colţuri...

— Prin Lipscani? repetă Lizeta din nou serioasă. Nu, mă duc la mama astăzi.

Indărătul jurnalului, cu mâinile crispate pe mărginile lui, Anton îşi ascundea turburarea: „Minte. La mama? desigur, nu. Zâmbetul, zâmbetul măcar nu înşeală. Dar unde? Unde?

Erau căsătoriţi numai de un an şi trăiau totuş astfel ca doi duşmani care nu s'au împăcat decât ca să-şi spioneze mai bine mişcările în vederea atacului. Erau luaţi din dragoste dar încrederea primelor zile se topise foarte curând între ei. Dintr'o zi, când după o întâmplare povestită în două feluri, Anton descoperise cu mirare că Lizeta minţea. Intâmplarea n'avea însemnătate în sine, dar ea îi deschisese ochii: O comediană care înflorea peripeţiile ca să deştepte interesul? Nu era numai atât. Curând băgase de seamă, fără putinţă de îndoială, că Lizeta îl minţea la fiecare pas, pentru cel mai mic lucru. Fu pentru el o descoperire grozavă.

Oricine se complace a-şi contura dinainte o viitoare soţie. Anton nu visa nici sacul cu bani, nici dragostea aprinsă; dorea numai fiinţa dreaptă, simplă, cu gândul scris pe chip. Convins până atunci că o găsise, descoperirea neaşteptată îl lăsă câteva zile ameţit, rătăcit ca sub o lovitură de măciucă. Pe urmă, luni de zile căutase minciunilor ei un scop, o justificare... Zadarnic...

Era singur acum pe terasă. Lizeta în odae se îmbrăca să plece. Unde se ducea?

Ca să-şi amăgească gândurile, Anton, cu gazetă deschisă dinainte, încerca să citească dar printre rândurile de informaţii banale el găsea tot întrebările şi tortura lui.

Cât timp crezuse pe Lizeta sinceră şi simplă, trăise liniştit lângă ea, iubind-o desigur dar cu neturburarea egoismului, ca pe un obiect din casă ceva mai de preţ ca toate şi pe care oricând îl găseşti la locul lui. Acum îşi pierduse liniştea, îşi neglija ocupaţiile. Revolta din zilele dintâi se stinsese totuş dar îi rămânea — nu regretul pasului greşit — ci, mereu vie dinainte, impresia glacială şi aţâţătoare a enigmei şi, odată cu ghimpele bănuelilor, hotărîrea disperată de a le curma cu orice preţ.

Ghicea Lizeta îndoelile soţului? Desigur. Se ferea totuş să le împrăştie. Anton îi păruse la începutul căsniciei prea calm, prea sigur de el. Infrigurarea ce i-o ghicea acum sub masca de nepăsare voită se apropia oricum mai mult de iubire decât liniştea dinainte...

Soarele trecuse dinapoia casei. Lipsită de razele lui, ca dezbrăcată de o găteală de aur, grădina apăru din nou săracă şi tristă ca în lunile trecute ale iernii. Până în inimă, Anton simţi atunci subita prefacere. O rază de soare... atât de puţin... şi dacă trece... Aşa şi viaţa lui, iluminată o clipă, îi apărea acum despodobită de farmec şi fără speranţa de înflorire pe care natura o făgădueşte ţinându-se totdeauna de cuvânt.

— La revedere! Tu eşi, Toni?

Anton tresări, scăpând din mâini jurnalul. In pragul uşii, Lizeta, sveltă şi graţioasă în costumul primăvăratec, trimetea cu mâna un salut prietenos.

— Da... Nu... nu cred. Am de lucru, îngăimă el.

— Păcat...

Plecase. In urma ei pragul rămăsese gol şi odăile sunau a pustiu. Anton mai auzi paşi uşori stingându-se pe scări şi uşa de afară închisă cu zgomot, apoi rămase singur în mijlocul tăcerii şi atât de îndurerat că-i venea să ţipe.

Unde se ducea Lizeta? Mereu întrebarea aceasta îl chinuia, îi sfredelea mintea. Acum simţi deodată că nu-i mai poate îndura sbuciumul. Şi alte ori, gândul de a-şi urmări soţia îi dase târcoale. Dar îl alunga. Era josnic spionajul. De data asta, dorinţa de a şti învinse. Aproape fugind scoborî scările, desprinse în trecere pălăria din cuer şi eşi.

Din poartă, văzu pe Lizeta tocmai când întorcea colţul străzii.

„Eram sigur, îşi zise Anton. Dacă spunea drept, ar fi apucat la stânga".

Furişat în umbra zidurilor, o urmărea de la distanţă. Pe trotuarul scăldat de soare, Lizeta mergea cu paşi sprinteni şi siguri dar fără grabă, ca şi cum ar fi voit să mai întârzie splendoarea zilei aceleia, să soarbă cât mai din plin parfumul proaspăt de primăvară. In drum trecătorii o priveau lung, unii se întorceau s'o mai vadă şi Anton ghicea după umbletul ei, după legănarea umerilor că era mândră şi mulţumită de sine. O privea şi el cu plăcere. Işi zicea: „Nu sunt gelos, n'o urmăresc cu ură, vreau numai să ştiu. Minciuna mă înăbuşă şi mă scufundă. Sunt ca un om căzut în mâlul unei bălţi. Trebue să es deasupra".

Ce va urma după aceea, nu-l preocupa de loc. Ba, mergând, simţea chiar coborându-se liniştea într'însul; era un drumeţ rătăcit de luni întregi, orbăcăind prin întuneric şi intrat însfârşit pe drumul cel bun. Incă puţin şi avea să ştie...

Pe calea Victoriei, mulţimea se revărsa în valuri. Anton îndesi paşii, apropiindu-se ca să nu piardă ţinta. Prin marea de capete ţinta lui era acum doar un puf de pene albastre care împodobea pălăria Lizetei. Dar la o răspântie, o aglomeraţie de trăsuri îl opri în loc. Tânăra femee traversase înainte. Când însfârşit trecu şi el, nu mai descoperi nicăeri puful de pene albastre. Işi făcu repede drum printre lume, se întoarse înapoi şi rămase apoi pe loc dezorientat cu tot. In faţa lui, gangul întunecos al unui hotel se deschidea îndărătul unei uşi monumentale. Un gând urât îl înfioră. Făcu un pas să intre înăuntru dar în faţa portarului galonat se opri şi se întoarse. Ce era să întrebe? Rămase năucit pe trotuar. De la o vreme observă că trecătorii îl priveau cam lung, întrebător. O fată se dădu în lături dinaintea lui, cu figura speriată. In luciul unei oglinzi, el văzu un chip fioros care îi semăna. Inţelese abia atunci cât sufere şi începu să meargă din nou, cercând să se reculeagă.

Aproape îndată, dintr'un magazin la doi paşi mai înainte, Lizeta eşi singură, cu un pachet pe braţ. Făcuse târgueli. Cum nu-i venise în minte gândul cel mai simplu? Zâmbind îşi potrivi paşii după ai ei, urmărind-o acum mai deaproape. O mai aşteptă dinaintea altor două prăvălii privind-o printr'un colţ liber de vitrină cum se tocmea cu vânzătorii, pipăind mătăsurile, încercând cu grijă calitatea, fără să cumpere mai nimic la urmă. Poate nici nu intrase cu gândul acesta, ci numai ca să întârzie, să-şi treacă vremea...

Era târziu. Soarele apusese. Doar câteva raze palide mai întârziau leneş îndărătul etajelor. Pe strada îngustă, gâtuită de clădiri eşite din linie, mulţimea îşi continua fără popas revărsarea-i neregulată.

Se însera. Dinaintea unei prăvălii, o lampă electrică se ilumină puternic; o vitrină alături se încercui cu globuleţe de foc şi, ca la un semnal abia aşteptat întunericul se coborî îndată, aproape brusc după ceaţa amurgului.

In drum spre casă Anton, în urma Lizetei, mergea acuma liniştit şi vesel, cu o poftă de a cânta cum nu-i venise de mult. Işi simţea sufletul uşor, deşertat de toate amărăciunile lunilor din urmă. Prin întuneric nu se mai furişa acum pe lângă ziduri. Dacă ar fi îndrăznit, s'ar fi apropiat cu totul de Lizeta şi, cu o mână pe braţul ei, ar fi rugat-o încet: „Iartă-mă. Am avut bănueli urâte, nedrepte şi tu nu eşti decât un cap crud de fetiţă care se distrează minţind fără scop". Şi i-ar fi explicat, ar fi făcut-o să înţeleagă nevoia de dreptate care era în el, starea de adevăr care îl muncea şi-l tortura în faţa celui mai mic echivoc. Ea avea să priceapă, avea să se schimbe...

Dar nu îndrăzni. Poate că la urmă, toate presupunerile lui nu erau decât închipuiri deşarte, poate că şi acum Lizeta avusese într'adevăr dorinţa să meargă la mama ei şi numai pe urmă se răsgândise. Voia să creadă astfel pentru nevoia de a-şi recâştiga odată liniştea şi se simţea în stare să uite tot...

Dar nu. Peste un ceas, când se aşezau la masă, Lizeta începu ea vorba:

— Ştii, mama ţi-a trimes sărutări...

Anton tresări, ca ars. Lizeta îl privea drept, cu ochii ei mari de copil.

— Cum? Ai fost la ea astăzi?

— Desigur. Ce fel te uiţi... Nu-ţi spusesem?

Anton îşi simţea mâinile tremurând. Se stăpâni totuş, ca să obţie însfârşit deslegarea. Intrebă cu interes:

— Şi... ce mai face mama?

— E bine. Adică nu tocmai. Inchipueşte-ţi...

Era vechiul sistem de a întări o minciună sprijinind-o pe alta mai complicată.

— Inchipueşte-ţi, a căzut şi şi-a scrântit o mână. S'a suit pe un scaun să aprindă lampa — dar i-am spus de atâtea ori să n'o mai aprindă singură — şi a lunecat, putea să... Dar, Toni! Ce te uiţi aşa?

— Minţi! îi zise el scurt.

— Cum?

El înmuie glasul, fără a-i slăbi hotărîrea.

— Minţi!

— Eu?

Era galbenă ca ceara. Dar Anton îi ţintea mereu ochii.

— Da, tu. Minţi ca totdeauna, cum ai minţit şi eri, şi alaltăeri... mereu... Crezi că mă înşeli dar eu văd tot...

Incerca să fie liniştit şi blând, ca să poată spune tot ce-avea pe suflet. Dacă nu apucă să vorbească mai mult. Lizeta, cu lacrimi în ochi, zvârlise şervetul şi fugise în odaia ei.

Anton rămase singur, nemaiştiind ce să facă. Se sculă de pe scaun şi începu a se plimba cu paşi mari împrejurul odăii. In locul hotărîrii dinainte, o nemulţumire grea îi apăsa inima: Se simţea vinovat el acum.

„Sunt un neghiob, se ocăra singur. De ce n'o lăsam în pace? Dacă m'ar fi înşelat, dacă mai ştiu eu ce... Dar pentru nimica toată... Ce-i nevoia asta caraghioasă de adevăr?

Auzea dincolo plânsul Lizetei. Era, cu tot dezacordul traiului ce duceau, prima lor ceartă.

Zăpăcit, mişcat de supărarea ce-o pricinuise, intră la Lizeta şi-i sărută mâinile, cerându-i ertare, alintând-o ca pe un copil. Imbunată însfârşit, tânăra femee se atârnă cu braţele de gâtul lui:

— Jur, Toni, că nu te-am minţit niciodată.

Fu într'adevăr ultima ei minciună.

O teamă rămăsese într'însa, strivindu-i pe buze şi zâmbetul viclean şi minciuna pe care obişnuinţa i-o flutura mereu. O teamă de copil ameninţat de o pedeapsă pe care n'o cunoaşte dar şi-o închipue grozavă. Tăcea atunci, cu conştiinţa unui sacrificiu de care soţul ei trebuie să-i ţie seamă, iubind-o înzecit.

Văzu curând că se înşela. Anton, liniştit acum, sigur că nu mai avea de ce să se teamă, căzuse iar în seninătatea dinainte şi nu se preocupa de ea mai mult ca de un obiect de preţ, ca de un lucru scump din casă. Era în firea lui, când nimic nu-l nelinişte a, ca să se lase cât mai adânc în scaunul confortabil al egoismului. Dar Lizeta se întrista, tânjea nemai simţindu-se iubită. Se făcu dulce, prevenitoare, căuta să ghicească cele mai mici dorinţi ale soţului, avea pentru el mii de atenţii... Nimic nu-l mişca.

Şi tânăra femee trebui să înţeleagă că drumul pe care din instinct apucase întâi, drum de capricii şi minciuni aţâţătoare, era singurul care-i punea în mâini arma potrivită. Trebuia ca Anton să sufere mereu...

Şi atunci, învingând orice scrupul, ea se resemnă să mintă iarăş.

ALICE GABRIELESCU.

Adeverul Literar şi Artistic
Preţul abonamentelor:
In ţară:
Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „
In străinătate:
Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Cărţi şi Reviste

Un răspuns

> Acuzatorul e d. *F. Aderca*, un omuleţ-maimuţă crescut în noroiul „Străzii Neptun", care luând înfăţişarea unui „Ţap" de pripas, behăe de câţiva ani prigonit pe la toate gardurile dosnice ale revistelor, trudindu-se necontenit şi zadarnic să sară în grădina literelor româneşti. Ca orice ţap, n'a putut ajunge nici fructele din vârful copacilor şi atunci ţâfnos şi fudul, a prins a roade coaja de pe trunchiu".
> *(George M. Vlădescu*, Licăriri, II. 13—Dec. 1923).

O recenzie a mea asupra revistei *Gândirea* (No. 164—27 Ian.) a avut darul să supere pe arţăgosul domn *F. Aderca*. Era acolo vorba despre „furtul Cezar Petrescu", acuzaţie pe care d. Aderca a adus-o autorului „scrisorilor unui răzeş", şi spuneam că această acuzaţie nu este de loc dreaptă, căci una e a fura dintr'un autor şi alta e a te ridica deasupra materialului acelui autor, pentru a-l plănui într'o realizare poetică superioară. Am mai amintit d-lui Aderca un singur lucru; *„să fie oare d-sa atât de curat"* (ca să se erijeze în cenzor al imoralităţii noastre literare?). D-l F. Aderca a sărit în sus şi a căutat să reacţioneze imediat. Era în joc reputaţia d-sale de scriitor.

Invectiva de cafenea, pe care d. Aderca o trimite direcţiei, cere sau publicarea ei pentru a spulbera „incalificabila mea insinuare" sau *„dovezile recenzentului dv. că lucrările mele literare ar avea origine în vreun autor străin"*.

Aici te-am prins, domnule Aderca! Va să zică d-ta îmi ceri să mă ocup de operă, vai, aşa de inexistentă, a d-tale şi să arăt, cu aceleaşi procedee, ceeace ai arătat d-ta d-lui Cezar Petrescu. In primul rând ţin să te lămuresc că în nici un caz nu m'am gândit la operă când m'am întrebat dacă eşti sau nu *curat*. Crede, domnule Aderca, că (n'am ce-ţi face) preocupările mele literare nu pot fi oprite în loc de un „Ţap" obrasnic, de o „Domnişoară" neruşinată sau de niscaiva „stihuri venerice". Pentru toate acestea e mai folositoare cartea d-rului Eraclie Sterian care are şi o valoare socială. M'am referit pur şi simplu, la meşteşugul d-tale de maestru al „cancanurilor literare" şi m'am indignat „iarăşi pur şi simplu", de această „incalificabilă faptă" a d-tale. Căci una e să fii înţelept şi să prinzi, cu mijloace proprii, pe un autor cu condeiul în scrisul altuia, şi alta e să fii prost şi să ţi se dea totul de-a gata în mână, cu recomandarea: „Scrie, domnule Aderca"! D-ta ce calificativ ai da unui asemenea prost, d-le Aderca?

Dacă pentru d. *Cezar Petrescu* (care nu ştie nici cum sunt, nici cine sunt şi opera d-sale păstrez aceeaş încredere pe care i-am arătat în toate recenziile mele de până acum şi dacă încă afirm că este singurul scriitor din generaţia nouă (alături de I. Dongorozi) care şi-a conturat definitiv o personalitate, pentru opera d-lui *F. Aderca* (atât de gelos pe scrisul şi succesul altora) mai am un singur cuvânt de spus (e şi o răfuială veche): *„Scârţâe*, d-le Aderca!". Expresia e a dumitale.

GEORGE BAICULESCU.

HORACE VAN OFFEL: *Les deux ingénus*. Ed. Bernard Grasset, Paris. 1923.

Bernardin de St. Pierre a dat unui roman asemănător numele de „Paul et Virginie"; H. Van Offel îl numeşte „Les deux ingénus". Deosebirea mare stă în aceea că eroii romancierului din urmă se numesc Raphail şi Yella. Este aceeaşi poveste a unei iubiri nevinovate, încântătoare nu numai prin sinceritate, dar şi prin acel cadru intim al vieţii de marinar pe care Van Offel a isbutit, pe alocuri, s'o descrie cu intensitatea cu care a descris-o un Pierre Loti. Sufletele celor doi eroi s'au cunoscut de timpuriu şi a prins a înmuguri în ele dragostea încă de pe vremea copilăreştilor jocuri de pe coasta Oceanului. Era în simţământul lor o predestinare, era legătura care nu îndrăznea să creadă vre-odată în răutatea vreunei despărţiri. Totuş Raphail este silit să părăsească „Ile de France" pentru a călători şi a-şi face o situaţie pe continent, pe când Yella este datoare să rămână mai departe la părinţii săi din Péron.

Povestea se încheie aci cu o emoţie puternică. Autorul ei a ştiut să presare printre evenimentele descrise o graţie şi un lirism plin de suflul nostalgiei al revederii. Pare o poemă în felul aceleia din „Mireille" a lui Mistral, în care descripţia însăşi cuprinde în sine frumuseţi evocatoare. Ceeace este mai interesant în romanul lui Van Offel, este felul neobişnuit cu care a îmbrăţişat otată liniştea vieţii familiare, tot tumultul porturilor Flandrei, toată întreţăierea de tipuri streine şi indigene. Nimic din caracteristica provinciei n'a scăpat ochiului de fin observator al autorului. Romanul, scris în ton autobiografic, poartă în sine calitatea unei rare modestii, atât de neîntâlnită la scriitorii de astăzi.

CULTURA (Ianuarie) apare la Cluj sub direcţia d-lui *Sextil Puşcariu*. Tipărită în patru limbi (cu redacţia încredinţată d-lor *Yves Angier* — pentru partea franceză, *Lucian Blaga* — pentru partea românească, *George Kristof* — pentru partea ungurească, *Oskar Netolieczk* — pentru partea nemţească) revista ţinteşte să pună trăsătura de unire între toate cunoştinţele etnice din noulle teritorii româneşti, cu specială privire asupra Ardealului. Numărul, de care ne ocupăm în notiţa de faţă, are un caracter de comemorare. Un articol asupra lui „Dimitrie Cantemir" publică d. *N. Iorga*, asupra lui „Andreiu Şaguna" d. *I. Lupaş*, asupra lui „Gheorghe Lazăr" d. *Sextil Puşcariu*. Dintre articolele în limbi străine sunt de remarcat cele semnate de dr. *Karácsonyi Ianos* şi dr. *Oscar Netoliczka*.

Bune traduceri din Eminescu dau *Reval Károly şi Zoltán Tranyo*. „Melancolia" în traducerea celui din urmă, se apropie mult de original şi prin exactitatea imaginilor şi prin acea muzicaltate minoră din întreaga poezie a lui Eminescu. Interesantă cronica revistelor româneşti a d-lui *N. Georgescu-Tistu;* cronica „teatrelor ungureşti în România", susţinută de directorul teatrului unguresc din Cluj, dr. *Janovics*, rezumă activitatea acestui teatru şi anunţă pentru acest sezon reprezentarea piesei „Paianjenul" a d-lui *A. de Herz* şi „Zamolxe" de *Lucian Blaga*.

Revista apare odată la două luni, iar preţul exemmplarului e 30 de lei.

* * *

NAZUINŢA (Dec. 1923 — Ianuarie 1924). continuă publicarea romanului „Renunţare" de d. *Al. Popescu-Telega;* atitudinea pe care o are în faţa vieţii personagiul principal al operii (care este un roman autobiografic) s'ar putea rezuma în cele câteva rânduri dela sfârşitul capitalului al VII-lea:

„Aşa am fost totdeauna, să puiu comentarii vesele ori triste în marginea vieţii, să cânt pentru alţii, să scriu biletele preţioase Roxanei, în numele lui Ciprian, şi să mă mulţumesc numai cu firimiturile rămase dela ospăţul iubirii, la care, de obiceiu sunt poftiţi numai cei tari, frumoşi şi cutezători".

Schiţa d-lui *Ion Dongorozi* reuşeşte cu mijloace simple să ne urzească o sugerare de sentimente care învăluesc figura lui „Kir Vasile Bălănescu" într'o atmosferă senină, rareori întunecată de ecoul unor împrejurări grele. „Soarele" schiţa d-lui *Sandu Teleajen* este plină de frumuseţi de limbă, pe lângă versurile colaboratorului nostru d. *Radu Gyr* din care scoatem imaginea din următoarele versuri:

„De straşina ce stă să se dărâme
de-atâta 'mpovărare, —
s'au agăţat ca nişte braţe rugătoare
de scăpare,
căruntii ţurţuri, (tristele-mi fărâme
de gânduri împietrite de ninsoare"...

O cercetare de monografie asupra mănăstirii olteneşti „Strehaia" semnează d. *I. B. Georgescu*, o traducere din Joâs Grave, d. *Al. Popescu-Telega*. Instructive articolele d-lor *C. V. Gerota* (Pe marginea epopeii) şi *Paul D. Papadopol* (cei dintâi scriitori poporanişti) care studiază din mai multe puncte de vedere personalitatea literară a lui Alecu Russo.

Cronicele, bogate ca totdeauna, se datoresc d-lor Al. Popescu-Telega, Ion Dongorozi şi C. D. Fortunescu.

G. B.

* * *

A apărut: **ALMANAHUL ŞTIINŢEI pe 1924, sub direcţiunea d-lui L. FLORIN.**

Un volum format (40) tipărit pe hârtie de lux, cu desemne de Popa, Dragoş, Jov, Iordache, ş. a.

Almanahul cuprinde articole de **Iuliu Barasch, Victor Anestin, I. Simionescu, prof. dr. Parhon, prof. dr. Manicatide, prof. Hurmuzescu, prof. Minovici, prof. Herovanu, General dr. Sava Goiu, L. Florin, Ing. Hoisescu, Ing. Leonida, Ing. Iacobeanu, Eugen Botez, dr. Gancevici,** ş. a.

Almanahul are numeroase gravuri, (fotografiile lui **EINSTEIN, FLAMARION,** ş. a.)

Preţul unui exemplar: 40 lei.

Redacţia şi Ad-ţia: Bucureşti, Calea Victorie 60 (Pas Imobiliara, Atelierele Brănişteanu).

CITIŢI **CUVANTUL LIBER** NUMARUL 3

Revistă politică săptămânală

Director: EUGEN FILOTTI

cuprinde articole semnate de publicişti valoroşi asupra chestiunilor politice şi culturale actuale

Cereţi şi răspândiţi această revistă în adevăr independentă

EXEMPLARUL 5 LEI

ÎNSEMNĂRI

Năpasta

Reluarea dramei lui Caragiale pe scena „Teatrului Național" din Capitală, ne sugerează câteva reflecții pe cari poate e bine să le și exprimăm.

Autorul comediilor brilante „Scrisoarea pierdută" și „Noaptea furtunoasă" și „De ale Carnavalului" s'a manifestat dela început un **geniu** teatral, cum nici înainte, nici în urmă, n'am avut altul. A intrat de-a dreptul în gustul, în spiritul publicului Bucureștean — căci firește, în epoca aceia, prin anii 1880—90, nu putem vorbi de un **alt** public,, căci nu exista alt teatru, decât cel din Capitală. Verva lui satirică a fost atât de scânteietoare, umorul prins din viața noastră de provincie și de mahala, atât de cald și viu și adevărat încât marele scriitor al „Facliei de Paște" a cucerit spontan, în hohote de râs și aplause frenetice — nemurirea.

Râsul și aplausele resună aceleași de câte ori se reiau aceste comedii, după mai bine de jumătate de veac dela primul lor succes. Și vor resuna încă multă vreme, atât poate, cât va trăi Teatrul românesc, căci Caragiale este Molierul nostru. Firește, azi, când autorul nu mai este între noi, aplauzele înviorează sufletele artiștilor **lui**, interpreți coogenial. D-na Maria Ciucurescu, I. Brezeanu, etc. se vor bucura toată viața lor de mari artiști, de acelaș triumfal succes ca la prima reprezentare a „Nopții Furtunoase".

Nu se petrece la fel cu „Năpasta", singura **dramă** pe care autorul a scris-o în strălucita lui carieră de teatru.

La reluarea ei am simțit încă odată aceiaș strângere de inimă dureroasă, pe car eo resimțim de câte ori asistăm la reprezentarea „Năpastei".

După un șir de ani de uitare, reluarea aceasta, în viața nouă a teatrului nostru — astăzi, când avem un teren mai larg pentru desvoltarea lui, și un public mai înțelegător rostului acestei arte — și avem atâția tineri autori cari așteaptă — mulți dintre ei, poate cu îndreptățită înfrigurare: **debutul** lor, — reprezentarea „Năpastei" este, negreșit, o pioasă închinare gloriosului ei autor — și nimic altceva. Căci „Năpasta" nu s'a bucurat nici odată de succesul comediilor lui Caragiale.

Ori cât rol ar juca sugestiunea în artă, ori cât de mare a fost aureola de glorie a autorului sub a cărui manta strălucită teatrul nostru a primit piesa și artiștii lui, cei mai de frunte au străduit să ascundă defectele operei „Năpasta" n'a avut nici odată triumful, indiscutatul, definitivul triumf.

A triumfat doar Ion Brezeanu în rolul nebunului, a năpăstuitului Ion. Dar triumful artistului nu-i întotdeauna și al — autorului.

Vina nesuccesului — se zice — că ar fi fost dela început și întodeauna — Anca! Un rol greu, de mare composiție — pe care nici una dintre artistele noastre nu l'a înțeles, și la putut interpreta după concepția autorului.

De aceia „Năpasta" a fost reluată și rolul Anchei studiat de alta și alta artistă de câte ori s'a ivit un nou, puternic talent femenin. Zadarnic! Directorii, artiștii, criticii analizau drama, cum analizează doctorii boala unui copil prea scump, a cărui **viață trebue** cu ori ce preț, salvată. Nu se poate lipsi teatrul nostru de **singura** dramă a marelui Caragiale. Nu se poate ca ea să moară!

A fost tradusă în limba germană, jucată la Berlin. Mi se pare și la Paris în franțuzește. Faima autorului și subiectul piesei, extrem de interesant, au îndreptățit speranța unui mare succes.

Care însă, vai, durere, nici odată nu s'a putut pe deplin realiza.

„Năpasta" a rămas, cea se este: o stranie, nereușită lucrare teatrală!

Dragomir, cârciumarul din sat, îl ucide pe țăranul Dumitru, ca să-i poată lua nevasta, pe Anca, pe care o iubise de când era fată.

Anca se mărită după Dragomir, deși bănuise crima lui și-l iubise pe Dumitru „ca lumina ochilor". Trăește 9 ani cu ucigașul, chinuindu-l cu bănuiala, numai de dorul răzbunărei.

Dragomir devine bețiv, brutal, pierzându-și, aproape, mințile de remușcare.

„Ține toate soroacele mortului" îl visează, îl vede înaintea lui. Și durerea că Anca, pentru cine a făptuit crima nu-l iubește, îl aduce la disperare. Vrea să plece în lume, să-și piardă urma, căci legea prescrie pedeapsa după zece ani, — și el nu mai are decât un an!

Dar iată că fuge dela ocnă Ion, înebunit de urgia **năpastei**, căzută asupra lui. Se întâmplă să treacă prin locul crimei, să-l găsească pe Dumitru mort și să-i fure punga și amnarul, umplându-se de sânge. A fost judecat, dus la ocnă, unde și-a pierdut mințile. In nebunia lui, copilăroasă și poetică — să ia după o mierlă, apoi după o veveriță „trimisă de Maica Domnului" să-i arate calea libertății. Vine la cârciuma lui Dragomir, în timp ce Dragomir e prin sat să-și vândă vitele și să plece în lume... Anca e singură și-l descoase. Nebunul se destăinuește, că are o fulgerare de bucurie. „Dumnezeu mi l-a trimis!" Dragomir se întoarce beat, aprins de dorul Anchei. Ea-i vorbește de Dumitru, sfârșind cu acuzarea în fața nebunului, care iese alucinat din cămara unde-l culcase Anca. „Uite, acesta l'a omorît pe Dumitru, nu tu!" Ion într'un acces de nebunie se înjunghe cu un cuțit. Anca îl denunță pe Dragomir ca ucigașul lui Ion și oamenii îl duc la închisoare.

„Răsplată pentru faptă, **năpastă** pentru năpastă" îi șoptește la ureche Anca, nefericitului, năucitului Dragomir.

Subiectul e admirabil. De un dramatism profund, omenesc, logic, firesc și original. Căci **geniul** fuge de banal, de imitații. Concepția dramei e înaltă.

Criticii au găsit totuși că rolul Anchei este rău conceput. Cum se poate: o femeie să trăiască 9 ani cu un om, **numai** de dorul **răzbunării**? E crud, și nu-i în firea femeii asprimea cu ce Anca asistă la chinurile lui Dragomir și neîndurarea ei când el îi mărturisește cât de mult o iubise și că „numai de dorul tău l'am repus" e chiar monstruoasă.

Caragiale cât a trăit și a fost el însuși martorul chinuit al svârcolirilor „Năpastei" în mâinile criticilor și ai artiștilor, cari nedumeriți, se sforțau s'o scape și nu izbuteau totuși s'o impună gustului public, — Caragiale susținea că Anca lui n'a fost înțeleasă și nici odată **bine** interpretată. Cu toate că au încercat rolul **toate** artistele noastre de frunte, dela Aristița Romanescu, Agata Bârsescu, Marioara Voiculescu, până azi când s'a încredințat acest rol oficial, Olimpiei Bârsan. Nici una însă nu i-a putut da viața cuvenită — admisă în artă.

Și nu-i concepția rolului de vină, — nici eminetele Șartiste. Caracterele omenești, — se înțelege și cele femeești, — pot să fie cât de abstracte — **căci** infinită este varietatea, slăbiciunea și brutalitatea, firea complicată a omului. Greșeala „Năpastei" și în special a Anchei este: **lipsa de inspirație** a maestrului, când **a scris** această operă a lui. Concepția, sufletul, au covârșit execuția, căreia îi lipsește nervul susținător.

„Geniul nu-i decât o lungă **răbdare**" a zis nu știu care înțelept.

Geniul acesta nu i-a stat în ajutor **meșterului**, în clipa când a prins **cuvântul** să întrupeze prin el aievea, în carne și oase pe Anca Dragomir și mai ales pe Gheorghe dascălul, cel mai slab din toate personagiile „Năpastei".

Caragiale a fost un talent impulsiv. Schițele, satirele și comediile lui isbucnesc din inspirația **creatoare**, plină de scânteietoarea acestei verve impulsive. La nuvelele lui dramatice se simte încordarea, El însuși o mărturisea: scria foarte greu și **aristrocratica** îl chinuia, mult, îndelung, până isprăvea bucata. Drama, în gen tragic, a **covârșit sistemul** nervos. „Năpasta" e forțată, chiar rău înscenată uneori. Se simte lipsa de inspirație în dialoguri și în înodarea acțiunei teatrale. Chiar, la el, atât de abil în artă aceasta! Cum de n'a recunoscut maestrul unde este buba și n'a **scris** încă odată, sub imboldul **adevăratei** inspirații, această **unică** dramă?

De ce nu i-a dat sufletul **artistic** un dram de frumusețe măcar, Anchei? Și un **suflet**, care să încălzească monologurile ei, ezitările, schimbările, și toată mișcarea ei nefirească pe scenă!?... Și stângăcia iarăș nefirească a lui Dragomir?... Și n'a dat un farmec oarecare amorului naiv al lui Gheorghe, tânărul învățător, băiat **frumos**, care o iubește pe Anca, cea serioasă, pururea îngândurată, care nici odată nu-i zâmbește măcar?...

Maestrul a plecat dintre noi și nu ne poate răspunde.

Dar dacă totul e stângaciu, nefiresc și uneori jignitor de neartistic în această **„Năpastă"** a celui mai celebru autor al nostru, este totuși o **creațiune**, care salvează **drama** și n'o lasă să moară: tipul lui Ion nebunul. Interpretarea pe care i-a dat-o Ion Brezeanu dela început și o susține cu aceiaș virtuozitate și astăzi.

De dragul lui Ion, nu se îndură teatrul nostru să scoată din repertoriul său „Năpasta". **Inspirația**, de lipsa căreia ne plângem la **crearea** celorlalte tipuri ale dramei și în deosebi al Anchei, se concentrează toată și se grămădește în sufletul naiv și duios al sărmanului nebun. Povestirea evadării, chemarea veveriței și câteva alte scene ale lui, sunt clasice, salvează parcă toate lipsurile dramei.

Deși critica ar putea să obiecteze că nu ajunge: un singur rol, ori cât de reușit, nu poate să umple o dramă și că „Năpasta" ar trebui jertfită. Publicul **care vine la teatru plătind** distracția **artei**, pretinde, **în primul rând, un total** de impresii bune, frumoase, armonioase și numai în al doilea rând se bucură de virtuozitatea izolată a artistului. „Năpasta" totuși va trăi încă multă vreme.

Cel puțin atât cât va trăi Ion Brezeanu, farmecul tealentului său magistral și școala lui.

Și vecinic va fi un Ion, nebunul triumfător care va cuceri sala în aplauzele publicului emoționat de sugestiunea magicului fluid al artei.

Și vecinic va fi o nenorocită, rigidă Ancă, învinsă, ori cât de mare va fi talentul artistei și ori cât studiu și stăruință va pune ea în interpretarea acestui caracter de femeie, fără suflet și reliefare artistică.

CONSTANȚA HODOȘ.

Un doliu

La Rânmnicul-Sărat a încetat din viață tânărul poet Ionel Pavelescu. Vestea e cu atât mai dureroasă cu cât talentatul scriitor moare la 33 de ani.

Ionel Pavelescu, frate cu Cincinat, n'a făcut parte din cenaclele care decretează glorii și nici n'a colaborat la revistele mari care însoțesc publicarea cu elogii la adresa autorilor. Capabil de sentimente profunde în versurile lui originale impecabile ca formă, ironic în epigramele prin care se întrecea cu fratele său, Ionel Pavelescu, excela în sonete și a dat cele mai bune traduceri din Hérèdia, maestrul lui.

Moartea ne-a răpit un talent, dela care literatura noastră putea nădăjdui mult.

Contribuții la istoricul societății „Junimea" dela Iași
Scrisorile lui D. Petrino către d-l I. C. Negruzzi

publicate de GH. CARDAȘ

VI.

Munții Carpați, 3 Iulie 1874.

Iubite amice!

Din causa absentării mele din Cernăuți mi-a parvenit abea nainte de vr'o doue zile perioasa D-voastre scrisoare din 14 Iunie, și mă grăbesc a vă respunde. Vă mulțumesc de astă dată cu toată sinceritatea cu care binevoiți a objectivisa (ertați incorectitudinea acestui cuvânt) procedarea, cel puțin stranie, a criticilor Junimei față de mine, păstrându-mi ceea ce-mi este mai precios decât orce, adecă simpatiile D-voastre personale. Această încredințare din partea D-voastre îmi este cu atât mai plăcută, fiindcă o faceți **malgres le procédé etrange** al susnumiților Domni. Bunătatea D-voastre mă mângăie îndeajuns de amaru înse neîntemeiata hostilitate a corredactorilor stimatei D-voastre foi și vă pot încredința că voi ști totdeuna să fac o deosebire între un autor de valoarea D-voastre și între spiritele obscure și confuse ale producătorilor de nonsensuri hexametrice etc.. dela a căror gust estetic nu aș [fi] voit să atârne publicarea sau nepublicarea scriptelor mele, cât de mediocre ar și fi aceste. Remânem dar amici până la acest punct, pe care înțeleg că nu mi-l puteți acorda altfel, de cât pe tăcute.

Acum însă trebui să resping unele reproșuri ce-mi faceți și pe care nu le merit.

Hostilitatea în contra Junimei nu este provocată de mine, ce impusă de insuși ea. Eu nu m'am oprit la critica din cale afară părtinitoare a D-lui Maiorescu, în care își exprimă D-sa mai mult o opinie, decât altceva, bravând astfel opinia publicului inteligent și competent, pentru a ne impune nu cumva pe mai buni, decât acii condemnați de D-sa, ci pe Bodnărescu, Eminescu, etc. Eată de exemplu ironie și dovadă de puțin sens poetic. „das Uerständuiss ist Haupteigenschaft des d... zice mult citatul Goethe. Vra să zică lipsa acestii calități într'o critică este însuși cea mai armonică critică a D-lui Critic. Aceste înse nu m'au mierat, fiind deprins la de aceste. Pumnul avea literații săi, necunoscuți de alții, dece să nu aibe și Maiorescu pe ai sei? poporul român cu toate aceste va păstra pe ai sei? Eu, știind aceste, și cunoscând afacerea traducerii din Gablitz, tipărită în neființa D-voastre, m'am adresat dar numai către D-voastră, neputând avé încredere în gustul acelor carii, fără D-voastră tipăresc cele ce le caracterizază îndeajuns, și sufăr mult în ambiția mea că cele ce v'am trimis, au fost supuse opiniei acestor Domni, lucru însă care nu se obicinuește în nici o țară.

Autorul se presentă publicului, critica îl combate și publicul îl admite sau îl condeamnă. Jurnalul este mediul între autor și public, acolo acești doi se întâlnesc, acolo apare și criticul și lupta începe... Alt chip nu există, și un autor, care ține la sine, nu se poate supune unui examen, înainte încă de a cunoaște opinia publicului, din causa foarte logică, că examinatorii sînt numai o parte a publicului, și ca atare nu au dreptul de a forma o literatură pe din dosul culiselor. Afară de asta, admițând acest cas imposibil, atunci criticii ar fi de prisos (lucru neauzit) fiindcă examinatorii ar trebui să admită numai capodeopere. Vezi înse Convorbirile din 1 Iunie 1874, poesiile și anume: **Pe un mormânt** și convingiți despre contrar. Aceste poesii au trecut examinul și — minune — s'au tipărit.

Cred că ați fost absent și de astă dată!

Eată unde este ridiculul acestii procederi și eată dece nu sînt înțeles cu ea.

„Severitatea", mi-ați zis într'o scrisoare „este ridiculă față cu alții, când n'o observăm cu noi înșine" și mă plec naintea acestor cuvinte, de vreme ce v'or fi puse în practică. Eu sunt deprins la critice și cred chiar că nici o critică nu poate fi destul de severă; înse de atâta tocmai nu înțeleg indulgența Junimei față cu unii, ce este mai vătămătoare pentru alții, decât asprimea cea mai mare. Reviind la alt pasagiu al scrisorei D-voastre trebui să mărturisesc, că în privirea limbei Convorbirile îmi convin mai mult decât orce altă foae și că nu m'aș fi dispărțit de ele, dacă aș pute să am a face numai cu D-voastră. Un autor are nevoe de o foae, înse o foae, care să reproducă acele ce scrie el, nu acele ce-i plac ei. De atâta sînt silit a căta și eu o foae, care să-mi facă această plăcere. La care foae mă voiu adresa, nu știu încă, pentrucă nu le cunosc îndeajuns și pentrucă limba îmi pare un ce esențial.

3

Vedeți dar că sînt sincer; și că cele ce vi le zic, nu sînt spontane ce cugetate și recugetate de multă vreme.

Eu mă ocup mult cu literatura, și pot zise serios, și anume am dorința de a îmbunătăți gustul prin traduceri.

Am și tradus o mare parte din „Die Alligenses" de Lenau. Tendența și scopul meu sînt deopotrivă cu tendența și scopul ce'l aveți, D-voastră, de atâta am și cercat să lucrăm împreună și aș fi dorit mult s'o putem face; regretez că nu este posibil și că mi-o refusați.

Curagiul meu însă nu va slăbi, și de nu voiu pute îmbunătăți alte, gustul meu estetic nu mi'l voiu corupe nici odată și voiu recunoaște totdeauna cele ce sînt bune la alții fie amici sau adversari. Vă rog dar să mă înțelegeți bine, că nu mă feresc de critică, ci de arbitragiu în critică, și repetez încă cu D-voastre aș supune bucuros unele și altele pentru dejudecare, dacă s'ar puté face, fără a cunoaște opinia celor nechemați în literatură?

Eu mă aflu acum într'o călătorie prin munții noștri și vă rog cu această ocasie să binevoiți a-mi adresa atât Convorbirile, cât și orce ați dori a-mi împărtăși, pentru ca să-mi parvie mai curând la adressa: **Herr Alecsander Sanerqueil für Demeter Petrino in Czernovitz Lupulisches Hans.**

Ca dovadă că țiu mult la simpatiile D-voastre și că vă rog să mi le păstrați, și de vreme ce nu mă bucur de acele ale Junimei, care m'a disgrațiat, vă trimit .... și nu pentru Convorbiri, o mică poesie, care a plăcut mult la mai mulți compatrioți ai D-voastre din Iași, compatrioți de sexul frumos.

MOLDOVA

I.

Intre Dunărea bătrână
Și'ntre muntele Carpat,
Este patria română
Cu-al ei soare fărmecat;
Ea se'ntinde pân' la Mare,
Și în sînu-i dulce are
Multe mîndre, dulci comori,
Multe văi încântătoare,
Grădini mute roditoare,
Codri, păseri, stele flori.

II

Are cruci de amintire
Pe morminte de eroi,
Monumente de mărire
Din vremi mîndre de resboi.
Are tot ce 'nsuflețește
Pe acela ce trăește
Mîndru pe patria sa;
Ca și alte țări în lume...
Ea cu falá al său nume
Or și unde'i va purta.

III

Insă inimi iubitoare,
Așa ochi, așa femei
Ca 'n Moldova, sîntul soare
N'a văzut pe alte căi.
Deci Moldova să-mi trăiască,
Ea-i grădina românească,
Patria amorului,
Unde's sărutări mai sfinte
Și dismierdări mai fierbinte,
Decât raza soarelui!

Stringându-vă mâna cu adevărată și sinceră amiciție sînt ca totdeuna al D-voastre devotat amic.

D. PETRINO

NOTE MĂRUNTE

Ereticul

Cazul preotului Tudor Popescu e încă în discuție. Pentru prima oară la noi, o chestiune religioasă a putut preocupa și pasiona indivizi din toate straturile.

Cei ce l-au ascultat predicând și mai ales cei ce nu l-au ascultat și-au spus pe rând părerile:

— E un eretic!
— E un iluminat!

Și nu s'au putut convinge unii pe alții.

Este părintele Tudor vinovat? Să-l numim eretic fiindcă înclină spre o religie mai simplă? Fiecare ramură a bisericii creștine se crede plutind ca singură în apele adevărului. Fondul credinții e acelaș la toate, numai forma diferă. Dar care e cea adevărată? Invățătura lui Isus, atât de luminoasă și de simplu predicată stă încâlcită azi în simboluri fabricate de oameni, înăbușită sub practici meschine, rude deaproape cu păgânismul. Popa de la Cuibu-cu-Barză le-a dat deoparte, descurcând locul. E un eretic?

Habotnicii ortodoxiei își astupă urechile: „Lăsați-ne credința!" Singură discuție pe tema acesta le pare o profanare. De ce?

In orice chestiune, din ciocnirea ideilor ese lumină, numai Biserica ne impune: Crede și nu cerceta! E ca și cum s'ar teme.

Sâmburele credinții pe care-l avem toți sădit în noi din școală, din obiceiuri, poate rodi în suflete predispuse dar cei mai mulți ca să creadă, au nevoe să fie convinși. Biserica nu-i chiamă prin nici un mijloc. Aceasta încă n'ar fi un rău. Dar ce mijloc are acela care chiamă singur credința, care s'ar agăța de ea în clipe de descurajare și n'ar mai părăsi-o?

El o caută și n'o găsește nicăeri. Biblia îi pare anostă de citit, fiindcă nimic nu l-a pregătit la aceasta. Cărțile marilor cugetători îl hurducă mai rău pe carul îndoelilor. Intră într'o biserică. Un popă morfolește pe nas versete ininteligibile, o doamnă se strecoară cu grație aprinzând lumânări ici și colo, câteva babe în fund își rod genunchii în mătănii fără număr... Atmosfera de răceală și de silă care respiră din pereții umezi, din cetania misterioasă a preotului și din privirile obosite ale celor ce ascultă, îl gonește, dezamăgit... Și pe urmă renunță.

Iată un suflet perdut pentru biserică. Și ca acesta, cu miile. Credința agonizează și capetele mari bisericești n'o pot tămădui. Dar atunci, de ce să ne închidem mai departe în carcera dogmelor învechite și să nu ne resemnăm a primi într'un fel aerul?

Dacă preotul Tudor Popescu a putut printr'o neînsemnată alterare în tradiții — care de fapt nu șterge nici o dogmă din Evanghelie și nici nu le atacă forța lor creștină — dacă singur a putut să strângă în jurul lui noi și mulți credincioși, oi rătăcite, când e cert că avem și alți buni predicatori, nu-i acesta un fapt luminos? Chiar dacă numai dorința de ceva nou i-a atras pe acest drum, de vreme ce la capătul lui stă Credința, nu-i mai cuminte să le-o satisfacem cu prețul unei ușoare călcări peste rigida și sterila intoleranță?

Povestiri pentru copii

Literatura pentru cei mici înflorește și la noi. Copiii de azi au ce citi. Noi, după ce dădeam gata pe Ispirescu și Creangă eram reduși la câteva cărțulii: snoave cu țigani, poezioare sarbede și aventuri haiducești a căror grozăvie ne tulbura și în somn.

Azi, alături de basmele închipuite, se scriu mai ales povestiri reale, cu scop instructiv. E mai bine. Copilului îi place fantasticul dar a-i împuia capul numai cu isprăvi de pe celalt tărâm — fie ele minunate sau grozave — este a-l înzestra cu o imaginație bolnăvicioasă care numai bine nu-l poate sluji în apriga viață ce-l așteaptă. Să ne gândim apoi că cele mai dulci amăgeli, cea mai frumoasă legendă care îl farmecă astăzi devine pentru el prilejul unei decepții, mâine. Copilul care ani de zile a fost încredințat că Moș-Crăciun în persoană îi aduce darurile în seara de Ajun, se simte îndurerat, revoltat, când află că acest bun moșneag nu există, că a fost mințit de părinții care lui îi interzic cel mai mic neadevăr.

Oare copilăria nu-i destul de frumoasă ca s'o mai împopoțăm cu minciuni? Nu-și împletește ea singură fantezii fermecătoare din cel mai simplu lucru? Adevărul luat ca bază a educației, adevărul spus și cerut oricând și oricum, ar fi poate din noianul de metode sterile singurul capabil să ne dea caracterele dintr'o bucată după care tânjim. Firește, nu vom da pe foc poveștile și legendele minunate, dar copilul să știe că toate sunt închipuiri. Să aibă mereu dinainte noțiunea luminoasă a posibilităților, a prăpastiei care desparte realitatea de închipuire, adevărul de neadevăr. Când nu va mai întâlni nicăeri minciuna cu fața ei ademenitoare, nici gândul că s'ar putea sluji de ea nu-l va mai atinge.

Desigur, pe calea aceasta, exemplul viu are rol hotăritor. Dar și scrierile povestitorilor să pornească tot din acest punct: Adevăr. La vârsta când orice lectură lasă în brazda fragedă a minții lui sămânța viitoarelor rodiri, să culegem cu grije neghina. Scriitorii cei buni să știe că acest gen nu-i nici mai prejos nici așa ușor cum s'ar crede și să dea copiilor, ca un dar din parte-le, cartea bine scrisă.

Deocamdată copiii citesc tot ce li se dă, citesc mai mult decât oamenii mari. Incep chiar să aleagă. Instinctul lor liber înșeală mai puțin decât judecata rațională a maimarilor lor. E un progres. Acești copii, ajunși în adolescență cu gust deja format, vor cunoaște de timpuriu sfânta oroare pentru literatura de scandal și pentru goala frazeologie.

A. G.

ANUL V. — No. 167

3 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 17 Februarie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

MAMA

In vaduri ape repezi curg
Și vuiet dau în ca e,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.
Pe malul apei se 'mpletesc
Cărări ce duc la moară —
Acolo, mamă, te zăresc
Pe tine 'ntr'o căscioară.

Tu torci. Pe vatra veche ard,
Pocnind din vreme 'n vreme
Trei vreascuri rupte dintr'un gard
Iar flacăra lor geme:
Clipește-abia din când în când
Cu stingerea 'n bătaie,
Lumini cu umbre-amestecând
Prin colțuri de odaie.

Cu tine două fete stau
Și torc în rând cu tine;
Sunt încă mici și tată n'au —
Și George nu mai vine.
Un basm cu pajuri și cu smei
Incepe-acum o fată,
Tu taci și-asculți povestea ei
Și stai îngândurată.

Și firul tău se rupe des
Căci gânduri te frământă,
Spui șoapte fără de 'nțeles
Și ochii tăi stau țintă.
Scapi fusul jos; nimic nu zici
Când fusul se desfiră...
Te uiți la el și nu-l ridici
Și fetele se miră!

. . . .

G. Coșbuc

PRELUDIU

(Din însemnările Locot. RADU BALDOVIN)

23 August 1916

Deasupra pădurilor de sălcii, învins, soarele își risipește ultimele valuri de purpură. Cu aripi obosite, rațe sălbatice, sboară spre cuib și undele turburi ale Dunării, în bătaia vântului răcoros, preludiază un imn singurătăților de baltă.

Remorcherul ne duce în sus de ape, spre necunoscut. In jurul meu, pe șlep, camarazii mei, în grupuri, stau de vorbă. Ce vorbesc, ce amintiri desgroapă din fundul satelor de pe Bărăgan, nu știu! Dar, în sufletul lor, ca și în al meu, din tainițile vremii evocator răsar amintirile...

Bărăganul nostru, cu întinderile lui, cu soarele fierbinte, cu serile acelea cu răsărit de lună plină, roșie, cu nopțile acelea calme și cu tăceri adânci, cine știe când îl vom mai vedea...

Șlepul alunecă, încet, în sus de ape și în vălul tristetelor nemărginite, umbrele serii ne cuprind. Din culcușul meu de pe căruță, privesc în urmă pe apele ce curg și mă gândesc la viața mea trudită de până acum, la viața mea pe care de azi înainte nu mai aveam dreptul s'o stăpânesc.

Orașul bucuriilor mele adolescente mă cheamă, și-l revăd în fastul plecării noastre la răsboiu. Revăd întreg alaiul de flori, de zâmbete și lacrimi, revăd bulevardele cu frunzele galbene ale începutului de toamnă și aud sirenele remorcherelor țipând despărțirea.

Nu mai eram al meu. Și erau urale de glorie, și erau totuș lacrămi de durere, și era o nesfârșită energie în sufletul nostru.

O undă molatică de vânt mi-aduce un parfum de trandafiri. Mecanic mă îndrept spre bagajul meu așezat spre margine de bord:

— Simioane, dă-mi florile...

M'am îngropat cu fața în parfumul buchetului de flori și fără să vreau m'a podidit plânsul. Și-am simțit primele păreri de rău, peste cari, cu încetul, voința de a rupe cu viața molatecă și atât de stearpă o orașelor, începea să prindă stăpânire.

Sublocotenentul Șerban veni lângă mine și mă mângâiă prietenește. Simion aprinse un felinar și dintre florile risipite luai și citii într'o scrisoare, ascunsă între petale, mărturisirea celei ce mă iubea. Prietenul meu m'asculta tăcut și simțeam că și în sufletul lui se petrecea aceeaș despărțire. Și mi-adusei aminte de tablouri văzute în copilărie, de tablouri cu răsboinici cari plecau la luptă și se despărțeau de iubitele lor, în umbra vreunei grădini și sub ploaia florilor de cireș, în pragul unei porți bătrânești arcuite, sau pe țărmuri cu corăbii bătute de vânt... Și par'că în sufletul meu, cu ritmuri de viață multiplă, se concentra în decorul unui port modern, toată durerea despărțirilor din trecut.

In lumina roșiatică a felinarului prins de baioneta unei arme, citii scrisoarea.

Era duioasa mărturisire către cel pe care poate îl pierde pentru totdeauna. Erau cuvinte, pe care, atâta timp cât îi eram aproape, o neînțeleasă sfială i le-a oprit pe buze.

Dar sirenele au țipat despărțirea și noaptea cu nepătrunsa zare ne prindea în misterul ei.

Nu mai eram al meu! Mi-o spunea vântul întinselor ape, mi-o spuneau tainicele viziuni ale jertfelor de mâine.

* * *

De aceea plâng, iubita mea, care poate vreodată vei citi aceste rânduri ale dorului meu de tine.

Te iubesc și totuș cuvintele dragostei tale le-am rupt și le-am dat vântului și apelor Dunării. Dar dacă vreodată voi cădea în vârtejul luptelor, de vei reveni la locul despărțirii noastre, să-ți amintești cum au plecat vapoarele cu cei ce vă sunt dragi, vântul și apele îți vor murmura gândul meu de acum.

* * *

Târziu adormirăm...

Adormirăm în cântecul molcom al unei viori, pe care Stănică țiganul, într'o ceată tăcută de soldați, tâlmăcia dorurile noastre.

Apele clipoceau pe lângă pântecele de fier al șlepului. La pupă, o umbră înaltă. Era un soldat, care poate cu ochii închiși, se gândea la deșertăciunile rămase în urmă.

Era întâia noapte de răsboiu din cele multe ce aveau să urmeze, în care cerul, în unde de întuneric, își revărsa în noi nemărginirea... Aceeași nemărginire, pe care mai târziu, în lupte, în preajma morții, de atâtea ori o simțiam în adâncurile noastre.

24 August 1916

A doua seară ne prinse dincolo de Cernavodă, și molatică, cu acelaș farmec al amintirilor, înnoptarea ne învălui.

In cabina căpitanului de șlep stam cu câțiva inși de vorbă. Alții jucau cărți.

— Mă, tare-aș vrea să știu câți ne-om mai întoarce?

— Dracul știe. Mie unul, îmi pare rău că n'am putut trage un chef înainte de plecare. Cu adusul munițiilor de la Focșani, n'am mai avut timp.

— Eu am petrecut toată noaptea cu trei franțuzoaice la un prieten. Inchipuiește-ți, una mi-a citit într'o ceașcă de cafea, că o să rămân ciung de mâna stângă. Dar petrecui bine. Sărmana Susette plângea când am plecat...

— Bine, Apostolene, să faci tu chef cu Susette și eu să lipsesc!

— De, d-le căpitan, ghinion!

— Dar tu, Baldovine, ce făcuși toată noaptea?

— O fi scris poezii...

— Nu, n'am scris poezii, dar nici chef n'am tras. Mă gândeam la satul nostru uitat de lume în fund de Bărăgan. Mă gândeam la durerile acelea multe, nespuse ale mamei, la holdele noastre de grâu. Vedeam cumpenile de fântâni în marginea drumului și mă simțeam în singurătățile acelea fără margini. Am trăit vraja noptatecă a câmpului luminat de lună...

O clipă tăcură toți. Apostoleanu oftă:

— Hei, fiecare cu dorurile lui. Mie mi-e dor de Susette...

—Ascultă, Apostolene, ai noroc că plecarăm, altfel te încolțeam pentru Susette.

—Lasă-l d-le căpitan, că mâine poate ne curățim! Ce vă mai certați pentru ea? Acum o mângâie, poate, un altul...

— Ce vrei, ochii cari nu se văd, se uită.

— Așa-i...

Intr'un târziu o umbră se strecură la geam și deslușii fața lui Simion. Mă chema. Le dorii noapte bună și plecai.

Cu o umbră de dojană, Simion îmi spuse:

— Mâine ajungem la Silistra. Trebuie să vă odihniți și D-voastră.

Mă așezai în culcușul meu din căruță și ordonanța mă înveli cu îngrijire:

— Noapte bună, d-le sublocotenent.

Și adormii în murmurul undelor Dunării, mângâiat de vântul rece al bălților întinse.

25 August 1916

Somnul își risipia în sufletul meu ultimele flori ale visurilor. Și par'că auziam un sunet metalic de arme și simțiam prin fața mea, cum treceau umbrele soldaților mei.

Deodată apoi cineva se apropie de mine și mă deșteptă ușor. Era Simion, în zarea ultimelor umbre ale nopții, pâlpâiau luminile palide ale unui port și tremurau reflectate pe ape.

— Silistra!

Mă ridicai, dădui ordine scurte de pregătire și mi-adunai oamenii. Ceaiul cald ne mai înviorase și prin șoaptele lor par'că deslușii un îndemn.

Cu încetul apoi, lumina purpurie a aurorei se aprinse ca un imens rug, pe care par'că ardeau nenumăratele jertfe ale neînțeleselor năzuinți umane, și pe fețele noastre încordate cădea cu reflexe de metal.

Inaintea noastră se deslușia tot mai clar Silistra, cu albul caselor și minaretelor înalte. Câteva magazii cu golul ferestrelor pustii și hămăituri de câini obosiți de veghe ne treziră în suflet, pentru o clipă numai, tristeți de târguri uitate de lume.

* * *

Spre seară pornirăm spre front.

Eram în avantgardă. La dreapta, undeva, bătea tunul. Păpușoiul îngălbenit își tremura frunzele, foșnind uscat. Umbrele deveneau mai tainice. Era o seară fără lună.

Târziu, tunul încetă. In zare ardeau câteva sate. Vitele umblau rătăcind pe câmp. Niște câini urlau în satele părăsite... Imi părea că văd înaintea mea toată taina și tristeța câmpurilor dobrogene. Inaintam încet pe drum. Imi veni în suflet un ecou îndepărtat în vreme, și văzui par'că icoane de demult. Era povestea pământului dobrogean... Oștiri barbare, zări de flăcări și zbucium crunt...

La miezul nopții poposirăm pe o margine de sat. Lumea plecase din el. Pe creasta unui gard, un pisoiu zbârlit mieuna trist.

LIVIU OPRIȘ

* * *

REVEDERE...

— SCHIȚĂ —

de GEORGE SILVIU

Conu Vasilică pufăi, plictisit, din țigară și se îndreptă spre hotel. Orășelele astea mici, de provincie uitată de lume, îl chinuiau îngrozitor. Privi amărît ceasul de la primărie, care nu mai mergea de mult, și clătină trist din cap. In orășelele astea și sufletele stau pe loc...

Lumea străină, grijile, — vremea care trecea monotonă și obositoare lăsând urme ce nu se șterg decât cu moartea, — toate astea îl însingurau și-l întunecau peste măsură...

Se 'ntâmpla uneori să dea norocul peste el: se întâlnia, ca din senin, cu vre-o cunoștință veche, — un coleg de școală, un prieten rătăcit și el prin locurile acelea unde niciodată n'ar fi visat să-l ducă nevoile, ori vreun funcționar de treabă care-l știe de la minister... Atunci conu Vasilică se descreția, — voioșia îl prindea din nou în vrăjile ei, — și petrecea o seară-două ca „pe vremuri" — adică la un păhăruț de vin, cu lăutari și cu tot ce-i trebuie omului ca să se veselească în lege. Rămânea, cu alte cuvinte, să-i pară rău la plecare, că nu-i îngăduia slujba să mai întârzie...

Dar, astea se nimeriau rar de tot... De obiceiu întâlnia necunoscuți răi și ursuzi, — zilele treceau greu, încete și plictisitoare, — și, par'că era un făcut: numai prin orășele de acestea mici și blestemate îl aduceau treburile.

Se opri la cafenea. Inserase. Lumea discuta aprins politica și se certa cu jurnalul în mână. Incolo, — pustiu... Tot orașul se strânsese par'că, în fața cafenelei...

Era și răcoare... Toamna se anunța cu un vânt rece, pătrunzător.

Conu Vasilică sorbi tacticos cafeaua turcească. — mai fumă vre-o două țigări, — trase cu urechea la discuțiile din jurul lui, — apoi, făcându-și socoteala să se mai plimbe pe „strada mare" — se sculă și o porni din nou greoiu și legănat.

„E și greu cu meseria mea!" se gândi el, îndesând un jurnal în buzunarul pardesiului.

„Inspecțiile mă poartă pe drumuri... am ajuns eu, om de cincizeci de ani — să umblu prin locurile astea păcătoase..." și-și trase, amărît, pălăria peste ochi, cu o înjurătură. Conu Vasilică simția că e mai rău să se gândească la astfel de lucruri. Nu se mai putea schimba nimic. Așa avea s'o ducă până la sfârșit.. Scoase o țigară din tabacherea de argint și se dete după un perete ca s'o aprindă, ferit de vânt.

. . . .

Conu Vasilică încercă să-și adune gândurile sbuciumate. De două ceasuri s'a schimbat cu totul. Se bucură ca un copil: s'a întâlnit cu cineva... Iși amintește: își aprindea tocmai țigara, după zidul de lângă cinematograf... Din tr'o trăsură, care se oprise, nu departe de dânsul, îi făcea semn cineva... Intunericul serii îl împiedica să vadă deslușit cine era... Deosebi două femei: una mai în vârstă și alta mai tânără.

Conu Vasilică se apropiase, mirat, de trăsură. Cea mai tânără sărise jos, se repezise la el și-l apucase strâns, de braț:

„Ce faci, nene Vasilică?" — și vorbia repede, — „ce vânt te-a adus pe la noi?... Ce mai faci?... Tii... de când nu te-am mai văzut, nene Vasilică!..."

Conu Vasilică se desmeticise ca dintr'un vis.

„Tu?... tu Gigi?"

„Eu.. da' cin' să fie?!" și-i zâmbise cald, prietenește. Ii spuse în două cuvinte ce treburi 'l-aduseseră.

„Unde stai?"

Ii spuse hotelul.

„La hotel stai? Așaaa?... Păi se face?... Nu puteai să vii la noi?..."

Conu Vasilică nu mai înțelegea nimic. Nu îndrăznise să întrebe „ce e aia — „la noi", — nici nu-și putea explica cum o găsise pe Gigi în orașul ăsta murdar și urît din fundul Moldovii... Cine știe — se gândi el, — so' fi mutat cu bătrânii ei p'aici..

O iscodise doar: „Cine e în trăsură?" și încercase să ghicească prin perdeaua cenușie a serii.

„O prietenă... n'o cunoști, nene Vasilică..." și se învârti ca o sfârlează.

„Tot așa nebunatecă ai rămas?"

„Tot!..."

„Bineee!..."

Conu Vasilică era cam încurcat

„Când să vă fac o vizită?..."

„Oricând!..."

„Atunci, dă-mi adresa..." și-și scosese carnetul ca să însemne.

„Nu-i nevoie de adresă, nene Vasilică... Spune-mi când vrei să vii, — că viu eu să te iau dela hotel!"

In astă seară, dacă se poate... că mâine poate plec..."

„Deseară... deseară..." — repetase Gigi pe gânduri — „bine, fie și deseară... Vin pe la opt jumătate—nouă, să te iau... Vezi de fii pregătit... La revedere!..." Și fugi sprintenă ca o căprioară, se urcă în trăsură și dispăru în întuneric, după colț.

Conu Vasilică nu-și mai găsia locul. Era aproape nouă, și Gigi nu venise încă. După ce i-a urmărit trăsura până s'a pierdut în noapte, — s'a grăbit să mănânce ceva la restaurant, a cumpărat o cutie cu bomboane ca s'o ducă „acasă la Gigi", — și s'a îndreptat chinuit de gânduri și de aduceri aminte, spre hotel. Un lucru era de neînțeles: cum de-a întâlnit-o pe Gigi în orășelul acesta, tocmai în orășelul acesta...

Iși amintește de ea, acum 5—6 ani, la Constanța. Era o copilă de care se îndrăgostise. Nu s'a sfiit s'o ceară de soție. Gigi, care știa destul despre viață, ca să înțeleagă că nu făcea „o partidă rea", — ar fi vrut; dar n'au căzut părinții ei la învoială. Era mare nepotrivire de vârstă. Dar lui Gigi îi plăceau mult plimbările cu barca, — cutiile cu bomboane, — excursiile în trăsură, și el — conu Vasilică, veșnicul „conu Vasilică", i le procura cu plăcerea senină a omului ce iubește „un copil". Gigi era doar un copil nebunatec...

Conu Vasilică se turbură și se întristează. Aducerile aminte ne înfășoară întotdeauna în haine cernite: trecutul are oricând farmecul lui... Ce vremuri! ce vremuri! e o parte din sufletul lui îngropat odată cu ele... Câți ofițerași nu se învârteau pe lângă Gigi... și câți „domni gravi"... și câți tineri cu ochi de nevinovată sau de vicleană patimă... Dar numai „conu Vasilică" avea trecere...

Iși pregăti pardesiul și își periă pălăria. Apoi își lustrui ghetele cu cuvertura patului, — se uită de câteva ori, mulțumit, în oglindă, — așeză cutia cu bomboane la îndemână, — și se așeză pe scaun, lângă fereastră, așteptând...

„Intr'o seară au fost cu trăsura, până afară din oraș, departe... Erau singuri. — și el, cel mai fericit om... O sorbia din ochi: era tânără, frumoasă, plină de viață, dulce... Ar fi vrut să-i frângă mijlocul și să-i acopere obrazul în sărutări... dar i-a fost milă de „copil"... S'ar fi putut supăra „copilul"...

Ei! stai frate dragă... Așa da! abia acum și-aduce aminte... A mai văzut-o în București, de două ori... Odată era cu trei-patru ofițeri într'o trăsură. L-a strigat, cum e ea, nebunatecă și drăguță: „nene Vasilică! nene Vasilică!..." dar el era cu șeful de cabinet și nu s'a putut manifesta prea prietenește... și a doua oară, la teatru, în lojă, cu patru inși, — dracu' știe cine erau, că ea nu i-a prezentat... Ce frumoasă era! I se părea că tot teatrul la dânsa se uită... El era cu familia subdirectorului de serviciu... și nu i-a putut vorbi lui Gigi decât două-trei cuvinte în entreacte...

A rămas însă tot atât de frumoasă și de simpatică... și tot atât de vorbăreață și de nebunatecă... par'că n'ar fi trecut atâta vreme... Doamne, Doamne!..."

Conu Vasilică oftă greu. Bătea nervos cu degetele în masă... Se uită la ceas: trecuse de nouă. Poate că nici nu mai vine... S'a făcut târziu... Cine știe... In orice caz, el o așteaptă...Nu, nu! nici nu se poate să nu vie! dacă i-a făgăduit, vine cu siguranță... Și din nou începu să-l frământe un gând, de care nu scăpase, de când cu revederea fetii: ce-or fi făcând Gigi și părinții ei în orășelul ăsta?... Poate că-l vor fi mutat pe tatăl ei la administrația financiară de aici? Poate!... Sau o fi ieșit la pensie... și-o fi având vre-o căsuță pe aici... că deh! viața în București e așa de scumpă... e scumpă foc viața în Capitală... da!.. asta trebuie să fie... aici e viața mai ieftină... La urma urmei, ce pensie poate să aibă? o nimica toată...

S'auziră două bătăi în ușă, și Gigi intră furtunoasă.

„Bună seara, nene Vasilică!... ei! am venit cu întârziere, așa-i?... Deh! până stai la masă... pân'te 'mbraci... vremea trece..."

Conu Vasilică rămase împietrit. Gigi își scosese pălăria, își aruncase mantoul pe pat și-și scotea tacticos mănușile. Până să-și vie în fire, era lângă el. Il mângâiă, privindu-l în ochi și strâmbându-se prietenește:

„Ai îmbătrânit... ai îmbătrânit... ce urît te-ai făcut... nene Vasilică! ești un moșulică!...

Ii sărută frumos mânile și se bucură de mângâerile ei delicate. Pe urmă rămase nehotărît, neștiind cum să-i propuie să meargă.

— „La ce te gândești, nene Vasilică?..."

— „Nu vrei să mergem? E cam târziu..."

— „Unde să mergem, nene Vasilică?"

— „La tine acasă..."

— „Da' ce! aici nu-i bine? Rămânem aici, nene Vasilică... Eu nu merg... Dacă vrei să mergi singur, du-te!... Hai! șezi jos, frumos, pe canapea... Așaaa!..."

Era plină de vioiciune. Vorbia repede și cuvintele ei cădeau ca mărgăritarele.

„Ce copil! ce copil!..." se gândia conu Vasilică, în timp ce se simția tot mai bine în tovărășia ei...

— „Nu te-ai schimbat de loc, Gigi dragă!" — spuse el, măsurând-o cu ochii aprinși. — „Tot așa ai rămas!..."

— „Adică cum?"

— „Tot așa tânără! tot așa de frumoasă..."

— „Așa-i bine!!" și se suci ștrengărește pe canapea... „Nu-i așa că-i mai bine așa? Da'ce, ca voi? ca tine, moșulică?... Uite! ai o mustață care mă înțeapă când îmi săruți mânile... și nu ești ras... că nu pot să te sărut, chiar dacă vreau... Ce-i asta!... Fii mai altfel!... Ce Dumnezeu!"

Avea atâta viață și punea atâta pricepere în tot ce spunea, că lui conu Vasilică i se păru că visează...

„Ia spune-mi, nene Vasilică, ți-a fost dor de mine?..."

— „O! mult de tot..."

— „De ce nu mi-ai scris?..."

— „Unde era să-ți scriu?... Nu știam că stai aici!..."

— „Ha! ha!.... păi eu nu stau aici..."

— „Nu stai aici?..."

— „Nu!..."

Conu Vasilică nu mai înțelegea nimic. Gigi vedea încurcătura în care se afla și încercă să-l lămurească:

— „Părinții mei stau tot în București..."

— „Așa? ei, vezi? n'am știut..."

— „Da! S'au mutat pe altă stradă, în cartierul Tei..."

Conu Vasilică dădu din cap, în semn că înțelege.

— „... și eu, — nici eu nu stau aici.. Mai mult în București..."

— „Aa! acasă..."

— „Nu!..."

— „Dar, unde?"

— „Unde pot!... M'am certat cu mama și cu tata... nu mai pot să stau cu ei... Bătrânii sunt oameni nesuferiți... Nu-i așa?.. Numai tu, moșulică, ești om detreabă... Nu-i așa?..."

Conu Vasilică spuse, fără să vrea: „da!" — dar nu mai pricepea...

— „Cutia aceea de pe masă e pentru mine?"

— „Da.."

O văzu sărind de pe canapea, — luând cutia, — deschizând-o cu îndemânare... Iși umplu gura cu caramele și-i servi și lui... Pe urmă se așeză iar alături de dânsul. Il mângâiă:

— „Moșulică... moșulică... Cât te-ai schimbat, moșulică!..."

Conu Vasilică se adâncise în gânduri...

— „Mai mă iei de nevastă, moșulică?"

Intrebarea i se păru dureros de răutăcioasă. Se sgârci biciuit de amintiri și nu răspunse. I se păru doar c'a gemut fără să vrea...

— „Ți-aduci aminte ce vremuri frumoase erau?... Iți aduci aminte, moșulică?" și rămase cu fruntea răzimată de umărul lui. Incepu apoi să-l mângâie iar, gudurându-se, privindu-l cu ochi din ce în ce mai turburi de patimă.

— „Ce-ai zice să rămânem aici, amândoi, — nene Vasilică?..."

— „Știu eu?"

Răspunsese și de astă dată mașinal. Gândurile lui pluteau pe ape argintii, departe.

— „Ai vrea să rămân aici, cu tine, moșulică?..."

— De ce mă 'ntrebi?..."

— „Pentru că eu vreau..."

— „Bineee..."

— „Atunci sună să aducă vin de jos, dela bodegă... Vrei să sun eu?..." și apăsă butonul.

Conu Vasilică își scoase tabacherea și-și aprinse o țigare. Auzi, ca din altă lume, cum da Gigi comanda, văzu după două-trei minute cum aduceau chelnerii cele cerute, și-o văzu încuind ușa în urma lor.

Pe urmă ea turnă în pahare și ciocniră. O tăcere grea coborîse aripi de umbră pe frunțile lor. Băură fără să scoată un cuvânt.

Cel dintâi se înveseli conu Vasilică.

— „Ce ești așa plouată, Gigi?"

Ea răspunse târziu, golind paharul:

— „Pentru că am făcut o prostie..."

— „Care?..."

— „Că am venit aici... Nu trebuia să viu!..."

Tăcură... Pe amândoi îi rodeau gânduri dureroase, nevăzute. Gigi se uită în oglindă:

— „Vai.. ce oribilă sunt.. niciodată n'am băut ca în seara asta!..."

Conu Vasilică își trecu mâna pe frunte și simți că trebuia să fie roșie și fierbinte...

— ...„Așa e viața, moșulică dragă!..." și băură iar. „Numai pe tine te-am iubit, — și nu ți-am spus-o când trebuia... Toți bărbații sunt niște scârboși... numai tu ai fost mai de treabă... Tu nu m'ai privit ca pe-un trup, moșulică„ — nu-i așa? Tu ai vrut să mă iubești și pentru sufletul meu... Ce-s eu vinovată că n'am știut-o... eram un copil, — vorba ta, moșulică, — un copil mic, și prost... Ce vrei!... Incă de pe când ne plimbam la Constanța... mă avusese locotenentul Mițu... Stii pe care-l cred..., și tu erai așa de bun... și prea de treabă, moșulică... tu prea erai cuminte de asta nu ne-am înțeles... tu mă iubeai ca pe un copil... de asta!..."

El asculta uimit vorbele ei care cădeau ca niște stele, una câte una, lăsând cercuri mici de apă pe oglinda adâncă a sufletului... Intr'însul se sfârșiau toate lucrurile dragi, ascunse cu teamă și grije, acolo... Ar fi vrut să geamă și nu mai putea. Turnă vin în pahare și băură iar, resemnați.

— „Hai să ne culcăm, moșulică..."

Făcu semn că „nu încă" — și oferindu-i o țigare și-aprinse și el una. O privi, tăcut, — oftând adânc, — și nu mai stiu ce să facă. Se duse la fereastră și privi întunerecul de afară. Se întoarse cu fața desfigurată de durere. Stinse țigara, strivind-o, în scrumieră.

— „Gigi dragă, — eu aș pleca..."

— „Unde?"

— „La București... Chiar acum..."

— „De ce?..."

— „Tu nu vezi? nu mai pot să stau cu tine... sufăr... sufăr grozav... nu mai pot îndura..."

— „Nu, moșulică!... nu, moșulică!... Stai aici cu mine, moșulică..." și-l prinse de gât, plângând, — „nu vezi ce nenorocită sunt? Nu mă mai iubești, moșulică?..."

— „Ba da..."

— „Atunci rămâi... rămâi aici, dacă mă mai iubești!..." și începu să-i ajute la desbrăcat.

Conu Vasilică o privia cu ochii roși, ameții de vin. Ar fi vrut să i se împotrivească, dar se supunea. Mai aprinseră câte o țigare. Pe urmă Gigi începu să râdă...

— „Poate că ți-e frică de mine, nene Vasilică? spune-mi drept, să știu!... Te pomenești că ți-e frică să nu te mănânc?... Eu nu te mănânc, moșulică, — nu te mănânc! zău că nu te mănânc!... Hai... scoate și vesta... așa!— și asta... și asta... așaaa!... să sting lumina?— gata?..."

— „Nu... nu încă... să mai stăm!..."

— „Ti se pare curios, — nu-i așa?... De ce taci tot timpul? Te gândești?... Nu mai bem, moșulică?... Mai toarnă-mi și mie!... Așaa!... așa moșulică!... Hai noroc!— La ce te gândești?... Hai, spune-mi... sunt geloasă, — ha, ha, ha... sunt geloasă. Te pomenești că te gândești la vre-o fată?..."

Conu Vasilică se cutremură. Avusese o clipă imaginea reală a situației. O milă imensă îl cuprinse. Gigi râdea; un umăr i se descoperise, haina căzuse și lăsa să se vadă sânul alb-roz, rotund și ispititor. Aruncă pantofii din picioare și sări pe canapea. Pe urmă se aruncă pe genunchii lui conu Vasilică, îl prinse de gât și-l sărută pe ochi și pe gură...

— „Așa, moșulică... așa!... stai să sting lumina... o clipă numai, — să suflu în lampă... stai... așa... acum e mai bine pe întunerec..."

Conu Vasilică se lăsă, prostit, pe spate. Ciudat! îi stăruia în gând chipul fetii de odinioară, — chipul „copilului" pe care l-a iubit: o vedea pe Gigi mică și nevinovată. O milă care-l durea și pe el, — îl strângea să-i strivească fruntea. Trupul ei cald, era alături... Gemu... Apoi desluși iar cuvintele ei, — rugătoare:

— „Hai moșulică... hai... că numai pe tine te iubesc, moșulică... Zău! zău că numai pe tine te iubesc, moșulică... hai!... hai..." și simți mânile ei coborând nervoase și căutătoare, arcul șoldului, în jos...

* * *

Italia, Maroco...

Un dor de țări streine mă chinue fantastic,
De țări scăldate-n soare, de orașe de la sud;
Italia, Maroco: viziuni de fotoplastic
Cu clinchetul mecanic ce pare că-l aud...

Copilăria-mi dusă cu basmele ei calde,
Un mers ca de pendulă în minte-mi își reia;
Italia: safire, opale și smaralde,
Lumină nefirească! Un basm, un basm și ca.

Afară plouă, picuri din mii de mitraliere
Prin geamurile-nchise c-un zgomot surd mi-ajung;
Italia, Maroco, Egipet.. Ce durere!
Voi existați? Și drumul până la voi e lung?...

Al. Vițianu

STATUA

Crepuscul ținu puțin timp.

Roșeața răspândită de soare, ce se oglindi în apele albastre ca turcoazul, ale mării, pieri; dulcea noapte înveli Acropole și câmpia cu voalurile-i albastre, diafane și ușoare, scânteiând de stele. Sgomotul slăbi și încetă; o tăcere odihnitoare, plină de voluptate, îi urmă.

E noapte.

Sclavii Sciți dorm lângă porțile închise ale Athenei. Marmorele Acropolei se luminează la razele palidei Selene ce se ivește, ușoară și amăgitoare, învăluită de mister, din adâncile și cristalinele ape ale mării, abisuri unde dispăruse soarele. Munții iau o înfățișare fantastică — apar ca în vis.

Noaptea e limpede. O adiere ușoară, ca răsuflarea gingașă a lui Eros ce doarme, fericit și zâmbitor, cu căpșorul rezemat de sânul Afroditei, suflă din când în când.

Pallas veghează asupra Athenei. Tăcerea e adâncă, adormitoare, nereală.

Adierea alunecă în aer. Cu ea se confundă aripile lui Eros, care, trezit din somn, se înalță ușor, ca un parfum.

* * *

Tânărul Acanthis e culcat la micile și delicatele piciorușe ale copilei Nio. El e muritor — ea pare nemuritoare. Capul lui e răsturnat de extaz; ochii-i o privesc cu adorare. Din întreaga lui înfățișare emană iubire și fericire.

Nio, sigură de el, privește înainte, senină. Din când în când pleoapele-i îngreuiate par'că de gene, alunecă în jos și-i acoperă o clipă ochii scânteetori.

Lui i se pare că inima ei bate în acelaș timp cu a lui. Ii aude răsuflarea; o simte turburată și tremurândă. Și-și zice că iubirea o transformă. Fericirea lui îl făcea să se crează în Eden.

— „Te iubesc, Nio!" îi murmură el cu patimă și duioșie.

Dar ea continuă să privească înainte. Numai ochii îi strălucesc mai viu și mai rece; s'ar zice că stelele se reflectă în ei.

Atunci, în ondularea dulcei și ușoarei adieri, răsună cel mai dulce și mai ușor sunet de Ioth. Acanthis nu știà de unde isvorà melodia — nu știà că deasupra lui, micuțul Eros, al cărui trup fraged și plin, se înfioră de plăcere, zâmbià și cântà.

* * *

— „Nio! Nio!" suspină Acanthis. Apoi, începu tremurând, plin de duioșie și înflăcărare: „Vorbește Nio, vorbește! Glasul tău, divino, mai armonios și mai fermecător ca lira lui Apollo, vreau să-l aud. Fericește-mi auzul după cum îmi fericești văzul.

„Ce fericit sunt că te văd, că te-am în fața mea, o Nio!

„Ești frumusețea Elladei și mândria Atticei. Tu, divino, meriți să fii deasupra Parnasului și al Olimpului!

„De ce stai departe de mine, Nio? Apropie-te de mine, să-ți simt mai apropiată răsuflarea; să-mi mângâe fața ca o adiere din Eden. De ce nu mă privești? Adâncește-ți privirile adâncilor tăi ochi în ai mei; voiu vedeà o lume strălucitoare de fericire!

„De ce nu-mi vorbești, Nio? De ce nu-mi răspunzi?

„Te iubesc!" Acanthis vorbià îmbătat de muzica lui Eros și inspirat de muza Erato.

Il cuprinse o amețeală înflăcărată și nestăpânită. Erà împins spre Nio; erà atras de ea. Mâna lui, călăuzită de inima-i aprinsă, atinse și apucă mica ei mână, cu degete fine și cu unghii ca petalele de roze.

Melodia răspândià iubirea.

Acanthis credea că va murì de emoție.

— „Te iubesc, Nio!" îi spuneà cu glasul sugrumat. „Te iubesc! De ce nu-mi răspunzi?" Și-i strângeà mâna cu înfrigurare.

Dar, vai! melodia încetă deodată. Un fâlfâit de aripi isbucnì și se îndepărtă cu iuțeală.

Acanthis rămase încremenit.

Strângea o mână insensibilă — ca marmora. Nio nu-l iubià — el se înșelase. Ceeace luase drept turburare din iubire, nu erà de cât beția orgoliului. Dintr'odată văzu în locul ei o statue. Totul erà în zadar. Niciodată nu-i va răspunde, lui!

Fericirea-i sburase odată cu acel fâlfâit.

Atunci, își acoperà capul cu un capăt al îmbrăcămintii și se făcu nevăzut.

1920. **KOSTYA GALIȚZA**

* * *

Liniște

Pe țarina pustie, rece
Porumbii 'ngălbeniți se frâng
Și 'n scrumul frunzelor uscate
Se 'ngroapă vraja vieții 'n crâng

Văzduhul plumburiu de toamnă
Se lasă iarăș peste culmi
Iar vântul când și când mai smulge
Un trist ecou din vechii ulmi

Și eu stingher pe căi uitate
Și melancolie în priviri
Simt cum în mine se strecoară
Eternul din nemărginiri.

T. N. Paulian

Pe lac

Iubirea mea e-un lac
ce-și tremură timiditatea'n ripsuri de argint...
Când vâsla a tăcut și toate tac,
te chem, în gând curat, să te alint.

Și-alene te desprinzi din zări de brumă
și luneci pe oglindă ca un nufăr...
Cu jertfa celor ce în taină sufăr
și-înneacă lacu 'n fund simțiri de humă.

Vin nufere, lipește-ți, alb, obrazul
de-oglinzile brodate cu fiori,
sorbind din ape îndoit extazul,
prin mine vei trăi de două ori.

Și nufărul, albind cochet pe ape,
scrutează adâncul împânzit în ceață;
Zadarnic vrea să-l aibă mai aproape:
ursita la lipit de suprafață...

. . . .

Dar ruginește 'n vârf de brad beteala
și, știrbă, luna pleacă cu pețitul;
pe lac se ofilește asfințitul,
pe suflete se lasă îndoiala.

Și tot mai trist e lacul astă seară,
tot mai amare-s apele de ciudă
că florile de nufăr sunt de ceară,
plutesc, dar niciodată nu se udă...

Sibiu-Lungerwald 1923 **Petre Strihan**

* * *

Invăţătoare!

— POVESTIRE —

DE CONSTANŢA HODOŞ

Livia Tufan urcă timidă scările Ministerului.

— Am să mai fac o ultimă încercare, oftă în gând dezolată că dorul ce-i înăbuşa inima, nu găsea ascultare.

De cinci săptămâni venise din Salcia Teleormanului, în Capitală, unde viaţa uruitoare, ca o maşină de treerat, o ameţea. Şi uluită îi venea, în tot minutul, să se dea la oparte, nu cumva roţile mari şi mici cari se învârteau în faţa ei, cu repezeală nesăbuită, s-o apuce în vâltoarea lor...

In coridor, în sălile de aşteptare, găsi aceeaş lume ca şi eri, caşi alalteri, de o lună, decând venea în fiecare săptămână de două ori cu o coală de hârtie albă, înfăşurată în mână, cerând, aşteptând audienţa. x

Se aşeză în tăcere pe o bancă şi aşteptă.

Şeful de cabinet o înscrise-se, însfârşit, în registrul acelora cari urmau să fie primiţi şi-i spusese foarte hotărît:

— Aşteaptă, la rând! Vei fi primită. Domnu Ministru primeşte pe toată lumea!

Pe toată lumea! Mulţimea aceasta enervată, grăbită, cari se înghesuiau spre uşă şi-l asaltau mereu pe şeful de cabinet.

Maşina de treerat... Oare adus'au fiecare spice de grâu sănătos pentru ea? Ori că au venit, cei mai mulţi, cu sacul gol, după grăunţe?...

Câteva femei, profesoare, învăţătoare şi ele, se uitară cu simpatie la ea: cum stătea modestă în colţul ei de bancă, îmbrăcată simplu, fără farduri pe obraz, cu ochii în jos, frumoasă, ca o arătare din alte lumi. O întrebau ce păs are? Şi o sfătuiau să dea ghes, de vrea să răsbească, altfel:

— Poţi d-ta să vii de o sută de ori, să stai zece ani aci, şi tot nu răzbeşti!...

Bărbaţii o fixau mai profund, din adins, căutând în ochii ei, în faţa ei, zâmbirea aceia ademenitoare care să-i îndemne la apropiere...

Livia se gândea: zece ani! Da, da, vor fi aproape zece ani de când nu mai fusese la Bucureşti, decând nutrea ea dorinţa să vină şi să vorbească, însfârşit, cu insuşi ministrul! Dar nu-şi închipuise totuşi că va fi atât de greu — imposibil!

Işi reaminti prima şi singura ei audienţă, când venise din Buteni depe Valea Crişului alb — protejată aci de un unchiu al ei, prieten cu ministrul de atunci. Ce repede fusese primită! Cu câtă bunăvoinţă îi vorbise omul acela ilustru, şi ce curând o numise **învăţătoare rurală** în România.

In România! Ce plin de bucurie fusese sufletul ei atunci, de primirea aceasta, cu braţele deschise, în ţara visurilor ei de romăncă! Ar fi trebuit să dea un concurs, ea învăţase — după ce rămăsese văduvă, la vârsta de 18 ani, — doar „preparandia" din Arad, şi iată că nici atât nu i-au fost cerut.

Directorul învăţământului primar ia arătat lista locurilor vacante, ca să-şi aleagă unde vrea să fie numită. Livia a stat câteva minute cu lista aceia în mână unde erau înşirate frumoasele nume ale satelor româneşti.

A cerut apoi Goleştii. Satul celor mari patrioţi, despre cari citise ea în istorie că-l primiseră odinioară pe Gheorghe Lazăr...

Şi nu se găsesc vorbe în graiul omenesc cari ar fi putut să exprime fericirea Liviei când îşi văzu decretul! Il strângea mută la piept şi lacrămi calde îi picurau din ochi. Invăţătoare! In România, dulce şi bună, mănoasă şi darnică, în ţara făgăduinţei şi a mântuirei noastre!...

Dar la Goleşti găsi o şcoală săracă, o casă mică, acoperită cu stuf, fără bănci şi geamuri, cu un cuptor rece care scotea fum...

Primarul o întâmpină cu cinism:

— La ce-ai venit? Apoi că doar la noi nu-şi dau oamenii copiii la şcoală, că 's săraci! Vara 's la câmp, cu viţele, iarna n'au ce pune pe ei!

Livia stătea uluită. Cu toată stăruinţa nu-i veniră de cât patru copii la şcoală. Se uită cu un suspin înăbuşit la conacul boeresc aşezat în mijlocul satului împrejmuit frumos, de brazi, de falnici stejari, într'un parc secular.

— Cine şade acolo? îl întrebă pe unul dintre şcolari.

— Nu şade nimeni, răspunse copilul, doar vara când vin boerii, acu e pustiu.

— Pustiu, îngână Livia, cu un refren trist.

— Ba nu, ba nu, protestă o fetiţă oacheşă, foarte vioaie, şade, şade. O cucoană bătrână, albă toată la păr, eu am văzut-o!

Băiatul nu voia să se lase bătut.

— Poate vr'o stafie! I-o fi cântat tată-tău că-i lăutar.

Copiii bufniră în râs.

Dar Livia s'a dus la curte.

Fu primită, întradevăr, de o doamnă înaltă căruntă, cu trăsături nobile, ca tăiate în marmură. Se uită cu luare aminte la tânăra învăţătoare întrebând-o cum, de unde şi pentru ce a venit în satul acesta?

Livia îi spuse adevărul. Şi atunci bătrâna o prinsă în braţe şi o sărută pe amândoi obrajii:

— Draga mea! Ce bine cade sufletului — recunoştinţa! Aşa-i! Fraţii mei au fost patrioţi, din generaţia aceia, croită, când oamenii **simţeau** că trebue să facă **jertfe** pentru ridicaneamului!

Livia se plânse de starea jalnică în care se găseşte şcoala.

Bătrâna suspină.

— Ştiu. Nu-i prăpastie mai fioroasă ca ignorarea sălbatecă, omenească. Cu greu scoţi poporul din ea, la lumină. Dar gândeşte-te că ai venit aci într'un sat de ţigani, cari au fost până mai eri — robi, sclavi fără suflet. De ce te-au trimis tocmai pe d-ta aci? O fată aşa de tânără!

Livia povesti bătrânei doamne că nu era fată, ci o văduvă, foarte mult încercată în viaţă. Se măritase la vârsta de 16 ani, cu un tânăr frumos, dar viţios şi bolnav de o boală crudă, care il şi omorîse după doi ani de căsătorie chinuită. Avusese un îngeraş de fetiţă moartă şi ea de aceeaş boală... Sufletul ei se îngrozise atât de mult — când doctorul, la moartea fetiţei îi spusese că jumătate din omenire e astfel bolnavă, încât a vrut să între la o mânăstire ca nici odată să nu mai fie tentată la viaţa conjugală — să mai dea naştere la copii cari ar putea să mai fie condamnaţi la suferinţa ce-a indurat copiliţa ei.... Apoi s'a răsgândit. Era tânără, voinică, rămăsese sănătoasă, ca prin minune, şi dorul de muncă i se trezi în suflet. Bărbatul ei, pe care îl iubise mult — cu tot viţiul şi bolile lui — a fost fiu de ţăran. La ţară, mai ales, bântue teribilele boli, i-a spus doctorul. Şi nu-i nimeni să-i înveţe, să-i lumineze, pe oameni, cum să trăiască viaţă curată, morală, ca să-şi păstreze sănătatea, viaţa! Preoţii, învăţătorii, ar putea face mult. Invăţătoarele mai ales!...

— M'am înscris la Şcoala normală din Arad, căci trăisem acolo la o rudă a mea... Apoi am venit la Bucureşti, căci şi părinţii, fraţii şi surorile mele sunt în ţară...

Sora marilor patrioţi, oftă din nou.

— Dar aci nu vei putea să stai. E prea mare mizeria, întunericul. E păcat să-ţi pierzi vremea cu patru copii.

Livia sărută mâna veneratei doamne şi plecă.

. . . .

Peste câteva săptămâni fu permutată la Leordeni. Aci găsi şcoală nouă, frumoasă, cu doi învăţători, oameni mai înţelegători, copii mai mulţi. Podgoria bogată, proprietari veseli, cari o duceau în belşug şi petreceri. Fu bucurie mare în sat că le-a venit o învăţătoare tânără şi frumoasă, ca ruptă din raiu...

Livia fu asaltată în curând cu atâta înverşunare încât după o scurtă bucurie şi doi ani de luptă cu primarul, subprefectul ba cu însuşi revizorul — îşi ceru din nou permutarea.

Unchiul ei o dojeni puţin.

— Unde o să găseşti mai bine?

Directorul dela Minister ceru revizorului relaţii despre ea.

— E o învăţătoare la şcoală cu copii foarte bună, dar încolo e cam ţicnită.... Ar fi fost şi mai bună de călugăriţă... Trimeteţi-o în altă parte că nu face de Leordeni...

. . . .

Dar biata Livia găsi pretutindeni aceleaşi mizerii: şcoala neglijate, administraţie rău voitoare şi oameni imorali.

Nimeni nu voia să înţeleagă sufletul ei ales, frânt odată, apoi reînchegat în virtutea unui altruism nobil, ideal.

Scoase vălul ei de văduvă, căci în clipa ce-i intrase în inimă lumina iubirei — nu de un singur om, ci de omenirea toată — ea se logodise cu misiunea ei sfântă de INVAŢATOARE.

S'a înfiorat de păcatele ignorărei, şi de suferinţele aduse de ea, şi ca o chemare sfântă şi-a propus luminarea, vindecarea vieţei din **şcoală**, din leagănul deşteptării la conştiinţă a copilului.

A trecut din sat în sat, din şcoală în şcoală şi a lăsat pretutindeni urmă de lumină din lumina ei.

Era acum de câţiva ani în Salcia, sat mare din Teleorman. La început nu i-au venit nici aci decât zece copii. Acum are două sute. A trebuit să ceară un al doilea, al treilea învăţător. La început copiii îi veneau murdari de acasă. Ea îi spăla, îi punea să se spele, 'nainte de-ai lăsa în clasă. Minţeau, furau, se băteau şi înjurau necuviincios. Ea stăruia să-le arate ce frumoasă e vorba bună, purtarea liniştită. Chema părinţii la şcoală, învăţa şi pe mamele copiilor: ce mare lucru e curăţenia, din cap până la picioare. Pe din afară şi pe din lăuntru: stomacul, inima — sufletul! Şi ce-i sufletul, le spunea. Şi ce-i puterea minţii, hărnicia mâinilor şi bunătatea inimei, le arăta. Şi-i învăţa: cum nu se face mămăligă din porumb stricat şi cum nu trebue să dee ţuică nici vin copiilor, şi pânea cum se face, în casă. Şi **sănătatea** ce mare bogăţie este, şi ce bună şi frumoasă-i **viaţa,** dacă omul **ştie,** cum trebuie trăită.

Şi mamele o ascultau — şi satul se curăţea de rele; reînvia!

Acum, un regret o cuprindea de toate satele prin cari a trecut fără aşezare mai îndelungată — unde n'a putut să vadă rodul sămânţei aruncate, înflorind... Şi un dor puternic se aprinse în sufletul ei: să se mai întoarcă pe acolo... O, cum ar vrea să se ducă aşa, din sat în sat, în toată ţara asta dragă, să găsească în fiecare loc câte o mamă, tată ori soră şi frate, înţelegători de **învăţătura** ei!

Şi dorul se înteţea ca o flacără bătută de vânt de câte ori, citea prin ziare şi reviste despre **întunericul** satelor, despre boale, crime şi ignorarea pustiitoare de vieţi... Cum s'ar duce, doamne, să-i vadă doar odată, de două ori pe popii, pe învăţătorii aceia, cari ar putea îndrepta relele acestea — dar nu le dă prin minte, ocupaţi şi preocupaţi cum sunt ei cu propria lor viaţă... Ştie ea, cum a fost şi ea, atunci când **trăise** şi ea odată...

Impărtăşi revizorului dorinţa ei. Unchiul protector nu mai trăi.

Revizorul privi cu admiraţii obrajii ei aprinşi, ochii strălucitori, guriţa mică, roşie, din care eşeau cuvinte mari, purtate parcă pe aripi de flacări luminoase, şi murmură:

— Da, da... Aşa o **inspectoare** ne-ar trebui! Ai face lucruri admirabile.

Cuvântul nu-i plăcu Liviei prea i se păru prompos şi îi jigni modestia. Ea voia să rămână tot **învăţătoare.**

— Nu se poate? Am citit că în Anglia sunt aşa: învăţătoare ambulante.

Revizorul zâmbi:

— Bine. Să-ţi dea o misiune de conferenţiară, sau **învăţătoare** ambulantă... Uite îţi scriu eu o petiţie şi dute cu ea la Ministru.

* * *

Şi acum Livia stă cu petiţia în mână şi aşteaptă...

Rând pe rând se goleşte coridorul, sălile şi ea a rămas cea din urmă.

Şeful de cabinet zărind-o îi zice, cam răstit:

— Pe Marţea viitoare, doamnă, Ministrul a şi plecat.

Intorcându-se acasă la părinţii ei Livia îl întâlni pe revizorul din Teleorman.

— Ei ce-ai făcut?... Nimic?... Lasă că i-am făcut eu directorului un raport despre d-ta. Are să te înainteze pe loc şi să te decoreze cu răsplata muncii, clasa întâi! La revedere.

* * *

Poetul depărtărilor

PESTE MĂRI ŞI ŢĂRI

Cu măiastra operă a domnului Condiescu, pentru întâia oară pătrund la noi adieri din aerul depărtărilor, aducând o infinitate de ecouri, cu tristeţa vieţilor apuse, cu pitorescul vremii de acum, — se înfiripă vedenii de poezie, poveşti şi legende — şi peste zborul clipelor, vor dăinui în atmosfera noastră undele înfiorate de-un suflu misterios al sufletelor ce-au curs demult... demult... în ţara lui *Omer,* în grădina *Nilului,* în ţinutul de basm al *Şeherazadei.*

Acropolea marmorei frămîntată de mînile spiritualizate ale lui *Fidias, Scopas* şi *Praxiteles,* mastabele, piramidele, sfinxii, hipogeele subterane ale *Egiptului,* — grădinile *Ceylanului.*

Comorile de nestimate văzute aevea ale rajahilor indieni: străchini de aur pline de perle cât nuca, de safire, rubine, smaralde, şiragurile de diamante, stofele cu broderii de aur, hangere, iatagane, pistoale încrustate cu smaralde, opale, diamante şi sidef.

Călătoriile pe spinări de elefanţi — vînătorile de şacali, antilope şi pantere.

Ospeţile cu şerpi gătiţi in zarzavat, cu pastramă de cîni şi şobolani, prăjituri de cuiburi de şalangane — tot ce poate stimula interesul artistic sau aprinde curiozitatea — ajunge la noi prin *Cartea povestii minunilor pămîntului.*

Cu o lacomă dragoste de artă, autorul gustă, savurează cu simţurile tot mai treze, însetate şi insaţiabile.

Şi... ca un refren, ca un leit motif, ce vine şi se ţese din loc în loc printre florile povestii, e „glasul neodihnit al năzuinţii", care întreabă mereu:

„Spune, iute, spune, ce e fericirea?...

Impresiile izbucnesc în ritm de vers, şi pretutindeni, un moment al zilei, culoarea cerului, frământarea mării, focul stelelor — sînt pentru autor prilejuri fericite de a-i stimula cugetarea evocatoare şi sugestivă, de a-i distila pagini întregi de poezie a nuanţelor apropieri de senzaţii, a fixării cuvîntului colorat în mirajul lui de juvaer, şi din toate... tremurul gîndului se înfiripă în aripi diafane de libelulă.

„In sufletele noastre, simţim cum stăpîneşte tăcerea, înţelegătoare a atîtor senzaţii, pe cari nu ni le putem lămuri.

Un flaut cîntă poezia serii, şi lin o stea cerească întinde un fir subţire de lumină".

„In drum spre Indii" — de la început pînă la capăt, e o cîntare cadenţată, un imn, o închinare adusă naturii şi dumnezeirii:

„Apa, aerul şi lumina glăsuesc. Simfonia primelor elemente zămislitoare de viaţă îşi desfăşoară la nesfârşit maiestuoasa-i armonie, trezind peste durerea şi îndoiala vieţilor trecătoare, biruitoarea bucurie a reînoirii eterne".

Pretutindeni, în descrierea călătoriei, tresaltă frînturi de vers, sclipesc în ţeseturi măestre bucăţi de poezie, şi gîndul, şi visul, şi crezul poetului... cîntă...

„Marea doarme adînc în braţele căldurii.
„Noaptea-i ameţită de miresme tari.
„Game de lumini spectrale urzesc diafane melodii
pe faldurii nemărgenitei nopţi"...

Ca un Natan Inţeleptul al lui Lessing, nerecunoscînd graniţi confesiunilor, crede în reîncarnare:

„Cu ce ochi şi alt tipar al cărnii mai privise cînd-
„va sufletul meu?

Uneori, mărturiseşte arhanghelului cu aripi frînte, lui Satan:

„Peste frunţile îngîndurate ale cercetătorilor de adevăr, tu reverşi lumină"...

Ajuns în ţinuturi cu nume sonore, în *Benares* din apropierea vechiului Capilavastru, i se spune de pădurea *Uruvilva,* de pe malurile rîului *Nairandja* — şi-i năluceşte înaintea ochilor umbra lui *Buda* profetul răsăritului.

Il obsedează apropierea între Profetul care a primit în tîrguşorul *Gaya* lumina lăuntrică, duhul sfînt. coborît în el în miez de noapte, şi între:

„Marele Iluminat, desculţul necăjit, feciorul dulgherului din Nazaret care-a cuprins cu aripile sufletului omenirea, cerînd dezlegarea marei taine Aceluia, *al cărui fiu, cu semeţie s'a socotit..."*

Astfel:

Spre cel născut în ieslea din Betleem, alergară magii de la răsărit;

Spre Buda, alergară străjerii celor patru puncte cardinale, regii Davas, aducîndu-i daruri;

Isus a zis: „Iubeşte pe aproapele tău!...

Buda spusese: „Cu inima plină de iubire, cu iubire
„crescînd pe fiecare clipă, cu iubire
„nemărgenită, vroesc să îmbrăţişez
„lumea pînă în hotarele ei.
„Apoi, cu iubire tot mai mare, să
„învăluesc omenirea."

Isus a zis: „Lumea este o punte, grăbeşte s'o treci,
„dar nu-ţi clădi casa ta de-asupra ei."

Buda spusese: „Viaţa e numai durere: legăturile de
„familie, împodobirea existenţei —
„sînt poveri cari ne aruncă în bra-
„ţele durerii. Inţeleptul să pribe-
„gească sărac, curat la suflet şi
„tăcut.."

Isus — a iertat pe Magdalena.

Buda — a iertat pe curtizana Amrapali.

Şi, cel ce-a cugetat asupra acestei apropieri, s'a întrebat la urmă:

„Cine?... în vremi mai bune şi mai înţelegătoare va şti să tălmăcească — pe deasupra mitrelor aurite şi a cîrjelor arhiereşti, marea taină a iertării, cuvintele de adîncă înţelegere ale desculţului boem iluminat:

„Iertată să fie, că mult a iubit!..."

. . . .

Cu sufletul înfiorat de vis şi cugetare, călătorul depărtărilor străbate înainte... peste mări şi ţări.

Uneori, îşi propteşte privirea în zare şi caută să înţeleagă pe Dumnezeu.

Neastîmpărul minţii pare că ştie ceva:

„Peste cetatea năruită au răsărit flori de nalbă.
„O linişte pioasă suspină adihnitoare din fiecare cărămidă.
„Nuanţe roşii au înflăcărat zarea.
„Coboară tăcerea serii, sfînta, mistica tăcere, care înfricoşează şi îndeamnă dreapta:
să facă semnul crucii.

Ca o profeţie vagă, nedesluşită, turburătoare, tristă, deprimantă, dureroasă, se amesteca printre chinuitoarele întrebări ecoul venit de dincolo de viaţă, trimes de sufletul lui *Beethoven:*

„Aşa bate soarta în uşă".

Dar... corabia porneşte înainte:

„Undeva, departe, spre ţărmuri fără nume, stau
„visurile ce nu se pot înfăptui, cu cari ni minţim, şi
„ni înfrumuseţem viaţa...
„In spre acele ţărmuri, corabia nu ne va duce
„niciodată!..."

NATALIA NEGRU

BALADA NOPŢII

Şi-aşează Noaptea greaua nicovală
Pe mine, şi m'apasă tot mai mult.
Iar raza lunii-atâta e de pală
Că 'ncremeneşte orişice tumult.

Când m'am întors prin pânza Nopţii, deasă,
Prin pânza ei de-abia şi catifea
Simţii că o tristeţe ne 'nţeleasă
In plasa ei încet mă cuprindea...

Un gând părea că 'n creer mi se 'nfige
Asemeni ascuţitei cângi de fier,
Şi Nopţii-ar fi voit par'că să-i strige:
De ce-ai adus o lume de mister?

O, Noapte! Când nădejdile-abia-s coapte
De ce tu fructul lor voeşti să-l iei?
Sau asta-i poate cea din urmă noapte
Pe care vor vedea-o ochii mei?

De-atâta timp stă Noaptea nemişcată
Şi'n ochi scânteia vieţii i s'a stins,
Că meşterii păianjeni deodată
In mreaja lor de vis o au cuprins.

Tăcerea toate drumurile 'nchide
Şi merge peste tot, cu paşi mărunţi,
Iar luna-şi varsă razele fluide
Din câmp şi până 'n creştete de munţi.

Pe drumurile unde-odinioară
Se întâlneau stafii pe la răscruci,
De sus, răsuflul Liniştii coboară
Şi nimeni n'are teamă de năluci.

De-atâta timp stă Noaptea'n nemişcare
Şi'n ochi scânteia vieţii i-a pierit,
Că 'n negru 'nveştmântată, dânsa pare
Un stareţ ce se roagă într'un schit.

O, Noapte, fă ca'n visuri să mă ferec
Ca'n lanţuri care nu pot să le rup
Şi fă să simt în creer întunerec
Şi raza lunii, roşie, prin trup...

Mă 'nfăşură 'n suflarea-ţi, să se-aştearnă
In mine resemnarea ca 'ntr'un urs,
Ce şade 'n vizuina lui o iarnă
Şi nu mai poate şti cât timp s'a scurs...

Suflarea ta de vânt aş vrea s'adie
Aşa precum adie prin goruni
Şi să te simt în camera pustie,
Şi să şedem ca doi prieteni buni...

O, nu mai ţese, Noapte, — a ta urzeală!
Ca pe-un copil mă du de mână 'ncet,
Mă du din lumea asta ce mă'nşeală
Aşa cum duce umbra pe Hamlet...

Te culci însă şi tu, eşti obosită.
Privirea ta eu nu mai pot s'o 'ndur.
Tu mă priveşti din cer ca printr'o sită
Şi ochii tăi au cearcăne 'nprejur.

Ţi-e trist surâsul tău fără prihană
Căci nu-i pe cer şi soarele de zi:
Lăsatu-te-a în doliu şi vădană
De când în groapa cerului muri.

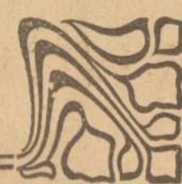
Şi razele de lună împletiră
Un văl de-argint, subţire, ca prinos,
Şi razele, ca strunele de liră
Iţi cântă blând, şi-atâta de frumos!

Ţi-e somn. Binecuvânţi cu latul mânii
Şi-adormi în vis sub cer ca sub un cort,
Cu aer rece ţi-umpli, rar, plămânii,
Şi'n vis zăreşti pe mirele tău mort...

IOAN I. CIORANESCU

LITERATURA STRAINA

ALFRED DE VIGNY

„LA CANE DE JONE"

Când a intrat Papa, Napoleon se plimba în sus şi în jos prin cameră; apoi începu să se învârtească ca un vânător, împrejurul jilţului; se opri deodată în faţa lui în poziţie miltărească şi reîncepu discuţia din trăsură, întreruptă din cauza sosirii. Se vedea că e grăbit s'o termine... „Părinte, îţi mai spun odată că nu prea sunt deştept şi nu îmi plac filozofii, nici moraliştii; îţi spun drept că, aş asista chiar la leturghie, dacă n'ar exista republicanii".

Aceste cuvinte le aruncă în faţa prelatului, iute, ca fumul dintr'o cădelniţă. Apoi se opri, aşteptând efectul, crezând că împrejurările, cari precedaseră întrevederea, oricât ar fi fost de antireligioase, puteau să dea acestei mărturisiri repezi şi hotărîte, o valoare nebănuită...

Papa plecă privirile şi îşi puse mâinile pe capetele de vulturi de pe rezemătoarea jilţului. Părea o statuă romană, care spune lămurit: „Mă supun să ascult orice cuvinte profane va binevoi să-mi spuie".

Bonaparte, dădu ocol jilţului din mijlocul odăii, şi observai, după privirea ce o aruncă bătrânului prelat, că nu era mulţumit, nici de el nici de interlocutorul său, şi că se mustra că începuse discuţia prea domol. Porni să vorbească mai cu şir, învârtindu-se mereu împrejurul lui, şi privind pe furiş oglinzile din pereţi, în care se reflecta figura serioasă a Papei...

Il privea numai dintr'o parte, când trecea pe lângă el, dar niciodată în faţă, fiindu-i teamă să nu pară prea atent la efectul vorbelor spuse.

„Prea sfinte, mai am ce-va pe suflet: pari a fi forţat să consimţi la încoronarea mea, ca odinioară la concordat. Ai înfăţişarea unui martir în faţa mea; eşti aşa de abătut ca şi cum ai încredinţa cerului, durerile d-tale. Adevărat vorbind însă, nu ai această situaţie şi, Doamne, nici nu eşti prizonier, eşti liber ca aerul".

Pius al 7-lea zâmbi cu tristeţe şi îl privi drept în ochi. Simţea pretenţiile uimitoare ale acestei firi despotice, căreia ca tuturor firilor de aceiaşi natură nu-i era de ajuns să-ţi impuie supunere, dar să şi pari că ai dorit ceea ce ţi-a poruncit el, după ce te-ai supus.

„Eşti pe deplin liber, continuă Bonaparte, poţi să te întorci la Roma, calea ţi-e deschisă, nimeni nu te opreşte".

Papa suspină, ridicând mâna dreaptă şi ochii spre cer; apoi îşi aplecă încet faţa sbârcită şi privi crucea de aur atârnată pe piept.

Bonaparte îşi urmă vorba, însă ocolindu-l mai încet. Glasul i se îndulci şi zâmbetul îi deveni plin de bunătate.

„Prea sfinte, dacă nu ai avea o fire aşa de tare, ţi-aş spune verde în faţă, că eşti cam nerecunoscător, fiindcă nu-ţi mai aminteşti de serviciile pe cari ţi le-a făcut Franţa. Soborul din Veneţia care te-a ales Papă, mi-a făcut impresia că a fost inspirat de războiul meu din Italia şi de o vorbă pe care am pus-o pentru d-ta. Eram foarte măhnit că Austria te cam necăjia.

Mi se pare că sfinţia ta, ai fost forţat să te întorci la Roma pe mare, căci nu ai putut trece pe teritoriul austriac".

Aci se opri ca să aştepte răspunsul tăcutului oaspete, dar Pius al VII-lea, d'abia înclină capul şi rămase adâncit şi abătut, par'că nu mai putea asculta. Bonaparte împinse cu piciorul un scaun lângă jilţul Papei. Tresării, căci atinsese cu epoletul perdeaua după care eram ascuns.

„Ca bun catolic, de sigur că m'am întristat, continuă el. Eu nu prea am avut vreme să studiez teologia, dar cred în biserică, căci are o putere de viaţă netărmurită.

V'a cam sguduit puţin Voltaire, dar nu-l admir şi o să asmuţ pe el un predicator civil. Atunci vei fi mulţumit.

Işi luă o înfăţişare nevinovată şi copilărească, foarte ademenitoare.

„Nu ştiu, nu-mi pot explica, deşi caut zadarnic, pentru ce nu voeşti să-ţi faci reşedinţă la Paris, pentru totdeauna. Dacă voeşti, zău, îţi pui la dispoziţie Tuileriile. Te aşteaptă o odaie ca la Monte-Cavalo.

Eu nu stau niciodată acolo. Nu vezi d-ta, *Padre*, că acolo e adevăratul centru al lumii? Voi face, tot ce vei vrea, fiindcă sunt mai bun decât mă crezi. D-ta vei guverna şi vei organiza biserica cum vrei, iar eu mă voi ocupa cu războiul şi cu obositoarea politică.

In mine vei avea cel mai bun soldat. Ce frumos ar fi. Vom face soboare ca Constantin cel mare şi Carol cel mare, eu le voi deschide şi le voiu închide; îţi voiu da pe mână cheile lumii adevărate cum a zis Christos:

„Am venit prin sabie, şi o voi păstra, însă după fiecare victorie ţi-o voi aduce să o binecuvintezi".

Papa, care până acum stătuse nemişcat ca o statuie egipteană, îşi îndreptă încet, capul plecat în jos, zâmbi trist, îşi ridică privirile în sus şi zise, suspinând liniştit, ca şi cum şi-ar fi spus gândul îngerului păzitor nevăzut.

„Comediantule!"

Bonaparte sări de pe scaun şi se repezi ca un leopard rănit.

Era foarte furios, îl cuprinse furia groaznică care îi era obişnuită. Se plimba tăcut, muşcându-şi buzele până la sânge. Nu mai dădea târcoale prăzii ca până acum, cu privirea şireată şi pe furiş, ci mergea drept şi îndrăzneţ în lung şi lat, trântind nervos piciorul şi sunând din pintenii de la cizme. Odaia se cutremură, perdelele se frământară ca pomii la apropierea furtunii, îmi părea că se va petrece ce-va grozav, mă dureau ochii şi mi-i acoperii cu mâna fără să vreau. Priveam pe Papă; era nemişcat, strângea în mâini vulturii de pe braţele jilţului.

Furtuna isbucni deodată.

„Eu! comediant! V'aş face eu comedii să plângeţi toţi ca femeile şi ca copiii — comediant! Nu merge cu mine să ai sânge rece şi să te porţi obraznic! Teatrul meu, e universul, rolul meu este de a fi şi actor şi autor. Pe voi: Papă, regi, popoare v'am angajat ca comedianţi şi vă joc cu o sfoară, ce se numeşte frică. Comediant! Signor Chiaramonti, trebue să fii altfel de om ca să mă poţi aplauda sau fluera! Iţi dai seama, că, dacă aş vrea, ai fi numai un biet popă şi dacă nu mi-aş stăpâni râsul, când te salut, Franţa întreagă şi-ar bate joc de d-ta şi de mitra d-tale? Acum patru ani, nimeni nu ar fi îndrăznit să vorbească de Cristos. Cine ar fi putut vorbi de Papă, rogu-te?

Comediant! Ah! domnilor, repede prindeţi rădăcini la noi! Eşti supărat fiindcă nu am făcut prostia lui Ludovic al 14-lea de a semna revocarea libertăţilor galicane! Dar nu vă puteţi juca cu mine! Vă am în mână pe toţi! Vă port de la sud la nord, ca pe nişte păpuşe; mă prefac că îţi dau oarecare consideraţie, fiindcă voesc să înviez o idee destul de veche pe care o reprezinţi şi nu înţelegi aceasta, ca şi cum nu ai voi să vezi: dar nu! Trebue să-ţi spun, să-ţi vâr sub ochi lucrurile, ca să le pricepi. Crezi serios, că am nevoie ca d-ta, să-ţi ridici capul, şi să te îmbraci cu hainele d-tale femeieşti! Să ştii că nu-mi pasă de ele şi dacă vrei să continuii, te voi trata cum a făcut Carol al XII-lea cu marele vizir, ţi le sfâşii cu o lovitură de pinteni".

Tăcu. Eu nici nu mai respiram. Intinsei gâtul, (căci nu-i mai auziam glasul) să văd dacă bătrânul nu murise de frică. Păstra aceiaşi linişte pe faţă, aceiaşi linişte în înfăţişare. Ridică încă odată ochii spre cer, şi după ce suspină adânc, surâse amărât şi zise:

„Tragediene!"

Bonaparte era la capătul celălalt al camerii, rezemat de vatra de marmoră înaltă cât el. Porni ca o săgeată, alergând spre bătrân; credeam că îl va strivi. Dar se opri deodată, luă de pe masă un porţelan de Sevres, pe care erau pictate castelul Sf. înger şi Capitoliul şi îl isbi de marmură şi de grilajul de fier al sobei; îl fărămiţă cu picioarele.

Apoi se aşeză pe scaun şi rămase cufundat în tăcere, într'o nemişcare îngrozitoare. Mi se uşură sufletul, când îl văzui cu gânduri bune şi stăpânindu-şi fierberea sângelui. Se întristă, glasul i se domoli înăbuşit şi melancolic. De la primele cuvinte, simţii că îşi revine şi că Proteu, îmblânzit cu două cuvinte, se dădea pe faţă.

„Mizerabilă viaţă!" începu iarăşi. Apoi se gândi adânc, îşi rupse marginea pălăriei, tăcu câte-va clipe şi începu vorbindu-şi aproape singur, ca deşteptat din somn.

— „Aşa este! tragedian sau comediant! Totul este teatru; pentru mine totul este mască, demult şi pentru totdeauna. Ce oboseală! ce nimicnicie!

Să te arăţi pentru unii din faţă, pentru alţii din profil, după cum le convine. Să pari că eşti ceea ce le place lor şi să le ghiceşti visurile lor dobitoceşti, ca apoi să-i ţintueşti între teamă şi nădejde. Să-i minunezi cu cifre şi comunicate, cu distanţe şi nume neobişnuite! Să le fii stăpân şi să nu ştii ce să faci cu ei! Asta este totul, zău! Apoi să te plictiseşti ca mine, e prea mult! Mă plictisesc de moarte, urmă el, încrucişându-şi picioarele şi răsturnându-se în jilţ. Cum stau locului, mor de urât. După trei zile de vânătoare la Fontainbleau mă plictisesc.

Eu trebuie să merg şi să conduc pe alţii, dar, să mă spânzuri dacă ştiu unde. Iţi vorbesc pe faţă. Am planuri pentru trei sau patru împăraţi şi le croiesc în fiecare seară şi dimineaţă. Am o imaginaţie neobosită şi dacă aş avea-o de două ori mai bogată, mi-aşi obosi şi trupul şi sufletul căci flacăra noastră nu arde multă vreme.

Să-ţi spun drept; când toate planurile îmi vor fi executate, nu pot să jur, că lumea va fi mai fericită, dar va fi o lume frumoasă căci va fi stăpânită de o unitate măreaţă. Nu sunt filozof şi nu cunosc decât pe secretarul florentin cu spiritul comun. Nu înţeleg de loc unele teorii. Viaţa e aşa de scurtă ca să-ţi pierzi timpul cu ele. La mine după cugetare, urmează fapta. După moartea mea se vor găsi destule explicaţiuni ale faptelor mele. Dacă voi reuşi mă vor lăuda, dacă voi cădea mă vor insulta, căci exagerările sunt gata, mai ales în Franţa. Cât trăesc le înăbuşesc, dar după moarte... se va vedea! Ce-mi pasă! numai să reuşesc şi asta înţeleg eu. Imi scriu Iliada cu fapte şi în fiecare zi".

Se ridică vesel şi repede, era vioiu şi plin de viaţă; era el cel adevărat şi natural căci nu căuta să-şi dea aiere ca în dialogurile scrise la Sf. Elena; nu era închipuit şi nu-şi lua figură ca să discute cele mai frumoase concepţii filozofice; era el, el însuşi exteriorizat.

Se apropie de Papa, care era tot nemişcat, şi se opri în faţa lui. Aci, înflăcărându-se, râzând ironic, amestecând măreţii cu lucruri ordinare după obiceiul lui, aci vorbind cu un avânt larg, neobişnuit, exprimarea repede a acestui geniu vioi şi gata să ghicească totul într'o clipă, fără greutate, spuse acestea:

„Originea e totul! Cei ce vin în lume săraci şi goi sunt totdeauna desnădăjduiţi şi sau devin oameni de acţiune, sau se sinucid, după temperamentul individual. Când au curaj ca mine, să se vâre în toate, zău, fac pe dracul în patru. Ce vrei; trebuie să trăiască. Trebuie să-ţi găseşti loc şi să-ţi faci vizuina. Eu mi-am făcut-o pe a mea cu o ghiulea de tun. Vai de cei ce mi-au stat în cale! — Unii se mulţumesc cu puţin, alţii nu se mai satură! Ce să-i faci? Fiecare după pofta lui. Mie mi-era tare foame!

„La Tulon nu aveam cu ce să-mi cumpăr epoleţi, căci în locul lor aveam în spinarea mea pe mama şi nu ştiu câţi fraţi. Pe fiecare i-am aranjat cum trebuie, cred. Iosefina m'a luat de milă şi acum o încoronez în ciuda notarului Raguideau, care zicea că nu am decât pelerina şi sabia. Vorbia drept! Căci ce va să zică manta împărătească, coroana? Sunt ale mele?... Haine de actor! Le îmbrac pentru un ceas şi mă plictisesc. Imi reiau uniforma de ofiţer şi încalic, toată viaţa călare! Altfel în fiecare zi aş fi ameninţat să fiu aruncat din scaunul împărătesc! Hei, sunt de invidiat? Părinte, pe lume sunt numai două soiuri de oameni: cei ce au şi cei ce câştigă. Primii se culcă, ceilalţi se frământă.

„Le-am înţeles astea de timpuriu şi de aceea voi ajunge departe.

„Numai doi şi-au ajuns idealul începând de la patruzeci de ani: Cromwell şi Rousseau şi, dacă i-aş fi dat unuia o proprietate şi altuia 1200 de franci şi o servitoare, nu ar mai fi scris nimic, nici nu ar mai fi predicat. Unii lucrează cu vopsele, alţii cu fraze, cu marmură şi cărămidă, eu cu războaele. Asta e firea mea. Trebuie să fiu plătit pentru asta şi cu un tron nu sunt prea bine răsplătit.

„De altfel, voi continua lucrul. O să mai vezi şi altele. O să vezi familii domnitoare începând cu mine cu toate că sunt un parvenit şi un ales ca şi d-ta părinte şi scos din popor.

Putem să ne dăm mâna".

Traducere de GH. MARINESCU

— A. S. PUŞKIN —

Şalul Negru*)

(Cântec Moldovenesc)

La şalul cel negru privesc năucit
Şi jalea sfîşie un suflet zdrobit.

Pe când eram tinăr, puţin încercat,
O fragedă greacă iubeam înfocat.

Frumoasa copilă cu drag m'alinta,
Dar ceasul cel negru în cale îmi sta.

Odată, cu oaspeţi voioşi, petreceam,
Când, iată, un jidov îmi bate în geam.

— „Tu stai cu prieteni mâncând şi glumind
„Dar greaca te 'nşală", (îmi spuse şoptind)

Blesteme şi aur din plin i-aruncai;
Un rob cu credinţă, cu mine luai;

Pe calul meu sprinten sburat-am la ea
Şi mila duioasă în mine tăcea.

Când pragul grecoaicei abia îl zării,
Orbit de mînie, cu totul slăbii.

Intrai în odaie cu pasul viclean:
Văzui c'o sărută cu foc un armean.

Scot spada şi negru în ochi am văzut.
Pe buze îngheaţă perfidul sărut.

Un trup făr' de cap, în picioare zdrobeam
Şi pal, în tăcere la faţă priveam.

Sbucnise în lacrimi. Dar sînge ţişni:
Pieri şi grecoaica. Iubirea pieri!

Din cap un şal negru i-am smuls furios
Şi-am şters în tăcere oţelul tăios.

Cadavrele 'ndată ce seara veni,
In Dunăre robul furiş le svîrli.

De-atuncia ochi galeşi eu nu mai sărut
Şi nopţi de iubire eu n'am mai avut.

La şalul cel negru privesc năucit
Şi jalea sfîşie un suflet zdrobit.

Din ruseşte de
Dr. A. BORTKIEVICI şi C. IORDACHESCU

*) Traducere fidelă în forma şi ritmul original. A se compara cu **imitaţia** lui C. Negruţi: Op. complecte Vol. II.

* * *

MAXIM GORKI

Amintiri despre Tolstoi

Gândul care îl frământă mai des şi în modul cel mai clar, este gândul asupra lui Dumnezeu.

Câteodată ţi se pare, că nu e un gând, ci o puternică opunere împotriva unui lucru pe care el îl simte mai presus de el. Vorbeşte mai puţin decât ar dori, asupra acestui lucru, dar se gândeşte mereu la el. Numai cu mare greutate poţi spune că acesta e un semn de bătrâneţe, o presimţire a morţii — nu, cred că lucrul vine din mândria lui de om, unică în felul ei şi oarecum dintr'un sentiment de umilinţă; căci dacă eşti Leon Tolstoi, e umilitor să-ţi supui voinţa ta unui streptococ. Dacă ar fi un savant naturalist, ar concepe cele mai subtile ipoteze, ar da la lumină cele mai mari descoperiri.

* * *

Are mâini admirabile — drept vorbind, ele nu sunt frumoase, căci sunt străbătute de vine groase, dar sunt pline de expresie şi de putere de creator. Probabil că Leonardo da Vinci a avut astfel de mâini. Cu astfel de mâini, poţi face orice. Uneori, când vorbeşte, mişcă degetele, le face pumn, apoi le deschide deodată şi pronunţă o vorbă înţeleaptă şi cu miez. Pare un zeu, nu un Zebaoth ori un Olimpian, ci un zeu din mitologia rusă, care „stă pe un tron de lemn, sub un teiu de aur", nu cu destulă măestate, dar părând desigur mai şiret decât toţi zeii ceilalţi.

Se poartă cu Sulerschitzki cu gingăşia unei femei. Pentru Cehow are o iubire părintească — în iubirea aceasta e ceva din simţirea de mândrie a creatorului — Suler trezeşte în el un sentiment gingaş, un interes continuu şi un entuziasm, care pare că nu oboseşte niciodată pe vrăjitor. Poate că se ascunde în acest sentiment ceva ridicol, ceva din iubirea unei fete bătrâne pentru un papagal, pentru un câine sau o pisică. Suler este o pasăre sălbatecă şi fascinantă dintr'o ţară ciudată şi necunoscută! O sută de oameni de felul lui ar puteà să transforme aspectul ca şi sufletul unui oraş de provincie.

Ei i-ar schimbà complect aspectul şi i-ar umple sufletul cu patimi zgomotoase şi strălucitoare şi cu o sălbătecie neînvinsă. In iubirea tuturor, pentru Suler se amestecă multă uşurinţă şi veselie şi când văd pe femei cât de copilăreşte se poartă cu el, mă simt cu totul contrariat.

Şi totuşi, sub această lipsă de grijă din partea lor, se ascunde multă prevedere. Suler e un om pe care nu poţi contà. Ce poate face mâine Suler? Poate aruncà undeva o bombă sau se poate înhăità cu o ceată de muzicanţi ieşită de la un chef. Are putere de încordare care să-i ajungă pentru trei vieţi, şi foc destul, ca să pară că răspândeşte în jurul lui scântei, ca un fier înroşit.

* * *

„Romanticul izvoreşte din teama de a privi adevărul în faţă", ziceà ieri, referindu-se la poeziile lui Balmont.1).

Suler erà de altă părere şi plin de emoţie, acesta citeà tremurând încă o poezie şi-apoiu alta.

„Acestea nu sunt poezii, Liovuşca, acestea sunt şarlatanii, lucruri de rând, cum ziceau cei din evul mediu, o înşirare fără rost de cuvinte. Poezia nu cuprinde artă; când Fet a scris:

„Nu ştiu însu-mi ce cânt,

In mine creşte şi se desăvârşeşte viersul".

a dovedit pentru poezie un simţ real, plin de nobleţe şi conform cu cântecele populare. Nici ţăranul nu ştie că e poet — oh, vai, ah şi eh — şi din toate acestea iese o poezie reală, venită din inimă, întocmai ca şi cântecul unei paseri. Aceşti poeţi moderni ai tăi, nu fac decât să inventeze. Există unele lucruri de duzină franţuzeşti, care se numesc „articles de Paris" — ei, bine, astfel de lucruri scot la lumină înşiruitorii tăi de versuri. Versurile demne de plâns ale lui Nekrassow 2), sunt şi ele inventate dela început, până la sfârşit".

„Şi Béranger?", întrebă Suler.

„Béranger — acesta e cu totul altceva. Ce-avem noi comun cu Francezii? Ei sunt senzuali, viaţa spirituală are tot atâta importanţă în ochii lor, ca şi carnea. Pentru un francez, femeia e totul!!....

Suler începù să se opue cu violenţa care îl caracterizà, dând drumul la tot felul de cuvinte. Lew Nicolaevici, îl privià îngăduitor şi-i zise cu un surâs plin de bunătate:

„Astăzi eşti cu toane, Liowuşca, întocmai ca o fată care e la timpul măritişului şi nu are niciun iubit".

* * *

Boala îl mistuià din ce în ce mai mult, distrugeà ceva în el. Dar în interiorul lui, se pàreà, că totul devine mai uşor, mai pătrunzător, mai iertător. Ochii lui au o privire mai ascuţită, mai pătrunzătoare. Pare că ascultă plin de atenţie la ceva, ca şi când ar cercà să se transpue în lumea amintirilor pe care a uitat-o, ori ca şi când ar fi în aşteptarea unui lucru nou şi necunoscut. In Iasnaia Poliana, vedeam în el un om care ştie totul, care nu mai are nimic de învăţat — un om care a găsit soluţia la orice întrebare.

* * *

In carnetul lui zilnic, pe care mi-l dădu să-l citesc, mi-a atras atenţia un aforism curios: „Dumnezeu este năzuinţa mea".

Când îi restitui cartea, îl întrebaiu ce înseamnă acest aforism.

Privi la o parte şi ridică sprâncenile. „O gândire neisprăvită", zise el. „Probabil, că am vrut să zic: Dumnezeu este năzuinţa mea ca să-l cunosc... Nu, nici aceasta..." Incepu să râdă, făcu cartea sul şi o băgă în buzunarul mare al bluzei sale. Cu Dumnezeu mi se pare, că are raporturi ce te lasă nedumerit. Ele îmi amintesc uneori de raporturile dintre „doi urşi, ce locuiesc în aceeaş vizuină".

* * *

Vorbeşte bucuros şi mult despre femei, întocmai ca un romancier francez, dar întodeauna cu asprimea unui ţăran rus. Odinioară nu puteam suferi acest lucru la el, şi-l priviam ca pe un defect. Azi a întrebat în parcul Migdalelor pe Anton Cehov:

„Ai umblat mult după femei, când erai tânăr?"

Anton Pavlovici surâse încurcat şi mormăi ceva neînţeles, trăgându-se de cioc. In acest timp, Leon Nicolaievici, privind marea, zise:

„Eu am fost neobosit în această privinţă...

Rosti aceste cuvinte plin de căinţă şi închee cu o expresie populară piperată; şi pentru prima oară observai cu câtă simplitate întrebuinţează el expresia, ca şi când nu ar şti alta mai potrivită. Când se desprinde de pe buzele sale aspre, toate aceste cuvinte, par simple şi naturale şi pierd din asprimea lor soldăţească şi din trivialitatea lor. Imi amintesc de prima mea întâlnire cu el şi de părerea lui asupra lui „Warenika Oliessowa" şi „Doauăzeci şi şase şi unul". Din punctul de vedere obişnuit, tot ce a spus el atunci, a fost un şuvoiu de cuvinte indecente. Pierdusem stăpânirea asupra mea şi mă simţeam chiar jicnit. Mă gândiam, că mă socoteşte ca incapabil să înţeleg un altfel de limbaj. Astăzi înţeleg: erà o prostie să mă simt jicnit.

* * *

Ii place să puie întrebări [illegible] şi răutăcioase:

Ce gândeşti despre D-ta?

Iţi iubeşti nevasta?

Crezi D-ta, că fiul meu Leon, are talent?

Cum îţi place Sofia Andreiewna? 3).

Odată mă întrebă: Iţi sunt drag eu D-tale, Alenei Maximovici?

Aceasta e viclenia unui **bogatir**: Wassica Buslaiew, veselul ştrengar, făcea astfel de pozne în tinereţea lui. Tot timpul experimentează, examinează ceva, ca şi când s'ar pregăti de luptă. Acest lucru e interesant, dar nu e după placul meu. Al este deavolul şi eu un copil în scutece. Ar fi bine, ca să mă lase în pace.

* * *

Cât de curios mi se pare, că joacă cărţi cu atâta plăcere. Joacă serios, cu patimă. Când ridică cărţile mâinile îi tremură, ca şi când ar ţine în ele nişte pasări vieţuitoare, nu nişte biete bucăţi de carton lipsite de viaţă.

1) Soţia lui Tolstoi.

1) Balmont, liric modern rus.
2) Nekrassow, renumit liric rus (1821—1877).

* * *

NOTE

Berliner Tageblatt anunţă că la muzeul de autografe ale poeţilor germani, în Hanovra, s'a găsit un manuscris inedit al lui Schiller. E o baladă scrisă şi semnată de mâna poetului şi e intitulată „Cântecele unui pribeag".

* * *

A murit la Paris Arthur Meyer, decanul presei franceze. Născut la Havre în 1844, îşi face studiile la Paris şi intră în presă colaborând cu Gérard la *Revue de Paris*. Infiinţează apoi marele cotidian *Gaulois* al cărui director devine şi pe care îl conduce până în ultimul moment al vieţei.

Arthur Meyer a fost un gazetar în toată adevărata accepiţe a cuvântului, ironic, causeur şi instruit. Volumele sale de amintiri: *Ce que mes yeux ont vu* şi *Ce que je peut dire* sunt pentru viitorii istoriografi preţioase documente.

* * *

„Literatura Mondo", revistă internaţională ce apare în limba Esperanto, e pe pragul unui al treilea an de muncă frumoasă în domeniul literaturei şi al artelor. In numărul recent apărut se întâlnesc scriitorii renumiţi ai mai multor naţiuni. Astfel e reprezentată literatura franceză, daneză, germană, ungară, bulgară, etc. Literatura românească e reprezentată de talentatul nostru scriitor în această limbă d. *Tib. Morariu*, prin câteva poeme în proză, şi o traducere după d. Liviu Marian. Se mai întâlnesc apoi şi interesante reproduceri după sculpturile maestrului Rodain.

Ovidiu şi Puşkin în exil

Pământul românesc a fost loc de surghiun pentru două din cele mai ilustre figuri ale literaturii universale.

Impăratul August, în Decembrie, anul 7 după Hristos, exilează pe vestitul poet Publius Ovidius Naso la Tomi, pe ţărmurile Mării Negre.

Ţarul Alexandru I-iu, în Septembrie 1820, trimite în surghiun pe cel mai genial poet al Rusiei, Alexandru Serghievici Puşkin, la Kişinău în Basarabia.

Ovidiu căzuse jertfă geniului său poetic:

Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amorum
Ingenio perii Naso poeta meo.
(Tristia III. III, 73—74)

Puşkin, de asemenea:

Astfel îndur pentru versurile mele
Cum a îndurat pe vremuri şi Ovidiu.
(Scrisoare către fiica generalului Rajewski)

La Tomi, Ovidiu a trăit 8 sau 9 ani, implorând şi sperând veşnic ertarea, fără însă a o căpăta. Moare de dorul Romei şi e înmormîntat cu cinste departe de pămîntul patriei de către barbarii Geţi.

In Kişinău Puşkin stă aproape 3 ani. După mari stăruinţe e transferat la Odesa; dar în 1824 prinzându-i-se o scrisoare, în care vorbea despre ateism, e pus sub pază poliţienească la Mihailowska:

Un ţinut din gubernia Pskov — numai limbi ruseşti
Pot pronunţa acest nume fără a scuipa.
(Scrisoare către fiica generalului Rajewski)

La Tomi, Ovidiu şlefuieşte *Metamorphosele,* completează *Fastele* şi scrie: cinci cărţi de elegii sub numele de *Tristia,* patru cărţi de *Epistole din Pont* şi un poem în limba getică, operă din nefericire pierdută.

Puşkin

In Kişinău, Puşkin scrie aproape 60 poezii lirice (între cari *Oda către Ovidiu, Şalul negru, Grecoaica,* etc.); trei poeme: *Prizonierul din Caucaz, Fântâna din Bacce-Serai* şi *Fraţii tâlhari;* începe marele roman în versuri *Eugen Oneghin.*

Tot din acea epocă a rămas dela Puşkin o vastă corespondenţă către rude şi prieteni în care se descrie viaţa Kişinăului şi evenimentele dela 1821. Unele din aceste scrisori sunt în versuri, amintind Epistolele din Pont ale lui Ovidiu. Din această corespondenţă se vede că Puşkin a cules cântece populare, legende şi documente etnografice moldoveneşti, pe cari mai târziu, începuse a le da la lumină sub formă de schiţe în proză cum e bucata *Kirjali* 1), în care se descrie în mod pitoresc zdrobirea eteriştilor la Sculeni; sau în versuri, cum e celebra poemă *Ţiganii,* scrisă în 1824 şi care e o inspiraţie curat basarabeană. Eroii acestei poeme se numesc Alecu şi Zamfira, iar începutul sună aşa:

Prin Basarabia *gonesc*
Ţigani 'n laie sgomotoasă
Acuma, iată-i poposesc
Pe-un ţărm, în corturi zdrenţuroase.

Cu uciderea lui Puşkin într'un duel criminal, tot acest material moldovenesc s'a pierdut, caşi poemul lui Ovidiu în limba getică.

Despre Ovidiu se ştie că Tomitanii îl preţuiau foarte mult; îi acordaseră oarecari privilegii, erau mîndri de poetul care scria în limba lor, iar la o serbare în cinstea zeului Bachus l-au încununat. E aproape sigur că a făcut şi călătorii prin Basarabia şi Panonia, fie spre a cunoaşte împrejurimile, fie din cauza deselor războaie ce Tomitanii erau nevoiţi a purta cu neastîmpăratele popoare vecine.

Despre Puşkin se ştie că în Kişinău petrecea mai ales la viceguvernatorul Krupenski, unde înflorea jocul de cărţi şi unde se întâlnea cu o frumoasă moldoveancă Maria Egorovna, măritată Eichwelt. De asemenea frecventa casa boerului moldovean E. C. Varfolomei, atras de frumuseţea fiicei acestuia Pulcheria, supranumită mica zeiţă a Kişinăului. Mai lua parte la un cerc de ofiţeri intelectuali, unde se discuta chestii de literatură străină, istorie, etc. Probabil aici a cunoscut pe Al. Donici, tînăr ofiţer, ieşit decurînd din şcoala de cadeţi din Petersburg şi care mai târziu avea să traducă poema *Ţiganii,* în româneşte.

Prin Donici l-a cunoscut şi C. Negruţi, care în scrisoarea VII-a, din ciclul *Negru pe Alb* 2), dă următoarele amănunte autentice despre Puşkin: „In 1821, la Kişinău „două persoane, numai, îmi făcură a întipărire neştearsă. „Aceste erau, un om tînăr, de statură mijlocie, purtând „un fes pe cap şi o jună naltă fată, învălită într'un şal „negru, pe care le întâlneam în toate zilele la grădină. „Aflai că junele cu fesul era poetul A. Puşkin, acest By-„ron al Rusiei, ce avu un sfârşit atât de tragic, iar tânăra „cu şalul — pe care toţi o numiau *Greaca cea frumoasă,* „o curtizană emigrată dela Iaşi, numită Calipso. Calipso „umbla tot singură. Numai Puşkin o întovărăşea, când o „întâlnea la grădină.

„Cum vorbiau ei (căci Calipso nu ştia decât greceşte „şi româneşte, limbi care Puşkin nu le înţelegea) nu ştiu. „Se vede că 22 ani ai poetului şi 18 ani ai curtizanei n'a-„veau trebuinţă de mult înţeles.

„Puşkin mă iubea şi găsea plăcere a-mi îndrepta „greşalele ce făceam vorbind cu el franţuzeşte. Câte o-„dată şedea şi ne asculta ore întregi, pe mine şi pe Ca-„lipso vorbind greceşte; apoi începea a-mi recita niscai „versuri de ale lui, pe cari mi le traducea. Dar după o „lună, m'am dus din Kişinău şi în primăvara anului 1823 „m'am înturnat în Moldavia, fără să mai văd pe Puşkin „şi fără să mai aud de Greaca cea frumoasă. Câte odată „însă când citeam poeziile marelui poet rus, şi mai ales „*Şalul Negru,* aceste versuri, ce sunt un poem întreg fă-„cute înadins pentru tînăra fată, îmi aduceam aminte de „acea femeie cu chip îngeresc şi doream să ştiu ce se „făcuse".

Mai departe, Negruţi arată că în Noembrie 1824, Calipso, în haine bărbăteşti, intră la Mânăstirea Neamţu şi deveni *călugăr.* După 3 ani muri într'o sihăstrie, în munte, iar craniul acestui călugăr-femeie se mai păstrează şi azi în bolniţa Mânăstirei Neamţu.

Ce taină va fi dus cu dînsa în mormînt, în chip aşa de romantic frumoasa prietenă a lui Puşkin, despre care, marele poet scria din Kişinău, la 5 April 1823 prinţului P. A. Viazimski:

„Dacă pleci în vara asta la Odesa, poate vii şi prin „Kişinău. Iţi voi prezenta pe eroii dela Sculeni şi Secu, „tovarăşi de arme ai lui Iordache 3) şi pe o grecoaică, „ce s'a sărutat cu Byron!"

Pentru Ovidiu, Scythia, aflătoare tocmai la marginea pămîntului, era o ţară stearpă, cu ierni grozave, cu vînturi năprasnice, cu zăpezi ce nu se topesc nici după doi ani şi locuită de barbarii nomazi Sarmaţi şi Geţi.

Puşkin, din potrivă, găseşte o mare nepotrivire între spusele poetului roman şi realitate. In oda-sa *Lui Ovidiu,* scrisă în 1821, marele poet rus face o descriere entusiastă a frumuseţilor naturale, ce împodobesc pămîntul românesc şi căreia, cu greu, i s'ar găsi pereche printre inspiraţiile poetice, în acelaş gen, ale Românilor de sînge:

Din ce le ce ai scris, mi-am fost închipuit
Acest ţinut ca un tărîm părăginit,
Cu cerul neguros, cu veşnice zăpezi
Şi cu sgârcite veri pe tristele livezi.

O, ce ades sub vraja acelor sumbre coarde
Te-am urmărit, Ovidiu, cu-o inimă ce arde!
Vedeam, în minte, nava-ţi cum valurile 'nfruntă
Şi ancora înfiptă pe ţărmuri solitare,
Ce n'au nici vii pe dealuri, nici umbră pe ogoare
Şi'n care te aşteaptă pedeapsa cea mai cruntă.

Feciorii cei sălbatici ai Schiţiei îngheţate,
Născuţi pentru grozave războaie în zăpadă,
De dincolo de Istru ameninţă cu pradă
Şi-s gata să s'arunce năvalnic peste sate.

In valuri se afundă, n'au teamă de nimică.
Pe ghiaţa cea sonoră ei calcă fără frică.

Chiar tu, (Te miră, Naso, ce soartă schimbătoare!)
Tu, care din pruncie războiul îl uriai,
Tu, ce adesea părul cu roze 'ncoronai
Nepăsătoare ore trăind în desfătare,
Vei fi silit a-ţi pune un coif de astădată,
Schimbând cu-o spadă lira de-acum înspăimîntată.

Nici fiică, nici soţie, nici un amic iubit,
Nici muzele de care ai fost nedespărţit,
Nu-ţi îndulcesc tristeţea, poete surghiunit!

A tale versuri zeii în van le 'ncoronară
Şi tinerii zădarnic le ştiu pe din'afară
Nici anii şi nici slava, nici cântul trist ce plinge,
Nimica pe Octaviu, nimica nu-l atinge:
Uitat de toţi, pe-aicea, cu 'ncetul te vei stinge.

Tu, fiu trăit în bine, al splendidei Italii,
Necunóscut şi singur, în stepele barbare,
Nu mai auzi în juru-ţi dulceaţa limbii tale
Şi trist, către prieteni, vorbeşti din depărtare:

„O, daţi-mi iar oraşul străbun şi plin de slavă;
„Grădinile umbroase, rămase din părinţi!
„Lui August spuneţi-i a'mele suferinţi
„Şi risipiţi, prieteni, mînia lui grozavă.

„Dar dacă nu se 'ndură acest amarnic zeu,
„Şi dacă-i scris ca Roma să n'o văd niciodată,
„Prieteni, îndulciţi o soartă ne'mpăcată,
„Apropiind de Roma măcar sicriul meu!"

Ce inimă de piatră putea-va să existe
Să nu 'nţeleagă plînsu-ţi etern îndurerat?
Şi iarăş, cine oare citind a tale triste
Şi ultime poeme, în care ne-ai lăsat
Zădarnicul tău gemăt, n'ar fi înduioşat?

Eu, însu-mi, slavul nordic, cu inima de ghiaţă,
Eu, care lacrimi încă nu ştiu să fi vărsat,
Te înţeleg. Şi iată, că astăzi, exilat,
Nemulţumit de lume, de mine şi de viaţă
Pămîntu 'n care fost-ai aşa de întristat,
Impovărat de gânduri îl calc în lung şi 'n lat.

Improspătând în minte acele reverii,
Citesc acum, Ovidiu, a tale elegii
Şi controlez tabloul de tine zugrăvit;
Dar nicăeri aicea privirea-mi n'a 'ntâlnit
Aicea ce odată mi-am fost închipuit.

Acest ţinut încântă privirea mea uimită,
Cu tristele zăpezi de nord, obişnuită.

Aicea totdeauna e cerul azuriu;
Aici asprimea iernii, pe an puţin s'arată.
Pe-aici trăieşte viţa, cu strugur purpuriu
In Schiţia, din sudul fierbinte, emigrată.

Pe când posomorîtul Decembre îşi aşează
In pături, puful iernii pe stepele ruseşti
Aici seninul soare îşi varsă'n mii de raze
Căldura primăverii din bolţile cereşti.

Se 'npiestriţează lunca cu tînără verdeaţă,
Iar plugul decuvreme câmpiile brăzdează
Şi-un vîntuleţ spre seară pe lac abia aşează
Subţire, transparentă — o pojghiţă de ghiaţă (4)

Puşkin preţuia această odă mai presus de cât tot ce scrisese ca sinceritate şi avînt. Intr'o scrisoare adresată din Kişinău fratelui său L. S. Puşkin, în Ianuarie 1823, spune:

„Ce-s versurile către Ovidiu? Sunt sufletul meu!
„Faţă de ele şi Ruslan şi Noël şi totul, e gunoi!"

CONSTANTIN IORDACHESCU

1) Traducerea Dr. A. Bortkievici şi C. Iordăchescu publicată în **Revista Moldovii,** An. III No. 8—9.

2) Costache Negruti: Păcatele Tinereţelor, Vol. I.

3) Olimpiotul.

4) Tradusă din ruseşte de Dr. A. Bortkievici şi C. Iordăchescu.

PRIETENUL MORT

Cum ne jucăm cu vorbele mari şi cum ni se pare că sântem feriţi de marile dezastre!... Vorbim de moarte ca de un lucru destinat altora... Nu ne închipuim că aripa fatală ne va atinge pe noi înşine, cât de curând!... Murim mereu, nepregătiţi...

Acum câtva timp, scriitorul Riciotto Canudo, italian de origină, cetăţean francez, îmi încredinţă ultima sa lucrare, „Moartea lui Heraklès", tragedie.

— Bagă de seamă, îmi spuse el, e singurul manuscris..

— Atuncia nu-l iau. Să nu mai împrumuţi niciodată, când n'ai copie. Crede-mă...

— Ia-l! insistă Canudo.

— Nu. Nu-l iau!

— De ce?

— Mi-e frică să nu-l pierd. Ieşind de-aici, m'ar putea strivi un omnibus. Te las fără piesă!

— Haida-de!... râse Canudo, bătându-mă pe umăr. „Nu se moare aşa, cu una cu două!... şi'mi vârî, aproape cu sila, manuscrisul subt braţ.

* * *

Câteva zile după aceia, Canudo a murit.

A murit, repede, pe urma unei infecţii a urechii. Două operaţii, una după alta, l'au dat gata, în câteva zile.

Bietul, bietul Canudo!

Abia se instalase, abia îşi făcuse un nume, începea să culeagă roadele bogatei sale activităţi de pân'acum, punea la cale opere noui, întreprinderi artistice care de care mai fantastice, — şi iată-l smuls, dintr'odată, din mijlocul prietenilor săi, din Parisul acesta vesel, plin de întreceri, de muncă, de optimism, de mari bucurii sufleteşti, de apoteoză a vieţii...

S'a dus să se odihnească la Père-Lachaise, subt lespedea grea, el care visa lumini şi danţuri uşoare, veşnice reînoiri, entusiasme creatoare, victorii latine, câtece de alegreţă.

De pe terasa lui Café Napolitain s'a mai dus un visător... S'a dus în cimitirul unde cei mai mulţi dintre morţi şi-au spus povestea şi şi-au încrucişat mâinile pe piept într'un gest firesc. Braţele vânjoase ale lui Canudo au fost ghemuite cu sila.

Canudo n'a murit.

Canudo a fost asasinat.

* * *

Născut sub cerul senin al Adriaticei albastre, Riciotto Canudo, a venit mai acum douăzeci de ani la Paris, dornic să se manifeste în cea mai nobilă limbă, în literatura cea mai bogată.

El aducea din Italia acel torent de lavă şi de soare care circulă în opera lui d'Annunzio, un lirism verbal pe care spiritul cumpănit al latinilor dela Nord, nu-l putea domoli, o exuberanţă meridională, o veşnică preocupare de noutate, în stil şi în alegerea subiectelor.

A publicat câteva romane destul de cunoscute, chiar în alte ţări: **Les transplantés, Les Libérés, L'a ville sans chef.**

In vremea războiului s'a angajat în armata franceză, a ajuns maior, a fost făcut ofiţer al Legiunei de onoare, s'a bătut pe frontul din Argonne, s'a dus la Salonic, de unde s'a întors cu friguri palustre şi cu un volum de versuri ultra-moderne „Le poeme du Vardar" scris în cele mai variate ritmuri, cu sugestiuni vizuale şi muzicale de-o rară calitate.

Se ocupa, în ultima vreme, de a şeaptea artă, Cinematograful. Dirija „la Revue des sépt arts". Voia renaşterea, subt o formă înaintată, a cinematografiei din ţările latine.

Latinitatea era preocuparea lui pasionată.

Un editor parizian îi încredinţase conducerea unei biblioteci, în care urmau să apară scrierile ultime ale lui d'Annunzio, Blasco Hanez, Gomez Carillo şi alţi corifei ai literaturilor mediteraneane.

Era nelipsit dela congresele presei latine, dela orice manifestare făcută în numele gândirei şi simţirei acestor popoare alese.

Voia să vie şi în România, de care a vorbit de-atâtea ori, cu atâta dragoste în articolele sale.

Această ţară suroră îl interesa, vedea în ea posibilităţile unei renaşteri a gintei. Pregătea câteva conferinţe pentru noi.

Când l'am văzut ultima oară, mi-a spus că el pe cale să termine un roman de dragoste, închinat amintirei lui Don-Juan, această figură atât de latină, de care vorbisem împreună în liniştite seri de August, la o terasă de cafenea, de-atâtea ori.

* * *

Teatrul lui Canudo n'a fost publicat.

I-am citit tragediile în manuscris, una câte una şi-am avut deseori discuţii animate în jurul dramaturgiei sale.

Tragediile lui Canudo sânt irealizabile teatraliceşte. Ele reiau figuri din antichitatea elină: Clitemnestra, Herakles, Prometeu — tratate supramodern, de un Oscar Wilde, sau Hugo von Hofmannsthal, care, ar scri o limbă emfatică, încărcată, grea de imagini, unele strălucite, cele mai multe.

Acum câteva zile i-am depus textul lui Heraklès, cu observaţiuni în marginea scenelor.

Aş vrea să nu le fi citit Canudo aceste comentarii desagreabile, cari i-ar fi mâhnit visul său de autor dramatic.

Aş vrea să fi trecut în cealaltă viaţă numai cu amintirile frumoase ale prieteniei noastre, care a început în vremea războiului în atelierul lui Bourdelle şi era să ia o cale nouă, acum, subt ramuri înflorite, un drum lung în umbrele pline de soare, înfiripări de realizări ce se duc perechi-perechi acum când dânsul nu mai este...

Abia când pierzi pe cineva îţi dai seama cât de puţin i-ai dat inima ta, când trebuiai să-i dai atâta.

Numai după ce s'a dus un prieten — şi, din ce în ce, tot mai mulţi, se fac prietenii din lumea fantomelor şi tot mai puţini acei ce sânt aevea — vezi că nu l'ai preţuit îndeajuns, că n'ai stat cu el atât cât ar fi trebuit, că prea erau mici, micile voastre neînţelegeri, şi că sufletele voastre se căutau, în clipa când păreau că se resping...

Paris, Noembrie.

VICTOR EFTIMIU

Din istoricul epigramei româneşti

(Culegere de PAUL I. PAPADOPOL)

CĂP. GH. ANGHELESCU.

Unui avocat (1).

Vinovat e X. de moarte
Totuşi merit'achitarea:
A primit mai grea pedeapsă
Ascultându-ţi apărarea.

Unui profesor (1)

Dai... n'ai...

Aud că tu lumină dai
Elevilor cu dărnicie —
Numai aşà-mi explic dece
Nimica nu-ţi rămâne ţie.

Creditorului.

(unui patriot).

Creditor, nu-ţi pierde vremea,
In van calea i-o aţii;
E convins că are numai
Către ţară datorii.

P. LICIU
(1871 — 1912)

Unui beţiv (1).

In zadar proverbul spune:
„Vei dormi cum ţi-vei aşterne";
Tu-ţi aşterni acasă bine
Dormi la crâşmă, fără perne.

Unei primadone (1)

Glasu-ţi e de ciocârlie
Zic acei ce-ţi poart'un cult;
Te rog cântă'n zori de ziuă —
Când eu dorm şi nu te-ascult.

TH. M. STOENESCU
(1860 — 1918)

Dedicaţie (1).

De ce cu trandafirul oare
Eu nu te-aş fi asemănat —
Pentru amant când eşti o floare,
Şi-un ghimpe pentru-al tău bărbat.

Catren (1).

Mă simt atâta de uşor
Că, uneori, aş fi în stare
Ca şi-un fluture să sbor...
Vrei tu să-mi servi de lumânare?

Pe întuneric (1).

Iartă-mă că'n toiul nopţii am suflat în lumânare,
N'am făcut-o din greşeală sau cu gând răutăcios,
Dar văzându-te pe tine, surâzând, aşà duios.
Am crezut că este ziuă şi că soarele răsare.

1) Toate — din „Antologiea epigramei româneşti", volum cu aproape 500 de exemple, ce va apare mai târziu.

* * *

Frânturi

Bibliofila

Dacă trăia acuma domnul Jérôme Coignard, preot, odinioară dascăl de retorică la liceul din Beauvais, mult zelos bibliotecar al unui episcop şi faurul unei frumoase tălmăciri din Zozime Panopolitanul *), — şi-ar fi petrecut, cu siguranţă, zilele la *Bibliofila* din corpul de clădire al Fundaţiei Carol, spre strada C. A. Rosetti. Ar fi găsit acolo lucruri pe cari — de bună seamă — nu le-a întâlnit nici la libraria Nicolei Pogoneau (la „Biblia de aur"), nici la „Icoana sfintei Caterine" a costelivului domn Blaizot.

Vreme îndelungată ar fi răsfoit şi cercetat, dacă nu toată Biblia lui Guttenberg, dar măcar primul capitol al acestei minuni de Sfântă Scriptură — în câte 42 de rânduri, retipărită de Insel-Verlag din Leipzig, — capitol al cărui titlu, în caractere roşii gotico-latine e:

„Incipit liber bresuch que nos genesim dicim".

Şi ar fi zăbovit cu ochii plini de admiraţie, pe „înluminările", pe frontispicii, pe îngrijitele „închinări"...

Nu pot garanta dacă Jérôme Coignard ar fi învăţat româneasca cu slove chirilice ca să poată ceti — în cabinetul de lectură din subsolul Bibliophilei — şi „Sfânta şi D-zeeasca Evanghelie care s'au tipărit acum în zilele prea Inălţatului Domn şi oblăduitoriu a toată Ţara Românească Alexandru Ioan Ipsilant Voevod, cu blagoslovenia şi cu toată cheltuiala Purtătoriului Preavoslav prea sfinţitul Kir Grigorie Mitropolit a toată Ţara Românească şi exarhu Plaiurilor". In cazul unei depline cunoaşteri a *az-buchilor,* se poate să fi dat precădere celeilalte Evanghelii, tipărită la mânăstirea Neamţului, în timpul celui „de Dumnezeu alesului Arhiepiscop şi Mitropolit al Sucevii, şi al Moldovei şi Cavaler, Kirio Kir Veniamin".

* * *

In mine deşi s'au războit câteva suflete — de buchinist, de bibliofil, de arhivar... — tot bibliograful a biruit în cele din urmă până şi pe preţuitorul de grafice. M'am oprit cu deosebire la „Ceremonies et coutumes religieuses de tous les peuples du monde, representées par des figures dessinées de la main de Bernard Picard".

Cartea aceasta tipărită la Amsterdam în 1723 — şi care se deschide cu o dizerţie întocmită la 1637 privitoare la datinile ce se observă la evrei, tradusă din italieneşte de Leon de Modena rabin de Veneţia — cartea aceasta a fost cunoscută de bătrânul Mauriciu Wertheimer, unul din primii medici ai Şcoalei de hirurgie din Bucureşti (în 1857) şi medic primar al spitalului Caritas. Wertheimer, în colaborare cu George Baronzi au scos în 1871 un „Album internaţiona coprinzând descripţiunea ceremoniilor religioase ale tutulor naţiunilor aflate pe suprafaçia Pamêntului". Albumul avea „237 planşe, deosebit de 54 cari represintă antichităţile Romei, şi 611 tabele executate în modul cel mai nou al albertipiei după originalul renumitului Bernard Picart le Romain".

Din „albumul internaţionale" n'a rămas (e în Biblioteca Academiei Române) decât volumul IV al cărui registru de materii are 41 de capitole între cari şi „despre clopote şi înlocuirea lor printr'un aparat numit toacă" şi despre sectele: nestoriene, tomaide, iacobite, copte, abyssiniene, armeniene şi maronite...

BARBU LAZAREANU

*) Vezi: Anatole France: Birtul la Regina Pédauque, în româneşte de M. Hârsu, editura „Cultura Naţională"

* * *

Mişcarea culturală

de SCARLAT FRODA

Cronica literară: Rătăcire: nuvele, schiţe, scrisori de ION AL. BRATESCU-VOINEŞTI

D-l Brătescu-Voineşti încărcat de onorurile unui norocos volum **„In lumea dreptăţii"**, nu-şi găsise de multă vreme răgazul ca să mai scrie. Literatura îl consacrase în oficialitatea literilor, păstrându-i nimbul unei cuceriri consacrate. Ca să dea poate prilejul unei revizuiri sau impresia unei existenţe productive, d-l Brătescu-Voineşti şi-a adunat într'un volum ultimile d-sale nuvele.

Acesta e desigur rostul volumului **Rătăcire** (124 pagini), fruct laborios al câtorva ani de sforţări literare.

Findcă d-l Brătescu-Voineşti ţine ca opera sa scriitoricească şi de gânditor să fie interpretată, ca valoare filosofică, d-sa se străduește în două „Scrisori" (25 de pagini) să ne explice punctul său de vedere:

„Băşici de săpun părem noi vieţuitoarele, cu deosebire că viaţa nu e o jucărie nevinovată".

Cugetarea, e desigur adâncă şi ca să fie înţeleasă, este luminată de discuţiile contradictorii dintre d-l Zarzar, licenţiat în filosofie, kantian convins, — şi d-l Brătescu-Voineşti, adversar în convingeri. Aşa că între d-l Zarzar şi autor se încinge o vie polemică filosofică în stil epistolar. Transcrim discuţia:

Autorul (pag. 77)

— „Hodoronc-tronc! Iacă eu ştiu că tabachera asta, pe care o ţin în mână, e pătrată şi cafenie."

D-l Zarzar

— „Ţi se pare că ştii, dar e o iluzie. Dumneta crezi să ştii pentru că-ţi obiectizezi propriile dumitale sensaţii,

Autorul

Am rămas trăsnit.

— „Cum, zic, tabacherea asta, pe care o ţin în mână, nu e pătrată şi cafenie?"

D-l Zarzar

— „Nu numai că nu ştii că e pătrată şi cafenie; dar nu ştii nici dacă este în afară de dumneata. Forma şi culoarea acestei tabachere sunt impresii ale dumitale pe care le obiectivizezi, le exteriorizezi".

După cum vedeţi, d-l Zarzar e un june kantian, care deabia şi-a susţinut teza de licenţă în filosofie şi repetă argumentele filosofului german. Adversarul său e poate mai bătrân, dar asta nu-l opreşte să combată cu vehemenţă „lucrul în sine" şi „numenul" cu argumentele clasice, culese tot la repezeală dar de astădată dintr'un manual de istoria filosofiei.

I. Al. Brătescu-Voineşti

E adevărat că adversarul lui Kant şi al d-lui Zarzar are inovaţii pitoreşti şi e plin de spirit. La un moment dat (pag. 82) spune:

— „Parakant şi Răskant dacă a creiat termenul ăsta, a creiat un termen, care nu înseamnă nimic. N-i: ni, m, i, c: mic. Nimic. S'o ştii dela mine, care nu sunt familiarizat cu limbajul filosofic".

Argumentul ar părea decisiv, dar d-l Brătescu-Voineşti ţine să ne lămurească ce e cu „apriorismul kantian" şi cu „cunoaşterea în sine" şi nu se lasă. Se duce la domnul Goldman, care are un aparat fotografic, îi dă doi lei ca să se uite prin ochian şi conchide astfel (pag. 88):

— „Care va să zică, dacă de câte ori punea hârtia în dreptul hornului piereau petele colorate, iar de câte ori o dedea la o parte se iveau din nou, — ştiu că pricina culorilor nu e numai lumina, ci şi lucrurile".

„Prin urmare, întâi şi întâi, pentruca să se ivească pe hârtie pete cu anumite forme şi culori, trebuie să existe dincolo de gura de afară a hornului lucruri care să le pricinuiască. Şi al doilea, tot aparatul are putinţa ca pe acele impalpabile vibraţiuni pe care le pricinueşte într'însul existenţa unor lucruri din afara lui, să le refacă într'o imagină perfect asemănătoare cu lucrurile. N'o fi tot aşa ca actul cunoaşterii noastre?"...

Dece o mai fi dat d-l Voineşti doi lei lui Goldman, ca să se uite prin ochian, nu pricepem. Un elev de liceu, în curent cu un curs elementar de metafisică i-ar fi lămurit problema şi l-ar fi scutit de o chinuitoare întrebare, care se lungeşte pe patruzeci de pagini lungi şi obositoare.

Dar autorul nu se lasă cu una cu două. La pag. 94 aduce şi observaţii proprii:

„O substanţă care se mişcă e lucrul din afară de mine, o substanţă în mişcare e mediul dintre mine şi el, **o substanţă în mişcare e creierul meu**, care simte aceste mişcări..."

Lucrul e grav.

„O substanţă în mişcare e creerul meu" ne pune pe gânduri.

In scrisoarea a doua, d-sa continuă tratarea aceleiaşi periculoase teme şi îngroziri de adevărurile care i se i se reveleazǎ, se opreşte şi spune:

„Iar dacă filosofia cuprinde îndemnul ca, în loc de a mă sluji de ceeace ştiu spre a pătrunde ceia ce nu ştiu încă, — să mă slujesc de ceeace nu ştiu, — nu vreau să ascult de acest îndemn, pentrucă simt că urmarea lui m'ar duce la nebunie..."

E bine că autorul n'a ascultat de acest îndemn fiindcă s'ar fi întâmplat cine ştie, ce...

Literatura d-lui Brătescu-Voineşti nu are însă, din fericire, nici o legătură cu sistemul său filosofic. **Rătăcire** e o nuvelă cu un subiect banal şi fără contur sufletesc. Scarlat Delureanu era „un om închis, nu-i plăcea să intre în vorbă cu fiteşcine şi trăia retras. Altminteri când îl cunoşteai, vedeai că era un om pe atât de plăcut şi de delicat, pe cât de aspru şi de sanchiu se înfăţişa la prima vedere". Se îndrăgosteşte de fata unor prieteni, care-l îngrijiseră şi se căsătoreşte cu ea. Idealul lui era un copil pe care-l aşteaptă cu pasiune şi cu o grije delicată amândoi soţii. Dar nuvela ne pregăteşte desnodământul. Ştim că va muri şi mama şi copilul. Fiindcă nu putea să moară şi Delureanu tot din naştere, el ucide o cerşetoare urâtă, care-l obseda, strigând: „A ha! şi încă îţi baţi joc de mine!..."

Autorul emoţionat continuă:

„După două luni de amuţire desăvârşită, în care vreme nimeni nu poate şti ce s'a petrecut în sufletul său, că pe nimeni, nici pe mine nu ne-a mai primit, — a chemat pietrarul, care a cioplit şi a ridicat crucea..."

Crucea, de care se leagă această nuvelă, poartă următoarea inscripţie:

„Ridicată de mine, Scarlat Delureanu, în anul 1880, spre iertarea păcatului, de moarte ce am săvârşit în acest loc, într'un ceas de cumplită rătăcire".

Dumnezeu să-l ierte pe bietul Delureanu. Dar ce avea de împărţit cu cerşetoarea, tot nu pricepem. Vinovat însă rămâne Delureanu, fiindcă vorba autorului:

„Nimeni nu poate şti ce s'a petrecut în sufletul lui, că pe nimeni, nici pe mine nu m'a mai primit..."

Dacă nu i-a spus omul ce avea pe suflet, cum putea să inventeze autorul.

* * *

Fariseu e Păunescu, care moare de dragul ţăranilor, ţine discursuri democratice dar îi jecmăneşte când poate.

Subiectul ar fi fost interesant, dacă cruzimea lui Păunescu, care se răsbună ucizând câinii de vânătoare ai ţăranilor, ar fi fost adâncită şi nu expusă ca o simplă întâmplare în care efectul e scos prin ieftine contraste.

Violoncelul e instrumentul plăcut autorului.

Ca să-l înveţe şi-a chinuit toată familia. Era nevoie să ne mai chinuiască şi pe noi, povestindu-l? Gândăcelul „care **horcăia** rău de tot şi pe care, decâte ori îl auzia, se cabra şi lua o atitudine de vădită protestare" îi confirmă că n'are talent şi când vrea să dăruiască violoncelul, ţiganul Guşoi a murit.

Focul purifică sunt două pagini de impresie gazetărească, mult mai bine scrise în cotidianele noastre. Prietenul, care vorbeşte cu patos de reforma morală ca să sfârşească întrebându-te dacă nu-i poţi procura un permis.

Cauza speculei redă nevoia sufletească de a fi minţit. Clientul îşi plăteşte avocatul după pericolele imaginare pe care i le prezintă şi nu preţueşte talentul. E povestirea anecdotică a unui fapt, fără atitudine sufletească şi contur artistic.

Ispita e cea mai bună nuvelă din tot volumul. Vasile Râureanu, inginer, rămâne singur acasă după plecarea familiei. Uu prieten îi atrage atenţia că fata din casă e frumoasă. Atunci Râureanu o vede pentru întâia oară şi dorinţa i se deşteaptă. Ispita vine copleşitoare şi cu atât mai stăruitoare **cu** cât el se chinueşte s-o îndepărteze. Este analiza interesantă şi adâncită a ispitei. E singura bucată deplin realizată.

Mache Dumbrăveanu, cu care termină volumul e începutul unui roman. E păcat că autorul nu l-a continuat. Fragmentul publicat are multă culoare.

* * *

Acesta e volumul d-lui Brătescu-Voineşti. Fără o unitate sufletească şi fără o atitudine de cuprinzătoare înţelegere aşa cum autorul lucrării „In lumea dreptăţii" ne obişnuise. Faptele, care constituiesc anecdota sau întâmplarea sunt redate brut, fără nici o coloratură. Ele nu au nici valoarea sufletească, nici meritul de a fi copiile fidele şi reprezentative ale vieţii. Nuvelele d-lui Voineşti rămân simple fapte diverse.

Surprinzător însă pentru consacrata reputaţie a d-lui Voineşti sunt neglijenţele stilistice, amestecul neologismelor cu vechi cuvinte româneşti, expresiile pretenţioase, caracterizarea insuficientă şi cuvintele vulgare.

Neglijenţă stilistică, expresiunea greoaie:

„Ar fi fost o crimă să mă închid, pe o astfel de vreme, în fumăria clubului; **şi fiindcă, deşi** mai venisem de câteva ori în acest oraş, nu-i cunoştem decât strada ce duce dela gară la tribunal, mă hotărâi să-mi petrec restul zilei plimbându-mă, ca să-l cunosc" (pag. 7).

Neologisme împerechiate cu vechi cuvinte româneşti:

„troacele scoase din uz" (pag. 29). „Glasul violoncelului e pentru mine maximul de plăcere auditivă precum lumina sclipitoare e maximul de plăcere vizuală..." (pag. 32).

Expresiuni pretenţioase:

„Bărbaţi ori femei rămân în extaz" (pag. 43). „Un sunet suportabil" (35).

Expresii vulgare.

„Crai afurisit şi neruşinat ca tine" (43).

„Femeia frumoasă cere admiraţie şi iubire, cum cere floarea ploaie şi lumină" (pag. 45).

Rămâne încă o lipsă, pe care cu surprindere, am găsit-o repetată la d. Brătescu-Voineşti. **„Era o vreme încântătoare de Septembrie" (pag. 7). „Frumoasă** fată!... Sub bluzuliţa cu râuri şi altiţe cusute de mâna ei, lasă să se ghicească **comori încântătoare!...** (43).

Ce deosebire este între „o vreme încântătoare de Septembrie", „frumoasă fată" şi comori încântătoare" şi stilul romanelor de bucătărie.

Şi acolo un autor începe:

Era o „brună răpitoare". Noaptea era fioroasă.

Dar dece bruna este răpitoare şi dece posedă fata „comori încântătoare" nu ni se spune. Autorul crede că a rezolvat problema printr'un **adjectiv** forte.

Nu voim să credem că d-l Brătescu-Voineşti sedus de această glorie, s'a lăsat furat de ieftine „comori încântătoare",

Insemnări teatrale:

Omul care trebuie să moară, piesă în 3 acte de **Ion Minulescu** la **Teatrul Regina Maria; Plicul**, comedie în 3 acte de **Liviu Rebreanu** la **Teatrul Naţional.**

Omul care trebuie să moară e Pierrot Sălceanu. După o viaţă inutilă şi plină de realizări uşoare în care senzaţia brutală i-a dominat fiinţa şi în care sufletul său, n'a fost decât un reflex al dorinţelor de brutală dominare a materiei, Pierrot îşi sfârşeşte existenţa goală şi se sinucide. E singurul moment de adevărată luciditate în goana lui exasperată de a se realiza. Pierrot a fost în viaţă un adept al lui Epicur, în sensul denaturat al cuvântului, fiindcă el n'a avut atitudinea senină a adevăratului epicureian, care nu se lasă robit de senzaţia copleşitoare, ci dimpotrivă, s'a supus chemării ei brutale şi când ea n-a venit, a solicitat-o artificial. Epicureismul adevărat este cel cântat de poetul roman:

Quid sid futurum, cras fuge quaerere et nec fors dierum, cumque dabit lucro...

Pierrot e o jucărie a simţurilor şi a senzaţiei cotidiene, un nefericit exasperat, care nu-şi dă seama că materia nu poate fi dominantă prin materie şi că sufletul e singurul animator al vieţii incolore. Dragostea pentru vară-sa e tot un aspect al sensualismului. Haina de călugăriţă, deşteaptă într'însul acorduri noi, dar care nu sunt sufleteşti şi când îşi dă seama că e condamnat să nu poată evada nici o clipă din lumea atât de limitată a spasmului, Pierrot se sinucide.

Nedumerirea publicului în ce priveşte tratarea piesii, e foarte explicabilă.

Ion Minulescu

Pierrot nu apare în actul întâiu. Ni-l închipuim, cum ar trebui să fie. Sensual, cuceritor, cinic, brutal şi decisiv. In actul al doilea, îl vedem îndrăgostit, sentimental şi romantic. O contrazicere, care ne derutează opinia ce singuri ne-o făcuserăm. Şi în al treilea, când deabia ne obişnuisem cu un Pierrot sentimental, găsim un cinic.

Jocul e interesant, dar cere imaginaţie din partea spectatorului, ca să poată înlocui evoluţia sentimentală, peste care autorul a trecut intenţionat.

Publicul care frecventează teatrul nu e obişnuit cu un proces de reconstrucţie atât de delicat. Iată de ce piesa d-lui Minulescu, n'a avut succesul, pe care iubitorii unui teatru sintetic, i l-ar fi dorit.

* * *

Plicul, d-lui Rebreanu, are în schimb toate calităţile, ca să placă marelui public. Are tehnica obişnuită şi consacrată, personagiile au conturul şi psihologia curentă, anecdota chiar, e a faptelor de toate zilele.

Este însă în comedia d-lui Rebreanu, ceva nou. O atmosferă de conrupţie şi imoralitate, care tinde să fie reprezentativă pentru ţara noastră.

Un consiliu comunal al unei comune urbane, votează în şedinţă plenară mituirea unui şef de gară, care nu voeşte să dea vagoanele necesare populaţiei.

Nu mai e un simplu fapt divers. Este ţara întreagă infectată de o conrupţie generală. Nici un om cinstit, nici o scânteie de conştiinţă, de unde s'ar putea cel puţin spera o îndreptare. Ca în „Revizorul", lui Gogol, aceiaşi atmosferă sinistră, sumbră şi apăsătoare. Comicul e tragic de dureros, oamenii sunt inconştienţi în pornirile lor egoiste şi instinctuale. Toţi fură, înşeală, îşi prostituează nevestele. Nici un suport moral, nimic.

O astfel de societate e sortită dispariţiei şi prin concluzie, lucrarea d-lui Rebreanu e revoluţionară. Oricât ar voi să arate că actuala societate aparţine „oamenilor noi", ea reprezintă aşa cum e redată, aspectul integral al societăţii noastre.

De unde poate veni atunci îndreptarea. Poate dela sate, deşi d-nul Rebreanu nu lasă nici să se întrevadă această soluţie.

Rămâne astfel **Plicul** d-lui Rebreanu, o mărturie a societăţii noastre contemporane, plină de pustiu sufletesc, în care ca pe marea moartă, nici un suflet cinstit nu-şi poate găsi adăpost, şi nici o luminiţă, strălucirea pentru sufletele credincioase încă.

SCARLAT FRODA.

CITIŢI

Cuvântul Liber

Numărul 4

viguroasă revistă politică şi culturală scrisă de cei mai apreciaţi publicişti :: independenţi ::

Exemplarul 5 Lei

Din „Pe malul Trotuşului"

Târgul natal

Când tainic, seara, glasuri de caval
Işi risipesc în zări melancolia,
Mi-e dor, mi-e dor de tine, târg natal,
In care-am îngropat copilăria.

Te port şi azi în suflet, — cu livezi
Cu case albe ce lucesc în soare...
Impădurite dealuri nalte, verzi,
Te'nconjură 'n sălbatică splendoare...

Ai Măgura în faţă... Sus, un schit...
Călugării se roagă pentru tine...
Imi amintesc Trotuşul răsvrătit,
„Castelul", şi bogatele saline.

De multe ori privit-am de pe pod
Cum merg în zăngănit de lanţuri „hoţii".
„Trec hoţii — îmi ziceam, — vărgat norod
„Dar oare vinovaţi or fi cu toţii?"

...Ascunsă printre zarzări şi gutui
Sta altădată casa bătrânească...
Şi, de mi-au scris că astăzi casa nu-i,
Mă fac ca dorul pentru ea să-mi crească

O, cum aş vrea să văd ce-a mai rămas
Din singurul lăcaş al altor vremuri...
Făcând pe-acele locuri scurt popas,
Sărmane suflet, o să te cutremuri!

...Căci uneori, când glasuri de caval
Suspină 'n înserarea viorie,
Mi-e dor, mi-e dor de tine, târg natal,
Şi de senina mea copilărie.

Tovarăşii de joacă

Aceiaşi pomi şi-aceleaşi porţi de lemn
Şi-acuma poate străjuesc ograda...
Doar noi, mânaţi mereu de-un alt îndemn,
Am părăsit şi şcoala şi livada.

Azi, „oameni", rătăcim pe aspre căi
Pe care'n veci ne irosim avântul,
Păstrând un dor din anii cei dintâi
Când ne jucam „de-a lemnul şi pământul"

„De-a v'aţi ascunselea", „de-a puia gaia",
„De-a baba oarba", — mai ales în casă, —
Când val-vârtej se prefăcea odaia
Şi ne-ascundeam cu toţii pe sub masă

...O, râsetul copilăriei duse
Rămas-a prins pe scaii din tufişuri,
Şi pomii, martori vremilor apuse,
Visează tot mai albe luminişuri...

. . . .

Haidem din nou, tovarăşi dragi de joacă,
In deodinioara-ne livadă,
Să ascultăm la Precista cum toacă,
Lăsând amurgul peste noi să cadă.

Şi clopotele-aducerii aminte
Prinzând atunci în dangăt să răsune,
Smeriţi şi muţi, sub glasurile sfinte,
Să'ngenunchem, ca pentru rugăciune...

ION M. GANE

* * *

Rondeluri

de Mircea Gheorghiu

Rondelul vieţii

Murim cu toţii împreună
De ne urîm, de ne iubim:
Viaţa e un ţintirim
De-i lumea rea ori de e bună.

Dorind ori fără ca să ştim,
Nostalgici sau cu voe-bună,
Murim cu toţii împreună
De ne urîm, de ne iubim.

In noi ce blestem se răsbună?
De ce mereu ne risipim:
Ne-apropiem, ne despărţim,
Vibrând, precum vibrează-o strună...
Murim cu toţii împreună...

Rondelul clipelor ce trec...

Ascultă clipele cum trec:
Clipele trec, clipele vin;
E 'n mersul lor fatal şi lin
Vâltoare — adâncă de înec.

In zile bune ori de chin
Ca în noaptea vremii se întrec.
Ascultă clipele cum trec:
Clipele trec, clipele vin...

O, mersul lor banal şi sec
Cu lung şi grav ecou străin —
Ne mistue viaţa, lin;
Şi vieţi trecute îl petrec...
Ascultă clipele cum trec!...

Legenda dragostei

(Feciorul lui Nenea Tacke Vameşul)

— Albă ca o fantomă, — albul diafan, imaculat — albă ca o petală de nalbă... albă, ca iluzia unei... semi-interne, pătă împrejmuirea sumbră din prispa tavernei în care se depănase atâtea şi atâtea!...

Miorica ne lumina cu licăririle irisului de baga ascunzătoarea avânturilor atâtor şi atâtor proecte şi fiori, şi numai dogoarea lor ne împrăştiase gândul plecării...

Tăcuse odată cu viorele. In schimb, posomorârea ei gingaşă, de păpuşă sătulă şi bosumflată, aşeza o vrajă mistică, o fenomenală enigmă sufletească cu desnodăminte bizare, în ceata îndobitocită de băutură, palavre şi insomnie. Miorica privea, **totul**, fără să reţie nimic. In schimb, în privirile ei enorm dilatate, se reflectă totul: noi, sufletele, tainele, abisul, marea şi eternitatea. Intârziam amuţiţi, cu gândurile anemiate de duioşia superbei arătări, cu iluziile topite de mirajul vedeniei sublime, cu avânturile îngenuchiate la pedestalul marmurei neasemuite. Noaptea cădea tot mai pripită, dictatoarea fantomelor şi a dorurilor neastâmpărate, albastră, adâncă şi imensă, gătită cu diadema luceferilor întârziaţi şi ei ca şi noi, mărind treptat cu desimea întunerecului, splendoarea necuprinsului. Cei cari, în cele din urmă, mai avuseseră câte-ceva de zis, amuţise cu privirea în lună. Miorica rămasese în încremenirea ei de mulaj fardat. Din ogorul stelelor, picau boabe de aur tivindu-i buclele cu o horbodă de jar. Din lună, veneau până în obrajii ei reci, dantele de foc. Din luceferi, cădeau petale înfrigurate, de trandafiri, aplecându-i ploapele pătate de lacrimi şi ridicându-i-le apoi, treptat cu asprimea sau reculegerea eternei năzuinţi, — iar din jur, din restul lumii, din haosul nemărginirii, ningeau florile rebelei boemii. Cei mai slabi, aţipiseră sub povara vre-unei pribege nostalgii, cei mai puţin visători, închinau, şi mai cereau încă!...

Miorica nu cerea nimic. Miorica nu ambetă pe nimeni, Miorica nu turbura nici măcar cu adierea vre-unei şoapte, acea instinctivă confesiune de patimi, gânduri şi doruri.

Miorica plângea doară, în sugrumări lăuntrice, ascunse în învălmăşeala amintirilor; Miorica plângea într'altfel, — plânsoarea suavă a urgisitului, fără de lacrimi, tremurând când şi când, liniştea patriarhală a unui imens trandafir, rătăcit de cu seară, în apropierea inimei, gonindu-l spre întunerec, sau apropiindu-l de suflet, după cum suspinul era mai apăsător, după cum ochiul era mai însetoşat de lacrimi, după cum amintirea erea mai înverşunată.

Miorica nu spunea nimic, şi totuşi în privirea ei obosită, ereau atâtea de ascultat, în îngândurarea ei, atâtea de cercetat, în întreaga ei făptură de înger ratat, atâtea de compătimit. Din când în când, excesul contemplaţiunii, ne încrucişa privirile. Şi atunci, ochiul surprins, se apleca nehotărît, cercetând în neştire, poteci în întuneric, trase de lună în despicăturile besnii, şi de aci, mai departe, până în cea din urmă undă a orizontului, unde se zice că se sfârşeşte lumea, durerea şi eternitatea. Spasmul ăsta reveric, nu-mi împrumuta nici măcar puterea de a-mi reculege privirea spre a o cerceta pe a ei; în schimb aveam senzaţia că trebue să o caute pe a mea; că ochiul ei atent şi plin, îmi sfredelea obrazul, — altfel căldura lui stranie, nu avea din cotro să-şi împrumute dogoarea de cât din irisul lui sublim, din craterul acela învăpăiat în care clocotea bucăţi de inimă sfărâmată.

Până într'o vreme, noaptea luptase aprig să ne îngenunche avântul, dar vigoarea atâtor **„taine"**, nimicindu-i desimea, îşi supţia acum volanele, primenindu-le în făşii de ametistă, la început, apoi în ape trandafirii, şi în cele din urmă, în înlăcrămarea zorilor.

* * *

Dar suspinul se topeşte în şoaptă; buzele pălite de văpaia sufletului apropiat mult de gură, se desprind sfioase. Miorica îşi aminteşte acum, destul de bine... s'a născut în ceruri, într'un revărsat de Maiu; a primit botezul din parfumurile paradisului şi mirul din melancolia lunei; apoi, a îmbrăcat vestmântul cu care Krist s'a reintors la tatăl său, când s'a ridicat din groapa celor ce nu mor......

. . . .

E aşa de mult de când a părăsit-o! Era pe vremea când s'a pogorît pentru un timp, între aleşii lui, pentru ca, în urmă, reintors, să o adore cu mai multă furie! Totuşi, în Miorica, sămânţa dragostei nu răsădise, şi din invidie, nici **„bunul"** Dumnezeu nu 'i-o spusese. Indrăgindu-o în poalele lui regeşti şi alintând-o în sublimele requiemuri ale heruvimilor înamoraţi şi ei de ea, o păstră, crescând-o pasiunei ce avea să vie, pentru mugurul ce avea să dea în sânul Mioricăi, şi pe care, visătorii pământeşti, 'l-au numit **„floarea dragostei"**, pentru ca în urmă, bătrânul ei amant — în lipsa lui Isus — să i se dea cu toată patima unei iubiri atroce. Blestemul fatalităţei însă, la îndurat tot ea, căci Krist socotind că Miorica a atins vremea dragostei, şi-a părăsit apostolii şi... **„s'a urcat la ceruri!..."**

Iar amantul, care iubea pentru întâia oară, lovit în tot ce-avea mai scump şi sfânt în suflet, a isgonit-o.

De atunci, Miorica...., Miorica Pricup, din trupa lui Găluşcă, de la Dacia, fata Triculesii din Concordia, născută ....din flori cu **„Domnu Tâmpeanu de la Palat"**, pribegeşte prin spelunci şi bulevarde, verificând migălos, la felinarul unei sobiţe cu castane, bilanţul cotidian, iar în cercuri, plâng etern, doi nefericiti amanţi, o dragoste de-apururi pierdută.

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

* * *

Cuceritorii de Chimere

Din larg
A ancorat o navă obosită
La ţărmul unui golf ne cunoscut
Şi bietul vas ce se credea pierdut,
Ascultă trist la marea răzvrătită.

Trudiţi
Pribegii mateloţi au adormit
In legănarea ritmică de vas
Prin neguri pinguinii cu-al lor glas
Le cântă de pe stânci
Poveştile comorilor adânci
Spre a căror cucerire au pornit.

Dorm toţi întinşi pe scânduri ude, reci
— Bătrâni căutători de ţărmuri fericite —
Şi plâng în vis dorinţi neisbutite
Pe cari destinul mohorât
Le-a pogorât
Spre funduri ne pătrunse, pentru veci.

Dar mâini în zori,
Când geana zilei se va arăta
Şi vântul mai prielnic va sufla,
Vor deslega de pe catarg,
Increzători, iar pânzele bătrâne
Şi'i va privi cum se vor prierde'n larg
Ne cunoscutul golf
Ce'n urmă va rămâne...

Şi de pe bord se vor porni să cânte'n cor
Bătrânii vagabonzi, o rugăciune
Şi nava se va pierde iar
Pe'ntinsul fără de hotar
Plutind cu veşnicul fior,
Al biruinţii viselor nebune...

Sibiu **Paul Constant.**

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Cărţi şi Reviste

ANDRÉ LE BRETON: *Le Théâtre romantique.* Bibliothèque de la „Revue des cours et conférences", 252 pag. 1923.

Volumul lui André le Breton, apărut de curând, poartă în sine o semnificaţie şi un răspuns. Semnificaţia poate fi rezumată în tendinţa, ivită pe alocuri, de a se întoarce spiritul spre romantism, răspunsul poate fi îndreptat, desigur prea târziu, atacurile lui Pierre Lasserse, care acum vre-o 4—5 ani aruncase cele mai ascuţite săgeţi contra întregei şcoli romantice.

Studiul lui Le Breton aduce o concepţie analistă. In cele unsprezece capitole ale cărţii autorul nu numai că analizează piese de teatru, dar dă şi o cercetare analitică a teoriei romantice, de câte ori îi vine ocazia. „Aernani" e studiat într'un capitol întreg, probabil din cauza intâei reacţiuni asupra şcoalei clasice: „En chacun de nous, les deux publis sont encore vivants et encore aux prises. En chacun de nous, il y a un bourgeois de 1830... et en chacun de nous, il y a aussi... un jeune romantique"... *Dumas* este prezentat prin „Henri III" şi „Antony", *Vigny* prin „Othello" şi prin „Chatterton" în care se precizează o teză romantică şi o desfăşurare raciniană. Un spaţiu mai întins e rezervat pentru teatrul lui *Alfred de Musset.* Ii sunt amintite toate operile, discutate, rezumate. Autorul are, ce-i drept, minunatul dar de a intra în miezul chestiunii şi a o ilumina puternic. Preferând „Aquoi rêvent les jeunes filles" le Breton dă cel mai atrăgător capitol, instructiv prin citate numeroase şi glume presărate în decursul expunerii. Sunt pagini pline de originalitate şi fineţă. Le Breton nu a urmărit numai evoluţia teatrului, ca technică teatrală, dar a fixat şi evoluţia sufletească a personagiilor.

In concluzie André le Breton spune că teatrul romantic e departe de a fi o „tentativă infecundă". A deschis orizonturi, a însufleţit scena, s'a inspirat din marele vânt al bunătăţii. Argumentând în sensul acesta cartea lui La Breton este una din acelea ce trebue citite cu interes.

* * *

REVUE DE GENÈVE (Ianuarie) publică, în traducere, câteva poeme din *W. Butler Yeats,* laureatul premiului Nobel pentru literatură şi un articol „Sur la mort de Maurice Barrès" de *Robert de Traz.* Mai interesantă, pentru noi, este cercetarea lui *Geneviève Maury* asupra poetului german *Ştefan George.* Articolul pune în valoare personalitatea lui poetică, ajutându-l la aceasta nu caracterul sau atitudinea sufletească a poetului, ci însăş producţia literară de până acum a lui Ştefan George. Poetul este iniţiatorul şi reprezentantul şcolii literare inaugurată şi susţinută prin „Blaeter fiir die Kunst", care aducea o preocupare intelectualistă, îmbrăcată uneori într'un stil obscur şi rece. In poezia lui Ştefan George nu găsim un lirism muzical propriu poeţilor germani de astăzi; versurile lui au, într'adevăr, o frumuseţe formală, dar e susţinută mai mult de concesiunea care le apropie de arta unui Leconte de Lisle. Dealtfel poetul e prezentat ca un discipol al luii Nietsche şi în cazul acesta ne explicăm avântul reţinut din poezia lui, precum şi motivul sufletesc că Ştefan George n'a primit de nicăieri vreo influenţă streină.

Primele opere ale poetului: „Die Fiebel" şi „Les Hymnes et Algabal" au un conţinut redus: „George n'emprunt encore rien à l'histoire, rien au monde extérieur. Il tire tout de lui et son thème unique est la tension à laquelle il est en proie — tension fondamentale de son être — entre la passion et le désir de sainteté, l'élan vers la beauté exterieure et la ferme volonté de creer lui-même la beauté, les besoins contradictoires de vie ardente et de sévère discipline"...

Se rezumă în aceste cuvinte ale lui *Maury* toată arta lui Stefan George, aşa cum o întâlnim în toată producţia lui poetică. „Die siebente Ring" este lucrarea care poartă accentul cel mai personal. Viaţa lui intimă este exprimată aci direct, fără ca poetul să se ascundă în dosul imaginilor sau simbolurilor. Mai mult ca în operele de tinereţe, Ştefan George ajunge la constatarea *divinului* în lucrurile cele mai apropriate de el:

Nuit et jour je n'ai fait autre chose
Depuis que par moi-même j'existe
Que te chercher sur tous les chemins

* * *

CELE TREI CRIŞURI (Ianuarie) In pragul celui de-al cincilea an al apariţiei sale „Cele trei Crişuri" de pe meleagurile orădene ne aduce un număr bun. Ceeace este nou pentru acest început de an sunt „sfaturile prieteneşti" ale d-lui I. Al. Brătescu-Voinesti în legătură cu plăcerea pe care o oferă lucrul manual şi „Scrisoare unui tânăr" de d. Dimitrie Nanu. Schiţa „Imprumutul" a d-lui Septimiu Popa ne întăreşte încă odată credinţa că arta d-sale poartă o tendinţă moralizatoare. O bună traducere din *Kaczar Illés* (Primăvară întunecată) semnează colaboratorul nostru d. *Ion Lupu.* Versurile numărului de faţă nu se ridică prin ceva nou sau surprinzător; n'au ceeace numim gradaţie şii unitate.

Cronicele sunt mai bogate ca de obiceiu: d. I. Dongorozi semnează „Scrisori din Craiova", d. Vasile Savel, „Cronica bucureşteană", d. Bogdan Ionescu „Cronica socială". Dela rubrica „notelor" atragem atenţia asupra titlului „Apostolul" sub care se descrie nenorocita stare în care trăesc şi fac şcoală învăţătorii Ardealului.

* * *

ICOANE MARAMUREŞENE (Februarie) modesta publicaţie pe care ne-o trimite tocmai din Satu-Mare d. *George M. Zamfirescu* îşi are în colţul ei însemnătatea cuvenită. Ne-ar plăcea să ne ocupăm mai mult de conţinutul acestui număr bogat, ne-ar plăcea să relevăm versurile d-lor *G. Ulmu, Gr. Vija, Dem. Bassarabeanu* sau „Fragmentul de roman: Lacriima robilor" pe care d. Zamfirescu ni-l anunţă ca o operă socială serioasă, dar rămânem să facem loc la o serie de constatări dureroase: este grija de ce va fi mâine, când astăzi nu ne îngrijim să trimitem nici revista, nici cartea românească în toate oraşele Ardealului. Transcriem rândurile aşa cum urmează „Cartea românească e pribeagă: din praful unui raft dosnic în noroiul unei magazii... Revista e absentă. Inundă Veselia, Di Granda, Tiribomba... Ne-am găsit în greu impas, într'o zi, în faţa unui intelectual minoritar, care ne asigura sincer, că cu patru reviste, ca cele pomenite, nu vom cuceri niciodată sufletul Ardealului. Un singur ajutor revine: *Adevărul literar...*

Şi îndrăsnim să credem că vina cea mare o au administraţiile publicaţiunilor de seamă. De ce nu se trimite la depozitarii şi librăriile din Satu-Mare, Baia-Mare, Careu-Mari, Sighet, reviste ca: Gândirea, Năzuiţa, Viaţa Românească, Cugetul Românesc, Ramuri... şi câte alte publicaţii din provincie, care să formeze zid de apărare în faţa sufletelor şi să aplece cumpăna spre adevărata noastră valoare? Poate... nu se vând multe exemplare şi se fac cheltueli zadarnice cu expedierea! Ei, şi? Cine urmăreşte câştiguri materiale, să joace la bursă, să facă politică, ori să editeze pagini pornografice. Grija adevăratei culturi s'o lase în seama celor pregătiţi pentru sacrificiu, — pe grumajii celor ce socotesc o„ datorie sfântă să urce în fiecare zi Golgota mizeriei, pentru împlinirea unui vis luminos.

Ziarul nu ajută cu nimic. Articolele politice şi reportagiile parlamentare mai rău aţâţă spiritele şi trage hotar între copiii aceleiaş mume. Cărţi şi reviste româneşti aşteptăm, multe, cât de multe şi cât mai alese! Să nu uităm că, dacă astăzi nu cumpărăm nimeni cartea şi revista românească, aceasta se datoreşte numai faptului că publicul ardelean a fost în faţa câtorva volume de valoare redusă şi a unor reviste cu colaboratori de aceeaşi calitate.

Să semănăm în sufletele celor ce vor să ne audă, dragostea —, şi mai cu osebire — *încrederea* în scrisul românesc.

Incă odată: cărţi şi reviste aşteptăm; multe, cât de multe şi *cât mai alese.*

Ar fi de dorit — spunem noi — ca barim revistele noastre să priceapă lucrul acesta. Şi le va fi şi în binele lor.

G. B.

ANTON MENGERI: STATUL VIITOR: *Ediţia Cultura Naţională.*

Un sistem de construcţie a societăţii pe principii socialiste, aceasta este cartea lui Menger. După toate criticile socialiste aduse de decenii organizării burgheze, Menger încearcă să prezinte un plan constructiv al viitorului stat socialist. Sistemul lui e asemănător acelora făurite de socialiştii utopici de la începutul veacului trecut: Babeuf, Louis Blanc, Saint-Simon, Fourier, Owen... cu deosebirea că el ţine seamă de realităţi şi de valoarea unor instituţii bune ale societăţii noastre.

Această lucrare îşi are existenţa din 1902. Traducerea ei în limba noastră a contribuit într'o bună măsură la răspândire încât o apreciere proporţionată este nimerită.

Ca unul ce stăpânea o vastă erudiţie în ştiinţele sociale, utilizând experienţa teoriticianilor abstracţi şi păstrând mereu contactul cu realitatea fenomenelor vieţii, Menger nu putea să ignore existenţa evoluţiei şi influenţa determinată a psihicului, a mentalităţii societăţii de azi. Mereu ţinând seamă de ele schiţează el modelul de viaţă din statul viitor socialist, statul popular al muncii şi tranziţia de la statul actual spre cel năzuit. Aşa dar el esclude o schimbare radicală şi violentă, care ar veni în contrazicere cu tradiţia multimilenară şi care ar desorganiza viaţa economică a popoarelor. Pe de altă parte Menger consideră organizarea muncii şi educaţia ca factori precumpănitori în existenţa societăţii, iar forţa ca element primordial în sistemele juridice şi formele societăţilor. Astfel cu schimbarea raporturilor de forţă treptat, cu reforma organizaţiei muncii şi introducerea unui nou spirit în educaţie, toate pe cale paşnică şi reformativă, se va realiza statul popular al muncii. Necesar se va continua instituţiile bune: unitatea legislaţiei, centralizarea într'o măsură, asociarea, reprezentarea... Schimbarea cea mare va fi in preocupreaa economico-culturală pe primul plan al statului: colectizmul proprietăţii mari şi socializarea mijloacelor de producţie. Numai în al II-lea rang va fi grija politică, de putere. Scopul statului se va indentifică cu scopurile indivizilor: păstrarea existenţii şi propagarea speţei.

Statului individualist, Menger îi opune statul popular al muncii, pentru o convieţuire armonică şi demnă a oamenilor. El admite necesitateaa unui stat, a unei legislaţii, a unei puteri penale, însă în interesul mulţimilor mari populare. Toate instituţiile vor privi scopul totalităţii, vor fi socializate. Această socializare va crea o apropriere în poziţia socială a tuturora — nu egalizare — va crea convingerea că toate lucrurile individuale sunt condiţionate şi va lăsă diferenţierea după muncă şi aptitudini. Aproprierea produselor muncii, distribuţia, va fi individuală, în această măsură, pentru lucrurile consumabile proprietatea individuală va dăinui. Nu comunism, ci socializm. Astfel se ţine seamă şi de egoism, instinct fundamental firii omeneşti şi de sentimentul de justiţie: corelaţia între muncă şi remuneraţie. Libertatea şi egalitatea vor fi sporite în folosul mulţimilor, din politice vor deveni şi economice.

Pe lângă siguranţa personală, un traiu economic vrednic de om, statul socialist ţinteşte şi o viaţă familiară orânduită. In ce priveşte familia, Menger oscilează între căsătoria comună şi cea monogamă îndătinată, în orice caz cu egalitate deplină între soţi. Pentru sănătatea vieţii popoarelor idealele sunt o necesitate vitală; ele deşteaptă puteri sufleteşti şi fizice uriaşe. Idealele statului popular al muncii vor fi: perfecţiunea gândirii, simţirii şii activităţii maselor populare spre o apropiere şi rafinare spirituală a lor, încoronând pe cea economică.

* * *

Valoarea lucrării lui Menger se poate judeca acum fără părtiinire, la lumina experienţei bolşevice şi fenomenelor sociale. Este necesară o renaştere spirituală a omenirii şi o treptată reformare, îndelungată. Schimbările provocate de lăţirea culturii, ştiinţei empirice, de aglomerarea maselor şi de caracterul internaţional al mişcării aduc valul socializării. — In toate aceste constatări Menger a avut dreptate şi soluţiile propuse îşi vor găsi aplicarea în linii generale. Totuş viaţa cu fantastica ei complexitate va crea instituţiile ei, în afară de cumpănitele sisteme sociale, cari îşi păstrează grandoarea maeştrilor avântaţi spre ideal.

Traducătorul are lauda sa pentru munca şi dragostea depuse şi mărturisite. Este însă de mirare cum s'a împăcat cu o traducere cuvant cu cuvant, respectând fraza greoaie germană, ba încă şi cuvinte străine ca: grobianitate, simile... Incă dela o observaţie nu ne putem reţine. Traducătorul are o predilecţie pentru sufixele în esc zăgăsească, inspiraţionist periodiceşte... Să fie apucături or vreo morfologie personală?

V. ACHIM.

* * *

BIBLIOGRAFIE

Au apărut în editura **„Cultura Naţională"**:

Brătescu-Voineşti: Rătăcire;

Caton Theodorian: Bujoreştii;

H. Papadat-Bengescu: Ape adânci;

Radu D. Rosetti: Prin Pravoslavnica Rusie;

Igena Floru: Povestiri cu eroi greci;

T. G. Massaryk: Idealurile umanităţii. — Despre bolşevism.

A. Corteanu: Schiţe politice şi economice;

Dr. L. Edeleanu: Procedeul de rafinărie cu bioxid de sulf lichid;

I. Simionescu: Fauna devonică din Dobrogea.

* * *

INSEMNĂRI

Colaboratoarea noastră, distinsa poetă Claudia Millian, ale cărei articole pline de interes, asupra mişcărei culturale şi dramatice, (acestea din urmă semnate Dim. Şerban), au fost mult apreciate de cititori, a plecat pentru mai multă vreme la Paris, de unde ne va ţine în curent cu viaţa artistică şi intelectuală franceză.

In locul d-sale, „Adeverul Literar şi Artistic", şi-a asigurat preţioasa colaborare a talentatului publicist şi autor dramatic, d-nul Scarlat Froda, care începe chiar din numărul acesta să ne dea regulat un articol de critică liliterară şi altul de critică dramatică, adăugând astfel o nouă forţă, la grupul de scriitori şi artişti, strânşi în jurul publicaţiunei noastre.

Intâlnirea mea cu Maxim Gorkii (1918)

Victor Aradi din care traducem „Intâlnirea cu Gorki" este un cunoscut sociolog şi scriitor, autor al volumului „Catarina, doamna noastră". D-sa a colaborat la diverse reviste şi ziare străine. Actualmente se află în România, unde face studii sociologice şi va tipări un volum de schiţe şi impresii din care desprindem bucata aceasta.

Pe atunci la Moscova se vorbea foarte mult de Maxim Gorkii. Guvernul sovietelor îi suprimase ziarul luând celui mai revoluţionar scriitor rus pâinea de toate zilele: litera de plumb. E drept că ziarele sovietului, scriau că Lunaciarskii i-ar fi cumpărat dreptul de editură a tuturor lucrărilor sale pentru cinci milioane ruble, urmând să le scoată în ediţie de lux, dar nu le-a crezut nici cei mai roşii dintre bolşevici. Particularitatea cea mai caracteristică a presei înlănţuite este, că nimeni nu-i dă crezare, mai puţin aceia, pentru care se tipăreşte.

Gorki

Intorcându-mă acasă din închisorile Rusiei am petrecut câteva zile la Moscova. Un vechiu prieten, Arieh Dimitrie, colaborator la „Russkoe Slovo" mi-a povestit mult despre Gorkii. Odată l'am întrebat de nu cumva l'aş putea cunoaşte.

— Cum nu! Vino cu mine azi după prânz, mergem să-l vedem.

— In halul acesta, — îl întrebai, arătând zdrenţele de prizonier, cu cari eram învăluit şi bocancii mei scâlciaţi. Arieh zâmbi.

— Suntem la Moscova... cine dracu să mai uită la haine, mai ales azi...

* * *

După masă o pornirăm amândoi. Amicul Arieh era scump la vorbă, ca de obicei, aşa că pe drum abia schimbarăm câteva cuvinte. Trecurăm prin Arbatskii-Ploştead şi cotirăm spre căsuţele mici, sărăcăcioase din mahala.

Gorkii trebue să locuiască în vre-o vilă, — mă gândii, — dar nu întrebai nimic. Era o zi rece de iarnă şi umblam iute, unul lângă altul. Arieh se opri deodată în uşa unei ceainării, îmi făcu semn să-l urmez şi intră. „Slavă Domnului, cel puţin ne încălzim, înainte de-a merge la Gorkii" zisei în mine.

Intrarăm într'un local scund, murdar, cu aer greu. Podelele erau alunecoase de apă caldă, ce se vărsa pe jos, iar pe pereţi igrasia curgea în boabe grele. In aceste localuri se adună de obicei palavragii din mahala şi birjarii, cari se abat să se încălzească. Acum era aproape gol localul, numai la o masă din colţ şedeau trei inşi în cămăşi colorate ruseşti. Eram înţepenit rău de frigul de afară, — ochii îmi ardeau şi mă ameţise aerul cald, încărcat de năduf aşa, că nici nu văzui lângă cine mă aşez, când Arieh mă conduse la masa din colţ. Nici unul dintre cei de-acolo nu ne-a prea băgat în seamă, ci ascultau cu mare atenţiune povestirea celui care şedea lângă mine. Ni s'a adus ceaiul, l'am turnat în pahar şi fără să-mi ridic ochii ascultam vorba vecinului.

— E desgustător când un boier se mândreşte, că e boier, dar e firesc. Aşa a fost crescut. Dar când proletarul ajuns la putere să bate cu pumnii în piept, că el e „proletar", stăpânul privilegiilor, atunci mă cuprinde mânia, greaţa, dispreţul...

Mă întorsei spre vecinul meu şi îl privii în faţă, şedeam lângă Maxim Gorkii.

Mulţi oameni am întâlnit în viaţă şi încă în împrejurările cele mai ciudate, dar niciodată n'am fost mai încurcat ca acuma. M'am uitat spre Arieh. Işi sprijinea capul în mâini şi privea la Gorkii. Şi ceilalţi îi sorbeau cuvintele şi aşi fi dorit să-i urmăresc şi eu spusa cu atenţie, dar multă vreme n'am putut.

Privii lung faţa caracteristică rusească şi în imaginaţiune începură să prindă viaţă eroii nenorociţi ai „Azilului de noapte", ai „Istoriei tinereţei", ai „Mamei" şi multă vreme n'am fost în stare să-i prind cuvintele. Gorkii vorbea liniştit, avea în faţă ceva de mască, ceva de mort. Putui să-l urmăresc numai când începu să povestească despre personajul uneia din nuvelele sale. Era vorba de o tânără şi depravată cerşetoare, pe care Gorkii a urmărit-o şase luni derându-l în pribegia ei, ca să-i cunoască sufletul.

— In lăuntrul fiecărei fiinţe pâlpâe scânteia divină, trebue numai să o găseşti, să o scoţi la iveală. Sufer cumplit, când câteodată o caut zadarnic, deşi simt, ştiu, că pâlpâie acolo subt învelişul aspru.

Şi din faţa lui Maxim Gorkii dispăru masca, curentul galvanic al vieţii îi străbătu chipul marcant. Faţa-i era numai suferinţă, numai pasiune, numai dor... Era chipul adevărat al lui Maxim Gorkii. Şi îl văzui atunci pe Maxim Gorkii, pe cel, ce caută frumosul, pe cel, care şi în fundul gunoaelor şi a mocirlei ştie să descopere mărgăritarul.

Cineva puse în discuţie problema omului decăzut. Gorkii zâmbii melancolic.

— Decăzuţii,... ei au mare avantaj faţă de ceilalţi. Decăzuţii îşi pierd prejudiţiile, se leapădă de principii, în cei decăzuţi trăeşte intenziv omul. Deaceia pentru cercetător omul decăzut păstrează comori nepreţuite...

Se făcuse târziu, în oraşe nu erai în siguranţă când umbli noaptea şi o pornirăm spre casă. La uşa ceainăriei Gorkii luă de braţ pe unul din cei cari stătuse la masă, — un birjar, cum mi s'a spus, care era pe cale să se întoarcă iar în satul lui, — şi o porniră cu paşi domoli, vorbind, spre marginea oraşului. Drumul nostru era în altă direcţie. Nu l'am turburat pe Gorkii. Pornirăm fără rămas bun, spre inima oraşului. Dela colţ mai mă uitai odată îndărăt. Gorkii părea înalt, adus din zare spre negurile ce se ridicau şi ţinea strâns la braţ pe tovarăşul, care cu mişcări largi îi expica ceva.

Victor Aradi

Contribuţii la istoricul „Junimii" dela Iaşi. Scrisori trimise de Veronica Micle, domnului I. C. Negruzzi, *publicate de GH. CARDAŞ*

16 Noembrie 1875
Iassy

I

Onorabile Domn Redactor,

Ertaţi-mi Vă rog îndrăzneala care o iau, aceea de a supune savantei Domniei-Voastre aprecieri, câteva din micile mele încercări poetice.

In casul, dacă le veţi găsi prea slabe pentru a puteà fi publicate în Jurnalul *„Convorbiri Literare"*, pe care aveţi onoare al redactà, cu respect vă rog, a mi le înapoi.

Primiţi Vă rog Domnule Redactor, cu această ocasiune asigurarea prea destinsei mele Consideraţii.

Veronica Micle

D-Sale D-lui Redactor al Jurnalului „Convorbiri Literare".

II

Stimabile Domn,

Fiind zilele trecute în Botoşani am văzut pe Eminescu, care mi-a spus cu multă părere de rău că nu primeşte „Convorbirile".

Vă rog, fiţi bun şi dispuneţi să i se trimită.

Cu distinsă Stimă şi consideraţie

Veronica Micle

17 April 1888.

III

Stimabilul meu Domn,

Aflu în acest moment că comisiunea de petiţiuni a însărcinat pe D-l. Pantazi Ghika cu facerea raportului, că acel raport s'a făcut şi că prin el se însărcinează guvernul cu facerea unui proiect de lege.

Cunoscând toată stăruinţa şi buna voinţa ce puneţi în sprijinirea causei mele, Vă rog Domnul meu, fiţi buni la facerea proiectului şi mai cu seamă la votarea lui să nu mă uitaţi. Scriu acum şi D-lui Pantazi Ghika; cred, că nu fac rău — Pe lângă interese şi puţină literatură, — am trimis sâmbătă la *junime* două poesii, care au fost primite; eu cred că aceste două sunt cele mai bune din câte am făcut.

Rugându-vă încă odată să nu mă uitaţi, rămân cu distinsă stimă şi consideraţie

Veronica Micle

Vă mai rog, Stimabilul meu Domn, a nu luà în nume de rău, dacă abuzând de bunătatea D.-Voastre îmi ieu libertatea a vă rugă să cercetaţii la Ministerul Instrucţiunei — care sunt, sau pot fii cauzele, pentru care nu mi s'a eliberat încă mandatul pentru cărţile cumpărate de O. Minister? Pentru toate vă mulţumesc de mii de ori, şi vă rog să mă iertaţi dacă vă importunez.

Veronica

ALBĂSTRELE*)

Printre galbinele spice albăstrele mândre cresc,
Şi'n a dimineţei farmec soarele cu drag privesc,
Fermecaţi de-a lor privire şi cuprinşi de un tainic dor,
Mii de fluturi pe câmpie s'au lăsat din a lor sbor.

Prin frunzişul des şi verde se aud frumoase cînturi
Fluturaşii stau ş'ascultă legănaţi de blinde vînturi,
Lângă flori o zi de vară o petrec în desfătări;
Ş'a lor dragoste de-o clipă ei le-o spun prin sărutări!

Insă iată, noaptea vine cu a ei ceasuri de tăcere;
Fluturaşii cu-a lor jocuri s'au tot dus ca ş'o părere,
Păsărele nu mai cântă, şi frumoaseie — albăstreie,
După-o zi de fericire, rămân iarăş singurele!

Veronica Micle

*) Atât poesia „Albăstrele" cât şi „Galathea" lipsesc din culegerea de poezii complete apărută în 1887.

GALATHEA...*)

Da, tu eşti ca peatra sură
Ce o calci sub pasul tău,
Fără suflet şi căldură,
Fără nici un Dumnezeu.

Galathea în picioare....
Dar şi de te-ar pălmui,
Cred, că tu n'ai fi în stare
Nici atunci a te'ncălzi.

Prea frumoasă eşti... de-aceea
Tu n'ai simţuri omeneşti, —
Unde-i, unde-i Galathea
Să te' nveţe să simţeşti...!?

Veronica Micle

24 Ianuarie 1887, Bucureşti.

*) In autograf este şters Galathea şi scris pe deasupra *cu cretonui: „Dar tu eşti..."*

Ana Grigorievna Dostoievscaia

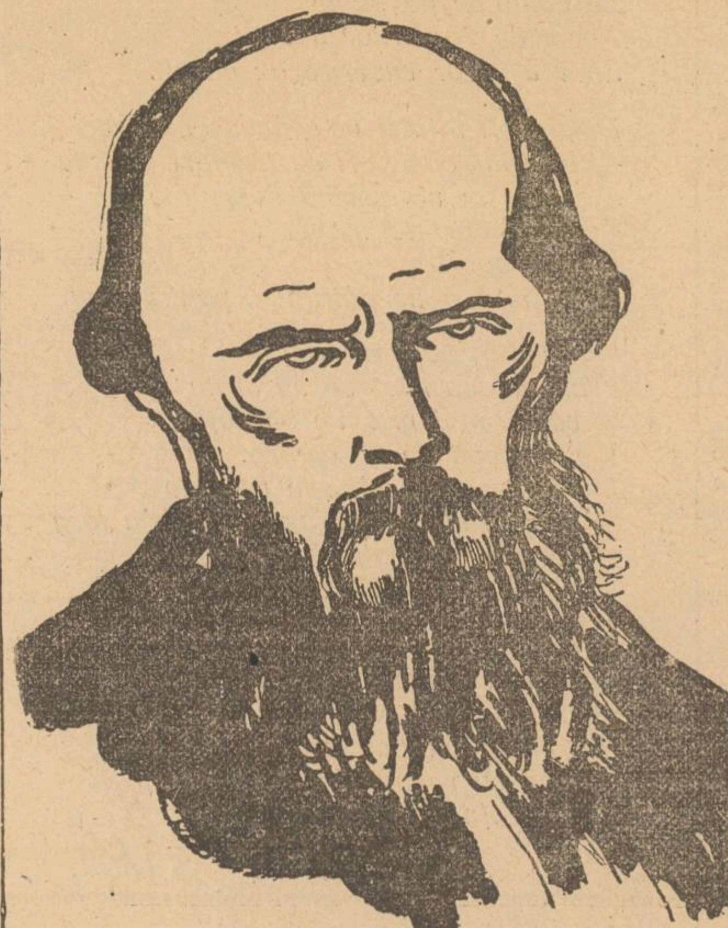
Ca şi Sofia Andreevna contesa Tolstoi, soţia lui Lev Nicolaevici, marele scriitor rus, Ana Grigorievna, soţia lui Dostoievschi a făcut din iubirea sa către soţul ei bolnav un eroism şi o idolatrie. Când compari pe d-nele Georges Sand, celebră scriitoare şi femeie îndrăgostită veşnic de sine însăşi cu una din aceste femei, te uimeşti de superioritatea lor asupra ei. Musset, capricios şi femenin, n'a fost nici pe departe atât de „greu", omeneşte vorbind, ca Tolstoi şi Dostoievschi, şi de aceia ne indignăm înfăţişându-ne scenele acele dureroase când la căpătâiul poetului Musset, amanta sa, Georges Sand, a putut flirta cu doctorul Pagello care îl vindeca. Să nu facem însă din aceste amănunte, sfâşietoare de suflet, simbole, fiindcă slăbiciunile ei nu se pot resfrânge într'un semn de ocară asupra femeii apusului, după cum eroismul celor două femei nu e un titlu de glorie pentru femeia rusă în general.

Istoria Anei Grigorievna Dostoievscaia e un roman înduioşător. Trebuie să mulţumim editurilor sovietice, cari tipărind „Arhiva roşie" sau „Fapte şi zile" — ne dau putinţa să găsim pe paginile acestor reviste mari, grave şi impunător de interesante amănunte din vieţa scriitorului şi a soţiei lui, amănunte ce se închiagă unul cu unul ca să ne dea decorul precis, deşi întunecat, în care ne-a apărut vieaţa intimă şi nobilă ai acestor oameni mari.

Amintirile Anei Grigorievna Dostoievscaia rămân neuitate. Din ele, chipul ei apare atrăgător şi înconjurat de lumina celei mai nestinse frumuseţi sufleteşti.

Pe al 1866, Ana Grigorievna era o studentă săracă şi ca mai toate studentele trebuia să-şi câştige pâinea şi întreţinerea cu ocupaţiuni lăturalnice, cu meditaţii. Ea învăţase stenografia. Işi căuta de lucru prin mica publicitate. Prin mica publicitate căuta şi Dostoievschi, stăruitor şi nerăbdător, vre-o studentă lipsită de mijloace şi nepretenţioasă, căruia i-ar fi putut dicta romanele sale. Numele lui Dostoievschi îi era cunoscut din fragedă tinereţe, şi poate va fi plâns mult tânăra fată, citind *„Insemnările din casa morţilor"*. Ce era pe atunci un scriitor rus? Un veşnic puşcăriaş, o victimă a ideilor pentru poporul necăjit şi brutalizat! Cât trebuie să-l fi admirat, să-l fi iubit, să-l fi adorat, ca Ana Grigorievna să-şi trăiască cea mai mare fericire din vieaţă, când într'o zi avu putinţa să-i treacă pragul şi în calitate de stenografă să partipice la crearea operelor iubitului autor.

Dostoievschi trăia sărac şi bolnav într'o casă cu numărul 13. Când se urca pe o scară strâmbă, de lemn, întunecoasă, tânăra studentă îşi închipuia poate, mai ales dacă purta pe cap o basma ieftină, că e Sonia Marmeladova, ce se grăbia gâfâind de nerăbdare, în camera lui Rascolnicov să afle mângâiere şi iertare pentru fapta urâtă ce-i mânji trupul... Ana Grigorievna fu întâmpinată de o femeie, indiferentă, care îngrijea probabil pe Dostoievschi. Scriitorul îi apăru chinuit, cu faţa bolnăvicioasă; părul clar-castaniu, cu o nuanţă spre roşu, uns din belşug cu pomadă; doi ochi cu totul deosebiţi: unul căprui, foarte dilatat de atropină cu care Dostoievschi îşi vindeca ochiul drept rănit într'un acces de apoplexie. Dostoievschi nu plăcu tinerei stenografe. Incepu să-i vorbească de la început despre boala sa teribilă, bea ciaiu foarte tare, aproape negru, fumând ţigare după ţigare. Lihnit, iritat, Dostoievschi o întreba cum o

Dostoiewski

chiamă, şi întrebând-o uita după o clipă, ca să o întrebe din nou. După aceia uita în faţa ei, că ea e aici, în camera lui, lângă el, şi mai târziu când ea consimţi să fie stenografia lui, Dostoievschi striga cu asprime, cu prilejul vreunei virgule scăpate sau vre-un punct pus greşit. Tânăra fată ar fi suferit mult dacă n'ar fi fost înţelegătoare. Ana Grigorievna era o domnişoară cu părul blond şi cu ochii albaştri şi, ne spune Dostoievschi, că o linişte şi o mângâiere se desfăcea din toată graţioasa ei persoană. „Imi păru bine că veni la mine o fată stenografă şi nu un bărbat, fiindcă bărbatul ar fi început să bea", şi adresându-se ei, a întrebat-o „dumniata n'ai să bei, nu e aşa?" De ce i-a pus, nedelicat şi fără rost, această întrebare? „Gândul că aş putea bea, scrie Ana Grigorievna, îmi păru atât de ridicol, încât începui să râd fără să vreau şi răspunsei: „nu, n'am să beau, fiţi sigur!"

Stenografa e angajată. Ana Grigorievna e cea mai fericită femeie. Nu-i pasă că stătea în faţa unui sciitor, ce se văra ca o fiară de pradă în miezul vieţii şi în sufletele oamenilor. El nu cruţă nici pe această blondă şi fericită fată. Neîndurat şi crud, începu să se vâre în sufletul ei, să o chinuiească cu mii de întrebări, să o întrebe despre toate amănuntele vieţii ei, să se intereseze de ocupaţiunile ei de studentă şi ce a simţit când ea, odată, la disecţia unei pisici a leşinat şi de ce a părăsit „Facultatea de ştiinţe fizice". Fata răspundea simplu, fără cotituri. Şi, fermecat de sonoritatea distinsă a vocei ei, poate chiar mai mult de bătăile inimei ei, Dostoievschi făcu cea d'întâi gentileţe în vieaţa lui, scoţând dintr'un săculeţ de hârtie două pere dintre care una o întinse, cu mâna, tinerei sale colaboratoare. „Fiind obişnuită acasă cu manierele distinse, mi se păru stranie o asemenea lipsă de ceremonie. Dar Feodor Mihailovici îmi oferi para cu atâta bunătate de suflet încât această lipsă de ceremonie îmi plăcu şi luând para o mâncai pe loc, cu dinţii mei tineri. Intr'un decor de idilă Dostoievschi îşi povesteşte tragedia vieţii lui: condamnarea, spânzurătoarea, prietenii lui de conspiraţie din cercul Petraşev legaţi de stâlpi ca să fie împuşcaţi, comutarea pedepsii cu moarte, înlocuirea ei cu patru ani de muncă silnică în Siberia...«

Straşnică scenă!

Admiraţia tinerei studente, intensificată până la iubirea cea mai dumnezeiască şi suferinţa tragică a scriitorului până la cea mai sfâşietoare expresie omenească — Ana Grigorievna şi Dostoievschi — două simbole contopite ca să exprime de la începutul istoriei ruseşti până la 1870 şi de atunci până în zilele noastre, neînţeleasa soartă a Rusiei şi a geniului ei!

Atunci Dostoievschi dicta romanul său „Jucătorul". Şi trebuia să-l termine cât mai curând, căci ca o hienă colţată şi rânjitoare, îl chinuia, grăbindu-l, editorul Stellovschi, căruia Dostoievschi îi era veşnic şi din ce în ce mai dator. Mai sărac ca Dostoievschi n'a existat pe lume scriitor. Poate boala lui nu l'ar fi chinuit atâta cât l'au chinuit creditorii. Toată forţa nesecată a genialităţii lui era prefăcută într'un mijloc murdar şi câinos de îmbogăţire al unui om sau altuia ce n'a făcut altceva în vieaţă decât să mănânce sarmale şi să pleoscăie din limbă.

Tânăra studentă deveni un mijloc de sănătoasă odihnire sufletească pentru marele scriitor. Numai când ea era lângă el, la masa lui de lucru, Dostoievschi se simţia ca retras într'un liman albastru şi blând.

Intr'o zi Dostoievschi o întreabă:

— „Ce bucle mari purtaţi! Nu vă e ruşine să purtaţi păr străin?

— „Nu port bucle, nici păr străin, îi răspunsei eu, scrie Ana Grigorievna, căci părul meu e des şi e al meu".

Dostoievschi începe să se ataşeze de ea. O numeşte „îngeraş". O expresie care n'are gravitatea unei declaraţii, căci în ruseşte se spune simplu şi ori cui. Ea însă pricepea.

„Eram mândră că cu munca mea ajut pe scriitorul iubit, dar mai ales că influenţez plăcut dispoziţia lui sufletească. Imi plăcea că amândoi, eu şi Feodor Mihailovici, intram în vieaţa eroilor noului roman; că discutam despre ei şi mă miram de multe ori de îndrăzneala cu care îmi exprimam părerile, şi mai ales de acea extraordinară condescendenţă cu care talentatul scriitor îmi asculta observaţiile şi reflexiunile de atâtea ori copilăreşti". Pentru trei săptămâni de muncă, stenografia primi 50 de ruble, cât se învoiseră, şi ceia ce o impresionă mult e că el nu vru să înntrerupă relaţiile după terminarea romanului. Ultima zi de dictat era 29 Oct.; a doua zi Ana Grigorievna îi aduse romanul descifrat. Era ziua naşterei lui Dostoievschi şi ea se hotărî să lase pentru o zi haina de doliu ce o purta pentru moartea tatălui ei şi să se îmbrace într'o haină de mătase liliachie. „Când mă văzu, îmi eşi nainte şi observai cum faţa îi roşi într'o clipă. Feodor Mihailovici era foarte încântat de atenţia mea şi-mi spune că culoarea liliachie mă prinde şi că datorită hainei nouă par mai înaltă şi mai zveltă". Dostoievschi o rugă să-i permită să facă cunoştinţa mamei ei, la ea acasă. „Joi, cumpărai pere minunate, de cele care plăceau lui Feodor Mihailovici şi diferite bomboane, de acele cari îmi oferea câte odată. Aranjai ciaiul şi pe la 7 începui să-l aştept. Insă el întârzie, fireşte, şi veni la 8 jum.; birjarul nu putu nimeri casa unde locuiam. Feodor Mihailovici fermecă pe mama mea, care se temea de „celebrul scriitor".

Duminecă veni să mă ia ca să mă conducă la o naşă a mea. Pe drum, la o cotitură, cum stăteam în sanie, Feodor Mihailovici încercă să mă susţină de talie. Eu însă ca fata de la anii 1860, aveam o prejudecată împotriva tuturor semnelor de atenţie: sărutarea de mâini, susţinerea damelor de braţ, etc. şi îi spusei: nu voiu cădea, nu vă neliniştiţi. El îmi răspunse: cât aş fi vrut să cazi acum din sanie! Incepui să râd şi pacea fu încheiată. Tot atunci am continuat vorba despre lucrul ce-l voiu depune pentru sfârşitul romanului „Crimă şi Pedeapsă".

Curând după această pace încheiată, Ana Grigorievna deveni soţia lui Dostoievschi.

De aici încolo, studenta-stenografă devine o eroină a geniului celui mai nefericit scriitor. Dostoievschi era prea bolnav ca să se ocupe de editarea scrierilor sale. Lucrul acesta începu să-l facă tânăra Ana Grigorievna. Creditorii sau cumpărătorii, cari erau foarte rari, căci Dostoievschi avea numai creditori, veneau în casa lor şi făceau târgul. Ea vându „Demonii" — pe un preţ de nimic. Vându tot ce scrise bărbatul ei până la moartea sa — Ianuarie 1881.

Din Amintirile Anei Grigorieovna Dostoievscaia aflăm cu câtă iubire şi jertfire de sine şi-a îngrijit bărbatul de toate agitaţiile ce n'aveau sfârşit, şi ajunsese să se prefacă doritoare de lume şi societate ca să-l conducă la cunoscuţi, apărându-l de creditori şi de vrăjmaşi. „Imi comandasem chiar o haină elegantă de mătase neagră, şi-mi cumpărasem două agrafe colorate, care mă prindeau bine, după încredinţarea bărbatului meu".

Chipul acestei femei va rămâne în istoria creaţiunei ruse întotdeauna şi nedespărţită de geniul lui Dostoievschi după cum nedespărţită a rămas creaţia lui Tolstoi, Contesa Sofia Andreevna.

Ana Grigorievna a murit nu de mult, retrasă în Caucazia, în mijlocul fiilor ei, cari avura o soartă foarte tristă datorită ultimilor mişcări revoluţionare.

G. M. IVANOV

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

ANUL V. — No. 168

5 Lei Exemplarul în ţară
10 Lei Ex. în străinătate

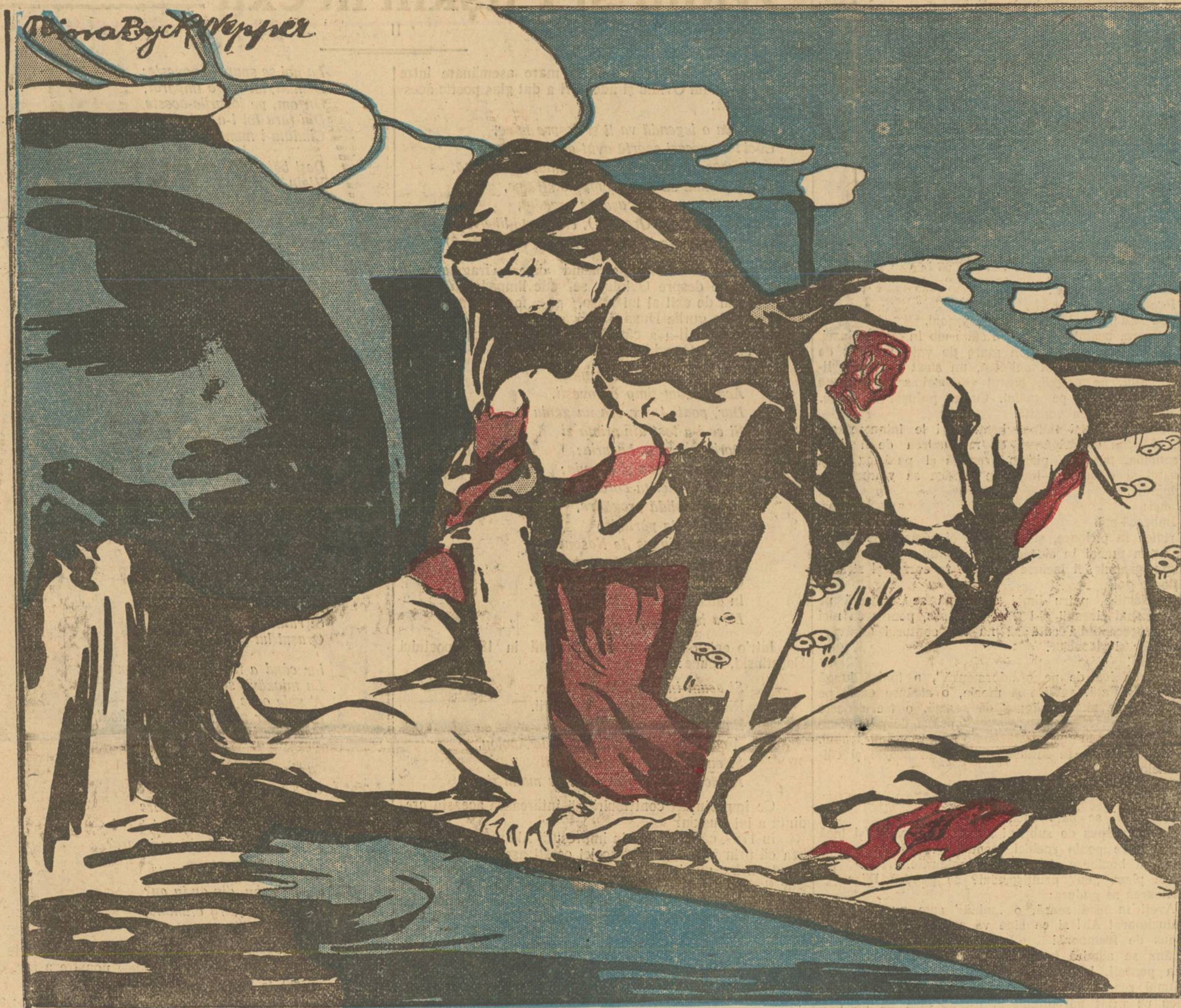
Duminică 24 Februarie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

URSIŢII

Colo 'n vale, la fântână,
Două fete spală lână,
Spălau lâna şi râdeau,
Iar din gură-aşa grăiau:

„Când o bate vânt de seară
„Prin ogorul de săcară,
„De trei ori să descântăm
„Şi 'n fântână să cătăm.

„Dac'a fi să-ni se prindă
„Om vedea ca 'ntr'o oglindă,
„De-om avea sorţi cu noroc...
„Şi ursiţi cu ochi de foc."

. . . .

V. Alecsandri

PLACA

Din primii ani, care au urmat războiului, francezii şi-au purtat gândul spre trecut. Alături de artiştii şi cugetătorii care au slăvit momentele de glorie, sau disecând prezentul, au cercetat din nou trecutul, pentru a face o comparaţie necesară vremilor în care trăim, s'au găsit unii să ceară, în diferite împrejurări, o închinare memoriei marilor înaintaşi.

In fiecare an, asistăm la numeroase comemorări şi popoarele din Apus, se folosesc de centenare şi semicentenare, nu numai pentru a se închina celor trecuţi în nemurire, dar şi pentru a împrospăta opera lor neglijată de generaţiile actuale, în marea frământare de azi.

Cultul trecutului a fost totdeauna o frumoasă însuşire a sufletului omenesc. Popoarele din Apus au în urma lor veacuri întregi de civilizaţie şi sunt conştiente de necontestata valoare a unui trecut înstelat de geniul artiştilor şi al cugetătorilor. La acest trecut se gândesc ele, pentrucă împrospătându-l mereu în amintirea oamenilor, dau generaţiilor viitoare, exemplul viu al străduinţelor şi al jertfelor ce s'au făcut spre luminarea minţilor, lămurirea conştiinţelor şi izbânda ideilor.

Alături de interviewuri cu oamenii zilei şi de puţin interesantele intimităţi ale contimporanilor, în paginile revistelor şi în coloanele ziarelor, de unde aflăm cum fumează cutare romancier, ce număr de mănuşi poartă un mare poet şi dacă autorului dramatic la modă, îi plac căţeii, avem din când în când plăcerea să aflăm cum a trăit Molière, ce gândea Byron şi cum a copilărit Michelet. Par'că e ceva mai interesant lucrul acesta, lăsând pe seama celor care vor veni peste două sute de ani, grija să afle dacă cei de astăzi digerau bine sau purtau gulere tari şi ghete cu biseţuri.

* * *

Moda comemorărilor în Franţa a trecut repede graniţele şi era firesc ca şi noi să împrumutăm sistemul, mai ales, când neputând realiza alte soiuri de împrumuturi, găsim cu cale, uneori, să nu luăm dela alţii numai ce este rău.

Am avut şi noi comemorările noastre! Criticii literari şi istoriografi, s'au gândit să scoată din întunericul uitării pe atâţia mari români şi povestind ceva despre ei, să reproducă din opera lor, câte ceva sau să povestească laborioasa lor activitate, dându-ne posibilităţi s'o cercetăm mai adânc şi mai cu folos, în direcţiile care ne interesează.

Am imitat un exemplu bun. Inceputul e îmbucurător. Rămâne să mai imităm ceva.

Francezii, continuând cu comemorările şi anunţând din vreme serbările culturale ce se pregătesc la anumite date, au mai luat iniţiativa fixărei unor plăci pe casele unde au trăit, au visat, au lucrat şi au murit oamenii lor mari. Făceau aceasta şi altă dată, dar în mai mică măsură. Oraşele Germaniei sunt pline cu asemenea indicaţii şi pribegind pe străzile lor, în călătoriile noastre, nici n'ai nevoe de călăuză, ca să afli unde a murit Goethe, unde a locuit Schiller, unde s'a născut Heine şi unde a muncit Lessing. Stă scris pe casă. N'ai de cât să te opreşti, să ridici ochii şi să te descoperi în faţa caselor vechi, să te uiţi la scara pe care a urcat-o Schiller, gândindu-se la Maria Stuart, sau să priveşti fereastra de unde în seri cu lună a privit Beethoven, primind inspiraţia vestitei sonate.

Un hotelier din Marsilia, a pus să se scrie pe hotelul lui, că acolo a dormit două nopţi Lamartine, în ajunul călătoriei sale spre Orient. Deunăzi, parizienii au bătut o placă pe casa unde s'a născut Zola şi mâine urmează să se bată una pe casele lui Sully Prudhomme, François Coppée, Heredia, după ce altele există de câtăva vreme, pe zidurile ce-au adăpostit cândva gândurile, frământările şi boala lui Chateaubriand, Musset şi Balzac.

* * *

De ce n'am face acelaş lucru? Dacă primăria grăbită să dea străzilor numele oamenilor streini sau al oamenilor noştri politici; dacă cluburile partidelor se străduesc să ridice busturi şi monumente şefilor de mai mare sau mai mică importanţă; dacă societatea scriitorilor e ocupată numai cu alegerea comitetului şi cu organizări de baluri mascate, ar fi frumos ca un grup de cetăţeni, admiratorii unui mare scriitor să strângă, mână dela mână, cât trebue, ca să se scrie pe casa dintr'o stradă, că acolo a murit Bolintineanu, de pildă!

D-nul Slavici îmi spunea că a locuit cu Eminescu în Str. Speranţei şi-o să-mi arate casa. Altă dată, povestindu-mi despre Veronica Micle, îmi spunea că Eminescu locuia în Calea Victoriei, (în faţa bisericei Albe, unde este librăria Pavel Suru), şi că acolo venea dânsa să-l vadă pe Mihaiu!

Mai ştie cineva?

D-nul Nottara îmi istorisea, cum pe vremea repetiţiilor piesei „Despot-Vodă", mergea să-l vadă pe Alecsandri într'o cameră dela hotel Broft (astăzi Luvru, unde e clubul Sportiv) şi că acolo avea convorbiri neuitate. Ştie cineva?

N'ar fi interesant dacă ne-am pune să cercetăm cu ajutorul istoricilor şi al contimporanilor, locurile din ţară, pe unde au trăit scriitorii noştri şi să aşezăm plăci, cum fac francezii? Văcăreşti, Bolintineni, Odobeşti, etc., nu merită să ştim unde au trăit şi de unde a pornit gloria lor, la care ne închinăm azi. I-am apropia mai mult de sufletul şi viaţa noastră, dacă am cunoaşte zidurile unde au trăit, dacă am şti că pe acest scaun a stat Heliade şi că la această masă a scris Eminescu „De ce nu-mi vii"?

Muzeele noastre sunt lipsite de multe mărunţişuri, care iau proporţii în imaginaţia oamenilor, când le privesc. Căscăm ochii în paginile revistelor streine, dând de o reproducere a sceptrului lui Tuthankhamon (mi se pare că aşa i se scrie numele), dar lăsăm să se ruineze casa bardului dela Mirceşti şi trecem prin faţa unor case, fără să ştim că acolo s'a născut Grigore Alexandrescu, sau dincolo a murit Costache Negruzzi.

Poate că tot societatea scriitorilor, din îndemnul d-lui Mihail Sadoveanu, s'ar putea ocupa de asemenea.... nimicuri. Nu de altceva, dar e posibil ca peste o sută de ani, urmând exemplul, copiii noştri să scrie pe o casă dela Fălticeni, că acolo a scris cineva, frumoasele amintiri ale căprarului Gheorghiţă.

A. de HERZ.

AŞCHII

de **I. PETROVICI**, *prof. universitar*

O vechime de câţiva ani, demodează un lucru; acele mai îndelungate îl sanctifică.

———

Câmpul iubirii este mai întins de cât se arată, pe când cel al urei, este mai redus de cât s'ar părea. Fiindcă iubirile nu conţin niciodată ură, în timp ce urile sunt adesea iubiri care se ignoră.

———

Se găsesc de multe ori, între atei, suflete entusiaste şi vibrante. Aceştia prezintă o trăsătură aparte printre camarazii lor, în sensul că pe când ceilalţi fac din religie un obiect de ştiinţă pozitivă, dânşii fac din ştiinţă pozitivă, o religie.

———

Ideia de Dumnezeu este o incomodă moştenire rămasă filosofilor: n'o pot înstreinà, fără a se compromite şi nici explora, fără a-şi cheltui forţele zadarnic.

———

In deobşte, se crede că cu cât o ideie are mai puţine temeiuri, cu-atâta se poate dobori mai uşor. Dar în fapt, fiindcă ideilor care nu puteau fi bine întemeiate, cu ajutorul raţiunii, li s'a atribuit adesea o bază mistică — supranaturală, lupta cea mai grea, e tocmai împotriva lor.

———

Religiile sunt vaste melodrame al căror act final (triumful şi recompensa virtuţii) are loc în ceruri.

———

O hipoteză care se sustrage verificărilor, faţă de o teorie ştiinţifică ce înfruntă verificările, se comportă ca trestia din fabulă, faţă de stejar. Din cauza fragilităţii sale are şanse să trăiască mai mult.

———

Filosoful englez Hobbes, vorbind despre misterile religiei, spune că ele sunt nişte pilule, pe care trebue să le înghiţi fără a le mesteca.

Sunt însă atâţia ipocriţi, care în materie religioasă, mestecă de ochii lumii, dar nu înghite niciodată!

———

Năzuinţa omului de-a cunoaşte cu aşa de puţine elemente, esenţa şi nemărginirea cosmosului, se aseamănă cu încumetarea unuia care şi-ar propune ca numai cu ajutorul fărămiturilor căzute, să reconstitue conţinutul meniului de la ospăţ.

———

Opera logicei care îndreaptă erorile de judecată, este mai uşoară de cât aceea a eticei, care voeşte să corigă deviaţiile la morală. Fiindcă erorile de judecată, nu constituiesc niciodată o **tradiţie** şi nu se poate vorbi serios despre **moravuri** în materie de logică.

———

Culmea de perfecţiune a unei picturi, e să nu pară pictată şi-a unui peisagiu real, să pară zugrăvit. O dovadă, că idealul de cele mai multe ori nu râvneşte la bunuri transcedente, ci pur şi simplu, la bunul altuia...

———

Cine ar putea să susţie, că soarele nu este un isvor de viaţă, fiindcă nu există organisme pe suprafaţa lui?

Tot aşa, cine poate să pretindă că filosofia e sterilă, fiindcă sistemele filosofice nu sunt organisme viabile, când toată viaţa care germinizează în ştiinţele pozitive, atârnă de impulsiunile şi îndrumările spiritului filosofic, întocmai ca viaţa de pe planete, de lumina solară?

* * *

Insemnări de Toamnă

Pe câmpul nehotărnicit toate cărările sunt strâmbe
Şi pretutindeni toamna sură 'şi mână cirezile tristeţii
Te rătăceşti de parcă'i noapte, nu ştii ce timp e, [albul feţii]
Şi l-a ascuns de o vreme ziua în norii 'ntinşi ca [nişte trâmbe]

Prin branştile desfrunzite sălbătăciunile se-ascund
Se-aud chefuiri de câini răzleţi şi pocnete prelungi [de puşcă]
Din ulmii 'ntârziaţi în câmp, pe lângă drumuri, [vântul muşcă]
Şi soarele, bulgăr de ceară, parcă s'a dat în ape- [afund]

Imaginea ce te doboară ai vrea s'o lepezi şi s'o ['ngropi]
Te simţi de gânduri mohorâte 'ncolţit ca de-o flămândă haită]
Ai vrea să te piteşti, n'ai unde şi-asculţi cum vântul trist se vaită]
Prin sălciile despletite, prin bălţi cu trestii şi prin [popi.]

ZAHARIA STANCU

* * *

BALUL

de LUDOVIC DAUŞ

I

In fața unei oglinzi mari, sub o vie lumină de becuri.

De pe o toaletă, o servitoare trecea stăpânei sale când pămătuful cu pudră, când creionul de buze ori negrul de sprincene, când borcănaşe cu alifii vopsite.

Stăpâna, Eliza Rocneanu, innaltă, cu bustul mlădios arcuit şi încă tânăr, îşi făcea fața cu arta unei actrițe. Unghiile ascuțite şi cu grijă lăcuite aveau reflexe de sticle roşii în mişcarea degetelor grăbite să acopere câteva rare zbârcituri.

— Uite, aşa-i că nu-mi sunt destul de roşii buzele?

— Parcă.

— Iți place acum?

— Sunteți foarte frumoasă.

— Adevărat?...

— Foarte frumoasă!

— Dă-mi pieptenii... Cei de bagă... Egreta!... Unde s'o pun?... Aci sau dincoace? A, nu! parcă îmi şade mai bine aşa.

— Cum crede conița.

— Nu! Mai bine dă-mi bucla cu briliante. Ah, da! Ce zici?

— Vă prinde de minune!

Ochii Elizei străluciră.

Se innălță, se suci, îşi întinse bustul. Sânurile tari, dar grele, țâşniră din kimonoul ce se desfăcea. In umbra lui apăru o albă făşie de trup gol pierzându-se în strânsoarea ciorapilor de mătase negri.

— Uită-te bine, e destul roşu pe-obrazi?

— Destul.

— Da la urechi, lângă cercei?

— Şi.

— Parcă's prea palide. Mai dă-mi nițel carmin... E bine?

— O să le curgă la toți ochii...

— Zău?

— La bal o să fiți „crinul ce-şi desface floarea".

— Măi! Da de unde ai luat asta?...

— De la domnu' Artur..... Aşa spunea dăunăzi de d-voastră. Şi doar domnu' Artur scrie poezii şi se pricepe.

— Dar domnul Grigri?

— Domnu' Grigri e nemângâiat şi oftează...

— Dar Rodrig?...

— Domnu' Rodrig v'a trimis din nou trandafiri.... Cică aşteaptă să vă împăcați.

— De ce nu mi i-ai dat?

— Mă temeam să nu-i azvârliți cum ați făcut ieri. I-am pus în salon... Săracu' domnu' Rodrig când i-ați spus că iubiți pe-un altul.

Eliza chicoti. Dintr'un caețel cu tafta gumată rotunjise cu foarficele un mic „grain de beauté" şi se căznea să'l lipească la coada ochiului drept.

Pălăvrăgea:

— Să te 'mbraci frumos şi cu „şic" asta-i totul.... Umblă unele de parcă nici nu s'ar simți... Iată depildă Lily Chirea... Frumoasă fată, — dar la ce folos? Lasă părul să-i curgă câlțos şi nici nu ia seama că se 'ngraşe. O dă marț până şi Mituleasca, strâmba „aia".... La balul de astăzi al roşiorilor şi-a dat „rendez-vous", toată elita. Toată „chestia", e cum am să fiu?.... Crezi c'am să plac?

— Vai de mine!... Dar rochia cea nouă argintată?... Când o să apăreți în bal, o să rămâie lumea aşa.

Şi servitoarea, cu gura căscată, maimuțări o prostească încremenire.

Eliza se mândri:

— Cred şi eu că rochia o să facă „furori".... E un model.

— Trei-zeci şi şap-te de mii de lei! se minună răspicat slujnica.

— Treizeci şi şapte de mii, repetă doamna Rocneanu, plus eşarpa cinci mii, pantofii trei, şi buclele de la pantofi patru.

Ridicându-se îşi flutură o clipă în aer piciorul ei drept.

La lumina becurilor, lacul unui pantofior tăiat ca o bijuterie şi focul unei bucle de preț, străluciră ca nişte briliante.

— Are să vie şi prințul la bal, reîncepu Eliza, ştii tânărul bogat-putred, care mi-a făcut o vizită. Toate fetele şi-au pus ochii pe el. Să am eu noroc şi-atunci să vezi....

— Las' pe d-voastră, coniță!....

Auziră o uşoară bătaie în uşă.

Eliza îşi întrezări sânii descoperiți şi strigă:

— Nu se poate!

Dar uşa se deschidea.

Atunci ea îşi trase kimonoul pe pept şi se lăsă pe scaun, în fața oglinzei.

II

— Vreau să-ți vorbesc, mamă.

— Ah, tu eşti?

In penumbra uşei închisă fără zgomot, se profilă statură mlădioasă şi elegantă a unui adolescent. Pe fața trasă, palidă, dar fragedă, ochii luceau încenuşați.

— Mamă.

Preocupată de chipul ei, doamna Rocneanu păreà că-l uită.

Privirile tânărului, un răstimp, urmăriră mişcările femeei ce-şi arcuia brațele goale de-asupra capului, înfoind, cu o uşoară mişcare a degetelor, clădăria de bucle şi ace a coafurei. Zăreà ceafa, rotunjimea catifelată şi roză a unuia din umeri, ce ieşea tocmai din kimono. O clipă el îşi frământă buzele între dinți, apoi repetă:

— Vreau să-ți vorbesc, mamă.

Ea se 'ntoarse puțin şi, crezând că-l ghiceşte:

— „Il te faut de l'argent, — oui?"

— Nu.

— „Alors?"

El tăcu şi privi spre slujnică.

— Lenuțo, lasă-ne puțin, porunci doamna Rocneanu. Am să sun ca să-mi treci rochia.

Cu îngăimări şi ocolind fiul, începu o spovedanie. Iubea şi era iubit. Părinții fetei îl plăceau şi nu aşteptau decât ziua apropiată ,când avea să-şi treacă el licența, ca să-l trimeată însurat la Paris, să-şi ia doctoratul. Dar lucrurile se încurcau. Lumea şoptea, zbucneau de pretutindeni aprecieri despre anume gesturi şi fapte ce nu cadrau cu regulele moralei curente şi cari...

— Ce are lumea cu ce fac eu! tăiè scurt Eliza.

Incruntă sprâncenele, apoi izbucni într'un hohot enervant şi aspru.

— Vezi că, părinții fetei....

— Sunt liberă... N'am a le da lor „cont".

— Totuşi, mamă dragă....

— Destul.

— Ar fi bine poate să nu te duci la bal.

— Ți-am zis.... destul!

Sufocat, fiul pironi spre mamă-sa, privirile lui disperate. Ea îl zăreà din oglindă, dar se gândi că trebue să rămâe calmă şi să se crute. Incepu deci să-şi privească unghiile şi să şi le frece cu „polisoarul", fixându-şi bine 'n minte, că nu trebue să se turbure.

...Ce idee să vie el tocmai acum! Părinții fetei?.... Nişte neghiobi! Nu, zău! poate vor certificat, pentru virginătatea soacrei!

Se înveseli.

Voi să râdă, dar îşi auzi fiul oftând.

— Ei, nu! prea e de tot! scrâşni ea şi simți cum mânia îi pompa o undă caldă în obraji.

Speriată că se va sluți, îşi ridică ochii spre oglindă. Kimonoul redeschis, îi descoperea gleznele şi mijlocul. Instinctiv, trase poala de mătase peste genunchi şi, înfăşurându-se, îşi zise:

Atâta pagubă!

Avu viziunea tânărului putred de bogat şi vlăstar de beizedea, naiv şi prost... O ploaie de aur se făcea grămezi de lire şi napoleoni, acoperind chipurile lui Gri-Gri, Artur, Rodrig....

— Mamă! şopti fiul cu glas plâns.

— Ei, ce?...

— Nimic! scrâşni el, muşcat de asprimea glasului ei, şi ieşi brusc din odaie.

— Do-bi-to-cul! silabisi mama.

Foarte liniştită, puse un deget pe buton şi sună servitoarea.

III

Minutarele unui ceas de bronz, arătau zece şi jumătate.

— E târziu! zise Eliza.

Nerăbdătoare, adause:

— Repede, Lenuțo.

Şi lăsă să-i lunece din mână, kimonoul.

Ca o fioare, bustul ei gol, se innălță alb în fața oglinzei.

Slujnica îmbibă un tampon mare de vată în „lait de lys" şi aşternu, cu artă şi uniform, un strat de pudră lichidă pe gâtul, pe umerii, bustul stăpânei sale, apoi pe amândouă brațele şi pe mâini. Cu un pufuşor de pene. mătură apoi întinderea vopsită.

Zâmbind, Eliza îşi întinse brațele, şi le întoarse, sucindu-le, şi ochii ei scăpărară de mulțumirea de a şi le vedea rotunde, tari, cu pielița fragedă şi parfumată. Işi privi bustul şi o aceeaşi impresie o făcu să vibreze, ca de-o voluptate.

Porunci:

— Imbracă-mă.

Se ridică în picioare, şi kimonoul ei rămase pe scaun.

Erà acum numai în ciorapi şi în pantofi.

Lenuța, grabnic, îi încinse coapsele în corset şi strânse tare mijlocul gol.

Patru elastice, patru limbi de gumă se 'ntinseră pe coapse, prinzând ciorapii şi-i traseră în sus, pentru ca nici cea mai imperceptibilă cută să nu tae conturul desăvârşit al pulpelor şi gleznelor.

— Rochia!

Servitoarea luă de pe o „dormeuză", o tunică lungă de mătase argintată, subțire şi moale, o strânse colac pe brațele ei întinse şi, cu băgare de seamă, o trecu peste capul stăpânei sale, fără să-i „froleze" câtuşi de puțin coafura, apoi o trase în jos, desfăcând-o şi acoperind trupul.

Teaca de mătase se întinse, se lipi, da poezie şi căldură formelor.

— Oare nu sunt grasă ?

— Oh, nu!

— Totuşi mi se pare ca.....

— Sunteți nespus de subțire! insistă servitoarea şi încă odată trase tare poala rochiei, pentru ca mătasea să se lipească şi să bombeze şi mai mult, şoldurile.

— I-oi place „eu" prințişorului? se gândeà Eliza.

Servitoarea se gudura:

— Aveți în astă seară, o „mină" cum nu se poate mai strălucitoare! Ah! şi ce bine vă prinde rochia!... Sunteți nespus de frumoasă!

Stăpâna se admiră în oglindă. Privirile-i lunecau îmbătate la pantofi, la trenă, înfăşurau talia, bustul, mângâiau ritmul respirației, de decoltajul, umerii, pieptul...

Vedeà pe prinț apropiindu-se. Ea se lăsă pe un cot, zâmbind, cu ochii pe jumătate închişi, ritmând evantaliul aşà că brațul, puțin ridicat, când dezveleà, când acopereà unghiul tainic al subțioarei..... Mătasea corsajului se îndoià lăsând tot mai mult gol pe linia sânurilor... Simțea pe tânăr prins ca de-o amețeală, sorbind parfumul trupului ei şi nările lui palpitau înnebunite...

— Nu! n'ai să-mi scapi! îşi zise sigură pe triumful ei.

Un vuet mat, înnăbuşit de păreți, pocni ca o detunătură de armă şi tăiè şirul gândurilor doamnei Rocneanu.

Stătu o clipă țeapănă, ascultând:

Se auziră uşi trântite, zgomot de paşi grăbiți şi glasuri.

— Vai! da ce s'a întâmplat? exclamă servitoarea.

— Ce vrei să fie?... Nimic! scrâşni Eliza.... Dă-mi mantia.

O îmbrăcă repede, cu furie, — apoi îşi ținu o clipă inima cu mâna. O clipă chipul ei avu înfățişarea unei măşti albe, apoi sângele i-l coborî la loc.

— Automobilul e gata?

— Da, i-am spus şoferului să aştepte.

— Sacoşa.

— Poftim.

— Evantaliul!... Iute!...

Il zmuci din mâna servitoarei, păşind repede spre uşă. O deschise zmucind-o, şi aproape alergând, trecu printr'un şir de odăi, apoi în antreu şi începu să scoboare scara.

Un fecior veneà alergând, înfrigurat şi bâiguind de emoție:

— Co-ni-i-ță...

— N'am vreme.

— Trebue să.... să....

— N'am vreme! Ai auzit?!

— Do-omni-şo-orul.....

— Ei, da n'ai să 'nțelegi, vită. Ori vrei ca să te dau afară......

— Dar.... să vedeți....

— Nu vreau să ştiu nimic... Mâine dimineață!

Şi, aruncându-se în automobil, răcni o adresă şoferului, cu porunca aspră de a merge repede. Inchisese ea singură uşa, izbind-o, şi dispăru în întunericul cutiei cu geamuri.

Ianuarie 1923.

Ovidiu şi Puşkin în exil

II

Puşkin, în Kişinău, găsia o mare asemănare între soarta sa şi a lui Ovidiu şi adeseori a dat glas poetic acestui sentiment:

Pe-aicea o legendă va fi şi despre mine,
Căci tot aceeaşi soartă avut-am ca şi tine;
— Aceeaş, nu prin slavă, ci numai prin ursită. —
Şi eu, făcând să sune câmpiile străine,
Cu nordica mea liră aşa de urgisită,
La Dunăre, când Grecul 1), chema la libertate,
Cântam în lume imnuri de nimeni ascultate. 2)

Dar, cercetând şi coordonând diverse fragmente în care vorbeşte despre Ovidiu, se vede limpede că pentru Puşkin locul de exil al lui Naso, nu a fost Dobrogea, ci Moldova dela gurile Dunării, adică Basarabia.

In strofa VIII-a a cântului I-iu din marele roman în versuri „Eugen Oneghin", citim :

De mai ştia ceva Eugeniu
Acum n'am timp a povesti.
Dar, poate 'n ce era un geniu
Şi ce i-a fost din prima zi
Dorința, truda, bucuria;
Cu ce-şi gonea şi lenevia;
La ce el merita corone
De-aşa solidă pregătire,
Era plăcuta părtinire
Cântată gingaş de Nasone,
Acela ce sfârşi prin moarte,
Ca jertfă-a unui veac de slavă
In stepa aprigă Moldavă,
De-a lui Italie departe. 3)

Intr'o epistolă în versuri, adresată în 1822 poetului Baratinski, spune:

Şi acum încă umbra lui Naso
Rătăceşte pe malurile Dunării.
Ea vine la dulcea chemare
A celor ocrotiți de muze şi de Apolon.
Şi eu, adesea la lumina lunii
Rătăcesc împreună cu el pe malul rîpos.

Ce împrejurări contribuiră să întărească această credință a lui Puşkin?

In 1789, când Potemkin împresură Akermanul, se vorbea că prin împrejurimile acelei cetăți asediate s'ar fi aflând un lac numit Lacul lui Ovidiu. Se mai povestea că s'ar fi descoperit pe acolo şi mormântul poetului, în care se găsise un bust ce părea a fi al Iuliei, fiica împăratului August. Impresionată de aceste svonuri, împărăteasa Caterina II-a, care-şi întinsese imperiul până la Nistru, fondează în fața Ahermanului, în anul 1791, oraşul *Ovidiopol*.

Pe de altă parte, Puşkin a găsit printre Moldovenii basarabeni păstrându-se prin tradiție amintirea lui Ovidiu. De aceea, în oda sa către Ovidiu, scrie despre Basarabia:

„Aici sunt pretutindeni legende despre tine".

Una din aceste legende, culeasă de el în timpul cât a cutreierat Basarabia împreună cu a şatră de țigani nomazi, o aflăm în poema sa *Țiganii*.

Alecu, om instruit şi trăit în luxul oraşelor, spre a scăpa de o pedeapsă, caută adăpost într'o şatră țigănească. Indrăgostit de Zamfira, fata bătrânului staroste, se hotărăşte a rămâne pentru totdeauna prinre țigani. Mai târziu, fiind întrebat dacă nu regretă pasul ce a făcut, răspunde: „Ce să regret? Sclavia înăbuşitorului oraş? Acolo oamenii, îngrămădiți în ogrăzi nu sorb răcoarea dimineții, nici mirosul primăvăratic al luncilor. Li-i ruşine de iubire, gonesc gândurile, îşi vând conştiința, înclină capul în fața idolilor şi cer numai bani şi lanțuri. Ce-am părăsit acolo? Turbarea trădărilor, hotărîrea prejudecăților, persecuția nebună a mulțimii sau splendida infamie?

Dar fetele! Cu cât eşti tu, Zamfira, mai bună ca ele, fără găteli scumpe, fără perle, fără salbe. Nu te schimb gingaşă prietenă şi numai o singură dorință am: să împart cu tine iubirea, timpul meu liber şi exilul voluntar".

La aceste vorbe, răspunde bătrânul staroste în modul următor:

Deşi născut între bogați,
Tu ne iubeşti. Dar nu încântă
Viața asta fără țintă
Pe cei cu luxul învățați.

La noi se spune o poveste:
Demult, un mare împărat,
Un om, pe locurile-aceste
Din țara lui l-a 'ndepărtat.
Ciudatu-i nume, l-am uitat.

Deşi bătrân de ani, era
Vioiu şi plin de bunătate.
El darul cântului avea
Şi glas de ape revărsate.

Intreaga lume îl iubia.
Era o fire răbdătoare.
Pe malul Dunării trăia
Spunând poveşti încântătoare,

Sfios şi slab ca un copil,
Ce de nimic nu se 'ngrijeşte,
Străinii prânzul pururi i-l
Găteau cu cărnuri şi cu peşte.

Când viscolele biciuiau,
Punând pe fluviu ghiață groasă,
Cu piei şi calde blăni pufoase
Bătrânul sfânt acoperiau.

Dar dânsul neobişnuit
Cu trai sărman, cu tristă soartă,
Umbla plăpând şi istovit...
Un zeu hain spunea că-i poartă
Mânie pentru o crimă mare
Şi aştepta mereu iertare.

Pe malul Dunării umbla
Plângând amar de supărare
Şi rătăcia gândind tot la
Oraşul lui din depărtare.

Iar când a fost să moară, spuse
La miază-zi să-i fie duse
A' sale oase triste, care
Nici chiar prin moarte n'au hodină,
Căci zac în țărână străină.

ALECU

Ce s'a ales din fiii tăi,
Vestită Romă! Iar tu, care
Cântaşi amorul şi pe zei,
Tu, spune-mi, gloria ce-i oare?

E faima? Lauda purtată,
Ca un ecou, din an în an?
Sau e, sub şatra afumată,
Povestea unui biet țigan! 4)

De altfel, această credință a lui Puşkin e foarte îndreptățită, când ştim că până în zilele noastre a fost discuție cu privire la buiquitatea cetății Tomi.

Unii au crezut că este oraşul *Kiew*, pe Boristene; alții că ar fi *Tomiswar* (Eski-Wargana) între Constanța şi Mangalia; alții că e *Saburia* pe râul Sava, unde s'ar fi găsit mormântul lui Ovidiu. In gramatica latină de D. Stoica, tipărită în Iaşi la 1852, scrie: „Tomi (*Baba*, în Bulgaria).

Astăzi, această chestiune, arheologiceşte, este lămurită. Totuşi rămâne un fapt foarte curios, care merită să ne atragă luarea aminte şi anume: In Dobrogea, nu există în popor, despre Ovidiu, nici o tradiție, nici o legendă, absolut nimic. Bruto Amante chiar, care a făcut în Octombrie 1884 o călătorie specială în acest scop, la Constanța şi împrejurimi, o mărturiseşte.

Cum se explică atunci, că asemenea legende în Basarabia „sunt pretutindeni" precum se exprimă Puşkin în versul citat mai sus?

Şi ca să nu se creadă că Puşkin e singurul ce afirmă acest lucru, voiu cita câteva rânduri din *Histoire de la Dacie, des Valaques Transdanubiens et de la Valachie*, de Mihail Kogălniceanu, moldovean basarabean de pe Kogâlnic, în care el vorbeşte despre păstrarea amintirii lui Ovidiu în Basarabia:

„Țăranii zic încă prin tradițiune: — că venise un om extraordinar de pe țărmurile Tibrului, care avea blândețea unui copil şi bunătatea unui tată; că acest om suspina necontenit şi câteodată vorbea chiar singur şi când vorbea cu cineva părea că curge miere din buzele sale".

Precum se vede, cu toate că zidurile cetății Tomi au ieşit la iveală, surghiunul lui Ovidiu, atât de important pentru noi, are încă multe laturi întunecate.

CONSTANTIN IORDACHESCU

1) Alexandru Ipsilante, şeful Eteriei greceşti.
2) A. S. Puşkin: *Lui Ovidiu*, traducere de dr. Bortkievici şi C. Iordăchescu.
3) Traducere de dr. Bortkievici şi C. Iordăchescu.
4) Traducere de dr. Bortkievici şi C. Iordăchescu.

Poeziea socială a lui Vlahuţă

(Cu apropieri din literatura anterioară)

Voiu schiţa — în cele de mai jos — un început de caracterizare în legătură cu personalitatea atât de bogat înzestrată a poetului Al. Vlahuţă. Mă voiu opri, anume, la o singură lature a acestei complexe capacităţi artistice, la atitudinea dârz-eroică, optimist-socială, atât de precisă şi de unică, în literatura poetică, aceea care face, din acest artist al cuvântului, nu numai un puternic şi originat poet, dar şi un superior şi sănătos îndrumător al tinerelor generaţiuni.

In felul acesta voiu începe să studiez opera marelui apologist al „puterii cuvântului". Dar nu numai atât: voiu insista asupra acestei prime chestiuni, deocamdată, şi din alt motiv: înainte de a-l fi studiat mai de-aproape, înainte de a fi făcut cunoştinţă cu adevăratul Vlahuţă, ne simţim obligaţi să elucidăm, ca un fel de introducere, una din cele mai grave erori de care s'a făcut vinovată critica noastră istorică: raportarea inspiraţiunii acestuiea la Eminescu.

In felul acesta plecând, pe deoparte, dela „cultul" pe care el îl purta marelui poet (1) şi care culminează în cunoscuta-i poezie:

Tot mai citesc maieastra-ţi carte.
Deşi o ştiu pe dinafară...

în care Vlahuţă reuşeşte să cristalizeze, în versuri lapidare, acel sentiment de admiraţie:

Dar ţi-a fost să fii deasupra
Acestor inimi seci şi strimte
Şi TU să'nduri toată durerea
Pe care lumea n'o mai simte.

Să plângi tu plânsul tuturora...
Din sbuciumul eternei lupte,
Să smulgi fulgerătoare versuri,
Bucăţi din inima ta rupte...

S'aprinzi în bolta vremii aştri,
Din sborul tristului tău gând...
Văpae!... Ce-o să-i pese lumii
Că tu te mistui luminând?

iar, pe de-alta, dela unele opere începătoare, slabe, alcătuite, după cum însuşi poetul ne zice, în legătură cu nişte sentimente artificiale, sub imediata înrâurire a lui Eminescu (2) — amândouă nesuficiente şi nefolositoare elemente de caracterizare şi comparaţiune — critica noastră istorică a ajuns să lege numele poetului nostru de acela al marelui său înaintaş, şi, în felul acesta, să înşele masa cetitoare, strecurându-i o idee necontrolată şi deci: necritică şi neliterară.

Cred că a venit timpul unei atari „revizuiri" pe care critica noastră „recunoscută" continuă, totuşi, s'o refuze. Socotim potrivit să amintim câteva fericite începuturi (3) care, pe lângă modesta noastră caracterizare, (4) constituesc un semnal în această direcţiune.

Toate trebue să pornească, însă, dela o aprofundată cunoaştere a operei celor doi poeţi, dela o continuă stabilire de raporturi.

Pe unele le voiu încercă mai jos.

* * *

O interesantă apropiere se poate face între „Slăvit e versul..." şi „Linişte" de Al. Vlahuţă şi „Scrisoarea a II-a" a lui Eminescu.

Ea se bazează, în special, pe două elemente comune:

1. Revolta împotriva stihuitorilor şi;

2. Inutilitatea adevăratei poezii — întâlnite, sub diferite forme, la amândoi poeţii.

Dela început însă o deosebire: pe câtă vreme Eminescu reuşeşte să le contopiască într'o singură temă, Vlahuţă face din ele (şi s'ar putea apropiea şi o a III-a: „Unde ne sânt visătorii") opere diferite.

Să ne oprim însă la fiecare din aceste teme:

1. Revolta lui Vlahuţă împotriva stihuitorilor se vede — mai cu seamă — în opera „Slăvit e versul...", prin al căreiea titlu autorul îşi subliniează, minunat, ideiea fundamentală:

Slăvit e versul — cântec, miraj, întraripare
E'n nemurire-o carte de liberă intrare.

Cu alte cuvinte: el îţi îndreaptă paşii spre nemurire, fără să ceară, în schimb, decât foarte puţine sforţări, căci:

Un cântec ce sporeşte, mai larg, tot mai sonor
E opera vrăjită ce din nimic se'nchează,
Şi nu-i nici-o nevoe ca lumea s'o 'nţeleagă.

Ce-i rămânea — după toate acestea — poetului decât să se complacă în analiza (indirectă) a unor asemenea opere, pentru înfăptuirea cărora el ne dă chiar o reţetă:

Tu iea doar la creşterea silabelor a minte
Să nu prea bată'n struna ştiutelor cuvinte, —
Ci'n răsuciri de fraze, cu vorbe dela tine
Fă sunetele goale să ni se pară pline...
Nici şir, nici sens...

căci

pentru noi, poetul
Cu cât mai ne'nţeles e — cu atât e mai profund.

Mai departe, el îşi continuă prescripţiunile:

La TITLU să iai seama: sonor, bombastic, vag,
Şi cu cevă macabru — să ne'nfiori din prag,
Căci titlul e alarma. Ca'n trâmbiţă să-l suni:
„O inimă în flăcări", „La casa de nebuni",
„In criptă", „Flori de sânge"... Şi nu-i zor nici-decum
Ca titlul cu povestea să aib'acelaş drum.
pune — apoi — „un moto mistic" sub care
psalmodic versul silabele să-şi joace
In fierbere de glasuri ca apa la răstoace.

In felul acesta ţinând socoteală de adevărul etern că vorba e:

în lume ca şi'n artă
Cu-atât mai jucăuşe, cu cât e mai deşeartă

vei reuşi să dai o poezie care — pentru cine ar vrea s'o priceapă —

Mai limpede să-i pară cetită de-a 'ndarate.

Cu aceasta opera lui Vlahuţă se termină, fără ca poetul să fi luat o altă atitudine, faţă de asemenea poeţi, decât aceia a ironiei uşoare pe care i-o ghicim. El se mulţumeşte, prinurmare, numai să constate ce fel de poezie eră apreciată de contemporani — fără ca, de aici, să deducă, măcar cât de cât pentru propria sa inspiraţie. Complăcându-se în cea mai obiectivă atitudine contemplativă — el nu e nemulţămit, nici de această poezie, nici de sine însuşi.

Aşadar: până aici am găsit un Vlahuţă contemplativ senin şi obiectiv.

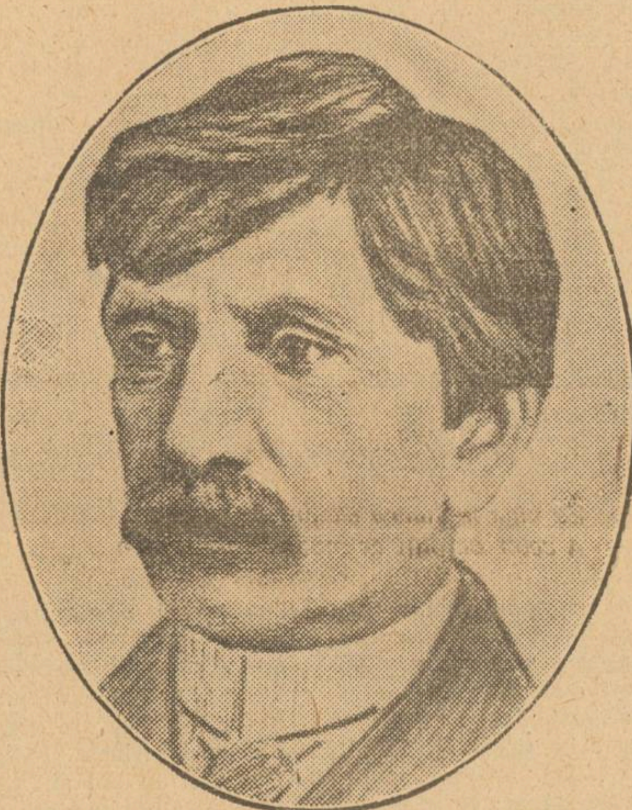
Cu totul altfel se petrec lucrurile cu Eminescu care, întreacât, săgetează, cu cunoscuta-i ironie amară, — pe deoparte — literatura, peatunci, la modă, formată din: „cuplete de teatru", „vre-o istorie pe apă", etc., — pe dealta — pe poeţii cari — dedicându-şi versurile la cocoane —

Sânt cântaţi în cafenele şi fac vâlvă prin saloane

şi cari încearcă să parcurgă „cărările vieţii":

prin protecţie de fuste
Dedicând broşuri la dame, ai căror bărbaţi,
ei speră,
C'ajungând, cândva, miniştri le-ar deschide
carieră.

Faţă de-o asemenea literatură poetul ia o atitudine precisă şi dârză: îl desgustă şi ea şi societatea care o face să prospereze şi îi repugnă gândul de a se înscrie printre făuritorii ei.

Al. Vlăhuţă

Aşadar — departe de a întâlni aceiaş atitudine de mai sus — de data aceasta, ne găsim în faţa cu totul a alteia: atitudinea inhibitiv-revoltată şi subiectivă.

Deosebirea este, prinurmare, şi completă, şi esenţială şi fundamentală; continuitatea nu se vede în nimic: nu avem nici măcar scuza unei egalităţi obiective (de obiect), căci, ceiace Eminescu lasă numai să se întrevadă, subordonând-o unui sens mai adânc, în legătură cu soarta adevăratului poet, ceiace, prinurmare, el ne dă ca element secundar, la Vlahuţă constitue fondul, exprimat şi subînţeles, al unei opere complecte.

2. Dar deosebirea nu se opreşte numai aici: cercetarea deaproape a celei de-a două comunităţi inspiratorii, ne-o va scoate şi mai bine în evidenţă.

Care este — aşadar — rostul adevăratei poezii? şi — de aici — foloseşte ea oare la cevà?

La Vlahuţă răspunsul e dublu:

a) la nimic

prin saloanele bogate
Unde capul nu gândeşte, unde inima nu bate
Decât dup'o anumită şi stupidă învoeală,
Unde omul e-o păpuşe şi vieaţa o spoială!

unde zâmbetul e „făţarnic, iar oamenii sunt nişte „măşti" ce îngână „firea omenească" — unde totul

E un vicleim ridicol, monoton din cale-afară —

şi:

Veşnica deşertăciune ţine capătul de sfară!

b) la foarte mult — ţie, poetului:

Suflet înecat de gânduri sfinte şi nepieritoare —

care, dacă

vrei să-ţi dee arta mângâerea ei senină,
Ca un pustnic te închide în odaiea ta săracă,
Şi dorinţelor deşerte porunceşte-le să tacă.

In felul acesta — prinurmare — „neaflând nicăerea", „lumea ce ai fost visat-o"

Caută-ţi în tine însu-ţi liniştea şi fericirea.

Iată — aşadar — un al doilea Vlahuţă: departe de a se mulţumi, deastădată, numai cu priveliştea unei realităţi dureroase, el găseşte foarte juste caracterizări care ne lasă să-i ghicim sentimentul de revoltă împotriva unei societăţi vrăjmaşe adevăratei şi marei arte. Nici de astădată nu ajunge însă la deprimare: cu toate neajunsurile ei sociale, arta e totuşi utilă, dacă nu pentru altcineva, desigur pentru tine poetul care, neînţeles şi descurajat de societate, ai nevoe de un temperator al propriilor tale suferinţe, de un mângăetor sufletesc. In felul acesta, prinurmare, departe de a-ţi aduce greutăţi, ea te va ajuta să suporţi cu resemnare o viaţă pe care ţi-o va face plăcută, pentrucă ţi-o va limita la propriea ta personalite:

Caută-ţi în tine însu-ţi liniştea şi fericirea.

La Eminescu — lucrurile se petrec, şi de-astădată, cu totul altfel: rolul adevăratei arte — pentru societate — este nul, iar pentru poet — o deziluzie.

Iată cum ajunge el la aceste încheeri:

Pentru societate este nul căci acesteia îi prieşte o anumită literatură pe care poetul nu i-o poate da — tocmai fiindcă e în contrazicere cu marea artă.

Pentru el:

a) nu poate scrie pentru glorie, căci

Azi, când patimilor proprii muritorii toţi sunt robi,
Gloria-i închipuirea ce o mie de neghiobi
Idolului lor închină, numind mare pe-un pitic
Ce-o băşică e de spumă într'un secol de nimic.

b) nu poate cânta dragostea, care e

Un lanţ
Ce se 'mparte cu frăţie între doi şi trei amanţi.

c) nu poate cânta nici femeea care, adeseori, e, „caşi lumea".

o şcoală
Unde 'nveţi numai durere, înjosire şi spoială.

Cu un cuvânt: astăzi când vedem cât de „stearpă şi ce aspră cale este" aceea care poate conveni „unei inime oneste", şi când „în lumea cea comună":

a visa e un pericol
Iar de ai cumva iluzii eşti nebun şi eşti ridicol.

el nu mai poate cânta, tocmai din cauza acestui desgust pe care i-l inspira societatea, formată tot din oameni seci, , egoişti, strimţi şi interesaţi, cari îl urăsc.

In dispreţul său suveran pentru această societate pe care o suportă „cu uşurinţă şi cu zâmbet" el se teme că

De-oiu urma să scriu în versuri...
Oamenii din ziua de-astăzi să 'nceap'a mă lăuda

lucru care l-ar „mâhni desigur peste măsură".

Adevărata artă, aşadar, departe de a folosi la ceva, contribue, în mod simţitor, la „mâhnirea peste măsură" a artistului, îl întristează, îl facă să sufere — iată concluziea, cu totul alta, pe care poetul o deduce, izolându-se de societatea în mijlocul căreia trăia şi reamintindu-şi (5) de zădărniciea gloriei.

Ambele opere pornesc, prin urmare, dela un termen comun: societatea pe care amândoi poeţii o dispreţuesc. Dar numai atât; de-aici încolo numai deosebiri: V. (în această operă) o dispreţueşte numai ca fiind duşmană adevăratei arte, Em. şi pentru acest motiv, dar şi pentru altele, pentru întregul ei fel de a fi, lucru care l-ar apropia maicuseamă de Gr. Alexandrescu. Dispreţuind oamenii, cari întreţin o artă falşă, cel dintâiu totuşi nu ajunge la inutilitatea marei arte, ea rămânând singura mângâere sinceră şi dezinteresată a poetului. Dela aceiaş dispreţ, într'o măsură oarecare mai complet E. ajunge la completa negaţiune a utilităţii artei care, pedeasupra, îi produce şi neajunsuri (poetului).

Infine şi compoziţiea celor două opere diferă: V. e mai mult narativ — urmăreşte tribulaţiunile unui artist în mijlocul unei „societăţi" alese, în timp ce Em. e descriptiv — enumerativ.

Aşadar — două atitudini opuse: una, într'o oarecare măsură, pozitivă, alta, în întregime, negativă — deci: două inspiraţii, două concepţii, două suflete — cea mai bună dovadă că poezia lui Vlahuţa, cu fondul ei optimist, s'a desvoltat independent de aceia a lui E. pesimistă.

PAUL I. PAPADOPOL

1) Cf. şi cunoscuta confer. a d-lui P. Bujor (Adev. Literar, IV. 155):

„V. s'a dus în Bucureşti... să vadă pe Eminescu pe care-l avea mereu în suflet şi în mintea lui ca pe-o icoană sfântă"; şi: „Imi vorbià, însă, cu atâta însufleţire de E. pe care-l cunoscuse şi cu care legase prietenie, că par'că se transfigurase".

2) Vezi: „Unde ne sunt visătorii?".

3) Cf. vol. „Poeziea lui A. Vlahuţă" de C. Gerotă şi articolul respectiv din vol. d-lui Al. Busuioceanu: „Oameni şi cărţi".

4) Cf. „Adev. Literar". II. 49.

5) Mai pe larg E. tratează această temă în cealaltă scrisoare: I-a.

Din „O mie şi una de gândiri"

Despre orice artist se poate spune bine şi rău. Criticii noştri, politiciani, cu toţii, spun numai binele sau numai răul, după cum artistul este sau nu un partizan. Adevăratul critic trebuie să fie obiectiv, să semnaleze neajunsurile în termeni cumpăniţi, ca să nu mâhnească pe cel care-a creat şi tot în termeni cumpăniţi trebuie să-i proclame calităţile, ca să nu facă sânge rău confraţilor.

* * *

Fereşte-te de omul care se plânge necontenit.

* * *

N'am prea multă stimă pentru oamenii foarte bogaţi, dar nici pentru cei săraci de tot.

* * *

Un proverb catalan spune că lanul lângă râu, pomul în drum şi femeia la fereastră, n'au un sfârşit bun.

* * *

Când toată lumea strigă, nu se mai poate auzi decât cel care tace.

* * *

Sunt multe lucruri cari ne plictisesc pentru că nu le privim. Depildă, ploaia.

* * *

In aceste vremuri de ceaţă şi de sgomot să căutăm măcar ca din scrisul nostru să se înalţe luminoşi archangheli albi, cu aripele de-argint, împărţitoare de armonii sonore şi senine.

* * *

Toate scrisorile sunt compromiţătoare: mai ales cele destinate publicităţii!...

VICTOR EFTIMIU

Din „Isvoarele interioare"

Pe când şedea la masă, frânt în jâlţul său colţuros, şi se lăsa cuprins de melancolia reculegerii şi de gânduri vagi, ascultându-şi aşteptarea — căci singurătatea pare o aşteptare a cuiva, ce mereu întârzie să vină — Petru simţi că ceva se aşează pe umărul său. Peste părul său luneca o mângâiere mătăsoasă şi o vibrare, ce isvora din „lucrul" acela delicat, pătrundea într'însul.

Era o pisică. Mică, de-o acoperia cu palmele sale, cenuşie, cu labele albe şi cu un cap împestriţat, colorat par'că de un penel capricios. Şi această fiinţă, aşezată atât de mistic pe umărul său, îi păru o stranie întrupare a aşteptării sale. I-a fost trimisă de o providenţă tolerantă ca un dar al cărui rost trebue să-l găsească. Intruparea acea pufoasă, cu mişcări lente şi fragile, cu atitudini schimbate pe nesimţite, era o taină ce-l tenta; îl neliniştea şi care îl mângâia totodată cu molatice semne de simpatie.

De-atunci, în fiecare seară, el o regăsia în odaie. Ii apărea ca o arătare, ce se strecurase prin uşă după dânsul, se ridica de pe pat, dintre sulurile cu planuri de pe masă şi, odată, o văzu eşind din gura sobii. Voioşia ei se risipea adesea într'un amestec de gesturi subtile, de svârcoliri şi salturi elastice — apoi, ea încremenia în poziţii ce exteriorizau profunziuni spirituale. Ii asculta cântecul monoton, înăbuşit, printre organe; îi plăcea să alunece mâna pe spinarea ce se încorda ca un arc — şi, la fiecare alintare, se înfiripa semnul de întrebare al coadei. I se părea că-şi vede propriile sale întrebări, obsedante şi fluide — şi mereu, maşinal, mângâerea aceasta agita semnul de întrebare ce se vădia apoi în toate poziţiile pisicei.

Moleşeala o potolea în cele din urmă. Când o vedea depărtându-se, ghemuindu-se într'un colţ, Petru o lăsa acolo. Se întindea pe pat şi, urmărind par'că răsuflarea ce unduia în odaia mărită prin sugestie, el număra clipele prin bătăile inimii — şi se cufunda mereu-mereu, în nesfârşirile Uitării...

...şi, în cele din urmă, el resimţi greutatea molatică a pisicii, aşezată pe pieptul său, în atitudine de sfinx. Un fior, ca un fulger, ilumină haosul în care se pierduse. Şi privirile sale se ţintuiră în ochii ei nemişcaţi. Adâncimile lor fascinatoare, înstelate de puncte aurii, încinse apoi de focare metalice, sclipind pe rând ca diamantul, ca safirul, ca smaraldul — despicate de noaptea tainelor ce-şi torceau mereu puterile virgine — ochii aceia magnetici, dominau spiritul lui Petru şi îi sorbiau gândurile:

— Pisica mea, lasă să-ţi vorbesc, cu propria-ţi tăcere. Lasă-te pătrunsă de singurătatea pe care o port în mine şi care zace în juru-mi. Mă lasă să te întreb, cu întrebările ce nasc în mine, ca stelele în infinit; — şi mă lasă să-mi răspund prin tine, cu graiul tău de vis, de tors şi de lumină...

Pisica mea, din tine, mă lasă să desfăşur miragiile simţirii, să împletesc alene gânduri nesfârşite, să înalţ spre nouri palatele abstracte — şi, lasă-te cuprinsă de năzuinţi supreme, pe cari mi le strecor prin ochii tăi extatici...

Pisica mea, ascultă cum doarme-acum pământul; ascultă cum respiră şi truda omenirii; ascultă cum pulsează durerile în noapte; — priveşte cum se 'ntinde splendoarea creaţiunii, cum licăresc oraşe, cum sboară perfecţiunea cu aripe de oţel — şi ascultă ruga mută a veşnicei robii....

. . . .

Pisica mea, mă lasă să-mi retrăesc viaţa; să-mi privesc trecutul în ochii tăi-abisuri — să ascult în tine cum cântă amintirea! — să rechem un suflet şi altul şi încă unul: acei ce m'au născut, acei ce m'au hrănit şi care m'au învăţat: toţi cei ce m'au iubit, — şi acei ce m'au robit, ca să mă liberez, acei ce m'au purtat prin labirintul muncii; — să-i văd şi pe aceia ce's fraţi necunoscuţi; — să-i văd şi pe aceia ce-au fost strămoşii mei — şi pe acei ce fi-vor urmaşii mei, cândva....

. . . .

Şi-acum, pisica mea, clipeşte cu indulgenţă la aceste trei chemări — trei suflete, din multiplul suflet femenin, ce întreg pulsează 'n tine, etern şi sibilin:

O, GINA îndepărtată şi pururea fecioară, întâia năzuinţă mereu reînoită, lucind în conştiinţă, ca luna printre nori.

O, FLOAREA sfoliată şi-a tuturor amantă, întâia decădere şi 'ntâia înălţare, lucind în conştiinţă, ca perla în noroiu.

O, NORA prea dorită şi 'n veci neposedată, flacără subtilă şi înşelătoare, lucind în conştiinţă, ca auru 'n prăpastii.

Pisica mea, iar ochii-ţi, ca luna printre nori, ca perla în noroi, ca auru 'n prăpastii, lucesc fascinatori. Şi sfânta trinitate mi-o regăsesc în tine...

. . . .

Pisica mea, şopteşte cu mine alfabetul bietei existenţe, ce tremură în mine! Solemn articulează, ca idolii de bronz, poruncile supreme ale vieţii pământene — şi, lasă-mă totuş să evadez din trupu-mi, să rătăcesc o clipă în Eternitate...

...dar pleoapele pisicii clipiră, şi, ca o săgeată, piciorul ei isbucni din nemişcarea mătăsoasă — fulgerând, cu ghiarele răsfirate, deasupra feţii lui. Şi sforăitul ei sporia ca urletul unei furtuni ce se apropie.

Spaima sgudui pe Petru, în clipa când îşi feri obrazul de sfâşiere — şi el rămase — câtă vreme? — fără să mişte, cu ochii închişi. Fiori reci curgeau prin membre şi în piept; sub tâmple şi în urechi, sângele svâcnia cu disperare. Insă privirile încremenite ale pisicii îl obsedau; cu esitare, deslipi pleoapele şi, în prăpastia mereu tăinuită a privirilor ei, el revarsă teroarea ochilor săi măriţi şi fixi.

Pe pieptul său, Fatalitatea zăcea grea, în moliciunea ei de sfinx. I se părea că greutatea aceasta pătrunde încet-încet într'însul. Şi asculta refrenul poruncitor şi ironic ce murmura şi se rostogolea prin pupilele imense:

— Tăcere!... să taci, să taci, să taci...

Şi gândirile se frământau încordate — şi spaima lovia ca nişte valuri. Alt refren urca în el, ca o implorare:

— Singurătate!... singur, singur, singur...

Iar Fatalitatea ce-l zdrobia, îi lumina, în aceiaşi ochi devoranţi, zorile zilei ce va începe curând. Ii lumina munca şi oamenii şi şantierul:

— Mâine în zori, trebue să reîncepi veşnicul Acelaş! Odihneşte-te... Dormi! — şi pleoapele pisicii începură să clipească lent şi magic; — dormi! — şi pleoapele lui clipeau în ritmul celorlalte pleoape; — dormi! — şi CONŞTIINŢA adormi istovită...

EUGEN RELGIS

* * *

LITERATURA STRAINA

Şarpele fermecat

— POVESTE POPULARĂ SÂRBEASCĂ —

Ia stăi, o fârtate, să-ţi spun o minune:
Se 'nsoară Milutin, cel craiu de la Buda,
Nouă ani se 'mpliniră chiar astăzi cu ziua,
Dar vezi că nevasta odraslă nu naşte.
Iar craiul Milutin se scoală, porneşte.
Şi merge 'n pădure vânat să vâneze.
Vânat din cel mare, vr'un leu mai sălbatic,
Ci-aşa vruse Domnul şi aşa-i fu norocul,
Nici lei nu-mi împuşcă, nici cerbi şi nici ciute:
Iar setea pe craiul îl arde, -l doboară,
Şi merge la apa cea rece de izvor
El bea şi când setea îi fu potolită,
Se reazimă craiul de bradul cel verde.
El stă, dară vreme prea multă nu trece,
Şi iată trei vile (1) ce-aleargă spre izvor,
Se duc şi se pleacă spre apa cea rece,
Şi încep să vorbească aproape de craiul.
Şi zice 'ntâi vila mai mare din toate:
„Voi fiicele-mi scumpe, ţineţi oare minte,
„Ţineţi oare minte şi ziua şi anul,
„Când nuntă făcut-a Milutin din Buda?
„Căci azi se 'mpliniră ani nouă de zile,
„De când el sărmanul nevastă luat-a
„Şi n'are pân'astăzi din sânge-i odraslă".
Stătu ea din vorbă şi zise apoi iară:
„Dar ştie vr'o vilă vr'un leac ca să-i facă
„Crăiasa nevastă-i ea grea să purceadă?"
Tot tac şi ascultă mai micile vile,
Şi iarăşi grăeşte cea vilă bătrână:
„De-ar fi cu putinţă să ştie şi craiul.
„Să strângă din Buda mai harnice fete,
„S'aducă grămadă de fire de aur,
„Să pună pe fete ca să-i împletească
„O mreaje subţire din fire de aur
„Şi mreaja s'arunce în Dunărea largă
„Să prindă un peşte cu aripi de aur,
„Din peşte să smulgă aripa cea dreaptă,
„Şi iarăşi în apă să-l lase pe peşte,
„Aripa s'o deie crăiesei, nevestei,
„S'o dea s'o mănânce şi toată s'o 'nghită,
„Să vezi cum crăiasa, cum grea se purcede".

Iar craiul ascultă, o vorbă nu pierde,
Se 'ntoarce de grabă la Buda 'n cetate,
Şi strânge din Buda mai harnice fete.
Şi-aduce grămadă de fire de aur.
Iar fetele 'ndată încep să împletească
Din fire de aur o mreajă subţire
Aruncă-apoi mreaja în Dunărea largă
Aşa zice Domnul ş'ajută norocul,
Şi prinse peşte cu aripi de aur
Şi smulge din peşte aripa cea dreaptă
Iar peştele în apă din nou l-aruncară.
Si craiul îi dete crăiesei aripa
Mănâncă şi 'nghite crăiasa din Buda.
Şi grea se purcede îndată ce 'nghite.
Şi sarcina-şi poartă luni nouă de zile
Şi iată că-i vremea să nască regina.
Băiat ea nu naşte, nu naşte nici fată,
Ci — Doamne ajută! — un şarpe sălbatec.
Cum cade din mama cea jivină hâdă,
Ea fuge, se 'nfige în zidul din casă.
Atuncea se scoală crăiasa din Buda
Ş'astfel îi grăeşte bărbatului dânsei:
„Fii vesel stăpâne, şi sus ţine capul,
„Că parte avut-am de mândră odraslă!
„Băiat e sau fată? Nici una nici alta,
„Ci este, bărbate, un şearpe sălbatec.
„Cum cade jivina, pe lume se vede,
„O şterge şi fuge în zidul din casă".
Iar craiul se 'ntoarse şi-i zice crăiesei:
„Ci slavă la Domnul de dar ce trimise!"

Aşa se 'mpliniră şeapte ani de zile.
O zi din părete cel şearpe grăeşte:
„Ei tată iubite, tu craiul din Buda!
„Ce-aştepţi şi nu cauţi să-mi dai o nevastă?"
La dreapta, la stânga se 'nvârte biet craiul,
Spre şearpe se 'ntoarse şi astfel îi grăeşte:
„Tu şearpe, băiete, odrasla-mi cea hâdă!
„Dar cine să-ţi dee pe fata-i nevastă?"
Şi vorba-i 'ntoarse şerpoiul şi zice:
„Ei tată iubite, tu craiul din Buda,
„Incalecă-ţi calul ca rânduna iute
„Şi du-te 'n cetatea de scaun Prizrena
„Şi du-te la Ţarul cinstitul din Prizren,
Şi cere-i pe fata-i nevastă să-mi fie".
Aceasta când aude cel craiul din Buda.
Se-aruncă pe calu-i ca rânduna iute
Şi drept mi-se duce 'n cetatea Prizrena.
In curte la Ţarul când intră călare,
Din turlă 'l zăreşte al Prizrenei Ţarul,
De grab se coboară din turla cea 'naltă,
Ş'aleargă pe craiul frumos să-l primească
In braţe îl cuprinde, obraji-i sărută,
Se 'ntreabă de-s bine, de bine le merge.
Şi Ţarul pe craiul de mână-l apucă,
Şi-l duce cu cinste în casa cea mare,
Iar slugile calul ca rânduna iute,
Il duc şi mi-l leagă în grajdul cel noul.
Trei nopţi şi trei zile stătură în petreceri,
Şi multe pahare de vinuri goliră,
Pân' vinul cel rumen în faţă eşit-a,
Şi până rachiul dă drumul la limbă.
Iar craiul din Buda în trudă-i şi casnă,
Il simte, îl pricepe al Prizrenei Ţarul,
Se 'ntoarce spre dânsul ş'astfel îi vorbeşte:
„Te jur eu pe Domnul, tu craiul din Buda!
„Ci spune-mi necazul şi marea-ţi nevoie
„Ce gând te munceşte, ce grije te-apasă?
Iar craiul se 'ntoarse şi-i zice grăindu-i
„Ascultă-mă frate, tu Ţare din Prizren!
„Ai ştiinţă, o Ţare, şi ţii oare minte,
„De vremea când, bietu-mi, nevastă luat-am?
„Trecură de-atuncea ani nouă de zile
„Şi nu-mi dete Domnul odraslă de sânge.
„Iar când se 'mpliniră ani nouă de zile,
„Născu şi nevasta-mi, nu prunc ca toţi pruncii,
„Ci-mi dete, o Ţare, un şearpe sălbatic.
„Din mamă cea fiară cum cade şi iese,
„Se târâe, fuge şi 'n ziduri se ascunde.
„Trecură de-atuncea ani şeapte de zile.
„Şi-mi zise şerpoiul din ziduri grăindu-mi:
„Ei, tată iubite, tu craiul din Buda!
„Ce-aştepţi şi nu cauţi să-mi dai o nevastă?
„Iar eu către şearpe astfel cuvântat-am:
„Mări şearpe, băiete, odrasla mea hâdă!
„Dar cine să-ţi deie pe fata-i de nevastă?
„Ci el nu m'ascultă şi iarăşi grăeşte:
„Ei, tată iubite, tu craiul din Buda!
„Incalecă-ţi calul ca rânduna iute,
„Şi du-te 'n cetatea de scaun Prizrena
„Şi du-te de-a dreptul la Ţarul cinstitul
„Şi cere să-mi deie pe fata-i nevastă.
„Şi bietul de mine la drum că pornit-am
„Venit-am la tine, o Ţare slăvite!"
Iar Ţarul se 'ntoarse ş'astfel îi vorbeşte:
„Ascultă-mă, frate, tu craiul din Buda!
„Te scoală, te'ntoarce la Buda 'n cetate
„Şi întreabă-l pe şearpe ce'n ziduri se-ascunde.
„Se prinde şerpoiul şi-şi dă el cuvântul
„Să poată s'aducă nuntaşi şi cuscrii
„Din Buda şi pân'la Prizrena mea albă,
„Şi 'n drum nici un soare să nu-i încălzească
„Nici stropul de ploaie nu cadă pe dânşii?
„De şearpele-ţi poate acestea să facă,
„Ii dau de nevastă pe fata-mi cea scumpă".
Aceasta când află cel craiu de la Buda,
Din grajduri îşi scoate căluţul său sprinten,
S'aruncă pe dânsul şi pleacă de grabă
Şi fuge şi sboară prin câmpul cel neted,
Cum steaua străbate prin bolta cerească.
Iar când e aproape de-a Budei cetate,
Pe gânduri stă craiul ş'astfel se socoate:
„Vai mie, sărmanul! Doar Domnul mi-ajută
„Dar unde să caut pe şearpe prin ziduri.
„Să-i spun eu porunca ce Ţarul îmi dete!"
Dar nici nu păşeşte 'n a Budei cetate,
Că-i iese înainte şerpoiul şi-i zice:
„Ei tată iubite, tu craiul din Buda!
„Au Ţarul să-mi deie nevastă pe fata-i?"
Iar craiul se'ntoarse ş'astfel îi grăeşte:
„Ei şearpe băiete, odrasla mea hâdă!
„De poţi, tu, băiete, să faci cum vrea Ţarul
„Să faci ca să meargă toţi cuscrii, nuntaşii,
„De-aici de la Buda şi pân' la Prizrena,
„Şi'n drum nici un soare să nu-i încălzească,
„Nici stropul de ploaie nu cadă pe dânşii,
Iţi dă de nevastă pe fiică-sa Ţarul
„De nu poţi întocmai să faci cum doreşte
„Nu-ţi dă nici o fată cel Ţar din Prizrena".
Ridică sus capul şi zice şerpoiul:
„Ci strânge nuntaşi şi hai la Prizrena,
„Mă prind până acolo să-i duc eu pe toţi.
„In drum nici un soare să nu-i încălzească,
„Nici stropul de ploaie pe dânşii nu cadă".
Se dete poruncă s'aleagă nuntaşii,
Şi vin ca vre-o mie, mai mulţi chiar îmi pare,
Se strâng ei cu toţii la craiul la curte.
Şi calul cel sprinten din grajd îl dezleagă
Şi singur se plimbă prin curte căluţul.
Şi strigă ceauşii, toţi capii de oaste:
„Să fie toţi gata, nuntaşii şi cuscrii!
„Fii gata de ducă, tu tinere mire!"
Aceasta când aude şerpoiul din ziduri.
Din găuri ascunse el iese şi sare
Pe cal se căţară, se târâie hâdul
Pe-oblâncul de şeauă colac mi-se 'nvârte,

Porniră cu toţii din Buda spre Prizren
Se'ntinde de-o dată un des nour negru
Din Buda şi până 'n cetatea Prizrenei.
Nicăeri pe cuscri cel soare nu-i vede,
Nici ploaia, nici roua nu-i udă pe dânşii.
Atunci când sosiră la Prizren, cetatea,
Călări pătrunseră în curtea domnească.
Nuntaşii şi cuscrii îşi plimbă toţi caii,
Doar şearpele nu-şi plimbă căluţul cel sprinten,
Ci singur se 'nvârte prin curtea cea largă.
Iar Ţarul i-aşteaptă, frumos îi primeşte,
Cu daruri bogate 'i 'ncarcă pe toţi.
Nuntaşilor dete cămăşi de mătase
Dar şearpelui mire un cal şi un vultur.
Şi Ţarul o scoate pe fata-i frumoasă
Şi strigă ceauşii şi capii de oaste:
„Fiţi gata cu toţii, nuntaşilor cuscri!
„Fiţi gata, tu, naşe, şi cuscră bătrână!
„Fii gata, mireasă, tu fată din Prizren.
„E vremea sosită să mergem spre casă".
Nuntaşii şi cuscrii pe cai se-aruncară,
O pun pe mireasă pe calul cel sprinten.
Aceasta când vede şerpoiul din ziduri,
El sare din găuri, din ziduri ascunse,
Pe cal se caţără, se târâie hâdul,
Pe-oblâncul de şeauă colac mi-se 'nvârte.
Porniră cu toţii, din Prizren eşiră,
De-asupra se 'ntinde nourul cel negru,
Şi caii îşi joacă nuntaşii şi cuscrii.
Porneşte şerpoiul să-şi joace căluţul
Il face să sară şi rău mi-l aprinde.
Scântei sar din pietre şi scapără flăcări,
Şi strică, dărâmă în toată Prizrena,
Ce puiul de şearpe stricat-a cu calul,
Nu-i chip să se îndrepte în ani doisprezece.
Si teferi şi veseli fac drumul cu toţii
Sosiră cu bine la Buda'n cetate.
Si mari şeapte zile se-aşterne o nuntă
Şi joacă norodul si curtea şi sfetnici.
Apoi merg cu toţii la case şi vetre.
Doar puiul de şearpe în zid mi se-ascunde.
Iar craiul se duce în sus la cerdacu-i.

E vremea ca mirii 'mpreună să steie.
O scot pe mireasă, pe fata frumoasă,
Ş'o duc în odaia; din cula cea 'naltă.
In vârful de turlă se află odaia
Când noaptea-i trecută şi e'n miez de noapte,
O larmă răsună din turla cea 'naltă.
Aude crăiasa şi 'ndată se scoală,
Se urcă grăbită din turlă în turlă,
Se urcă ajunge în vârful de culă
Deschide odaia miresei şi intră.
Ce vede crăiasa? minune nespusă!
Pe pern-asvârlită-i cămaşea de şearpe,
In pat e un tânăr frumos fără seamăn
In braţe-i mireasa, cea fată din Prizren!
O mamă 'şi iubeşte copilul ce-l naşte,
Răpeşte şi dânsa cămaşea de şearpe
O aruncă pe dată în focul din vatră,
Ş'aleargă la craiul, bărbat-su Milutin:
„Ferice de tine, ferice de mine!
„Eu fost-am acuma în turla cea 'naltă,
„Deschis-am odaia miresei frumoase,
„Pe pernă văzut-am cămaşe de şearpe,
„In pat iar văzut-am un tânăr ce doarme,
„Ţinându-şi în braţe pe draga mireasă.
„Răpesc de pe pernă cămaşea de şearpe,
„Şi'n focul din vatră o asvârlu pe dată".
— „Nevasto, mâncate-ar cel şearpe pe tine!"
Aleargă Milutin în turla cea 'naltă
Ş'acolo ce vede? Minune nespusă!
In pat e un tânăr, e mort şi e galben
Şi 'n braţe mi-l strânge frumoasa mireasă.
In lacrimi amare astfel se boceşte:
„Vai mie, sărmana de-aici pân 'la ceruri!
„Sunt tânără fată şi sunt o vădană!
„O soacră procletă, trăznească-te Domnul!
„Mai mic este răul ce mie făcut-ai,
„Mai rău e de tine, de casa-ţi şi suflet".

Rămase crăiasa stingheră pe lume.
Primeşte din parte-mi această poveste,
Iar Domnul din ceruri să-ţi dea sănătate!
De spusei minciună, un altul mi-a spus-o.

Tradusă din originalul sârbesc de N. BATZARI

1) *vile*. Un fel de zâne aeriene.

Menirea Franţei

Din „Le peuple"

de Jules Michelet

Iată Franţa, lungită la pământ ca Iov, 1) între popoarele amice cari o mângâe, o cercetează, o îmbunează şi voesc să o salveze, dacă ar putea.

— „Unde îţi sunt corăbiile şi maşinile?" o întreabă Anglia. Germania la fel: „Unde îţi sunt filozofii? Ai putea, cel puţin, să ne arăţi opere de artă, ca Italia?"

Surioare, care voiţi să-i alinaţi durerile, daţi-mi voie să răspund eu; ea e bolnavă, priviţi-o! cu capul plecat, nici nu vrea să vorbească.

Dacă s'ar putea aduna tot sângele, tot aurul şi toată munca, pe care fiecare naţiune le-a cheltuit pentru folosul umanităţei, piramida Franţei s'ar ridica până la cer.... Şi a voastră, popoare, toate la un loc, ah! a voastră... grămada sacrificiilor voastre d'abia ar atinge genunchii unui copil.

De ce mai îmi spuneţi: „Ce firavă e Franţa!"1). Ea şi-a vărsat sângele pentru voi!

... sau: „Ce săracă a ajuns!" — Pentru voi a risipit fără socoteală!

Când n'a mai avut nimic, v'a zis: „Nu mai am nici aur nici argint, vă dau ce mi-a rămas..."

Atunci v'a dat sufletul şi din el aţi tras viaţă nouă.

A dat ce i-a mai rămas! Dar luaţi seama, popoare, învăţaţi, cea ce fără noi niciodată n'aţi fi putut învăţa: „Cu cât dai mai mult, cu atât ai mai mult!" Sufletul ei doarme, dar e întreg, gata să se deştepte într'o clipă.

De mult urmăresc viaţa Franţei, am trăit cu ea zi de zi, aproape două mii de ani. Cu ea am petrecut timpuri grele şi m'am încredinţat că este ţara nădejdiei nebiruite. Dumnezeu trebue s'o lumineze mai mult ca pe celelalte ţări, fiindcă în bezna întunerecului, ea vede ceace celelalte nici nu pot zări; în negura evului mediu, nimeni nu vedea cerul; Franţa singură l-a văzut.

Iată cum este Franţa. Cu ea nimic nu se sfârşeşte, ci totul renaşte.

Când Galii gonise pe Romani şi întemeiase „Impărăţia Galilor" au săpat pe monedele lor această vorbă, cea dintâi şi cea din urmă a ţării lor: „Speranţă".

Jeana d'Arc

de Jules Michelet

Aceasta este povestea ei;

Un copil de doisprezece ani, o fetiţă, glasul sufletului ei împletindu-se cu glasul divinităţii, îşi făureşte gândul extraordinar, absurd, de neîmplinit — dacă voiţi — să înfăptuiască lucruri pe cari nici bărbaţii nu le mai fac: să-şi scape ţara. Şease ani plămădeşte în sufletul ei acest gând fără să-l mărturisească nimănui; nici mamei nu l-a apus, nici duhovnicului.

Fără sprijinul preotului sau al părinţilor, pleacă singură cu Dumnezeu, în singurătatea măreţului său gând. Aşteaptă să împlinească optsprezece ani şi fără şovăire, îl îndeplineşte cu toată opoziţia a lor săi şi a tuturor. Străbate Franţa jefuită şi pustie, străbate drumuri bântuite de hoţi; se impune la curtea lui Carol al VII-lea şi se aruncă în luptă.

In tabere pe care nu le mai văzuse, în bătălii, nimic n'o înspăimânta; se vâră între baionete, e rănită dar nu-şi pierde cumpătul; îmbărbătează pe bătrânii soldaţi duce cu ea tot poporul, transformat în soldaţi şi frica nu mai stăpâneşte pe nimeni. Salvarea! Sărmana fată a tocit cu sfânta şi neprihănita carne a fragedului său corp, sabia duşmană care s'a frânt; a acoperit cu pieptul său sânul Franţei.

Iată-i acum răsplata. Trădată, ocărâtă de barbari, cercetată de fariseii ce încercau zadarnic să-i smulgă mărturisiri, se împotriveşte şi aci, se ridică mai presus de ea, din gură îi sclipesc vorbe sublime ce răspândesc jale veşnică... Părăsită de regele său şi de poporul, pe cari îi scăpase din crudul jeratec al pierzării, se duce spre Dumnezeu. Sus pe rug, îşi menţine conştiinţa neatinsă şi îşi ascultă puternicul glas lăuntric.

A întrecut această realitate orice ideal, pe care omul l-ar fi putut născoci vreodată.

Nu era nici un filozof, nici un înţelept cunoscător al vieţii nici un martir convins de credinţa lui şi pentru care se jertfeşte; era o fată, a cărei putere era marele său suflet.

N'a fost o jertifere impusă; moartea ei a fost voită. A fost un devotament sincer, pregătit, plămădit de ani îndelungaţi; o moarte activă, eroică şi îndărătnică; sabia i-a făcut rană după rană, fără răgaz, până la groaznicul rug.

Când a fost întrebată această fată curată şi fragedă, care până atunci torsese pentru mamă-sa, cum a îndrăsnit să se îmbrace bărbăteşte, înfruntând poruncile bisericeşti; cum s'a încumetat, — ea aşa de plăpândă — să vorbească soldaţilor, să-i conducă, să le comande să-i împingă la luptă... ea a spus numai atât:

— „Jalea care cuprinsese Franţa!"

Să nu uităm, Francezi, că patria noastră s'a născut din sufletul unei femei, din iubirea şi din lacrimile ei, din sângele pe care l-a vărsat pentru noi.

(trad. de G. MARINESCU)

1) Michelet scria acestea în 1846, dar în multe puncte corespunde şi actualei situaţii.

* * *

BAUDELAIRE

Beatrice

In nişte locuri arse, pustii, fără verdeaţă,
Pe când mă plângeam firii de trista mea viaţă
Şi când cu mintea dusă de-al întâmplării val
Imi ascuţiam pe biata mea inimă-un pumnal,
Văzui că deodată în plină-amiază tună
Şi-asupra mea coboară un nor dintr'o furtună
Ce-avea pe el o ceată de diavoli răi şi mici,
Asemeni unor aprigi şi ne 'nduraţi pitici.
Intâiu, cu nepăsare spre mine toţi priviră.
Şi-apoi, ca trecătorii ce pe-un nebun admiră,
Ii auzii în şoaptă, la râs dându-şi îndemn,
Cum spun, schimbând din mână şi ochi câte un semn:

— „Priviţi caricatura aceasta uluită,
Această umbră care pe Hamlet îl imită
Şi stă aici cu părul în vânt dela nămiezi,
Nu trebue s'ai milă pe-acest biet om să-l vezi,
Pe-acest actor ce'mbracă atâtea mii cojoace,
Şi care, dacă ştie frumos rolul să-şi joace,
Vrea, când nici o privire să-i svârli nu te 'nduri,
Să 'nduioşeze râuri, flori, greeri şi vulturi.
Şi nouă chiar, ce'n rubrici scriu oameni cum se cade,
Urlând ne recitează smintitele-i tirade!"

Puteam — căci tu mândrie de-apururi ai să 'nfrunţi,
Şi-al diavolilor strigăt, şi norii depe munţi, —
Să 'ntorc dela ei fruntea-mi trufaşă, suverană
De nu zăream în haita scârboasă şi profană
— O, soare, cum se face că nu te-ai turburat, —
Regina vieţii mele, cu chipuri adorat,
Râzând cu ei alături, de jalea mea cea mare,
Şi aţâţând pe diavoli cu mângâeri murdare.

(trad. de IOAN I. CIORANESCU)

* * *

NOTE

Profesorul Arthur Hobson Luinn dela o universitate americană, publică un istoric al teatrului american dela origine până la războiul de Secesiune. **(A History of the American Drama: from the beginning to the Civil War).**

In curând va apare şi al doilea volum cu istoria teatrului până azi. Deocamdată aflăm că prima piesă jucată în America de Nord (1606) a fost o farsă scrisă în limba franceză şi jucată la un teatru din Arcadia

* * *

Guvernul italian a cumpărat mormântul lui Virgil aflat la Pausilipe. Ziarul englez **Times** aminteşte că mormântul marelui poet latin a fost luat de valurile mărei încă prin secolul al şeaselea. Tot aci se dau amănunte asupra ultimelor cercetări, care stabilesc că autorul „Eneidei" a trăit multă vreme în împrejurimile Neapolului şi posedă acolo vaste proprietăţi. Dacă într'adevăr e aşa, atunci această revoluţie biografică ar autentifica anumite opere de Virgiliu socotite până acum apocrife.

* * *

A murit la Cristiania, în vârstă de 72 de ani, Arne Garborg, romancier, nuvelist, dramaturg, poet şi ziarist. Era una din cele mai de seamă figuri intelectuale ale Norvegiei, şeful literar al mişcărei neo-norvegiene şi autor al unor traduceri de mare valoare literară, cum sunt de pildă, cele din Omer.

Copilăria i-a fost întunecată de sinuciderea tatălui său şi de o educaţie sever puritană. In romanul **Pace**, Garborg a povestit viaţa tatălui său; în **Studenţii de origină ţărănească** a descris viaţa nenorocită de proletari intelectuali a studenţilor săraci. Opera lui literară mai continuă cu câteva scrieri religioase, în care predică o doctrină apropiată de aceea a lui Tolstoi. O poemă epică **Haugtussa,** în care îşi cântă amintirile din copilărie, este celebră şi face parte din operile clasice ale literaturii norvegiene.

* * *

Ziarele din Anglia remarcă o foarte interesantă ştire. Un cunoscut compozitor chinez: Lu-Fai-Pank — a scris o operă pentru scena unui teatru european, care este „Teatrul de Varietăţi". Este prima încercare a unui compozitor chinez, de a pune pe note melodiile chinezeşti — după sistemul apusean, abandonând cu totul primitivismul. Opera se numeşte: „Idealul" şi după cum spun acei, ce au avut norocul să cunoască partitura, este foarte inventioasă, plină de sensibilitate şi totuş de un exotism rafinat. Compozitorii europeni s'au inspirat de multe ori din motivele musicei Asiei. Sydney Iones, celebrul compositor englez a creiat opereta „Geischa" utilizând cântecul popular mongol. Nu se cunoştea însă nici un compozitor indigen din China, care să încerce instrumentarea musicei poporale chinezeşti în forma unei opere „moderne".

„Idealul" de Lu-Fai-Pank (care de altminterilea a terminat Academia de musică din Lipsca şi a fost multă vreme la Paris) va fi reprezentată în curând. Compozitorul are de gând să aducă decoruri, costume şi arme direct din China, ca astfel să ridice valoarea operei sale.

O piesă de Eugeniu Carada

Reprezentantul presei, al scriitorilor români şi al autorilor dramatici salutând în numele breslei lor, chipul lui Eugeniu Carada eternizat în bronz, în strada Lipscani, au relevat fiecare începuturile ziaristice şi literare ale acestei interesante figuri din viaţa noastră publică, cunoscută mai mult sub ultimele sale aspecte de om politic, naţionalist şi economist.

Dela 21 până la 26 de ani, Eugeniu Carada a desfăşurat o surprinzătoare activitate literară, a scris poezii şi cantonete patriotice pe care le clama singur de pe câte o estradă pentru a merge după aceea de-a dreptul la închisoare, iar pe la 1858 devenind primul redactor al „Românului" lui C. A. Rosetti a ajutat pe acesta în cercarea de a forma un repertoriu mai românesc teatrului Naţional, condus de Rosetti, şi a tradus sute de piese, a localizat şi prelucrat o mulţime, ba a şi scris piese originale. Dar a purtat o deosebită grije de a stinge aproape orice urmă despre ele şi nu se mai ştie de cât că a scris „Fata dela Cozia" (întâiul libret de operă românească, cu muzica de Flechtemacher), că a localizat „Fermecătoriţa", „Voioşilă", „Ivan şi Ivănuţă", precum şi după romanul lui Gonzales „Les Pecheurs de Perles", a scos o piesă de teatru.

Despre această activitate a lui Carada s'a ocupat şi Olănescu-Ascanio, făcând în vremuri comunicări la Academie.

Academician ar fi fost şi Eugeniu Carada, căci la înfiinţarea acestui institut de cultură amicul său Rosetti l'a înscris printre fondatori. Dar de pe atuncea, Carada, foarte modest, a pus, întâia oară, să se rupă un decret semnat de suveran.

Singurul text rămas de pe urma lui Carada este al piesei „Urâta satului" găsit cu trudă prin arhivele unui teatru ambulant.

Credem că e folositor istoriei teatrului românesc, să reproducem câteva scene de acest premergător.

Urâta satului*)

Comedie în două acte cu cântece de Eugeniu Carada

— FRAGMENT —

Jucată la Teatrul Naţional din Bucureşti în 1863 şi reluată la 22 Decembrie 1877, cu ocazia reprezentaţiei de gală, dată cu prilejul venirii în Bucureşti a ţarului Alexandru II

ACTUL INTAIU

Scena reprezintă o vedere câmpenească. In fund un râu, pe marginea căruia sunt copaci. In depărtare se vede o căsuţă. In stânga un tufiş. La dreapta un răzor de verdeaţă, un copac. In fund, peste râu, o punte. E noapte şi bate vântul.

SCENA I

Florea, singur

Florea (intră din stânga, căutând cu un băţ). — Na, nici pe-aici nu e... Un berbece cât cinci, care făcea ăl puţin un galben de aur. Cel mai frumos din toată turma! Ce o să zică acuma tătucu dacă nu l-oiu găsi?... Dar unde-oiu fi eu aici?!... Umblu de-aseară mereu. *(Ieşind din tufe pe unde a căutat).* Uite acuma-na! sunt tocmai la ulmul trăsnit. *(Dibuind cu băţul)* Colo cată să fie lunca... Poate c'o fi trecut berbecele 'n zăvoiu! Ia să vedem şi pe-acolo... *(Merge spre fund).* Aolio! da negură mai e măiculiţă! Nu-ţi vezi nici nasul! Pe unde-oiu fi acuma iar? *(La fereastra căsuţii din fund apare o lumină).* Dar asta! Ce-o fi lumina aia, care-a licărit aşa, odată, ca o steluţă pe cer!... O lumânare la baba Dina vrăjitoarea! Să-i facă sfântuleţu parte de ce s'o ruga în lumea asta, că mi-ajută să ies de-aici!... Ia să vedem... căsuţa babii e la dreapta, puntea trebuie să fie colo, la mijloc... Aş putea s'o dibuiesc cu băţul şi s'o găsesc... *(Se duce spre râu şi dă cu piciorul în apă).* Nu e aici puntea. *(Se trage înapoi).* Dar am văzut bine lumânarea colea! *(Un foc pâlpâie şi lumina din fund piere).* Ba nu, m'am înşelat... *(Coboară în faţă)* Lumânarea era în dreapta... *(Focul din stânga piere).* Ce ziceam eu... tot în dreapta... *(Lumina apare în stânga).* A, uite-o în stânga !... Dar baba n'are de cât o casă.. S'o fi apucat de năzdrăvănii.. *(Lumina se plimbă încoace şi încolo).* Iacă baba joacă tontoroiul prin casă... Săracu de mine! Asta nu e lucru curat... *(Il cuprinde frica).* Aoleu, o fi ucigă-l toaca !... E diavolu! *(Luminile nu se mai văd).* Acuma par'că s'ar fi dus... aşa, iute, se depărtează... *(Luminile licăresc, apoi se sting).* Se'ntorc dracii la baba Dina, că ea i-o fi scos din baltă... Ia să mă car eu de-acilea, binişor, ca să nu mă simţă aghiuţă... Berbecele l-oiu căuta mâine, pe lumină... *(Lucirile focului, pe când vrea să iasă).* Iacă-l iară, focul... Se ţine după mine. Sări lume de mă scapă... *(Se culcă jos şi se acoperă cu gheba).*

SCENA II-a

Florea şi Ileana

Ileana (de-afară. —

Pe o rază argintie
Zboară, zboară, focul meu
Calea ta întunecoasă
O urmez de-acum şi eu...

Florea (fără să se ridice). — Na! acuma s'a apucat şi de cântece. Vrea să mă adoarmă ucigă-l toaca! *(Ileana intră prin fund, culegând ierburi; şi le pune în faţă la brâu).*

Ileana. —

Eu sunt rea, cicălitoare
Toată ţara înspăimânt
Lumea-mi zice cobitoare
Şi-o cutremur cu-al meu cânt
Mă privesc toţi plini de teamă
Şi mereu mă ocolesc
Imi zic cobe, când mă cheamă;
Dar Ileana mă numesc.

Florea (dela locul lui). — Nu prea seamănă a cântec drăcesc ăsta...

Ileana (apropiindu-se). —

Pentru cei de omenie
Eu ştiu leacuri, descântări,
Celor răi, cu bucurie
Le fac sute de 'ncercări
Dar adesea de suspine
Pieptul meu va tresări,
Toţi Ileano fug de tine
Cine, vai, te va iubi?

Florea (ridicându-se într'un şold).— Zău că e Ileana...

Ileana (intorcându-se spre locul unde e Florea).— Cine e acolo?

Florea (ridicându-se şi tremurând). — Eu, Ileano... nu-ţi fie frică... fă-ţi inimă!..

Ileana. — Mie nu mi-e frică, Floreo; dar tu tremuri ca o frunză.... mai rău ca bunica..

Florea.— Vezi tu, e cam rece în noaptea asta... m'au luat frigurile, săracu' de mine!

Ileana. — Da ce te-ai sculat tu cu noaptea 'n cap? După ce umbli?

Florea. — Ce mă mai întrebi Ileano?... Nu ştii tu toate din farmece?

Ileana. — Uite-aşa, ca să mai vorbim, să-mi mai treacă de urît şi ţie de frică... speriosule.

Florea. — Mereu mă iei în râs, aşa. N'ai inimă şi-ţi baţi joc de mine... de-un om necăjit...

Ileana. — Floreo, apucă-te de-ţi caută berbecele până nu răsare soarele... că e Sânpetru şi zi de bâlciu... Când o veni atâta lume la bâlciu, nu-ţi mai găseşti berbecele...

Florea. — Dacă râzi iar de mine... mă şi duc. *(Face un pas).*

Ileana. — Du-te sănătos.

Florea. — Dar tu ce căutai pe-aici, Ileano?...

Ileana. — Trifoiu în patru foi. Il culeg pe lună că e mai bun de dragoste decât cel de ziuă... Da ce, n'ai plecat? Credeam că-i fi departe... De ce nu treci puntea?

Florea (trecând în stânga). — Puntea?... Apoi n'o ştiu unde este.

Ileana. — Eu ştiu c'o să păţeşti reu de tot, când o vedea mâine alde moş Nicula că lipseşte berbecu' din coşar.

Florea. — Ia 'ascultă Ileano...

Ileana. — Ce?

Florea. — Tu ştii unde e berbecele... Spune-mi. Fii şi tu fată bună odată...

Ileana. — Cum se mai roagă acuma, la nevoie! Când e în lume, şi habar n'are, îmi zice să fug din cale-i, că sunt pocită... vrăjitoare...

Florea. — Aşa e că ţi-am zis câte-odată că eşti pocită, şi că faci descântece... dar ce stric eu dacă nu eşti frumoasă... Fii tu bună acuma, Ileano, arată-ţi inima şi spune-mi unde e berbecele...

Ileana. — Peste luncă...

Florea. — Cum o să-l găsesc eu?

Ileana. — Treci puntea şi-l caută...

Florea. — Apoi nu ştiu unde e puntea...

Ileana. — Ce-mi dai dacă ţi-oi arăta-o eu?

Florea. — Cuţitul meu dela brâu.

Ileana. — N'am ce face cu el.

Florea. — Vrei să-ţi dau o găină albă, moţată şi 'ncălţată?

Ileana. — Nu.

Florea. — Dar ce să-ţi dau?

Ileana. — Să faci tot ce ţi-oi zice eu...

Florea. — Fac.

Ileana. — Juri?...

Florea. — Jur!... Dar ce lucru să fac?

Ileana — Ce? Te-a şi apucat frica?

Florea. — Nu... Dar mai 'nainte aş vrea să ştiu...

Ileana. — O să ştii chiar astăzi... chiar astăzi o să-ţi spun. Adă mâna 'ncoace şi nu-ţi fie frică. *(Lumina in dreapta).*

Florea. — Aolio... ce e lumina aia iar? Uite-o, o vezi?

Ileana. — Ei şi ce e? Un foc ce se aprinde dar nu arde. Vino după mine şi adu-ţi aminte ce mi-ai jurat.

Haide Floreo, vino 'ncoace
De ce tremuri? Eşti fricos...
Să n'ai teamă, fii pe pace.
Eşti bărbat, fii inimos.

Florea. — Văd lumina aia colo...

Ileana. — Aia o să ne lumineze pe drum...

Florea. — Unde e puntea?

Ileana. — Dăm de ea acuma... vin' cu mine... uite o trecem...

Florea. —

Uite-o văd venind încoace
Nu mai tremur, nu-s fricos
Nu mi-e teamă, fii pe pace,
Sunt bărbat şi's inimos. *(Trec râul amândoi peste punte)*

SCENA III-a

Dumitru şi Stan

(Intră amândoi prin stânga. Incepe să se lumineze de ziuă. Către sfârşitul scenei se luminează de tot).

Dumitru. — Taci... Mi se pare c'am auzit nişte glasuri prin crâng.

Stan. — Ce e?

Dumitru. — Nişte glasuri... E cineva în crâng.

Stan. — Ţi s'a părut... suflă vântul.

Dumitru. — La crucea Haiducului... am simţit nişte paşi trecând pe lângă noi... dar uşori par'că ar fi fost de fată, ori de iepure.

Stan. — N'ai teamă, nene Dumitre!... Că orice-o fi fost, fată ori iepure, n'a avut ce să vadă... Am săpat eu de un stânjen în pământ şi după ce-am pus pe bieţii răposaţi înnăuntru...

Dumitru. — Incet mă...

Stan (mai în şoaptă) — ...i-am îngropat aşa de bine că nici dracu n'ar mai putea da peste ei...

Dumitru. — Incet, sărca'n de mine, să nu te audă careva...

Stan. — Nu te teme, nene Dumitre...

Dumitru. — Mai bine să amuţim şi să batem parii ca să'ntindem cortu' pentru bâlciu. *(Arătând spre stânga)* Uite colo să-l întinzi, că e locul cel mai bun.

Stan. — Bine nene Dumitre.

Dumitru (râzând) — Asta o să fie o vânzare bună şi o să-mi mai scot şi eu din capete, că destul tot pierd de opt zile cu pustiile alea de oi. Alaltăieri trei, ieri patru. Bine că nu s'a aflat pân'acum, să pot să le dau astăzi...

Stan. — Ştii ce zic eu, fărtate? Să cumperi dela Ileana vreun leac pentru oi. Ea ştie multe descântece. Ea e ca şi o zână de-alea care ştiu să fermece...

Dumitru. — Mai pricepută e bunică-sa. Dar ea îţi cere cât nu fac oile toate. Cât despre Ileana, ea umblă toată ziua peste câmpuri şi prin păduri: n'a avut când să'nveţe bine ca babă-sa. O să moştenească numai răutatea babei. Pe urmă, ea e limbută, ar spune la toată lumea, s'ar afla şi n'aş mai vinde nici o oaie... Şi eu am de gând să le vând pe toate până n'o prinde nimeni de veste. *(Urcă spre fund).* Noi ne-am pus de vorbă şi cortu ne aşteaptă...

Stan. — Las' că-l aşez eu acum.

Moş Nicula (de afară). — Bine că pusei mâna pe tine.

Stan. — Cât ai sta de vorbă cu moş Nicula, eu dau o fugă... Uite-l că vine cu Ileana; se vede c'a prins-o furând ceva... *(Iese)*

. . . .

EUGENIU CARADA

*) Pitorescul, limba şi atmosfera ne îndreptăţesc a crede că *Urâta satului* este una din lucrările originale ale lui Eugeniu Carada. E scrisă prin 1858 tot când a scris *Pandurul Cerşetor*. Adică la vârsta de 21 de ani.

Poeme în proză

Celliei

Trecutul

Cu glasul înecat mă rogi sărutându-mi fruntea ascunsă în întunericul nopţii — să'ţi povestesc trecutul meu...

De ce să-mi mai aduci aminte?

Lasă-ţi mâinile moi peste faţa mea — aşa cum se lasă somnul peste-o rană-adâncă...

Priveşte în ochii mei răsăriţi din tristeţe şi citeşte balada celui ce am fost...

Roagă-te Intunericului să'şi lase mormintele peste mine — să nu mai aud, să nu mai ştiu nimic!...

Scrisoare

Asemeni unui crin te înmlădii surâzătoare către mine.

De ce-ai venit?

Să simţi tristeţea ochilor mei adânciţi de păcate — să mergi pe drumul meu, pe care altele — şi-au împlântat spinii otrăviţi?

Rămâi departe — să te privesc cum treci înmlădiindu-te ca melodiile orientale, să mă pierd în fericirea de-a te şti fericită!...

Şarpele

Iubito — apleacă-te spre inima mea şi ascultă adânc cum se sbate în ea un şarpe...

De vrei să ştii cine l-a lăsat — de îmi însângerează inima de ani — ascultă departe. — Cântarea — ce nu se poate cânta cu vorbe omeneşti...

A răsărit din dorul sufletului de a sorbi nemărginirea — de a spune cuvântul ce'l arde ca flacăra.

Iubito — apleacă-te, şi ascultă; nu l-ai simţit şi tu vreodată?...

Mâna

In ziua în care ne-am despărţit pentru totdeauna — când toamna şi-a lăsat amurgurile peste noi — tu mi-ai întins mâna subţire şi îngheţată de fiorul ultimelor clipe...

Ţi-am luat-o, o clipă — aşa cum iei un bulgăre de ghiaţă şi am sărutat-o ca pe un mort iubit...

Mi s'a părut că sărut Moartea...

Te-ai pierdut în mulţime şi ştiu că nu ai să mai vii...

Fiorul mâinii îngheţate mi s'a lăsat pe suflet aşa cum se lasă întunericul pe un mort...

O!... cum nu mă îngroapă toamna — să uit că te-am cunoscut!....

CONSTANTIN GORAN

Din istoricul epigramei româneşti

(Culegere de PAUL I. PAPADOPOL)

A. STEUERMAN-RODION

Unui bogătaş. (1).

Bogătaş, sgârcit — cum oare,
Ginere să-i fiu mă cere?
A, tu m'ai ghicit, banchere,
Că-s o marfă „de vânzare".

Tot eu...

Sântem ca vechi şi buni prieteni —
Şi 'n loc de-a face un mister,
Ea-mi spune câţi i se închină,
Câţi în zadar, iubire-i cer.....

Şi ascultând-o, eu mă mângâiu
Că sunt atâţi fără noroc:
Căci între ei, sânt foarte sigur,
Tot eu ocup întâiul loc.....

Potrivire.

Eu sânt sărac, tu eşti bogată;
Eu înţelept, tu îngâmfată, —
Frumoasă tu şi eu urît:
In lumea asta niciodată,
Nu s'au găsit băieat şi fată,
Ca să se potrivească atât.

Madrigal.

Până astăzi nu pot spune
Despre adorata mea
Dacă e deşteaptă, bună,
Ori făţarnică şi rea,

Căci în faţă-i piere şirul
Scrutătoarelor gândiri;
Vrei s'o judeci, însă vremea,
Nu-ţi ajunge s'o admiri.

O fată!

Eram doi vechi şi buni tovarăşi
Şi la belşug şi la nevoi.
Prietenie blestemată!
Ne-ai scos în drum aceeaş fată
Şi-am îndrăgit-o amândoi.

Banului.

Scârbosule ban, tu mă 'nlănţui
De-o neagră sclavie şi 'n lume,
De răul tău nu mai încap.

Uritu-mi eşti! Insă te-aş strânge
Atât, ca să pot să te cumpăr!
.....De neagra-ţi robie să scap.

Iubitei.

Ştii tu la ce-am gândit aseară
Cetind scrisoarea ta, iubită?
...Că tu, cea mai frumoasă fată,
Ai punctuaţia greşită?....

Un examen..

Ce mă chemi, ispititoare
Fire?.... să te pierzi, poete,
Intre flori fermecătoare;
Ploaiea razelor de soare
Pe câmpii să te îmbete.....

„Luptătorului nu-i place
Inverzita mea arenă?....."
Hei, bătrâne, n'am ce face!
Vreau să pregătesc în pace,
Un examen de higienă.

Ea.

Ea ne-a fost drag' amândorora,
Dar ei, nici unul dintre noi.
Şi totuşi ea găsi mijlocul
Să ne împace pe-amândoi:

Mie-mi jurase atâta numa:
Că nu e dânsul cel ales;
Şi el ştia acelaş lucru,
De mine — bine înţeles.

Final. (2)

Tot ce-am plâns în zeci de pagini,
Azi aş rupe în bucăţi,
Căci sânt vesel de iubire —
Nu stingher ca'n alte dăţi.

Le-aş da foc ca să-mi usuce
Lacrămile-atâtor ani....
...Toate însă sânt vândute
Editorului — pe bani.

O roză (3).

Ce-i trăsneşte 'n minte-aseară
Fetei, ca să-mi ceară flori!
Rozele sânt scumpe, iearna,
In ajun de sărbători....

N'am dormit de loc ast'noapte:
Oare-aveam pe faţă 'n gând,
Sau a fost că din pricina
Rozei — m'am culcat flămând.

Madelei[illegible]

Crist, ce palid eşti la faţă,
Şi ţi-e trupul numai os.....
Iar în faţa ta, vorbeşte
Un catolic pântecos:

Este popa — şi ca dânsul,
Mulţi se zic ai tăi urmaşi.
Cum să nu fii slab şi palid,
Când pe-atâţia îi îngraşi?

(1) Din volumul „Lirice", Iaşi, 1908. Titlurile a[illegible] noastre
(2) Titlul autorului.
(3) Din vol. „O toamnă la Paris". Iaşi, 1897; titlurile ale autorului.

* * *

Mişcarea culturală

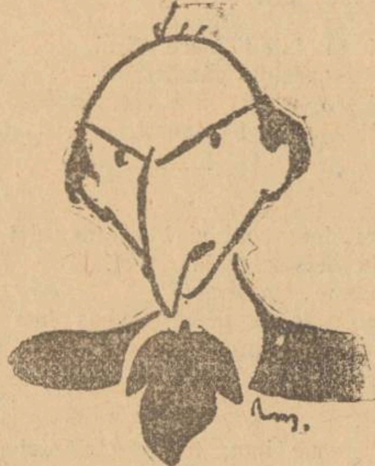
de SCARLAT FRODA

Cronica literară: ION PILLAT — *Pe Argeş în sus, versuri (Editura Cultura Naţională).*

Poetul se lăsase furat de „Amăgiri". Cu imaginaţia aprinsă a celei dintâi tinereţi şi în dorinţa unei realizări personale el se căuta pe sine în afară de propriul său suflet, — în lumea senzaţiei mereu reînnoite.

Viaţa i se prezenta în esenţa ei cea mai pură, redusă la o armonie muzicală din care poetul trebuia să prindă ritmul acordurilor necântate, accentul intelectualizat al unei noi legi cauzale. Sufletul lipsia. Poetul nu intervenea ca să coloreze aspectul vieţii. El ţintea mai departe. Voia să prindă viaţa însăşi în desfăşurarea ei, s-o culeagă integrală şi fluidă în curgere, s'o sugereze printr'un ritm nou, după legi proprii. Poezia spre care aspira poetul era o muzică nouă, în care cuvântul trebuia să se integreze sugerant şi totuşi atât de abstract, încât vorba urma să fie un cânt şi poemul o simfonie. Cuvântul cu cât era mai abstract şi deci mai depărtat de realitatea cotidiană, cu atât mai uşor conţinutul lui vaporos se împletea în ritmul muzicii noi. Poetul construia atunci o poezie estetică şi nouă, cu imagini frumoase şi căutate, cu armonii muzicale deosebite. Poezia era o construcţie savantă, care avea tot meşteşugul şi arhitectura, linia şi perspectiva. Poetul uitase însă un amănunt: să-i dea sufletul vieţii. Poezia nu trăia.

Şi într'o zi, după multe rătăciri, poetul îşi întoarse ochii asupra lui însuşi şi începu să cânte. Din adâncurile sufletului pe care şi-l descoperea pentru întâia oară, mărturisirile sale aduc pe muzica veche, dar totuş nouă a sincerităţii, poezia adevărată, poezia sufletului, plină de tot parfumul unor duioase amintiri şi al unor realităţi trăite, umbre sfinte, care vorbesc ca oamenii, suferă, plâng şi-şi afirmă o veridică existentă.

I. Pillat

Poetului i-au folosit rătăcirile şi experienţele făcute. E încă tânăr şi plin de viaţă. Contactul cu formele noi îi dau aripi mari şi elanuri proaspete. Sentimentele de etern omenesc se îmbracă în lumina vie a ultimei expresii, necăutată şi neforţată. Poetul e sincer şi firesc, nou şi totuşi atât de lipit de pământul ţării. Il simţi cu rădăcinile adânc înfipte în sursa de inspiraţie a poeziei populare în tradiţia unui simţământ de curat românism, într'o linie de evoluţiune firească, în care aportul nou se integrează deplin într'o poezie sinceră şi plină de avânt.

. . . .

„Las altora tot globul terestru ca o minge
Eu am rămas în paza pridvorului străbun,
Ca să culeg cu ochii livezile de prun,
Când alb Negoiul, toamna, de ceruri se atinge...

Şi tot visând la vremea când înflorira teii,
Pe când îmbracă ţara al iernii alb suman,
Să deslușesc cum piere trecutul an cu an
Pe drumuri depărtate sunându-şi clopoţeii.

Să stau pe când afară se stinge orice şoaptă
Privind cenuşa caldă din vatra mea, de-acum
Şi să aud deodată cu 'nfiorare cum
Trosneşte amintirea ca o castană coaptă.
(Ctitorii)

Poetul a rătăcit destul. Se întoarce acasă şi se regăseşte între amintirile şi trecutul pe care în naivitatea şi avântul tinereţii îl dispreţuise poate. I se închină acum cu pietate şi reculegere:

Am rătăcit pe piatra cetăţilor haine
Şi m'am jucat cu anii cum alţii zvârle mingi,
Tu numai, păstrătoare a zilelor mezine,
Mai poţi cu-a lor lumină pierdută să m'atingi.

Fii pentru regăsitul o mânăstire vie
In care amintirea aprinde lumânări
Vă voi urma, curate şi albe călăuze,
Spre cel mai drag, mai tainic şi sufletesc pământ.
(Inchinare)

Dar strămoşii îi revelează şi dragostea de ţară, dragostea de pământul în care oasele lor sacre se odihnesc. Patria nu mai este o abstracţiune. E o realitate vie asupra căreia poetul îşi îndreaptă un suflet larg şi înţelegător. Mormintele strămoşilor leagă pământul de sufletele noastre şi-l sfinţeşte. Natura întreagă poartă într'însa în grăuntele de grâu, în firicelul de iarbă, în unda izvorului, în cântecul păsării, în zumzetul albinii, ceva, un infinitezimal atom din sufletul, mintea şi trupul celor, care se odihnesc în pământ. Natura e permanentă şi veşnică din sucul vieţii, care se pulverizează.

. . . .

Te-ai cununat cu moartea ca'n basmul Mioriţei
Păstorule de oameni, bunicule. Acum
Eşti zumzet de albine şi 'mprăştiat parfum
In viea îmbătată de înflorirea vieţii.

Te-a biruit pământul, dar l'ai însufleţit,
Şi l-a pătruns iubirea de ţară, ca sămânţa,
Stejarilor prieteni le-ai dăruit fiinţa,
Şi sângele ce curge cu seva înfrăţit

Orice copac din juru-mi, îl simt că mi-e părinte.
Cu cea din urmă iarbă, de mul am legământ,
De dincolo de oameni, de timp şi de mormânt,
Un ram se-apleacă tainic să mă binecuvinte.
(Mormântul)

De-acum amintirea îl copleşeşte şi toată copilăria poetului se evocă plină de farmec şi de poezie. Via, castanul cel mare, Vârful dealului, Izvoranii, Cireşul, Cucul din valea Plopii, Lunca, Zăvoiul, toate sunt fiinţe vii, pasteluri animate, crâmpeie rupte din suflet, amănunte care, fiecare în parte şi toate la un loc, sunt viaţa însăşi. Şi pe toate poetul le cântă inspirat:

Mă simt, Florică, 'n preajmă-i atâta de sărac!
De ce nu poate pasu-mi să prindă rădăcină?
Şi să mă strâng de tine ca viţa de arac...
(Castanul cel mare)

— Ecou ce adormise şi-a tresărit deodată —
In inimă cum prinde o toacă 'ncet să bată
Lovind în amintire ca pasărea 'n agud.
(In vie)

Şi când, târziu, lungi umbre se vor culca pe lunci
Când gol va fi cireşul iar cerul plin de stele
Bunicei i-aşi aduce acasă coşuri grele...
De-aş mai avea bunică şi sufletul de-atunci!
(Cireşul)

Este în poezia intimă a poetului Ion Pillat, o căldură animatoare, plină de strălucire discretă şi de duioasă melancolie. Individul în comparaţie cu trecutul se simte întotdeauna un copil. Sforţarea noastră, în lumina aspiraţiunilor celorlalţi, îşi pierde din agresivitatea insului, care-şi închipuie că într'unul stă începutul şi sfârşitul. Te simţi în mijlocul atâtor elanuri desfăşurate, al atâtor credinţe şi aspiraţii, ceeace ştii în realitate. Şi după ce ai crezut că trebuie să dărâmi totul ca să poţi fi tu, începi să-ţi dai seama că revolta începuturilor, comună la toţi începătorii, n'a împiedicat niciodată clişeul. Reiei atunci firul tradiţiei, îi adaugi aportul unei personalităţi, care fără a fi bătăioasă, este sinceră în exprimarea frumosului şi poezia ta va fi nouă, dacă eşti cineva.

Ion Pilat şi-a găsit drumul său adevărat şi-l înţelegi după cum păşeşte, că merge pe calea marilor înfăptuiri. Natura este pentru toţi aceeaşi. Din acelaş Material, Alecsandri şi-a făurit pe vremuri incomparabilele lui pasteluri. Ion Pillat aduce un suflet propriu în colorarea naturii, o animează şi o pictează în acuarelă. Poezia nouă îi dă o muzicalitate impresionantă, cuvintele sunt alese, comparaţiile noi şi luminoase.

Dar de acum nimeni nu-l va putea înturna din drumul sufletului, pe care l-a descoperit. Va rămâne Ion Pilat, poetul amintirilor turburătoare, al strămoşilor legaţi indisolubil de pământ, al românismului care trăieşte în casele bătrâneşti. E poetul Zeilor Lari, a căror viaţă se proiectează şi se confundă cu o parte din eternul sufletului românesc.

„Nu-mi părăsesc căminul, în suflet când îl duc...
Imi voi zidi 'n oraşe întâmplătoare casă, —
Dar de averi, de lume şi de huliri uituc,

Ca Argeşul să-şi mâie murmurătoare ape,
In crângul de-altădată iar cucul să-l ascult,
Pe ochii mei lăsa-voi să cadă grele pleoape —
Şi voi găsi în mine Florica de demult".

Insemnări teatrale: TEATRUL NAŢIONAL
Shylock, comedie de W. Shakespeare.

Reprezentarea lui Shylock la *Teatrul Naţional* a fost o înălţătoare sărbătoare artistică, a cărei biruinţă revine în întregime priceperii şi talentului d-lui Soare, cel mai tânăr dintre regisorii apusului. Fiindcă d-l Soare, deşi se întoarce din străinătate cu ştiinţa nouă a regiei şi putinţa celor învăţate acolo, personalitatea sa proprie îl statorniceşte printre marii regisori moderni. In montarea piesei lui Shakespeare, d-l Soare a fost un animator şi un poet, un critic înţelegător al textului, un pictor realizator, un vrăjitor care din umbră a condus massele populare, a însufleţit şi a biruit prin joc, lumină, culoare şi mişcare. A comandat din întuneric, cu o baghetă nevăzută spectacolul cel mai armonios ce ne-a fost dat să vedem, a animat o sală întreagă, a împărţit-o ca pe figuranţi în două tabere, pentru şi contra lui Shylok, a interesat-o cu înfrigurare şi exasperantă curiozitate, a iniţiat-o în toate frumuseţile operii shakespeariene, a înălţat-o pe aripile fanteziei şi a plimbat-o prin palatul de vis al *Porziei*, în camera de judecată a Dogilor şi în grădina de vis a palatelor celei mai pretenţioase imaginaţii.

Soare Z. Soare

Este mai mult decât un succes. Este biruinţa însăşi a artei teatrale, în care se topesc într'o armonie unitară, mişcarea, poezia, dansul, pictura, atitudinea statuară, arhitectura şi lumina, — este coordonarea şi sintetizarea într'un tot omogen a tuturor artelor. Şi suntem fericiţi, că prima noastră scenă a putut, datorită acestui regisor de factură europeană, să dea un spectacol, cu care s'ar putea mândri oricare mare teatru apusean.

* * *

Shylock nu este nici comedie, nici dramă. Este un fapt divers, genial dramatizat de Shakespeare. Era curent, pe vremea marelui scriitor, ca obligaţiunile băneşti să fie prevăzute cu sancţiuni oribile, ca aceea din piesa Neguţătorul din Veneţia. Shakespeare nu inventa subiectul. El îl lua din legende sau din istoria contimporană. In Italia şi Venezia se păstrase, transmis prin dreptul cutumiar, obiceiul ca creditorul să poată tăia din debitorul său o felie de carne, sancţiune care se şi aplica deseori, tocmai ca debitorii să-şi achite obligaţiunile. Acest obiceiu barbar nu trebuie să ne surprindă. Origina lui se urcă tocmai în dreptul roman, în legea celor XII table, unde mai mulţi creditori puteau să taie corpul debitorului în felii proporţionale cu creanţele. A fost nevoie chiar de un edict papal ca să interzică această înfiorătoare cruzime.

Shakespeare pune ca tip al creditorului pe ovreiul Shylock. Cu intuiţia sa genială, îşi dă seama însă că tipul nu va putea supravieţui numai prin explicaţia insuficientă a rassei şi atunci, în răzbunarea lui Shylock, intră şi alte elemente. Shylock se răzbună fiindcă a fost umilit, fiindcă i s'a furat fata de către un creştin, fiindcă el fusese batjocorit chiar în ajun de Antonio. Rămâne însă Shylock cu toate explicaţiunile conexe un tip slab realizat, fără contur şi fără o existenţă proprie şi veridică. Fiindcă după cum nu am putea înţelege azi o operă în care s'ar justifica sclavia, martiriul primilor creştini şi suprimarea negrilor —instituţiuni incompatibile cu civilizaţia şi firea noastră,— tot aşa nu putem pricepe sufletul şi dorinţa de răzbunare a lui Shylock. El rămâne, cel mult un caz de patologie. Nu este un tip de eternă umanitate din fresca marilor eroi shakespearieni.

Iată de ce meritul d-lui Soare, care a înţeles să scoată frumuseţea operii shakespeariene din ansamblu teatralicesc reiese evident.

Ca într'o fantezie genială, personagiile trăiesc viaţa de feerie dintr'un basm înfricoşetor şi pasiunile care înfloresc în sufletele noastre au avânturile, spaima şi entuziasmul poveştilor şoptite iarna la gura sobei, când eram mici şi luptam în văpaia flacărilor cu Făt-frumos, Statu Palmă Barbă 'n cot sau luam parte la uciderea Balaurului Fermecat.

In trei ore, cât durează minunea d-lui Soare, ne retrăim basmele copilăriei. Şi după ce l-am urît o seară întreagă pe Shylock, îl visăm, nenorocit, sărac şi pribeag. Şi poate că ne înduioşează. Visele sunt, de multe ori, roze.

SCARLAT FRODA

O scrisoare a d-lui Brătescu Voineşti

Primim următoarea scrisoare:

Stimate domnule Director,

Ştiu bine că scriitorul, care tipăreşte şi oferă publicului spre cetire o carte, n'are dreptul să se plângă de criticele ce se aduc lucrării sale, pentrucă publicarea ei înseamnă pe de-o parte tacita manifestare a dorinţei lui de a fi gustat şi apreciat, iar pe de altă parte, tacita convenire de a suporta cu rezemnare judecata cetitorilor şi eventuala execuţie din partea acelora ce şi-au ales nobila misiune de îndrumători ai gustului public.

Totuşi veţi conveni, domnule director, că sunt execuţii şi execuţii şi că, aceea pe care mi-a aplicat-o eminentul critic literar, domnul Scarlat Froda, e extrem de crudă.

Judecaţi, vă rog.

In tinereţea mea, — mi-e parcă şi ruşine să mărturisesc câţi ani sunt de atunci, —m'am apucat şi-am scris şi eu câteva bucăţele literare şi le-am publicat într'o revistă cu un număr foarte mărginit de cetitori.

Brătescu-Voineşti

Timp de şaptesprezece ani au dormit acolo, uitate în colecţia revistei, în care vreme eu îmi câştigam pâinea cea de toate zilele, pledând ca avocat pe la judecătoria de pace şi la tribunalul din Târgovişte; — şi nimeni nu vorbea de mine, cum nu vorbeşti de câinele care trece acum pe uliţă. Iar într'o zi mi-a sosit un prieten, care multă vreme s'a ţinut de capul meu, să-i dau voie să le scoată el într'un volum. Şi i-am dat voie şi le-a scos în volum.

Mai în urmă, încurajat de prietenia cu care fusese întâmpinată prima mea lucrare, n'am putut rezista stăruitoarelor cereri ale celor ce conduceau revista **Viaţa Românească** şi am mai scris şi alte bucăţele. Şi aşa încet, pe 'ndelete şi pe negândite şi — martor mi-e Dumnezeu! — fără cerere formală din partea mea, m'am pomenit şi eu împropietărit cu un petic de loc în ogorul literaturei române. Dar iată că, tocmai când mă socoteam şi eu mai statornic propietar, vine domnul Scarlat Froda şi, în coloanele celui mai răspândit ziar, cu toată uriaşa putere a competenţei şi a autorităţei sale de critic literar, mă ia şi mă îmbrânceşte din locşorul care începuse să-mi fie drag.

Nu, domnule director, orice ai zice dumneata, asta nu e faptă creştinească!

Şi mărturisesc că nu mă aşteptam la atâta brutalitate din partea domnului Scarlat Froda, pe care n'am cinstea să-l cunosc personal, dar care după nume pare a fi scoborâtorul unei mari familii boereşti. Boerii noştri erau de multe ori aprigi, dar întotdeauna mărinimoşi; iar fapta domnului Froda e lipsită de mărinimie.

Când te chiamă Scarlat Froda, când ştii ce covârşitoare înrâurire are cuvântul dumitale, scris, când eşti conştient de greutatea autorităţei dumitale, când ştii ce putere de nimicire cuprinde fina dumitale ironie, nu te năpusteşti cu atâta cruzime împotriva unui scriitoraş fără însemnătate, nesocotind povaţa cuprinsă în zicătoarea: vulturul nu prinde muşte.

Iar eu acuma ce mă fac? ce mă fac?...

Nu-mi mai rămâne decât slaba speranţă că poate... cu vremea... cetitorii să uite umilitoarea înfruntare ce mi-a adus domnul Scarlat Froda prin critica sa. Dar până atunci, vă rog, vă implor, vă conjur, domnule director, interveniţi pe lângă eminentul critic să nu continue a mă nimici, — şi-i făgăduesc, nu-i făgăduesc, îi jur că de azi încolo nu voi publica nici o nuvelă, nici o schiţă, niciun rând, înainte de de a-l fi supus aprecierei şi criticei dumisale.

Şi mai am încă două rugăminţi.

Intâia v'o fac, sprijinit pe prescripţiile articolului 37 din legea presei şi mai ales pe încrederea ce am în spiritul dumneavoastră de imparţialitate — şi este aceasta: dispuneţi, vă rog, ca această scrisoare să fie publicată în numărul viitor al **Adevărului literar**, la locul în care a apărut articolul eminentului critic.

Iar a doua rugăciune e următoarea: Nu este niciuna din citaţiunile făcute din cartea mea, în articolul domnului Scarlat Froda, care să nu fie ori schilodită, ori ciuntită. Până şi numele persoanelor citate sunt schimbate. In cartea mea tânărul licenţiat în filozofie, cu care discutam teorii filozofice se numeşte **Zarzara**; iar în articolul dumisale e răsbotezat **Zarzăr**. Negreşit, aceste mutilări şi trunchieri nu provin din vre-o rea credinţă a domnului Scarlat Froda, ferească dumnezeu! Ele trebuesc să fie isprava inatenţiunei zeţarului. De aceea vă rog frumos, cereţi din partea mea domnului zeţar să supravegheze culegerea şi zeţuirea acestei scrisori şi făgăduiţi-i în numele meu, că, pentru acest spor de încordare de atenţie, va primi o recompensă, pe care i-o voiu aduce la redacţie chiar în ziua apariţiei ziarului.

Până atunci şi totdeauna vă rog să primiţi, domnule director, asigurarea perfectei mele stime.

BRATESCU VOINEŞTI

1924. Februarie 18.

* * *

Nota Redacţiei. — *Publicăm cu plăcere această scrisoare, interesantă mai ales prin partea ei auto-biografică, în care autorul — cu o justificată amărăciune — ne dă un preţios amănunt de istorie literară. Am fi preferat însă să ni-l dea cu alt prilej; căci partea de polemică a scrisorii e mai puţin fericită şi-l pune pe autor într'o ciudată contrazicere cu sine însuşi: pe deoparte e amărît şi astăzi de tăcerea ce l-a acoperit o vreme îndelungată, iar pe de altă parte îl supără o critică, fie şi prea severă, azi când e cunoscut, recunoscut, iubit, stimat, — împroprietărit, cum se exprimă d-sa — şi deci e comentat şi discutat; or, n'ar mai fi discuţie dacă toţi ar fi de acord, şi nu se poate imagina o discuţie serioasă, fără dreptul pentru oricine de a emite şi părerile cele mai extreme.*

De acest drept a uzat d. Scarlat Froda, şi nu ne-am gândit să i-l restrângem; tocmai prin aceasta aduceam un înalt omagiu d-lui Brătescu-Voineşti, pe care-l socoteam destul de rezistent faţă de orice intemperii: intervenţiile noastre moderatoare sunt în favoarea acelora cari au nevoie de sprijin. De altfel, eram siguri că se va găsi cineva care să-i răspundă d-lui Froda; dar nu ne aşteptam ca acela să fie însuşi d. Brătescu-Voineşti, necum ca răspunsul să fie aşa cum este, căci d-sa nu se osteneşte să dărâme aprecierile defavorabile ale d-lui Froda, ci se ocupă de rangul pe care acesta îl deţine în protipendadă socială şi în cea literară, când singurul lucru interesant e dacă are sau n'are dreptate. D. Brătescu-Voineşti greşeşte. Dacă este firesc ca scriitorii tineri — la jeunesse est sans pitié — să se arunce cu exces de avânt întru înfruntarea celor mai bătrâni, e şi mai firesc ca aceştia din urmă să privească cu un pic de indulgenţă temeritatea celor dintâi, mai ales când se întâmplă ca bătrânii să fie şi filozofi... Şi apoi, d. Brătescu-Voineşti nu este cu totul lipsit de practica răsboiului: chiar zilele trecute, într'o comunicare făcută la Academia Română, d-sa a fost atât de agresiv faţă de-o întreagă breaslă de scriitori, încât l-am fi socotit adversarul fanatic al apei de trandafir. N'am ştiut că e, în materie de lovituri, de-un altruism à outrance, înţelegând numai să le dea şi refuzând hotărît orice schimb.

D. Brătescu-Voineşti ne roagă, ironic, să intervenim pe lângă d. Froda ca să nu-l mai nimicească; la rândul nostru, îl rugăm pe d. Brătescu-Voineşti, foarte serios, să primească cu mai multă seninătate aprecierile defavorabile care se pot ivi uneori faţă de unele din lucrările d-sale; ele vor scoate cu atât mai bine în relief stima generală pentru opera d-sale, privită în bloc.

G.

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

Ardealul cultural literar și artistic

TEATRUL MAGHIAR

O privire asupra stărilor de astăzi în teatrul maghiar din Ardeal, nu se poate face fără a se ține seamă de istoria de dată mai recentă a acestei instituții de cultură națională ungurească.

* * *

Inainte de a interveni vremea și frământarea omenească în orânduirea lumii — Ungurii ajunseseră la un punct avansat în cultura teatrală Legătura dualistică cu Wiena, prietenia de aliată credincioasă cu Berlinul, au fost tot atâtea prilejuri de contact permanent cu aceste metropole europene, din cari Berlinul au știut să împrumute tot ceeace putea duce cu un pas mai înainte, așezarea culturală ungurească. In afară de această circumstanță prielnică o influență covârșitoare a avut împrejurarea, că feudalii acestui neam, magnații moștenitori prin tradiție a stăpânirii politice și intelectuale, au fost în totdeauna solii de import ai poleielii apusene, de unde se înlocuesc după ani de viață occidentală căptușiți cu gusturi rafinate, cu pretenții artistice și nu arareori chiar cu dorul pronunțat de a face o schimbare în lume, și acasă. Stăpână pe destinele statului, aristocrația maghiară a putut înfăptui foarte repede și în măsură suficientă un progres care a ridicat simțitor de bine, întreaga starea culturală a maghiarilor.

Temple de cultură și de artă, au început să răsară unul după altul și sub dirijarea celor cari au văzut și au gustat din tainele frumosului în artă — teatrul maghiar în întreaga țară, și-a luat avânt. In capitala țării — se ridică splendida Operă, copiată în totul după occident, alături de alte șase mari teatre cari funcționau în permanență.

Se înțelege, că restul țării putea rămâne neglijat ori uitat cu desăvârșire. In special Ardealul — „perla nestimată a Coroanei Maghiare"—trebuia înzestrat cu puternice instituții de cultură și artă ungurească care să fie superbe avangarde a spiritului de civilizație maghiară.

Clujul — ales ca centru de und ideea și frumosul aveau să orbească prin sclipirea umilitelor priviri ale minorităților etnice — de pe vremuri, Clujul a fost înzestrat cu frumosul teatru național așezat la cel mai bun loc și socotit să fie culcușul cald al teatrului maghiar din Ardeal.

Statul maghiar — trebue să recunoaștem — nu cruța nimic în materia de artă. Cei cari conduceau destinele neamului unguresc și cari — cum am spus — erau aristocrații de totdeauna, și-au dat seama de uriașa importanță a acestor așezăminte de educație sufletească și de propovăduire a frumosului. Această concepție, s'a resimțit în toate manifestările lor culturale și a fost sprijinită de interesul pe care publicul l'a dovedit întotdeauna. Repertoriul împodobit cu numele consacraților întregei lumi și țesută pe ici pe colo cu puternice creații naționale, erau întotdeauna demne de aprecierea oricărui pretnțios al scenii.

Nu e deci mirare, că între publicul maghiar și instituțiile lui culturale, s'a desăvârșit o prietenie frumoasă și trainică, o înțelegere admirabilă — care acum, când istoria a rupt în multe părți întregul închegat cu mari năzuințe — s'a dovedit a fi cel mai tare sprijin al artei și cea mai bună mărturie a unei conștiințe depline cristalizate în marele public.

* * *

Astăzi, în Ardeal sunt mai multe teatre ungurești, decât românești. E un paradox ce se înșirue frumos alături de toate paradoxurile cari alcătuiesc bizarul mozaic al manifestărilor noastre de azi.

Teatrele maghiare, cari au fost ale statului — au trecut în mâna noastră — și se luptă cu sărăcia. Iată pe ungurii obicinuiți să guste seară de seară artă din scaune și loji strălucitoare și confortabile — rămași fără orientare. Odată cu trecerea Templului în inventariul statului nostru — au trecut și toate decorurile, costumele și tot ce are un teatru.. La Cluj, directorul trupeii maghiare Dr. Eugen Ianovich, — un om cu vastă experiență scenică și cu o rară cultură teatrală — el însuși un artist — se instalează în localul unui cinematograf.. Iară un decor, fără costume, fără o scenă necesară unui teatru, și cu o sală lipsită de estetică și ciuruită de mulțimea ușilor — pleacă a drum să cucerească din nou Thalia pierdută...

In celelalte orașe ale Ardealului, (Tg. Murăș, Arad, Oradea-Mare, Temișoara, etc.), trupe bine alcătuite au primit concesii pe regiuni întregi împărțite de Ministerul Artelor. Trecând la răstimpuri fixate înainte prin orașele regiunii, fiecare trupă își face apostolatul cultural cu râvnă și tragere de inimă, iar publicul înțelegător aleargă să-i sprijinească.

Nivelul superior îl ține totuși Clujul. Aci teatrul D-rului Ianovich, face adevărate minuni. In vremea scurtă de la Unire până astăzi, teatrul maghiar din Cluj a parcurs o etapă cu cele mai mari sforțări dar și cu cele mai strălucite succese.

Succesiv — repertoriul acestui teatru cuprinde regulat opere, drame, comedii și operete. Intr'un mozaic rânduit cu griji de amănunt, se perindează pe scena lui, — Shakespeare ca și autorii unguri ai dramei, Moliere ca și autorii de un înalt spirit a comediilor naționale. Tot într'o bună înțelegere se succede opera lui Puccini ori a lui Wagner cu opereta lui Strauss ori Lehar bineînțeles cu un alt ansamblu și cu actori de ai geniului artistic respectiv. Iată deci perindându-se în fața publicului maghiar cel mai variat și mai bogat repertoriu caracterizat de cele mai mari străduinți în asigurarea unei note superioare de artă. Și toate acestea, desigur nu s'ar putea face, dacă teatrul ar sclipi prin lipsa de spectatori și ar străluci prin goliciune. Seară, de seară teatrul plin la fiecare spectacol și hărțuielile pentru bilete sunt cotidiane.. Oamenii aceștia au totuși vreme să aranjeze în fiecare Duminecă un spectacol pentru copii în acelaș teatru și să împestrițeze repertorul și cu traduceri din autori români. Caragiale, Jean Valjean — au fost aduși la rampa teatrului maghiar și acum sunt în pregătire alte opere românești. Se lucrează mult și rezultatele se resimt. Teatrul maghiar și-a făcut acum decorurile și culisele proprii precum și întregul inventar trebuitor. Directorul Ianovich, dă dovezi splendide de competință artistică, dovedindu-se și un distins regisor concomitent cu mărturia ce o face la calitățile-i gospodărești. Are totuși vreme, să apară și el pe scenă în roluri dramatice — un om născut pentru teatru și închinat teatrului.

* * *

Am vrut să arăt aci, că de-asupra sprijinului statului dat prea adese după târgueli umilitoare — se ridică munca celor cari dirijează complexul unui teatru și gustul de artă al publicului. Imi va spune cineva că ungurii nu fac artă — ci... operetă și că acest gen e nota dominantă în repertoarele lor. Aci, găsesc istețimea psihologului director de teatru. Publicul e cea mai pestriță alcătuire — și teatrul are nevoe de acest public întreg așa cum e. Dacă astăzi scena e reținută de adâncurile sguduitoare ale dramei și mâine de înălțimile nepătrunse în suberba lor măreție a unei opere — pe gustul pricepătorilor rafinați — trebue să urmeze veselia ușoară, umorul săltăreț al operetei savuroase, care să descongestioneze încremenira ostenită din fața frumosului de ieri și alaltăieri..

Neavând decât *un teatru* e firesc să se stabilească această ordine rotativă a spectacolelor și dovada că e bine așa o dă publicul care umple sala la operă, ori la dramă — ca și la operetă.

* * *

Teatrul maghiar de la noi — e deci bine sprijinit de oamenii de teatru că și de public. Că acesta își are obârșia în temeliile puse de trecut — se poate, dar nu se va putea contesta că azi teatrul și publicul maghiar își fac datoria pe deplin.. Ici și colo, mentalități de comisari de poliție le rad de pe repertoriu câte ceva ca *„Tragedia omului"* cea mai superbă creație maghiară. Recunoscută de toți competenții teatrului, presentată pe scenele occidentului — la noi s'a lovit de cabinetul negru — tocmai când se pregătea să intre pe scena teatrului român în traducere românească..

Opera uriașe, sguduitoarea tragedie a omului scrisă pe la 1860 a fost declarată iredentă și oprită. Să nu mai vorbim de acest lucru rușinos.

Așa stă azi teatrul maghiar în România. Punând deoparte subiectivismul de rasă, o privire ne va spune adevărul multe și poate ne va da și învățători.. Nu de alta, ci cum să nu cu partizani politici — ci cu oameni de artă cari să aibă suflet de artist, școală multă și să cunoască publicul. Atunci nu vom mai cerși subvenții dela stat și totuși teatrul va merge.

TIBERIU VORNIC

Cărți și Reviste

PAUL MORAND: LEWIS et IRÈNE. Ed. Bernard Grasset. — Paris, 1924.

După seria de nuvele din „Ouvert la nuit" și Fermé la nuit" Paul Morand ne dă de data aceasta un roman; și a tratat în el cel mai vechiu dintre subiecte: dragostea și banul. Numai că Paul Morand a întinerit subiectul, nu prin sinteza perfectă dintre ban și dragoste — cu ajutorul calităților lui de stil și limbă — dar prin acea atmosferă financiară de după război. Trebbue să reținem că romanul se petrece în 1923.

In această operă din urmă a lui Paul Morand nu e vorba decât de un bărbat și o femee: Lewis și Irène. Celelalte personagii sunt elemente subsecundare, tipuri prinse în goana desfășurării acțiunii. El este un bancher obișnuit să poarte într'un buzunar al hainei caetul cu cecuri și în alt buzunar un carnețel mai mic, mai atrăgător, ori cât de atrăgător ar fi celălalt, în care eroul nostru își nota amintiri despre femeile pe care le cunoscuse, fie câteva momente, fie o noapte sau o săptămână. Morand nu ezită a dat chiar pagini din acest din urmă carnețel.

Irène (să nu vi se pară că ar fi o tânără romanțioasă) este și ea bancher. Condiție care ar putea s'o apropie mai mult de Lewis, dar care să o și depărteze mai mult. Intr'adevăr se întâlnesc, rivali, pentru a obține minele din Sicilia. Cine din amândoi le va avea? Cetitorul ar putea crede că Lewis va renunța în favoarea Irènei, frumoasa reprezentantă a cassei grecești Apostolatos. sau că licitația le va acorda celui care ar oferi preț mai bun. Dar pentru că tema romanului am rezumat-o în legătura dintre ban și dragoste și dacă mai ținem seama că simțul financiar le este tot atât de intens cât și cel al dragostei, trebue să spunem că nici unul; nici altul nu pot renunța la unul din cele două simțuri. Iată dar că Lewis cumpără pe Irène împreună cu banca Apostolatos și minele din Sicilia, pentru ca aceasta să cumpere pe Lewis împreună cu firma lui și minele din Sicilia, devenite după căsătoria lor proprietatea amândorura.

Romanul lui Paul Morand nu urcă scara valorilor genului. N'are nici amploare psihologică, nici adâncime a ideii, deși aceasta din urmă, realizată parțial, i-ar fi putut da lui Morand material de exploatat. Mai puțin plastic decât în „Fermé la nuit", de pildă, opera nouă a lui Morand descrie în goană numeroase tipuri și situațiuni din toate condițiile sociale și isbutește, pe alocuri, să coordoneze toate aceste elemente, pe care le-am numit mai sus, sub-secundare, în jurul celor doi financiari. Romanul instruește și amuză.

* * *

LA NOUVELLE REVUE FRANÇAISE (Februarie) precizează prin condeiul ascuțit al lui **Edmond Jaloux** evoluția literară a lui **Valery Larband.** Articolul, conceput istoricește, tinde către sfârșit spre caracterizări estetice, după ce trece mai întâi printr'un stadiu analitic în care nu numai volumele, dar personagiile lui Larband sunt studiate în raport cu noutatea adusă literaturii franceze. In traducerea lui Henri Mongault se publică romanul „Liubava" al scriitorului rus **Grebenstchikov,** care poate intra, deadreptul, în seria romanelor inaugurată de Dostoiewski.

După obișnuita-i cronică „Reflexions sur la littérature" **„Albert Thibaudet** evocă, în puține rânduri, figura poetului, mort de curând, **Maurice de Plessys.** In poezia lui de Plessys, care a trăit și a murit sărac, era o atmosferă care reclama consolarea publicului. Poetul a plâns în toate versurile lui. A fost unul din întemeietorii școalei romane care căuta, în versurile lor, pe maeștrii sec. XVII-lea. Aproape desbrăcadă de orice imagine, deseori cu un avânt bolnăvicios, poetul cânta mândria învinsă, disperată, pe un ton minor. Numai un singur citat:

A quoi bon nous flatter, muses, de la chimere
D'être à jamais loué des hommes qui viendront!
Si la mémoire humaine est moins que paille et verre,
Qu importe à m'engloutir l'oubil plus ou moins prompt!

De toute la hauteur séparé des mes frères,
Me ravis-tu, Pallas, dans un triomphe affreux?

Non, tu veux seulement, en m'élevant, m'abstraire
Du vacarme que font les fantômes entre eux.

Și, în cazul acesta, resemnarea, dureroasa resemnare din versurile poetului, erau de așteptat.

Completată cu note asupra noilor publicațiuni literare, teatrale și artistice, revista ține drumul înainte întru descoperirea talentelor noi și cunoașterea celor de eri și azi.

* * *

GANDIREA (5 Februarie) are în frunte un articol de d. **Tudor Vianu,** apoi versuri de d-nii **Lucian Blaga, I. Minulescu** și **Ion Pillat.** Proza numărului de față este a d-lui **Ion Slavici.** „Din căile vieții" ne amintește acelaș fecund povestitor din volumele mai vechi de „Nuvele". Părerile d-lui **Nichifor Crainic** asupra „cazului dela Cuibu cu barză" ni se par cele mai juste:

„Cultul sfinților? Firește că da. Aceasta înseamnă pomenirea lor evlavioasă: apostoli și martiri, arhierei și teologi, poeți și apologeți, vizionari și asceți. Toți aceia prin sângele și prin creerul cărora a triumfat Isus Cristos. Sfinții înseamnă creștinătatea istorică în care s'a sbuciumat și s'a făcut carne și suflet Evanghelia. Cine se poate socoti creștini fără să se simtă solidar cu această măreață istoricitate a doctrinei? A doctrinei trăite. Ei sunt pietrele din care s'a încheiat clădirea mistică a Bisericii. Amintirea lor e razimul și îmbărbătarea celor vii și șovăelnici. Treptele pe care ne suim către Cristos. Cristos e însă focarul către care trebue să se înmănuncheze toate năzuințele: și ale noastre alături de ale sfinților, așa cum fie-care piatră sporește zidurile convergente în cupola din văzduh. Aceasta mi se pare că e sensul unei venerări care exclude internaționalismul.

„In apărările sale, părintele Teodor Popescu face o foarte dreaptă observație de psihologie religioasă: cultul intervenționist suprimă trădania lăuntrică a credinciosului de a se desăvârși. Odată ce și-a plătit acatistul către cutare sfânt, conștiința omului simplu e împăcată: sfântul, cu trecere la Dumnezeu, se roagă pentru el. E psihologia majorității credincioșilor, menajată continuu de Biserica noastră ritualistă. Sufletul credincios și necunoscător al doctrinei rămâne astfel la periferia religiei, fără nici o sforțare din partea preotului să-l aducă spre centru, spre Cristos".

La „Cronică", publicarea (din Viața Românească 12 — 1923) spulberării fabulei privitoare la paternitatea „Unchiului din America", admirabila nuvelă a d-lui Cezar Petrescu.

* * *

REVISTA MOLDOVEI. (Dec. 1923, Ianuarie 1924) aduce, în acest număr întârziat, o schiță de d. **Tiberiu Crudu,** o traducere din Pușkin datorită colaboratorilor noștri d-nii dr. Bortkievici și C. Iordăchescu, împreună cu cele câteva versuri pline de imagini noui din poezia d-lui **George Voevidca:**

Mulți cât zările abia-i încap,
Murmurând cu glas adânc litanii,
Brazii nalți cu gugiuri albe'n cap
In amurg se clatină greoi
Ca un nesfârșit convoiu
De călugări stranii.

sau:

Iar colo: coliba pădurarului bătrân,
Stând pe-o rână, printre ramuri cată
Somnoros cu ochi de sticlă mată
Cum pătrarul lunii'n zare
Iși înfige vârful cornului —
Și în grea jubea de nea
Bine 'nfășurată, ea
Trage-alene din ciubucul hornului...

Evocatoare pentru botoșăneni, rândurile d-lui **Simeon Labin** despre d-l **Radu Rosetti,** cu prilejul volumului „Amintiri"...

* * *

CUVANTUL LIBER. (16 Februarie) apare cu colaborarea d-lor **Eug. Filotti, Barbu Lăzăreanu, Andrei Braniște, Dem. Theodorescu, Barbu Solacolu,** etc.... Ariticolul „organizarea intelectualilor" al d-lui **Const. C. Petrescu,** precizează rostul acestei organizări. Edificator în privința „politicei intelectualilor" este articolul d-lui Scarlat Froda: „Suprimarea intelectualilor". Din bogata cronică a numărului de față relevăm cuvintele pline de înțelegere a sufletului aceleia care a fost **Cora Irincu,** gustata autoare a „Scrisorilor bănățene".

* * *

DIMINEAȚA COPIILOR. (No. 1/17 Februarie) își deschide apariția sub direcția d-lor **N. Batzaria** și **T. Castrișeanu** și cu colaborarea d-lor **P. Dulfu, Florian Cristescu, Ali-baba, D-na Fulmen, Moș Grigore Sfătosu.** Așa cum se prezintă dela primul număr, revista promite să aibă succesul cuvenit.

GEORGE BAICULESCU

Shakespeare în românește

„Romeo și Julieta" în versiunea românească a d-lui M. Dragomirescu

de Dr. AD. STERN

III

Mai semnalez, în treacăt, că d. Dragomirescu face pe bătrânul Capulet să spuie (p. 35) de doamnele cari n'ar danța, că au *în tălpi bășici,* în loc de *bătături* (nu „în tălpi"!) iar lui Tybalt îi pune în gură următorul vers (p. 37):

Nu-i vină nimănuia de-l ucid

In text însă Tybalt, recunoscând pe Romeo la bal, zice:

Nu socot drept păcat de a-l ucide
(To strike him dead I hold it not a sin!)

Ajung la întâia întâlnire a lui Romeo cu Julieta și înfăția lor convorbire poetică. Vai, ce-a făcut d. Dragomirescu cu această capod'operă! Nu numai că-i debilitează întreg farmecul poetic, dar anemiază versurile, elimină finele nuanțe, introduce și absurdități și falșifică înțelesul. Tot dialogul este întemeiat pe o metaforă: Romeo sărutând mâna Julietei îi spune:

Dragomirescu: *Cu mâna-mi aspră dacă pângăresc*
Această raclă sfântă — e plăcut.

Textul zice:

Dacă pângăresc cu nevrednicele mele mâini
Această raclă sfântă, ispașa gingașă e aceasta.

D-l Dragomirescu tălmăcește: ***e plăcut!*** Atât!

Și apoi traduce:

Romeo: N'au buze sfinții, știu. Dar pelerinii?
Julieta: Firește spre cucernică rugare.

Bieții sfinți! Ei n'au buze!

Bine înțeles că textul nu cuprinde această absurditate. El zice:

„Nu au sfinții buze, precum și sfinții pelerini?"

Și apoi d. Dragomirescu urmează:

Romeo: Deci, aibă, sfânto, ele rostul mâinii
De nu — credința-ajunge desperare.
Julieta: Stau *smirnă* sfinții, chiar de se 'nvoiesc.
Romeo: Deci *smirnă* stai, când, ce-mi dai tu, primesc.
(o sărută)
Și-așa m'am izbăvit de-orice păcat.

Și Romeo sărută pe sfânta—fără buze! Apoi ce caută aici soldățescul *smirnă?*

Să auzim dacă nu întreg textul, dar măcar versul final, așa cum se cuvinea să fie:

Romeo
(o sărută)
...Astfel buzele mele, prin ale tale, păcatul meu au ispășit

In actul II, scena I (p. 44) Mercutio zice:

Zi vorbe dulci cumetrei Venere
Resfață-i *fiul și* moștenitorul
Pe Cupidon Adam.

în loc de:

Injură pe orbu-i fiu și moștenior
Pe tânărul arcaș Cupidon.

In original e *Adam Cupidon,* dar e controversă: unii susțin că e vorba de celebrul arcaș *Adam Bell* din balade, alții că *Adam* stă pentru *Abraham = auburn, blond.*

In actul III, scena II (p. 46) găsim:

Romeo: „Răsari o mândre soare. *Sterge luna cea bolnavă".*

în loc de:

„Ucide *luna cea pizmașe" (kill the envious moon).*

Și mai la vale (p. 47):

Doi dintre cei mai mândri aștri 'n cer
Vor ochii Julietei să 'mprumute
Ca să lucească 'n locul lor!

în loc de:

Două dintre cele mai frumoase stele din tot cerul
Având treburi, se roagă de ochii ei
Să sclipească în sferele lor până se vor întoarce.

Vedeți ce a rămas din original, la d. Dragomirescu?

Apoi după patru versuri, rimate în text, nerimate la d. Dragomirescu, Romeo zice:

Vorbește. Mai vorbește-odată, înger.
Căci tu acolo unde ești de-asupra-mi
Apari în sânul nopții, strălucită
Ca 'ntr'aripatul mesager ceresc
In ochii muritorilor mirați,
Ce și-i arată albi, privind în sus,
Pe când plutește 'n cer prin norii leneși.

In original:

O vorbește inc'odată, luminoase înger,
Căci ești, de-asupra-mi, gloria acestei nopți
Cum e un sol intr'aripat al nopții
In ochii 'ntorși cu albu'n sus, mirați
Ai muritorilor cari se pleacă îndărăt ca să-l privească
Când el calcă norii, cu pasul leneș,
Și plutește pe sânul cerului

Apoi *Julieta* zice:

Dragomirescu: *„Iar de nu vrei, iți jur iubirea mea".*

Tocmai contrariu textului!

Be but sworn my love

adică:

„Jură-mi numai că ești iubitul meu".

In actul III, scena II, Julieta zice:

Iubiților le-ajunge 'n taina lor
Lumina frumuseții, și iubirea,
De-i oarbă, noaptea seamănă cu ea.

Textul:

Lovers can see to do their amorous rites
In their own beauties, or if love be blind
It best agrees with night.

Amanții pot vedea ca să-și facă slujbele amoroase
La lumina proprielor lor frumuseți, sau, dacă iubirea este oarbă
Ea se împacă mai bine cu noaptea.

Ca să termin mai repede, trec peste toate celelalte desfigurări sau anemiări ale originalului, și mai pomenesc cuvintele lui Paris (act. V, scena III, p. 147):

O floare dulce, seamăn flori pe patul tău
De nuntă! Drag mormânt, al cărui sân
Cuprinde un model desăvârșit
Al veșniciei! Ah! Din mâna mea
Primește daru-acesta cel din urmă,
Frumoasă Julieto, dintre îngeri.
In viață te-am cinstit, și, moartă, groapa
Cu daruri mortuare ți-o cinstesc

De unde a luat d. Dragomirescu aceste versuri? Mister Textul (sunt aici versuri rimate, pe cari d. Dr. le traduce, ca și în alte nenumărate locuri, în proză) *nu cuprinde nimic din aceste cuvinte.*

Iată originalul:

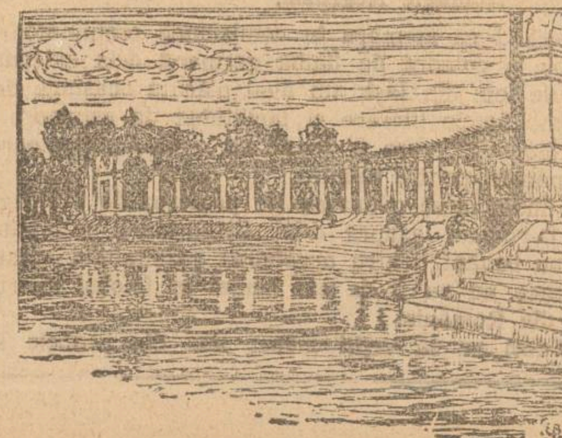
Sweet flower, with flowers thy bridal bed I strew,
O woe! Thy canopy is dust and stones,
Which with sweet water nightly I will dew,
Or, wanting that, with tears distill'd by moans;
The obsequies that I for thee will keep
Nightly shall be to strew thy grave and weep.

Adică:

Dulce floare, cu flori presar patul tău de nuntă,
O jale! Pologul tău e praf și pietre
Pe cari cu apă dulce în fiecare noapte le voi înrăura,
Sau, în lipsa ei, cu lacrimi distilate prin gemete;
Prohodul ce-l voi face pentru tine
Va fi în fiecare noapte să-ți presar mormântul și să plâng

De unde se vede că d. Dragomirescu a pus ceva cu totul fabricat de d-sa în locul originalului, pe care l-a mutilat și secătuit de toată măduva și seva.

ADOLPHE STERN

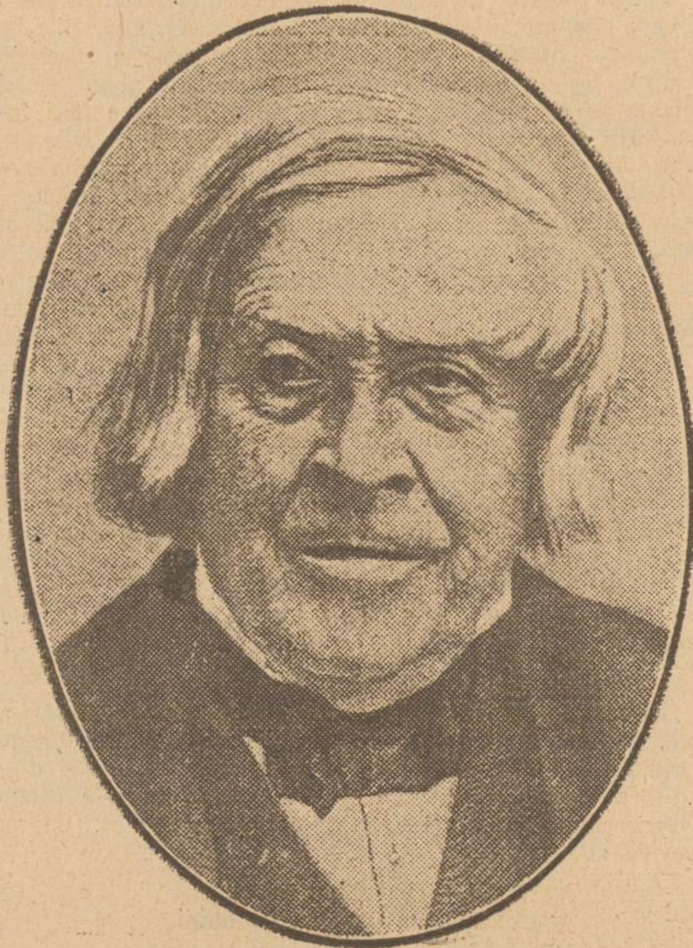

INSEMNĂRI

Jules Michelet

Franţa comemorează pe Michelet dela moartea căruia se împlinesc cinci zeci de ani. Poporul românesc trebue să se unească la omagiul adus memoriei marelui istoric, pentru că Michelet a fost un mare prieten al lui şi a ajutat în dese rânduri pe românii ce veneau la guvernele streine, să ceară recunoasterea noastră ca stat independent.

Michelet s'a născut la Paris în 1798, dintro familie de muncitori săraci, a căror mizerie prelungită până la moartea bătrânului Jean Michelet, tatăl, a trebuit să impresioneze adânc sensibilitatea scriitorului de mai târziu. Bătrânul Michelet venise la Paris să caute de lucru şi înfiinţase o tipografie cu atelierul în pivniţă, unde muncea toată familia începând cu bunica şi terminând cu copilul mort de oboseală culegând literile. Acolo în încăperea umedă şi întunecoasă, cunoscu Jules Michelet tragedia luptei pentru existenţă şi de acolo căpătase marea dragoste pentru popor, dragoste ce se desprinde din întreaga sa operă literară şi istorică.

Jules Michelet

Trimis să înveţe la liceul Charlemagne, Michelet timid şi stângaci avu de suferit din pricina camarazilor cruzi care îşi băteau joc de el. N'avea prieteni şi fugea de lume. In orele triste de singurătate se adâncea în citirea clasicilor, iar când îşi ridica ochii să priveaască împrejur, nu vedea de cât jalea mulţimei pe care o iubea şi de care şi-a adus aminte în duioasa poezie ce învălue paginele sale de-un romantism accentuat. El a priceput marea suferinţă a popoarelor, în urma războaelor şi ca adevărat democrat predica înfrăţirea fără să se confunde patriile, respectându-se existenţa fiecărei naţiuni. Profesor de istorie, orator, patriot înflăcărat, moare la 9 Fevruarie 1874 după o viaţă de muncă cinstită care nu i-a adus nici măcar gloria unui loc la Academie.

Contribuţii la istoricul societăţii „Junimea" dela Iasi: Corespondenţa filologului V. Burlă cu dl. I. C. Negruzzi, *publicată de GH. CARDAŞ*

Domnule Negruzzi,

Iaşi în 19 Ianuariu, 1889.

In fine, deşi cam târziu, vă trimet articolul promis: „Fost-au dacii de origine celtică"? 1).

D-voastră ştiţi, că originea celtică a dacilor şi prin daci a românilor se susţine de un număr însemnat de bărbaţi străini şi români de o reputaţiune ştiinţifică nu tocmai mică. Dintre români vă pot cita pe reposaţii I. Maiorescu, C. Bolliac şi Obedenaru, şi pe d-nii I. Brătianu, B. Maniu şi Haşdeu, al cărora număr va spori încurând cu un celtist nou-nouţ, actualminte membru al Academiei române etc..., care pregăteşte pentru tipariu un op foarte voluminos, în care veţi găsi foind nume de localităţi române, născute ieri-alaltăieri, comparate şi identificate cu nume celtice, vechi de mai multe secole.

Dacă D-voastră veţi afla cu cale de a publica acest articol, pe cari vi-l anexes aici, în Convorbiri, atunci mă oblig a vă trimete cât mai des diferite alte articole filologice de felul acestuia.

Aş dori, dacă vă convine, să vă trimet chiar până la sfârşitul lunei curente o analiză critică a dovezilor filologice ale d-lui Haşdeu despre celtismul dacilor, publicate în Columna la 1874, care au făcut atâta tărăboiu în unele foi. In fine aş dori să ies din apatia, în care mă găsesc.

Cu toată stima al D-voastre devotat

V. M. Burlă.

Iaşi în 30 Ianuariu, 1889.

Domnule Negruzzi,

Figurând ca membru în comisiunea esaminatoare a aspiranţilor la catedra de limba germană dela externatul secundar de fete din Iaşi, am avut plăcuta ocasiune de a admira cunoştinţele literare şi facilitatea de expunere a d-lui Em. Grigorovici, care a reuşit cu o notă superioară de a fi recomandat pentru numire.

Imi indeplinesc o datorie de profesor de a atrage atenţiunea D-voastre asupra d-lui Grigorovici, rugându-vă să puneţi un cuvânt pentru aprobarea rezultatului acestui concurs, ceace nu va fi de cât numai în folosul instrucţiunii publice din România.

Aş dori ca să citiţi măcar una din probele sale în scris, ca să vă convingeţi pe deplin de valoarea incomparabilă a acestui aspirant.

Cu toată stima al D-voastre,

V. M. Burlă.

Iaşi 26 Febr. 1889.

Domnule Negruzzi,

Anexată aici vă trimit o continuare la articolul meu din Convorbirile dela 1 Februariu curent.

Dacă cele cuprinse într'însa nu vor displace, o puteţi da la zăţuit. Restul de vr'o două coale şi mai bine scrise, pentru complectarea căruia aştept pe mâne sau poimâne câteva informaţiuni din biblioteca din Cernăuţi, îl voiu trimite cel târziu până Joia viitoare. Acest rest va fi, cred eu, ceva mai interesant decât partea întâia.

D. Tocilescu mi-a spus odată că în Bucureşti se găsesc literele sanscrite. In casul contrar voiu trebui să suprim acele câteva caractere sanscrise. Literele **ç** şi **c** le voiu trimite din Iaşi odată cu restul articolului.

Cu toată stima al D-voastre devotat

V. M. Burlă.

N. Zaharia

Moartea scriitorului N. Zaharia, întâmplată Luni 11 Februarie a. c., a trecut aproape neobservată. Lucrul era de aşteptat, căci a dus o viaţă singuratică, liniştită, de o modestie aproape schivnicească, o viaţă al cărei singur rost a fost munca cinstită, conştiincioasă până la pasiune, — departe de tot ce înseamnă zgomot şi reclamă.

Cu N. Zaharia moare un om al cărţilor, nu în înţelesul unui diletant bibliofil, ci al unui om robit cărţii cu sufletul. Slujbaş onest al ei — custode la biblioteca Academiei Române —; a căutat — ca autor — să o folosească numai ca mijloc pentru a da la iveală cercetările şi rezultatele la cari a ajuns în domeniul istoriei literare şi psihologiei documentare; şi a sfârşit prin a ajunge o jertfă a ei. Căci se pare, că în vremea noastră, o cultivare idolatră — exclusivă — a cărţii nu se iartă, se vede că o închidere totală în lumea de năluciri a cărţilor e primejdioasă, ca o vâslire pe luciul unei ape adânci, cu vâltori fatale, care târăsc la fund.

Cine a cunoscut pe custodele N. Zaharia nu va uita nici odată dragostea cu care sfătuia şi îndruma pe tânărul student sau pe cercetătorul neiniţiat încă în tainele bibliotecilor şi ale bibliografiilor. Fişele preţioase pe cari le-a lăsat vor trebui scoase la lumină (şi continuare).

De pe urma muncii lui sârguincioase au rămas patru monografii istorico-literare *), cari nu pot fi trecute cu vederea de nici un cercetător, care ar vrea să studieze viaţa şi opera lui: **Eminescu, Vlahuţă, Alecsandri şi Traian Demetrescu.** Şi încă multă vreme ele vor fi singurele încercări de studii complecte asupra acestor poeţi. In deosebi monografia asupra lui Eminescu — eşită de curând (1923) în a doua ediţie — cuprinde o bibliografie complectă a tot ce s'a scris despre el, la noi şi în străinătate, precum şi a manuscriselor, operilor risipite prin diferite reviste, traducerilor, etc., cari fac din ea o **bibliografie unică în felul ei la noi.**

A mai lăsat diferite studii literare, cu caracter informativ, asupra lui: Ibsen, Turgheniew, Gorkii, etc., scrise într'o vreme când aceşti scriitori nu prea erau cunoscuţi şi apreciaţi la noi.

Apoi nenumărate studii şi articole de psihologie documentară, publicate în volume şi broşuri sau risipite în diferite reviste şi mai ales în **Noua Revistă Română** de sub conducerea d-lui Rădulescu-Motru.

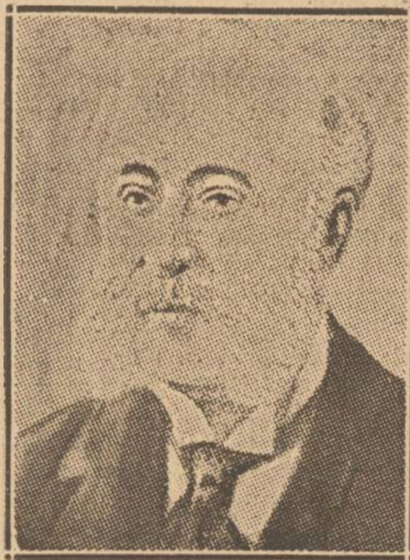
In timpul din urmă colabora la **Adevĕrul Literar,** în paginile căruia a publicat câteva contribuţii noi asupra lui Eminescu şi Vlahuţă.

Viaţa lui N. Zaharia, închinată fără nici o restricţiune cărţilor, pe cari le-a iubit, cu care a trăit şi cari în urmă l'au înfrânt. Moartea acestui om — poate ciudat uneori şi de neînţeles — este o pierdere şi pentru instituţia pe care a slujit-o timp de 27 ani şi pentru istoria noastră literară.

I. L.

Cei care dispar

Despre Arthur Meyer, decanul presei franceze, încetat din viaţă deunăzi, scrie „Les Annales":

Arthur Meyer

„Era o figură cât se poate mai pariziană. Moare după o viaţă foarte lungă şi adesea agitată. Octogenar, dar cu mintea încă tânără îşi amintea ultimii ani ai celui de-al doilea imperiu.

Avea darul să excite curiozitatea. Duelurile lui, trecerea la catolicism, căsătoria cu d-ra de Turenne, au fost evenimente care amuzară cercurile mondene pe unde umbla şi pe care le răsplătea cu conversaţiile sale.

Punea o particulară cochetărie în relaţiile cu confraţii. Aceştia îi erau recunoscători şi purtau directorului ziarului „Gaulois", devenit decanul lor, multă deferenţă şi simpatie.

Nu-şi părăsea birourile redacţiei.

Sunt multe de spus despre Arthur Meyer, personalitatea sa era un amestec de fineţe şi de vanitate, de prudenţă şi curaj. La începutul războiului, atunci când atâţia inşi evadau, fugind inspaimântaţi de apropierea inamicului, el anunţase ca vă rămâne neclintit la postul său.

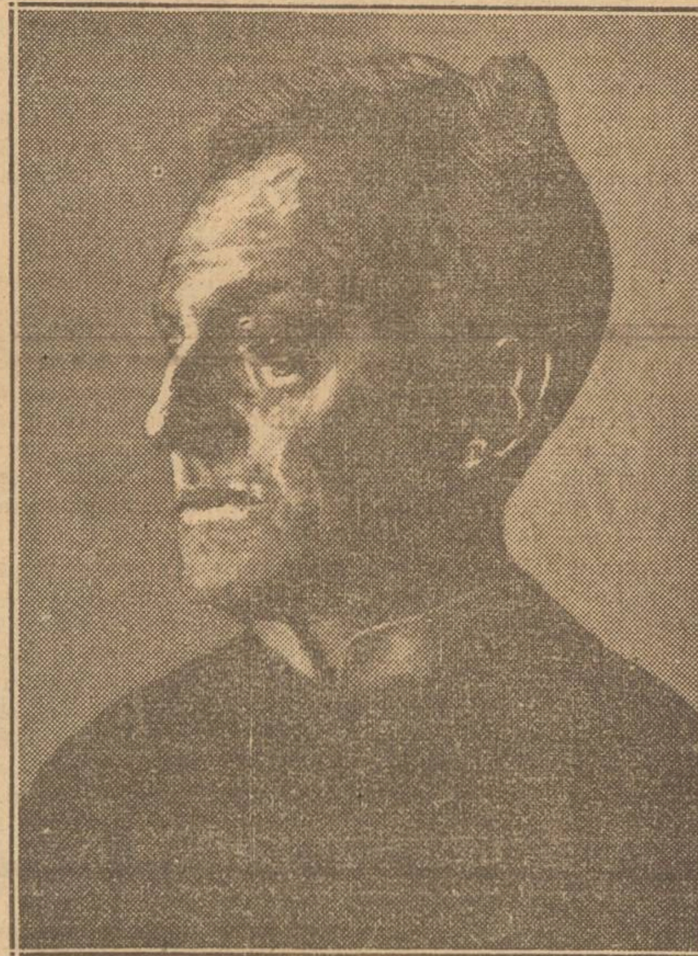
Se lăuda că e regalist, dar nu despreţuia pe republicani. Avea prieteni în toate lagărele. Experienţa sa, înţelepciunea practică, patriotismul său, căci era un bun francez, se revărsau în articole sârguitor scrise. Nu-i lipsea nici talentul, nici inteligenţă şi dădea, având aerul că le combate, excelente sfaturi membrilor guvernelor.

Moartea Sarei Bernhardt, contimporana lui, îi provocă vii regrete anunţându-i şi lui apropierea sfârşitului. Adesea ori mergea la dânsa să dejuneze şi nimic nu era mai comic de cât să auzi pe tragediana întâmpinând pe prietenul din copilărie, chel şi obosit cu vorbele: „Iată-l pe micul Meyer!".

Pe de altă parte „Figaro" arată cât de interesantă e biblioteca rămasă în urma iscusitului gazetar. Se găseau pe rafturile cercetate de prieteni şi cunoscuţi: *O biblie* dela 1543; un *Horaţiu,* care aparţinuse lui Napoleon; un volum de *Chenier* cu o elegie în manuscris; *Fabulele lui Lafontaine* cu autograful poetului; operile complecte ale lui *Molière* cu un autograf al marelui comic; *Pascal,* cu autograf; *Athalia* lui Racine cu o scriiscare a acestuia către d-na de Maintenon; etc., etc..

Un nou roman de Gerhat Hauptmann

Scurta poveste pe care Hauptmann o publică, acuma, la Berlin este una din operile cele mai tari şi mai substanţiale din câte a scris. Aşa se explică pentru ce „Phantom" are în Germania un nemaipomenit succes. Autorul povesteşte un fapt banal, dar interesul e cucerit din felul cum e scrisă povestirea.

Geohart Hauptmann

Exagerat de sensibil la toate durerile de pretutindeni cercetător al suferinţelor altuia, Hauptmann are o marcată slăbiciune pentru declasaţi, rataţi şi pentru epavele de tot soiul pe care viaţa le macină în valurile ei. Naturalismul care domnea în literatură atunci când romancierul şi autorul dramatic îşi reîncepea cariera, preconiza nepăsarea şi indiferenţa pictorului în faţa modelului. Hauptmann n'a aplicat această formulă şi încă din prima sa dramă „Inainte de răsăritul soarelui", vedem cu câtă discretă compătimire suferă cu eroina părăsită de bărbatul iubit în clipa când acesta află că ea descinde dintr'un neam de beţivi.

Eroul ultimei sale cărţi, Lorenz Labota, descinde dintr'o categorie morală şi socială mult mai de jos. A trăit şease ani în ocnă ca complice în asasinarea unei bătrâne. Acum şi-a ispăşit păcatul şi a mai avut norocul să întâlnească o creatură deosebită, plină de dragoste şi capabilă de jertfe, care i-a legat rănile, la întărit sufleteşte şi în cele din urmă s'a măritat cu el.

Aventura lui Lorenz este odiseea individualului atins, fără motive bine precizate, de mania grandoarei şi sub imperiul acestei manii comite fapte de care i-ar fi scârbă în momentele lucide. Intr'o zi, pe când se plimba pe o stradă din Breslau, întâlneşte o fată încântătoare, Veronica Harlan, fata unui bogat industriaş. Cum va izbuti să se facă iubit de dânsa, nici el nu ştie! E puţin instruit şi are gust pentru poezii. Işi adună poemele şi le trimite unui editor. Fără să aştepte răspunsul se proclamă singur cel mai mare liric contimporan.

Devenind celebru n'are dreptul să ceară pe Veronica în căsătorie? Ca să poată pătrunde în lumea iubitei se îmbracă elegant şi cheltueşte până când rămas fără lăscae, merge de se împrumuta la o soră a mamei lui, bătrână cămătăreasă. Incântată de tot ce-i spune nepotul, bătrâna Schwabe îi dă banii necesari şi cu ei se înhaită Lorenz în ceata unor excroci.

Repede demoralizat de un lux cu care nu e obişnuit, aşteptând zadarnic gloria care nu vine şi o căsătorie care nu se apropie, Lorenz se vede nevoit să ceară din nou ajutorul bătrânei, care îl goneşte. Prietenii pun la cale un furt care degenerează în crimă, de oarece bătrâna se trezeşte din somn şi ţipă, iar hoţii o ucid. Poliţia îi prinde şi iubitul neştiut al Veronicăi înfundă puşcăria.

Acum, după terminarea pedepsei, Lorenz trăeşte liniştit în satul său îşi scrie amintirile din casa morţilor şi-şi povesteşte viaţa sub condeiul iscusit al marelui Hauptmann.

Ionel Pavelescu

Din opera poetică, răspândită prin diferite publicaţii şi neadunată în volum, a tânărului poet mort deunăzi la Râmnicul-Sărat, desprindem următorul „Sonet" apărut în „Sămănătorul" (Mai 1910).

Terasele sub soarele ce-apasă,
Se poleiesc ca 'n focul din infern...
Doi trandafiri petalele îşi cern
Din vasul rătăcit pe o terasă.

Lumina înserării blând se lasă,
Iar soarele în mersul lui etern,
Apune trist şi razele-i aştern
Un văl de sânge 'n arbori şi pe casă.

Când ultimele raze trist se scurg
Şi te 'nfăşoară pacea din amurg
Eu înţeleg din sufletu-ţi mâhnirea...

Pe când făceai din viaţă Paradis.
Tu ai uitat că trec ca şi un vis
Cu timpul tinereţea şi iubirea.

I. PAVELESCU.

Săpăturile dela Pompei

Guvernul italian urmăreşte cu succes noile descoperiri cu prilejul săpăturilor recente dela Pompei. Profesorul Colin, într'o serie de conferinţe în Alsacia şi în Lorena a povestit auditorului interesantele surprize.

După ce face un istoric al catastrofei dela 79 — însoţit de minunate poecţiuni ale erupţiilor din 1906 — învăţatul conferenţiar îşi plimbă auditorul prin vechiul oraş oprindu-se în strada descoperită de profesorul Spinazzola. S'a reluat vechiul procedeu al lui Florelli care inventase sistemul de a turna ipsos în cavităţile lăsate în cenuşă de trupurile victimelor. Cu chipul acesta obţinea imaginea care arată intactă urmele agoniei. Spinazzola toarnă astăzi ipsos în toate cavităţile găsite sub cenuşă şi ne arată astfel case întregi cu ziduri împodobite de fresci şi bronzuri ale epocei sau uşi, bârne, cufere ce pot fi reconstituite uşor. Profesorul Colin îşi delectează auditorul cetind manifeste electorale de pe vremuri şi inscripţii amoroase găsite pe zidurile caselor descoperite.

CITIŢI

Cuvântul Liber

Numărul 5

viguroasă revistă
politică şi culturală
scrisă de cei mai
apreciaţi publicişti
:: independenţi ::

Exemplarul 5 Lei

1) Publicat în „Convorbiri Literare", anul XXII, pagina 992.

*) Mihail Eminescu. Viaţa şi opera sa. Buc. 1912 Ed. II. 1923.
Vasile Alecsandri. Viaţa şi opera lui. Buc. 1919.
A. Vlahuţă. Buc. 1921.
Traian Demetrescu. Viaţa şi scrierile sale. Buc. 1910.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.